T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKINÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

1915-1923 YILLARINDA NEW YORK TIMES GAZETESİ'NE GÖRE TÜRK ERMENİ İLİŞKİLERİ

MASTER TEZİ

Hazırlayan
Meral YILMAZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nuri YAVUZ

Ankara – 2010

ONAY

Meral Yılmaz tarafından hazırlanan **"1915-1923 Yıllarında New York Times Gazetesi'ne Göre Türk Ermeni İlişkileri"** başlıklı bu çalışma **…./…./2010** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oybirliği/oyçokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yakınçağ Tarihi Anabilim** dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

…………………………

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

……………………………………….

[İmza]

…………………………

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

……………………………………….

[İmza]

…………………………

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

……………………………………….

ÖNSÖZ

19. asrın son çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu'nu en çok yıpratan meselelerden birisi olan Ermeni olayları, I. Dünya Savaşı ile birlikte Avrupa'nın da işe karışması ile izleri günümüze kadar devam eden karışık bir hal almıştır. Bu karışıklığın asıl sebebi ise, Ermeni meselesini kendi çıkarları doğrultusunda çözümlemek isteyen Batının yanlı politikaları olmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerin'de her yıl nisan ayı yaklaştığında büyük tartışmalara sebep olan Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı'nın Amerikan Parlementosu'na kabul ettirilmesi için yapılan çalışmaların, Amerikan kamuoyunun büyük bir kısmı tarafından desteklenmesi, bizi bu çalışmaya iten en büyük sebeplerden birisi olmuştur. Çalışmamızda bu konunun derinine inilerek Osmanlı topraklarında gerçekleşen Ermeni olayları ile ilgili haberlerin 1915-1923 yılları arasında Amerika'da yayınlanmakta olan New York Times Gazetesi'ne nasıl yansıtılmış olduğunu görmek bizi bu konuda bir nebze olsun aydınlatıcaktır. Çünki, hali hazırda Amerika Birleşik Devletlerin'de en çok okunan gazetelerden biri olan New York Times Gazetesi'ne Ermeniler'le ilgili olayların geçmişte nasıl aktarılmış olduğunun araştırılması, Amerika'da Ermeniler'in iddialarına neden destek olunduğu sorusunun cevabının, tarihin geçmiş sayfaları içinde saklı olduğunu gösterecektir.

Yapılan çalışmada, New York Times Gazetesi'nin kayıtlarının bulunduğu mikrofiş ve databaseler gerek Virginia Tech gerekse University of Phoenix kütüphanelerinin kullanılması suretiyle, 150 den fazla konu ilgili habere ulaşılmıştır. Bunlardan yaklaşık 100 haber konuyla direk ilgili olması sebebi ile İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiştir. Daha sonra bu haberler, Türk ve Ermeni ilişkileri ile ilgili araştırmalar yapan tarih araştırmacı ve yazarların eserlerine başvurularak tasnif edilmiştir. Bölümlerde ilk önce tarih araştırmacı ve

yazarlarımızın konu ile ilgili araştırmalarına yer verilmiş daha sonra da New York Times Gazetesi'ndeki haberler araştırmaların altına yerleştirilmiştir.

Çalışmamız ile öteden beri iddia edilen Ermeni katliamı ile ilgili propaganda çalışmalarının basın yayın organlarınca nasıl planlı bir şekilde yürütüldüğü ve bunun sonucunda da Türkler aleyhinde izleri uzun süre silinemeyen iftiralar atıldığı ortaya konulmuştur.

Çalışmalarımı yürütürken her türlü desteğini gördüğüm Hocam Doç. Dr. Nuri Yavuz Bey'e ve eşim Dr. Harun Yılmaz'a çok teşekkür ederim.

Meral YILMAZ

Ankara – 2010

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASI VE A.B.D.'NİN ERMENİSTAN'I MANDA ETME DÜŞÜNCESİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURTULUŞ SAVAŞI SÜRECİ VE LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

GİRİŞ

Tarih boyunca yaşanan olaylara bakıldığında Avrupa'nın yada daha doğrusu Hıristiyan aleminin Türkler'e karşı büyük bir önyargısının olduğu görülecektir. Varolan bu önyargı I. Dünya savaşı esnasında İngilizler ve özellikle misyoner gruplar tarafından planlı bir şekilde ele alınmış ve anti-Türk propagandası haline dönüştürülmüştür.

I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri, özellikle İngiltere, Osmanlı Devleti'ni yenebilmek için her türlü yola başvurmuştur. Fakat bu yollardan bir tanesi I. Dünya savaşında çok iyi kullanılmış ve bu sayede Osmanlı'dan kana susamış bir canavar oluşturularak bütün dünyaya tanıtılmıştır. Bu seçilen yol, anti-Türk propagandasını yaymaya çalışan İngilizler ve Amerikan misyonerler tarafından yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Bu yol şudur: Basın-yayın yolu ile Ermeniler'e yaptıkları yardımları ve bu yardımlarla kurulması planlanan Hıristiyan Ermeni Devletin'i meşrulaştırmak ve Almanya karşısında Amerika'yı savaşa sokmaktı. Ermeni Devleti'ni kurma isteklerine Osmanlı toprakları üzerinde nail olamamışlar, fakat hala dünya üzerinde etkisi devam eden anti – Türk propagandasında başarılı olmuşlardır.

Misyoner çalışmaları açısından anti-Türk propagandasını ele aldığımızda ise, bu durumu Avrupa'nın çok eskilere dayanan Müslüman karşıtı geleneklerinin bir parçası olarak değerlendirilebiliriz. Ayrıca I. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı topraklarında faaliyet veren misyonerlerin buradaki çalışmaları sonucu bir çok Ermeni Protestan mezhebine geçmiş ve misyoner okullarına devam etmişlerdi. Osmanlı ile Ermeniler arasında çıkan çatışmalar misyonerlerin kendi misyonlarının yıkımına da sebep oluyordu (Maccarthy, 2001: 22). Bu sebeple onlarda Ermeniler tarafını tutup, büyük yardımların yanı sıra yazdıkları yazılar ve ülkelerine ilettikleri haberlerde dünyayı Ermeniler için yardıma çağırmışlardır.

Bu propaganda çalışmalarına Amerika'da yayınlanan New York Times Gazetesi de yayınladığı haberlerle destek olmuştur. Fakat ne yazık ki, I. Dünya Savaş'ı esnasında New York Times Gazetesi'nde çıkan haberlerin kaynaklarına bakıldığında neredeyse tamamına yakınının sağlam kaynak verilerinden yoksun olduğu ve gazeteye gönderilen ve gazetede yayınlanan haberlerin özellikle de katliam haberlerinin doğruluk payının bulunmadığı ortadadır.Bununla birlikte, haberlerin bilinçli olarak devamlı yayınlanması, okuyucular üzerinde istedikleri etkiyi yapmış ve Ermeniler'in sanki bir vatanları varmışta Türkler tarafından işgal edilerek, Türkler'in buradaki Ermeniler'i sırf Hıristiyan oldukları için öldürmeye başladıkları gibi düşüncelere Amerikan halkı inandırılmış, hatta Ermeni davasına gönülden destek vererek bu yalanlara arka çıkan büyük bir kamuoyu oluşturulmuştur.

Ölüm-kalım savaşı veren Osmanlı Devleti, ülkesinin bağımsızlığı için vatanın her bir tarafında düşmanlarla çarpışırken, ülke içerisinde de daha önceden millet-i sadıka olarak bilinen ve himaye edilmiş olan Ermeniler'in hainlikleri ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Doğu Anadolu topraklarında menfaati olan İngilizler ve Ruslar tarafından sürekli kışkırtılan Ermeniler de devletlerine ihanet ederek Avrupa eliyle kendilerine bağımsız bir devlet kurma hayali peşinde koşmuşlardır.

Osmanlı'nın kendi devleti'nin bekasını sağlamak için Ermenilerle yaptığı mücadeleler ise ne gariptir ki tam manası ile algılanamamış ve Ermenilerin davalarına destek amaçlı bir çok iftiralar da o dönemde Türk milletine atılmıştır. Savaşta Türk milletinin uğradığı haksızlıklar, katliamlar hiç gündeme gelmemiş ve hep üstü örtülmüştür.

Bu zaviyeden bakıldığında tezimizin konusunun New York Times Gazetesi'nde Türk ve Ermeni olayları ile ilgili çıkan haberler olduğu da göz önünde bulundurulursa, Osmanlı'dan oluşturulan eli kanlı canavarın basın

yoluyla yapılan haberlerle nasıl beslenerek büyütüldüğünü görmek, bizlere olaylara bakış açımızda zenginlik kazandıracak ve basın yoluyla yapılan bu çalışmaların hiçte basite alınamayacağının bir ifadesi olacaktır.

Ayrıca o günlerde yayınlanmış olan haberlerde yer alan iddiaların ve yaşanmış olduğunu yazdıkları olayların doğruluğu, o tarihlerle alakalı Ermeni meselesi üzerinde araştırmalar yapmış olan bir çok tarih araştırmacı ve yazarımızın eserlerine başvurulmak suretiyle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yani New York Times Gazetesi'nde belirttiğimiz tarihlerde yayınlanan haberlerin objektifliğinin bir nevi sağlaması yapılacaktır.Çevirisi yapılan haberlerde,özellikle günümüzde Ermeni meselesi ile ilgili en çok gündeme gelen konular üzerinde yoğunlaşılacak ve konu başlıkları buna göre belirlenecektir.Konu ile ilgili bilgilendirme yapılarak haberden bahsedilecek, hemen ardından haberin tamamı tarih verilerek tezimizde yer alacaktır.

New York Times Gazetesi'nin 1915-1923 yılları arasındaki haberlerine geçmeden önce, propaganda faaliyetleri ve Amerika'nın Osmanlı içerisinde bulunuşunun ve gerçekleştirdiği faaliyetlerin kısa bir özetini sunmanın, olayların daha iyi kavranmasında yardımcı olacağı inancındayım.

A) I. DÜNYA SAVAŞI'NDA ERMENİ MESELESİ'NİN SİYONİZM İLE İLİŞKİSİ

New York Times Gazetes'inin kurucusu ve daha sonraki yıllarda da gazetenin sahiplerinin Yahudi asıllı olması dikkatimizi çeken unsurlardan oldu. Bunun sebebi ise, özellikle I. Dünya Savaşı yıllarında Ermeni meselesi ile alakalı verilen haberlerde, her fırsatta Türkler'in cani hatta insan olma özellikleri göstermeyen vahşi bir yaratık gibi gösterilmesi üzerine neredeyse bu gazete sahiplerinin Ermeni olduğunu düşünürken, araştırmamız sonucu Yahudi asıllı

olduklarını görmek bizi oldukça şaşırtmıştır Haberlerin kaynaklarının irdelenmeden doğruluğu irdelenmeden, yazarlarının kim olduğu bilinmeden, pervasızca yayınlanmış olması sanki bu gazetenin Ermeni gazetesi gibi algılanmasına sebep olmaktadır (http:en.wikipedia.org/wiki/New_York_Times).

Bu durum, Ermeni meselesi ile Yahudiler'in ne gibi bir bağlantısı olabileceği sorusunu aklımıza getirmiştir. Araştırmalarımız sorumuzun yanıtının tarih içinde mevcut olduğunu göstermiştir.

Kısaca siyonizmin tanımı yapıp konumuzla olan bağlantısına değinebiliriz. Siyonizm ; Filistin'de yahudiler için yeniden bir vatan kurulmasına destek veren uluslararası yahudi siyasi hareketidir. Söz konusu alan Tevrat'ta bahsi geçen ve İsrail diyarı adı verilen topraklardır. İsrai'in kurulmasından bu yana siyonist harekette şekil değiştirerek öncelikle modern İsrail Devleti'nin desteklenmesi amacı ile varlığını sürdürmektedir.(Siyonizm,webster's 11th Collegiate Dictionary)

I. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere'nin Siyonizm davasını benimsemiş olması dikkati çeker. Bunun sebepleri üzerinde durmak oldukça önemlidir. Birinci sebep, İngiltere, Sykes - Picot Antlaşması ile Filistin'i Fransızlar'a bırakmak istemiyordu. Filistin üzerinde hak sahibi olabilmek için Siyonistler'e sarılacak ve Filistin'e Siyonistler aracılığı ile tekrar sahip olmak isteyecektir. İkinci sebep, I. Dünya Savaşı'nda Almanlar'ın Osmanlı ile birlikte Siyonistler'e yakınlaşmış olması İngiltere'yi rahatsız etmişti. İngiltere bu durumu ortadan kaldırmak için Siyonistler'e bazı vaatlerde bulunacak ve onları kendi safına çekmeye çalışacaktır. Üçüncü sebep ise, İngiltere'nin güçlenen Arap Milliyetçiliği karşısına Siyonizmi çıkartmak istemesi ve dördüncü sebepte İngiltere'nin Siyonizmi bir propaganda kozu olarak kullanmak istemesidir (Öke, 1996: 141).

Görüldüğü gibi İngiltere'nin Siyonizm'e destek vermesi için değişik sebepler mevcuttu. Fakat savaş içerisinde meydana gelen olaylar neticesi

İngiltere Siyonizm davasına daha sıkı sarılacak ve Siyonistlerle daha sıkı işbirliğine girişecektir.

Bu olaylardan birisi; Rusya'da Bolşevik ihtilâlinin meydana gelmesi ile Almanya ile Rusya arasında gerçekleşebilecek bir yakınlığı önlemek ve Rusya'yı savaş içinde tutabilmek için, İngiltere Rus ihtilalini gerçekleştirenlerin çoğunun Musevi kökenli olmasını göz önünde bulundurarak Siyonistler'le yakınlaşmanın önemli olduğunu düşünecektir.

Bu olaylardan diğeri ise; Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa girmesidir. İngiltere bu savaşta Amerika'nın gücünü kendi yanında görmek isteyecektir. Fakat bunun için öncelikle Amerika'nın, İngiltere'nin haksız sömürge ve işgal planlarına inandırılması gerekiyordu. Amerika'yı ikna işi için Siyonistler'i kullanacak olan İngiltere, bunu da Amerika'daki güçlü Musevi lobileri ile yapacaktır. Yani Siyonistler'e yapmak zorunda kaldığı vaatlerin karşılığını, Amerika'nın gücünü ve desteğini sağlayarak alacaktır.

İşte tam bu nokta çok önemlidir. İngiltere'nin ve diğer İtilaf Devletleri'nin I. Dünya Savaşı'nın haklılığına inandırıp, desteğini almaya çalıştıkları Amerika'da onu bu davaya inandıracak bir güç mevcuttu. Bu güç Amerika'da çok güçlü lobileri olan Musevilerdi. Yani Amerika'da Musevi lobileri, İngiltere'nin propagandasını yapacak ve yaptığı işgallerde haklılığını, insancıl sebeplerle bu işgallerin meydana geldiğini anlatacaktı. Siyonistler'in bu hizmetleri de karşılıksız kalmayacak ve Balfour Deklarasyonu yayınlanacaktır.

Bizim değinmek istediğimiz asıl noktada budur. İngiltere özellikle I. Dünya Savaşı'nda düşmanlarına karşı yıpratma amaçlı uyguladığı psikolojik savaş'ta diyebileceğimiz; kendi haklılığını, düşmanlarının ise haksızlığını, gazete, dergi, kitap ve broşürlerle yaptığı propagandalarla çok iyi anlatmayı başarmıştır.

Bir Yahudi kuruluşu olan New York Times gazetesinde Osmanlı'yı akla hayale gelmeyecek katliamlarla suçlayıp, toprakları işgal edilen Osmanlı'nın, böyle bir cezayı hak etmiş canavar gibi gösterilmesinin arkasında yatan asıl sebep, savaşta İngiltere'nin propaganda konusunda göstermiş olduğu profesyonelliği ile alakalıdır. Siyonistler'le işbirliğine girişen İngiltere bu şekilde Amerikan halkını Ermeni davasına inandırarak, bu zavallı millete demokraside en önde olan Amerika'nın yardımını sağlayacak ve böylece İngiltere hem vicdanen hem de madden rahatlatılmış olacaktı.

Propaganda işinin basite alınamayacağı I. Dünya Savaşı'nda kendini göstermiştir. Düşmanını savaş meydanından önce, yıpratarak psikolojik olarak yenme yönteminin savaşta ne kadar etkili olduğu görülmüştür. İngiltere Parlamento Savaş Amaçları Komitesi 1914'de Wellington House olarak bilinen basın bürosunu açmış ve propaganda faaliyetlerine bu büro ile başlamıştır. Tezimizin daha sonraki bölümünde oldukça geniş bir şekilde yer ayıracağımız bu kuruluş ve çalışmaları ile ilgili söyleyebileceğimiz en önemli husus tamamıyla İngiltere'nin yönlendirmesiyle, İttifak Devletleri’nin aleyhine kullanabilecek yalan yanlış ne varsa her şeyin haber yapılması ve dünya kamuoyuna duyurulmasıdır.

Alman Kurmayları’ndan Hindenburg başarıya ulaşan düşman propagandası ile alakalı şunları söylemektedir: "Bu propaganda Alman kuvvetlerinin morallerini bozdu" (Öke, 1996: 139). Diğer bir Alman kurmayı da şunları ilave etmektedir: "Adetâ yılanın karşısında tavşan gibi hipnotizma olmuştuk. İngiliz propagandasının muazzamlığı ve kurnazlığı ile tarafsız ülkelerde ahlâki bir abluka ile karşılaştık" (Öke, 1996: 139).

I. Dünya Savaşı esasında yapılan propagandanın amaçlarını Laswell şu şekilde sıralamaktadır:

"a) Aynı safta çarpışan milletlerle dostluğu geliştirmek;

b) Tarafsız ülkelerle dostluk bağları kurmak ve onları, müttefik güçlerin sadece haklı olmakla kalmayıp, aynı zamanda muzaffer de olacağı hususunda ikna etmek, mümkün olduğu taktirde, bu ülkelerin desteğini sağlamak,

c) Düşmanın maneviyatını bozmak ve düşman ulusunu birbirine düşürmek;

d) Düşmana karşı nefret hislerini uyandırmak ..." (Öke, 1996: 139).

Yukarıda sıralanmış olan gayelerden üçüncüsünün uygulanması, Osmanlı Devleti daha savaşa girmeden çok önce başlamıştır ve aynı yöntem savaş esnasında da kullanılmıştır. Ermeniler'i, Araplar'ı, Siyonistler'i ve hatta Kürtler'i bu konuda kullanmaya çalışacaklardır.

Fakat sonuncu gaye olarak açıklanan 4. gayenin de oldukça başarılı bir şekilde Osmanlı Devleti için uygulanmış olduğunun gösterilmesi bu tezin asıl amacıdır. Yani New York Times Gazetesi'nde çıkan ve Türkler'e mâl edilen katliam ve soykırım haberlerinin, İngilizlerin yayın yolu ile düşmanlarını karalama kampanyası sayesinde, Osmanlı Devleti üzerinde uygulamaya çalıştıkları psikolojik savaşın bir sonucu olduğu ortaya konulmuştur. Bu karalama kampanyası tabi ki, sadece New York Times Gazetesi aracılığı ile yapılmamıştır. Amerika'da çeşitli basın ve yayın organları ve yazarlarda İngiltere eliyle bu karalama kampanyasına katılmışlardır.

Düşmana karşı nefret hislerinin uyandırılmasının sebebi şu olmuştur "... düşmanın, her türlü ahlaki normlardan yoksun bir "şeytan" olarak portresini çizmek psikolojik etkilemenin başarılı olmasını sağlayacaktır … Bu yöntemle psikolojik savaşı uygulayan devlet, sadece kendi halkını kazanmakla kalmayacak, bunun da ötesinde müttefikleri olan ülkelerde hatta tarafsızlarda bile sempati toplayacaktır" (Öke, 1996: 140).

İngiltere I. Dünya Savaşı'nda, kendisinin "ulusların kendi kaderini tayin etmesi" ilkesi ile yola çıktığını, bu sebeple silaha mecburen sarılan bir melek olduğu izlenimini vermiştir. Bu ele aldığı ilke ile de; Ermeniler, Araplar ve Museviler, gibi Osmanlı toprakları üzerinde emelleri olan unsurların, İngiltere'nin politik hesapları içinde önemli bir yer alması gayet doğaldır.

Sözde self-determinasyonu başlıca ilke edinen İtilaf Devletleri, Rusya'daki devrim ve Amerika'nın savaşa müdahalesi sonucu geri adım atmak zorunda kalmışlardır. Osmanlı azınlıklarına kazandırmaya çalıştıkları haklardan Türkler'in yoksun bırakılmasının ise Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un prensiplerine uymamış olması sebebiyle Wilson Türkler'in de kendi kederini tayin etme hakkı olduğunu ekleyecektir.

Fakat bu durum İtilaf Devletleri'nin çıkarına uymamıştır. Bu durumun kendi istekleri doğrultusunda çözümünü ise, Ermeniler'e uygulandığı söylenen katliam ve soykırım yalanlarına başvurmakta bulmuşlardır. Böylece aralarında paylaşmış oldukları toprakların üzerinde bir şeytan yaratarak, isteklerinin aslında zavallı bir milleti kurtarmaktan başka bir şey olmadığına, Amerika gibi eşitlik ilkesini uygulamaya çalışan bir ülkeyi kandırmak suretiyle emellerine ulaşmaya çalışmışlar ve başarılı da olmuşlardır.

İtilaf Devletleri, savaş suçluluğu perdesi arkasında adaletsiz, demokratik olmayan, haksız bir planı Osmanlı Devleti üzerinde uygulamaya çalışmıştır. Böylece; "Halkına karşı bu kadar vahşileşen bir devletin toprakları paylaşılmaya da müstahaktır, milleti de esaret altında bırakılmaya... işte o zaman Londra ve Paris'in önünde gizli antlaşmalardaki hükümleri uygulamalarını engelleyebilecek manevi sed bulunmayacaktır ..." (Öke, 1996: 144).

Ve daha öncede üstüne bastırarak söylediğim gibi, İngiltere'nin yapacağı bu vahşi propaganda için yardımcılar ve destekçilere ihtiyacı vardır. Özellikle

İngiltere'nin yönlendirmesi ile yapılan Amerika'daki propagandalar için Ermeni ve Museviler kullanılacaktır.

Velhâsıl, 1915-1923 yıllarında Ermeni Türk ilişkilerini incelediğimiz Musevi kuruluşu olan New York Times Gazetesi'de İngiltere'nin Siyonistler'e vaad ettiği Filistin toprakları gibi büyük bir çıkar karşılığı Ermeniler'le ortaklaşa faaliyete girerek onların uydurduğu her türlü habere rağbet edip yayınlayacaklardır.

Bu sebeple bu dönemlerdeki haberler her zaman Osmanlı Devleti ve Türkler aleyhinde olacaktır.

Amerika'da yapılmış olan Ermeni yanlısı propaganda sayesinde İngiltere istediğini elde edecektir. Yani savaş boyunca Amerika, İngiltere yanlısı bir politika izleyecek ve sonunda itilaf devletleri yanında savaşa girerek savaşın sonucunu belirleyecektir. En önemli sonuç ise Amerikan halkı inandıkları bu yalanlar sonucu Ermeniler'e büyük maddi yardımlarda bulunacak ve hatta Amerika Ermeniler'in neredeyse hâkimliğini kabullenmeye kadar ileri gidecektir.

İngiltere'nin Amerika üzerinde, Ermeniler ve Museviler'le oynadığı oyunun başarısını Wilson'un 21 Ağustos 1919 tarihli Osmanlı Devleti'ne verdiği notasında görmek mümkündür (Öke, 1996: 144).

"Ermeniler'in Türkler veya diğer Müslümanlar tarafından Kafkasya'da veya başka yerlerde öldürülmesine mâni olunmadığı takdirde, Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkler'le meskûn kısımları için barış prensiplerinin 12. maddesiyle vaad olunan istiklâl geri alınacağı gibi, bu husus, Osmanlı İmparatorluğu'nun büsbütün dağılmasını ve barış şartlarının Türkler aleyhine değiştirilmesini mucip olabilir."

İngilizler'in psikolojik savaş propagandasında büyük hizmetleri açıkça görünen, Ermeni ve Siyonist desteği, İtilaf Devletleri'nin savaş gücüne de yansımıştır. Böylece Çanakkale, Basra, Mısır, Filistin ve Suriye'de istediği

başarıyı elde edemeyen İngiltere, azınlıklara vaad ettiği topraklar sayesinde onların desteğini alarak Musul ve Halep'e kadar ilerleyebilecektir. Ermeniler'in, Siyonistler'in ve Araplar'ın İngiltere'ye yardımları karşılıksız kalmamıştır.

B) I. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA YAPILAN PROPAGANDA ÇALIŞMALARININ BASINA YANSIMASI

Propaganda işinin İngilizler tarafından ne kadarda programlı bir şekilde ele alındığını görmek, 1915-1923 yıllarında New York Times'ta çıkan haberlerin neden Türkler aleyhine son derece önyargılı olduğunun anlaşılmasında bir nebze yardımcı olacaktır.

"Bir propaganda dairesi konusunda ilk duyduğum husus 1914 Ağustosu'nda Walton Heath Golf Kulübü'nde bir Pazar günü öğle yemeğinden sonra Mr. T. P O'connor'un Lloyd George'a Almanlar'ın Amerika'da sokaklarda broşür dağıtmak, gemilerde gelen yolcuların eline birer broşür sıkıştırmak şeklinde başlatmış oldukları propagandaya bir karşılık verilmesi zâruretini söyleyişi idi. Mr. Lloyd George, şu işe bir bakıver Charlie ne yapabilir, bir düşün dedi. Masterman kabul etti" (Gürün, 1983:48) .

Mr. Masterman, eski bir kabine üyesi olup, Avam Kamarası'nda mebustur.Bu tarihten sonra Mr. Masterman'ın bir propaganda bürosu kurup başına geçtiği bilinmektedir. Büronun mevcudiyeti tamamen gizli tutuluyordu. Mr. Masterman, Milli Sağlık Sigortası Komisyonu'ndaki görevinden istifa ederek bu komisyonun çalıştığı "Wellingtan Hause " bürosunu da merkez haline getirmiş ve büronun ismi "Wellington Hause " olarak vesikalara geçmiştir.

Wellington Hause'ın çalışma sahası şöyle belirlenmektedir: " müttefiklerin duasını, İngilizler'in gayretlerini, bahriyenin, ordunun, ticaret filosunun yaptıklarını, imparatorluğun ekonomik ve askeri imkanlarını, harbin sebep ve gayelerini, Almanya'nın ve müttefiklerinin suçlarını ve vahşetlerini, Belçika'nın davasını, denizaltı savaşlarının gayri insaniliğini belirleyen olayları yaymak. Kullanılan vasıtaları ise kitaplar, broşürler, mecmualar, diagramlar, haritalar, posterler, posta kartları, resimler, fotoğraflar ve sergiler oluşturmuştur.

İngilizler, Almanlar'ın aksine bu bastıkları neşriyatı, yollarda dağıtmak yerine, kamuoyuna tesirli olabilecek kişileri ve teşekkülleri seçerek ve onlarla işbirliği yaparak, onlar vasıtasıyla yaymayı, ayrıca tarafsız ülkelerde, birlikte çalışacak muhitleri ve basın evlerini bularak neşriyatı, kendilerinin hiç ilgisi yokmuş gibi oralarda bastırmayı usül edinmişti." (Gürün, 1983: 48).

Wellington Hause'ın en ünlü yayınlarından "Bryce Raporu" propagandanın gücünün ne kadar kuvvetli olduğunu göstermek açısından çok önemli. Türkler'e hiçde iyi gözle bakmayan Washington'da görev yapmış olan İngiliz Büyükelçi Amerika'da Ermeniler lehine en çok propaganda yapan isim olmuştur. Amerikalılar onu dürüst olarak bilmekte idi ve bundan yararlanan Wellington Hause onun adı altında Arnold Toynbee'nin kaleminden "The Treatment of Armenians in the Ottamon Empire" adlı kitabı yayınlamıştır.

The Treatmant of Armenians in the Ottoman Empire adlı eser İngiliz propagandasının bir zaferiydi. Osmanlılar'ın durumunu anlatacak kimse yoktu ve Bryce Raporu Amerikalılar'ın haber kaynağının doğrudan misyonerler olduğu mesajının sözde bir ispatıydı. Amerika'da Bryce Raporu'nun kullanılması çok ilginç bir ilişki ortaya çıkardı. Raporda misyonerlerin ve Ermeniler'in isimlerinin nadiren açıklanmasına rağmen,rapor genelde Amerikalı misyonerlerin Ermeniler'in hikayelerinden esinlenerek yazılmıştı. Amerika'daki misyoner kurumları da Ermeniler'den ve misyonerlerden gelen raporları yayınlıyordu. Misyoner kuruluşları okuyucularını ikna edebilmek için İngiliz raporlarından alınan bilgilere dayandıklarını söylüyorlardı. Ermeniler ve Türkler üzerine yazdıkları yazılarda sık sık "eski dostumuz Büyükelçi Bryce iddialarımızı doğrulamıştır" gibi cümleler telaffuz ediyorlardı. Görüldüğü gibi iddialarını doğrulayan bağımsız bir kaynak bulamamışlardır. Aslında paradoksal olarak, Bryce raporu da aynı abartılı Ermeni ve misyoner raporlarına dayanıyordu (Maccarthy, 2001: 35).

Arnold Toynbee'nin kaleme aldığı Bryce Raporu'nun haber kaynaklarının sağlamlığının tartışıldığı günümüzde, o günün gazetelerinin ve yazarlarının bunu hiç önemsemeden yani kaynakların sağlamlığını irdelemeden yayınlamış ve birçok araştırmacıda o günden bu güne bu raporları kendilerine dayanak yaparak eserlerinde kullanmışlardır.

"Kendi propagandalarında kullanılmak üzere, Amerikan misyoner teşkilatlarına Ermeniler hakkındaki Bryce Raporu'nda önemli bilgiler aktarılmıştı. İngilizler, ayrıca Amerikan gazetelerinde de raporun önemli kısımlarını yayınlamaları için dağıtıyorlardı. Gilbert Parker'in belirttiğine göre "The New York Times, Philedelphia Puclic Ledger ve Chicago Herald gibi gazeteler bu Ermeni dehşet öykülerine fazlasıyla yer ayırıyorlardı. Curran History adlı New York Times'in çıkarttığı aylık dergi, Bryce Raporu' nun uzun giriş vahşetiyle ilgili en korkunç kısımlarını özetleyen Türk karşıtı makaleleri orta sayfa serisi olarak veriyordu" (Maccarthy, 2001: 35).

Amerika'da İngiliz propagandasının ne kadar ciddi bir boyut teşkil ettiğini gördükten sonra İngilizlerin basın üzerindeki baskılarına şu da güzel bir örnektir:

"İngilizler ortak dili konuşmanın getirdiği avantajı ve İngiltere'ye duyulan tarihi Amerikan sempatisini kullandılar. İngiltere'ye olan bu sempati sürekli işlendi.Uygun metaryelleri basabilecek olan müttefik yanlısı gazetelerin listesi dikkatlice oluşturuldu. Ayrıca, Hearst grubu örneğinde görüldüğü gibi, İngiliz sempatizanı olmayan bazı gazeteler haberlerini İngiliz kaynaklarından alarak yazmaya zorlandı. Çünkü İngilizler Antlantik' ten geçen haberleşme kablolarını kullanılmaz hale getirmişlerdi. Ve Amerika'nın Avrupa ile haberleşmesi İngiliz hattı sayesinde gerçekleşiyordu. Bu durum, İngiliz sansürü anlamına geliyordu." (Maccarthy, 2001:23).

Wellington House vasıtasıyla gerçekleştirilen propaganda çalışmaları çok gizli tutuluyordu. Propaganda malzemelerinin dağıtımı gizlice

gerçekleştiriliyordu. Amerika'da ise, kampanya'nın başında İngiliz Parlemento üyesi Kanada asıllı Sir Gilbert Parker bulunuyordu. ”Dağıtımını üstlendikleri propaganda malzemeleri sanki bilgi akışına bireysel ilgi duyan bir kişinin özel mektuplarıymış gibi gönderiliyordu. 1917' de adres defterinde 170.000 Amerikalı' nın isminin yer aldığını biliyoruz..” (Maccarthy, 2001:23).

Parker'in Amerika'da yaptığı propaganda çalışmalarını ispatlayacak hiçbir belge bulunmuyordu.

“Parker ayrıca, 555 Amerikan gazetesine Wellington Hause'ın yardımıyla malzeme sağlıyordu. Birleşik Devletler onun gerçek kimliğini biliyordu, fakat Woodrow Hükümeti bundan rahatsız değildi.” (Maccarthy, 2001:24).

Parker, çalışmaları ile alakalı şunları söylemektedir.

“Aslında Birleşik Devletler'de olağanüstü yaygın olan fakat bir organizasyon olduğundan kendisinin dahi haberi olmadığı bir organizasyonumuz var. Bu, kişisel ilişkiler ve gönüllü çalışmalar ile işletilen ve zaman geçtikçe daha da hevesli ve kararlı olarak gelişen bir organizasyon… Son olarak da, dikkat edilmelidir; Amerikan halkının gözünde çalışmalarımızı sessiz ve derin tabiatı saf bir yurtseverlik ve atılganlık olarak gözükmektedir.” (Maccarthy, 2001: 24).

İngilizler'in yürüttükleri propagandanın asıl hedefi Almanlar'ken, İngiltere'nin politik çıkarları doğrultusunda propaganda sahası içine Osmanlı Devleti ve Türkler'de eklenmiştir.

Görüldüğü üzere İngilizler tarafından Almanlar'a ve Türkler'e karşı yapmış oldukları propagandanın Türkler'i ilgilendiren bölümü ile alakalı Ermeni meselesini kendi çıkarları doğrultusunda nasıl ele aldıkları ve bunda ne kadar başarılı oldukları açıktır. Wellington Hause propaganda bürosundan ve Bryce raporundan bahsetmemizin asıl nedeni bu yapılan anti-Türk propagandanın Amerika'da hedefine ulaşmış olduğunu açıkça göstermek içindir. 1915-1923

yılları arasında tezimizin konusunun New York Times Gazetesi'nde Ermeni meselesi ile ilgi geçmişte nasıl haberlerin çıktığı olduğunu göz önüne alırsak bu haberlerin çoğunun Türkler'i barbar ve katil göstermelerinin sebepleri anlaşılmış ve yukarıda da belirttiğimiz gibi anti-Türk propagandasının Amerika'da nasıl yerleştirilmiş bir kanı olduğunu görmek daha kolay olacaktır.

Türk aleyhtarı propagandaların hedefine ulaştığı da bir gerçektir. Türk aleyhtarı haberlerin sebebini anlatan Powell şunları söylemektedir.

"Vahşet olayları çok büyük ölçüde mübalağa edilmiştir. Son dönemlere ait vahşet olaylarının bir kısmı ise hiç vuku bulmamıştır. Amerikan yardım teşkilatının mahalli (İstanbul) basın temsilcilerinden biri, dostlarına açıkça, Amerika'ya sadece Türk aleyhtarı haberler gönderebildiğini, çünkü para getirenin bu olduğunu söylemiştir." (Gürün, 1983: 47).

Türkler'in mağdur olduğu hiçbir habere yer verilmiyordu. Aşağıdaki örnekte dikkat çekicidir.

"Ekim sonunda (1922) Amerika'daki (Near East Relief's) Teşkilatı temsilcileri müteveffa Miss Annie T. Allen ve Miss Florence Billings, Yunanlılar'ın geri çekilirken yakmış oldukları Türk köylerinin durumu hakkında hazırladıkları bir raporu teşkilatın İstanbul'daki merkezine yolladılar. Teşkilat bu raporu aynen M. Lloyd Gorge'un İzmir'de Yunanlılar'ın yaptıkları fecaate müteallik Bristol raporunu neşretmeyişi gibi, hiçbir zaman neşretmedi " (Gürün, 1983: 47).

Arnold Toynbee'nin İngiliz propaganda teşkilatında çalıştığı yıllarda gazetelerde çıkan bir haberle ilgili uyarıcı memorandumu gerçekten dikkat çekicidir. Bu memoranduma sebep olan olay şudur.

İngilizler 1918 Eylül'ünde Bakü' yü tahliye ederken Ermeniler'in ihanetine uğramışlardı. Ve bu olaydan gazeteler bahsetmişti. Bunun üzerine İngiliz propaganda teşkilatı bir memorandum hazırlamıştı.

“Ermeniler’in kredisini düşürmek, Türk aleyhtarlığı davasını zayıflatmak demektir. Türk’ün, başı felaketten kurulmayan, asil bir insan olduğu itikadını öldürmek çok güç olmuştur. Bu durum bu itikadı canlandıracak ve Ermeniler’i olduğu kadar Siyonistler’le Araplar’ın prestijine de zarar verecektir. Türkler’in Ermeniler’e yaptığı muamele, Türk meselesinin radikal şekilde hallini ülkede ve hariçte kamuoylarına kabul ettirmek için Majesteleri Hükümetin’in elindeki en büyük sermayedir” (Gürün,1983: 47).

İngilizler’in ve Amerika’da bulunan Ermeniler’in gayretleri ile Türkler’den bir canavar yaratılmıştı. Fakat İngilizler’in yaptığı propaganda hem Almanlar’a hem Türkler’e yönelik olup Almanlar hakkında yazılanların yalan olduğu daha sonra söylenmiş olmasına rağmen Türkler için yazılan yalanlara arka çıkılmakta ve hatta bunlara yenileri de eklenmektedir.

“İngilizler düşmanlarını karalamakta ve savaşın gidişatını derinden etkilemekte çok başarılıydılar. Almanya’ya yönelik faaliyetler Amerika’yı “Gaddarlara” karşı savaşa sokmak için bir araçtı. Türkler’e dönük propaganda ise, Türkler’in gaddar birer katil olduğu konusunda kalıcı bir örnek teşkil ediyor ve önyargı yaratıyordu. Almanlar’a karşı yapılan çalışmalar daha sonra “savaş sırasında mübahtır” denilerek bir savaş propagandası olarak nitelendirilirken, Türkler’e karşı yapılan propaganda asla bu şekilde algılanmadı” (Maccarthy, 2001: 32).

İngilizler’in Türk düşmanlığı ile alakalı bu kadar büyük propagandaya girişmesinin özel sebepleri vardır. “Amerika’ da dikkatleri çeken önemli bir diğer sorunda Ruslar’ın Yahudi düşmanlığıydı. İngilizler, Ruslar’ın bu yönünün müttefikler ve Amerika arasındaki iyi ilişkileri bozacağından korkuyordu. Ruslar’ın Yahudi düşmanlığına karşı yapılabilecek bir şey yoktu. Bunun yerine manşetlerde Ruslar’ınkinden çok daha korkunç bir canavarı yaratmayı planladılar ve bu canavarda Osmanlılar oldu” (Maccarthy, 2001: 25).

“İngilizler, müttefikleri Fransa ve Rusya ile Orta Doğu’nun savaş sonrasında kendi aralarında paylaşılması için anlaşmışlardı.Bu arada dünyayı Osmanlı yönetiminin bir felaket olduğuna ve Türkler’in egemenliklerindeki topraklarda zalim bir tiran olarak hüküm sürdüklerine inandırmak, bu topraklarda Avrupa kolonileşmesini daha da kolaylaştıracaktı” (Maccarthy, 2001: 25).

C) OSMANLI İÇERİSİNDE AMERİKAN MİSYONERLİK ÇALIŞMALARINA VE TİCARİ FAALİYETLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Sadece İngiliz propagandası ile Amerika’daki Türk önyargılarını açıklamak yanlış olur. Anadolu’ya gelen Hıristiyan misyonerlerinin ve ticaret ehlinin de bu konuda önemli çalışmaları olmuştur.

Amerika’nın dışa yönelik misyoner örgütü “American of Commisioners for Foreign Missions” adıyla 1810 yılında Boston kentinde kuruldu. Bu örgüt 1819 yılında Türkiye’yi de programına aldı ve 1821 yılında ilk misyonerlerini Anadolu’ya yolladı.Yani Türkiye’ye ilk Amerikan Protestan misyonerlerinin gelişi tam Mora’da Yunan ayaklanmasının patlak verdiği döneme rastladı (Şimşir, 1985 :92).

1789 Fransız ihtilalinden sonra Yunanlılar arasında milliyetçilik duyguları artmış ve Yunanistan’ın bağımsızlığı isteniyordu.Osmanlı toprakları üzerinde yalnız Ermeni ve Bulgar Hıristiyanları arasında henüz milliyetçilik dalgalanmaları yoktu.

Öyleyse Bulgarlar’la Ermeniler’i de uyandırmak, onlar arasında da ulus bilincini alevlendirmek ve onları da Osmanlı Devleti’nden ayırmaya hazırlamak gerekiyordu. Amerikan prostestan misyonerleri bu misyona eklenmiş gibi görünüyor (Şimşir, 1985: 92).

Daha sonra misyonerler, Bulgarlar arasında yaptıkları gibi Ermeniler arasında da büyük eğitim seferberliğine girişmişler ve 1834 yılında ilk misyoner okulu İstanbul'da açılmıştır. Fakat Ermeniler'i Protestan mezhebine çekmek için açılan bu okullardan ikincisi daha sonra 1836' da kapatılır.

Bunun üzerine Amerikan misyonerleri Anadolu üzerine ağırlık verdiler. Ermenileri Protestan mezhebine kazanma çalışmalarını yine sürdürdüler. Öyle ki 1848 yılında Babiâli, Türkiye'deki Protestanlar'ı ayrı bir cemaat olarak resmen tanıdı. XIX. yüzyıl sonralarında Türkiye'de 60.000 kadar Protestan Ermeni bulunuyordu. Ermeni cemaati, Gregoryen, Katolik ve Protestan diye üçe bölünmüş oldu.

Daha sonra misyonerler, özellikle Islahat Fermanı'nın ilanından sonra eğitim çalışmalarını hızlandırmıştır. 1952'de Harput' ta bir Amerikan misyoner merkezi kurulmuş ve 1859'dan sonra Harput'ta Amerikan misyoner okulu açılmıştır. 1861'de İstanbul'da Robert Koleji açılmış daha sonra da hemen birkaç yıl içinde Merzifon Koleji açılmıştır. Dini ve laik eğitimi bir arada yürüten bu kolejlerin, daha sonra Ermeni isyanlarının hazırlandığı, Ermeni komitecilerinin yuvalandığı yerler olduğu görülecektir.

Daha sonrada Amerikan misyonerleri Amerika'ya Ermeni öğrencileri göndermeye başlamıştır. İlk önce papaz adaylarını gönderirken daha sonraları Amerikan Üniversiteleri'ne ve yüksek okullarına'da öğrenci gönderdiler.

Öğrenim için Amerika'ya gidip oraya yerleşen Ermeni gençlerinin sayısı 1890 yılında 70 kadardı. Bunlar, Amerika'da Ermeni kolonisinin ilk çekirdeğini oluşturdular.

Bu şekilde başlayan Amerika'da ki Ermeni kolonisi daha sonra Amerika'ya Türkiye'den yapılan göçlerle büyümüş ve I. Dünya Savaşı esnasında 50.000 nüfusu geçmişti (Şimşir, 1985 : 105).

Bu koloninin oluşması aşamasında Hınçak ve Taşnak komiteleri hiç zaman yitirmeden Amerika'da çalışmaya koyulmuşlardır.

Buradan da anlaşılacağı üzere Amerika'da çalışmalara başlayan Taşnak ve Hınçak komitelerinin çalışmaları iyice artmış ve Amerika'daki Ermeniler arasında Türk düşmanlığı hızla yayılmıştır.

Amerika'da her ne kadar Ermeni propagandası son derece kuvvetli olmuşsa da I. Dünya Savaşına kadar siyasi bir nitelik taşımaz.

Ve Ermeni unsurunun din, kültür, iktisadi çıkarlar bakımından Fransa, İngiltere, Rusya tarafından parsellenmeye çalışıldığı devrede (1860-1870'lerde) Amerika'da misyoner örgütleri ile, okulları, yetimhaneleri, hastaneleriyle bu unsur üzerinde etkili olmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı'na kadar Amerika Ermenilik davasını siyasi bir düzeye getirmemiştir. Gerçekte bu ABD'lilerin iç sorunlarının dış politikaya aksetmesi sonunda Monreo Doktrini gereğidir. I. Dünya Savaşı'nda ABD'lileri ilk defa kendi kıtası dışında Avrupa müttefiklerinin yanında savaşa katılınca durum değişmiş ve artık Ermenilik, Rumluk vs. davalarında Birleşik Devletler fikir, söz sahibi olmaya ve bunları devletler arası düzeyde ortaya atmaya başlamışlar.İşte bu devrede, Ermeniler uzun süre yakınlaşmaları ile iyi tanıdıkları ABD'lileri kamuoyunu hareketlendirmek ve davalarının savunuculuğunu Birleşik Devletler'in daha etkin ölçüde yapmalarını sağlamak yoluna gitmişlerdir (Uras, 1987 : LXIII).

Ayrıca Amerika'daki anti-Türk propagandasını Osmanlı ve Amerika arasındaki ticari ilişkileri incelediğimizde de görebiliriz.

1797'de ilk Amerikan gemisinin Osmanlı sularına gelmesiyle başlayan ticari ilişkiler giderek artmış 1830 yılında Türkiye ile Amerika arasında ilk ticaret antlaşması yapılmıştır. Bu tarihten sonra Amerika kapitülasyonlardan en geniş biçimde yararlanma hakkı elde edecektir. Ermeniler'den birçoğunu Amerika ticari

ilişkilerinde aracı olarak kullanacaktır. Ve bu durum Ermeniler'e Amerika yolunu açacaktır.

Bu işbirlikçi İstanbul ve Anadolu Ermeniler'i yavaş yavaş Amerikan vatandaşlığına geçtiler. XIX. yüzyıl ortalarına doğru, İstanbul ve İzmir gibi ticaret merkezlerinde 100-200 kişilik birer Amerika kolonisi oluştu. Bu koloninin içinde birer ikişer Amerikan vatandaşlığına geçmiş Ermeniler de yer almaya başladı.

İşte bu şekilde Amerikan 'nın kendilerine sunduğu nimetleri değerlendiren Ermeniler gelişip, zenginleşmiş ve Osmanlı aleyhindeki propagandalarını daha da artırmışlardır.

Görülür ki, Amerikan tüccarının ve misyonerinin kanadı altında Amerikanlaşan bir Ermeni zümresi doğmuştur.Bunların birer ayağı Türkiye'de, öteki ayağı Amerika'da , Boston'da, New York'tadır. Amerikan tüccarıyla sıkı işbirliği ve iş ortaklığı içinde olan bu genç Ermeni zümresi, Amerika'da Ermeni propagandasının veya Türk düşmanlığının ilk kaynaklarından biri olmuştur.

Amerikan tüccarının tavırlarınıda gözden kaçırmamak lazımdır. Amerika tüccarı Türkiye'ye gelişinin daha ilk yıllarında Türkiye'nin iç işlerine karışmaya başlamıştır. İzmir'de Amerikan tüccar konsolosu David Offley, 1824 yılında, Amerikan tacirlerinin Yunan ihtilalcilerine para yardımı yapmalarını Washington'a önerir.

Görüldüğü üzere daha kapitülasyonlardan henüz yararlanmaya başlamış Amerikan tüccarı Türkiye'nin işlerine karışmaktan çekinmemiştir.

Buraya kadar dikkatlerimizi yoğunlaştırmak istediğimiz mesele Ermeni yanlısı Amerika kamuoyunun birden türemediğidir. Ya da I. Dünya savaşı esnasında Amerika'daki Türk düşmanlığının alevlerinin yükseltilmeside sadece savaş dönemine ait hususlar değildir.

Daha birçok etkenin yanı sıra, Ermeni yanlısı Amerika kamuoyunu en çok etkileyen kısa bir sebepler zinciri sunulmak istenmiştir. Ama sebepleri sadece bu kadara indirgemekte hata olur. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de savaş esnasındaki akıl almaz tutum ve davranışların, bu propagandanın olumsuz etkilerini nasıl derinleştirdiğini bizlere gösterecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA ERMENİLER VE BU DÖNEMDE YAŞANAN OLAYLARIN NEW YORK TİMES GAZETESİ'NE YANSIMASI

A) I. DÜNYA SAVAŞI'NDAN TEHCİR KARARININ ALINMASINA KADAR

1) Ermeniler'in I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Yanında Yer Almaları

1876 yılında Patrik Narses Varjebetya'nın İngiliz Büyükelçisi Henry Elliot'la yaptığı görüşmenin içeriğine baktığımızda daha o günlerde isyan olaylarına hazır olduklarını ve bunu açıkça dile getirmekten de çekinmediklerini görüyoruz. Sonra da 1915'ler de kendilerinin nasıl Samsun'da, Van'da hiçbir şey yokken katledildiklerinin yazılarını okuyoruz. Planlı yapılmış hareketlerini inkar etmektedirler. Yapılan bu görüşmeyi Elliot'un Bakanlığ'a gönderdiği mektuptan öğreniyoruz.

"Dün Ermeni Patriği bana geldi. Ziyaretlerinin gayesi temsil ettiği Hıristiyan halk adına Elçiler Konferansı'nda yalnız isyan eden vilayetlerdeki halka özel imtiyazlar verilmesi için ısrar etmeyeceklerini ve halen sulh halinde bulunan vilayetlerinde bunun dışında bırakılmayacağını ümit ettiklerini bildirmektedir.

Bende ihtiyatla Elçiler Konferansı'nın görevinin isyan ederek bozulan umumi disiplini, vilayetlerde sûkunu temin etmek olduğunu söyledim. Patrik cevap olarak, bunu çok merak ettiğini ve şayet Avrupa Devletleri'nin ilgilerini çekmek için ihtilal, isyan çıkartmak gerekiyorsa bunlar çıkarmanın katiyen zor olmadığını söyledi" (Süslü, 1990: 36).

Ermeniler’in niyetlerinin ne olduğu daha bu yıllarda anlaşılmaktadır ve bu düşünceler sonucu ilerleyen yıllarda isyanlar birbirini kovalamış ve I. Dünya Savaşı’nda da had safhaya ulaşmıştır. I. Dünya Savaşı başlar başlamaz Rusya’nın yanında açıkça yer almışlar ve Osmanlı Devleti’ni arkadan vurmuşlardır.

“14 Ekim 1914 tarihinde 3. Ordu Kumandanlığı’nın Başkumandanlığ’a gönderdiği mesaj şöyledir.

“Ruslar’ın Kafkasya’ da Rus ve Ermenileri’yle, Rumlar’ı silahlandıracak çeteler kurdukları ve bunları bizim tarafa göndererek memleketimizde de çete teşkilatı teşvik edecekleri tespit edilmiştir. Bu haberler her an teyid ve tahakkuk ediyor. Kıtalarımızdaki Ermeni firarileri de artıyor. Firar ve ihanet edenler hakkında kat’i tedbirler almak ve suçluları cezalandırmak gerekiyor. Bunun temini ve meselenin oluruna bırakılmamasını arz ederim” (Süslü, 1990 66).

Ruslar’dan aldıkları yardımların itirafınıda şu şekilde gösterebiliriz.

“Rusya, Ermeniler’i sadece propaganda yoluyla desteklemekle kalmamış, onlara silah ve cephane temin etmiş ve mali imkanlarda sağlanmıştır. Bu husus 1915 Şubat’ında Tiftis’ te yapılan Taşnaksutyun Partisi Milli Kongresi’nde askeri temsilci tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bilindiği gibi savaşın başında Rus Hükümeti, Türk Ermenileri’ni silahlandırmak, talim yaptırmak ve savaş zamanında ülkenin içlerinde isyan çıkartmanın ilk masrafları olarak 242.900 ruble vermişti. Gönüllü müfrezelerimiz Türk ordusu zincirini yararak geçmek ve isyancılarla birleşerek geride ve cephede, mümkün olduğunca da düşmanın arasında yani Türkiye’de anarşi çıkartmak ve bütün bunlarla Rus ordularının ilerlemesini ve Türkiye Ermenistan’ına hakim olmasını sağlamak zorundaydı. Rus hükümeti, Ermeni siyasilerinin üzerlerine aldıkları görevleri, yani zamanı geldiğinde Türk

Ermenistanı'nda isyan çıkartılması şartıyla kendi meselelerini serbestçe müzakere etmelerine ve istediklerini dile getirmelerine izin vermiştir" (Süslü, 1990: 66).

Kendilerine karşı herhangi bir olay olmadan ortalığı karıştıran Ermeniler, yaptıklarını yine şu şekilde anlatmaktalar.

"Daha sonra kurulacak bağımsız Ermenistan Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı ve Türk düşmanı H. Katchaznouni Znouni, 1923 yılında Bükreş' te yapılacak olan Daşnak Kongresi'nde bunu şöyle itiraf etmiştir.

"1914 Sonbaharı başlarında daha Türkiye savaşa girmediği sırada… İhtilalci Ermeni çeteleri büyük bir iştiyakla Kafkasya' da teşekkül etmeye başladılar…Daha birkaç hafta önce Erzurum' da yapılan genel kongrede aldığı kararın aksine, Daşnak Ermeni İhtilalciler Federasyonu bu çetelerin teşekkülüne ve Türkiye' ye karşı girişecekleri harekata aktif bir şekilde katılmıştır… Gerçeği muhakeme gücünü yitirmiş ve hayallerimize kendimizi bırakmıştık…" (Süslü, 1990: 38).

Şimdide Rusya'nın Ermeniler'i kışkırtmasındaki asıl sebeplere bir bakalım. Gerçekten bir Ermenistan Doğu Anadolu'da isteniyor mu? (Süslü, 1990: 68).

Her ne kadar Berlin Kongresi'nden beri Rusya, İngiltere ve Fransa tarafından Ermeniler lehinde bir "ıslahat" ısrarla müdafaa edilmiş ve çeşitli vesilelerle bağımsız Ermenistan için vaatlerde bulunulmuşsa da, savaş başlar başlamaz yapılan gizli antlaşmalarda, özellikle 26 Nisan 1916'da yapılan Sykes-Picot Antlaşması'nda Ermeniler'e vaat edilen bölgelerde bu üç devlet arasında paylaşılmıştır. Buna göre, Karadeniz kıyılarıyla Trabzon'un batısından itibaren geçen hat, Erzurum, Van, Bitlis, Muş ve Siirt yöreleri Rusya'ya: Çukurova (Kilikya), Harput ve Sivas yöreleri de Fransa'ya bırakılmıştır. Halbuki bu

tarihlerde eski Osmanlı Hariciye Nâzırı Noradungiyan Gabriel Efendi ve Bogos Nubar (Paşa) Avrupa başkentlerinde bağımsız Ermenistan hayalini gerçekleştirmek için temaslar da bulunuyorlardı. Erzurum, Ruslar tarafından işgal edildiğinde de Rus niyeti açıkça görülür (Hocaoğlu, 1976: 80).

“Ermeni’ler, Erzurum’da iskan hakkına malik değildir.”

Rusya’nın Çar Deli Petro’dan beri sıcak denizlere inme gibi bir hayalinin olduğunu ve Ermeni meselesinide bu planlarını gerçekleştirmek için araç olarak kullandıklarını da rahatça görebiliriz (Süslü, 1990 :68).

“Rus siyasetiyle ilgili olarak Baryon da şu açık ifadeyi kullanmış ve bazı Ermeni politikacılarını hayalperestlikle itham etmiştir.

Ermenistan’ın Rusya için önemli olduğu ortadadır. Bunu Büyük İmparatorluğ’un politikacıları birçok defalar tekrarladılar. İmparatorluğ’un menfaatleri, bağımsız Ermenistan kurulmasında değil, oraya Rusları kanalize ederek bir Kazakistan kurulmasındaydı. Bunu Ermeni ihtilalcileri anlamamış anlamak istememişlerdir. Ermenistan’a nasıl bağımsızlık verilir ki, oraları Rusya’yı İran’a, Fırat’a, Dicle’ye indirir, Küçük Asya’ya hakim kılar. Trabzon, Erzurum ise bu yolların üstünde bulunur. Bu yerler, bu bölgeler, Rus Burjuvazisi’ne Ermeniler’den daha gereklidir” (Hocaoğlu, 1976: 81).

Sıcak denizlere inme niyeti Çar Nikola II’nin açıklamasında da ortadadır.

“Rusya Türkiye’ye savaş ilanı beyannamesinde Çar Nikola II bağımsız Ermenistan‘ı kurmak niyetinde olmadığını şöyle açıklamıştır:” Türkler bize saldırdılar. Rusya’ya karşı yürüyorlar. Bu yürüyüş tıpkı Hristiyanlığ’a ve bütün Ortodoks milletlere karşı yürüyüş gibi idi. Türkiye’nin askeri harekata düşüncesiz karışması ancak onun için olayların gelişmesi ve ceyranını çabuklaştıracak ve Rusya’ya Karadeniz kıyılarında tarihi vazifelerini yapmak için eski yolu açacaktır” (Hocaoğlu, 1976: 81).

1915 Şubatı'nda Krivosein'in söylediği sözlerde bunu ispat eder niteliktedir. Türk cephesindeki askeri harekatın başarısı ve çabuk sonuçlanması bize şu esası tasavvur etmek imkanını veriyor. Yakın bir gelecekte Kafkas sınırlarını ilerletmek, Anadolu da ki yerlerimizi genişletmek mümkün olacaktır. Erzurum Van vilayetleri ve Ermenistan diye tanıtılan Bitlis'in bir bölümünü, Rus göçmenleriyle geniş ölçüde iskân ederek Trabzon vilayetini de almak mümkün olacaktır. Rusların Ermeni'siz Ermenistan politikasını Van'ın işgalinden sonra açıkça görebiliriz. Ermeni gönüllülerinin her tarafta yaptıkları korkunç, katliam, yağma ve çıkardıkları yangınlar Ruslar'ı düşündürmeye başladı. Ruslar ,Türk topraklarında yavaşta olsa ilerlemeye başlamışlardı. Artık Ermeni gönüllülerine ihtiyaç kalmamıştı. Ruslar Ermeni gönüllülerini dağıttılar. Bunlardan yedi tabur kurdular. General Bolkovitinaff, General Varonozoff Daşkoff'a 1 Temmuz 1915 tarihinde Ermeni gönüllülerinin dağıtılmasını bir yazı ile bildirdi (Hocaoğlu, 1976: 81).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 19 Şubat 1915: Ermenistan'daki Kara Kuvvetleri

Ruslar zaptettiği Vitzesu şehri üzerindeki kuvvetli durumlarını korumakta.

Petrograd şehri Şubat 18 – Bu akşam savaş bölgesinden şu bilgi yayınlandı: "Savaş gemilerinin de yardımıyla, askerlerimiz Ermenistan'da işgal ettikleri Karadeniz kıyı sahili Vitzesu nehri üzerindeki sağlam durumunu korumakta. Savaş gemileri kıyıya yaklaşarak geri çekilmekte olan Türkler'i bombardımana tuttu. Gemideki yaralıları sadece tüfek mermilerinden yaralanan birkaç kişi oluşturmaktadır. "

New York Times, 21 Şubat 1915: Kolordu Dağıtıldı

Bütün Türk üçüncü kolordusunun kalıntıları teslim alınma tehlikesinde.

Petrograd Şubat 20- Ermenistan anahtarı (en önemli kısmı) alındı ve şimdi Ruslar hızla yaralı ülkeyi işgal etmeye devam ediyor. Geçen Eylül'de Türk ve Kürt jandarmalarının Ermeni kadın ve çocukları ahırlara sokarak yaktıkları vadiyi şu anda ellerinde tutmaktalar. Bitlis'in 75 mil batısında tepelerden gölge ve silvettelerini izleyen, Sasun'da toplanmış olan mültecilerin kalbinde o günler çok delice ve kötü anılar bıraktı. İşkence edilerek konuşturulan Türkler, güneye doğru kaçıldığını söylediler. Ama onların yolunu Van gölünün güney sahillerine nazaran, Bitlis ve Musul dağları üzerindeki direk rotada kesmek daha kolay olacaktır ve belki bazı Türkler'in askerlerinin kopuşu ne oranda olursa olsun Harput ve Diyarbakır'a doğru yöneldikleri zannedilmektedir. Erzurum'un anayolundan Erzincan'ın batısına doğru geri çekilen 11. Türk kolordusundan, bir alay takip esnasında esir alındı. Buda gösteriyor ki Türkler'in bozgunu beklenilenden daha çabuk oldu. Çok açık görünüyor ki Ruslar, 3. kolorduyla diğer kolordu ve müfrezelerin bağlantısını kesmiş durumda 10. kolordunun 35. bölümünün teslim alınışı sebebini bize anlatmakta. Erzurum Kalesi'nin düşüş haberini almayan bu bölüm ana kolorduya yetişmek için acele ediyordu. Türk kuvvetleri kuzeyde Karadeniz'e yakın yerlerdeki topraklarını da acil terk etmekte, kıyı şeridi boyunca Trabzon'a doğru geri çekilmekteler. Ruslar tarafından geri çekilmek zorunda kaldılar ve Rus savaş gemilerinden gelen sürekli bombardımanlara boyun eğdiler. Erzurum'dan sonra en sağlam cephe 350 mil batıdaki Sivas'tır.

Geri çekilen Türk kollarının çeşitli yönlere dağıldıkları görünüyor. Çünkü yol ve seçim hakları olmadıkları gibi, kısmen yine başka bir sebebi kuzey kolları cephesi ve batı bölümünün aldığı emirlere göre çok önemli ve değerli liman kenti olan Trabzon'un düşmemesi için Rus kuvvetlerine karşı koymak üzere

oraya yönelmeleridir. Alman yazar ve sömürgecilik dalında uzman olan Paul Rohrbach savaştan önce Ermenistan'ın fethi veya Türklerin elinden çıkması, bağımsız Türkiye'nin varlığının sonu demek olduğunu yazmıştı. Tüm Asya azınlığı için bu Ermeni birliğinden başka gözdağı verebilecek bir şey olamazdı. Kafkaslar ve İran Rusların elinde. Bu sebeplerden dolayı Almanlar'ın Asya ile alakalı bütün planları suya düşmüş ve ertelenmiş görünüyor. Almanlar ve Türkler'in odaklanacağı konsantre olacakları tek şey, Ruslar'ın Asya açıkları içlerine ilerlemesi karşısında iyi bir direnmeye geçmeleridir. Bununla birlikte zamanla gerekli karadan haberleşme imkanı az ve çok zor. Deniz üzerinden ise Rus filosu ulaşımı ve haberleşmeyi engellemektedir.

New York Times, 23 Şubat 1915: Kafkasya Kasabalarında Türkler Tarafından Katliam

Ermeniler Sokaklara Çıkarıldı, Kurşunlandı veya Boğuldular – Arkadaşlar da Kurtulamadı.

New York Times'a Özel Haber

St. Petersburg, Şubat 22, (London Times'a Telgraf) Türkler'in Transkafkasya'da, Ermenistan sınırında Ardanuç'u işgali sürecinde işlenen vahşetlerin detayları ancak şimdi ortaya çıkmaktadır.

Russokoe Slovo'nun Tiflis muhabirinin öğrendiğine göre önce Türkler sadece yağma ve 15 sivili öldürmekle yetindiler, fakat 30 Aralıktan sonra Ruslar'ın Ardahan'ı işgal ettiği haberini alınca, yerel Müslümanlar maskelerini çıkardılar ve aynı akşam sistemli bir katliama giriştiler.

Yüzelli Ermeni sokaklara çıkarıldı ve kurşunlanarak öldürüldü veya boğazları kesildi. Ermenilerle yıllarca dostça ilişkiler içinde bulunan Eski Türk sakinleri acımasızca eski tanıdıklarını öldürdüler ve cesetleri bütün aile üyelerinin yok edildiğinden emin olmak için dikkatlice saydılar.

Elli Ermeni hapishanelerden çıkarıldılar, soyuldular ve bir adı “Şeytan Kanyonu” olan Cehennemdere uçurumuna atlamaya zorlandılar, kurbanlardan biri kendisiyle beraber bir Türk’ü gütürünce geriye kalanların hepsi kurşunlandı.

Tamvot’ta ikiyüz elli kişi katledildi ve kadınlar esir alındı.

Türkler cesetlerin gömülmesine müsade etmediler ve cesetler Ruslar gelinceye kadar köpekler tarafından yenmek üzere terkedildiler.

New York Times, 25 Subat 1915: Morgenthau Wilson’u Ziyaret Ediyor

Başkan’a Türkiye‘deki durum hakkında gayr-ı resmi bilgi veriyor. Washington Şubat 25- Türkiye’deki Amerika Büyükelçisi Henry Morgenthau bugün Başkan Wilson’a Ermeniler’i koruma gayretlerini iletti. Savaşın patlak vermesinden bu yana Türkiye’deki genel durum ve olaylar hakkında gayr resmi bir rapor sundu. Daha sonra bu konuyu devlet başkanı Polk’la görüştü. Mr. Morgenthau Başkan’la veya danışmanla görüşülmesi gereken herhangi acil bir durum için gelmediğini, ülkeye izinli geldiğini, çünkü yurtdışında uzun süredir bulunduğunu, ve ülkesine geri dönerek Amerika halkının bu konudaki umumi düşünce ve fikirlerini görmek için geldiğini ifade etti.

New York Times, 27 Şubat 1915: Ermenistan'daki Büyük Savaş Devam Ediyor

Geri çekilen Türkler takviye edildi ve Erzurum'un 40 mil batısına koğuşlandılar.

Petrograd Şubat 25- Erzurum'dan çok az haber alma imkanımız olmasına rağmen durum çok açık ki zaptedilen kalenin 40 mil batısına geri çekilmek zorunda kalan Türkler, yeni takviye alarak kuvvetli bir karşı koyma çabasındalar. Çoktan başlayan bu ciddi savaşın büyük bir savaşa dönüşmesine imkansız gözüyle bakılamaz. Savaş bölgesi bugün operasyonlarla alakalı şu bülteni yayınladı: "Karadeniz'de Sinop yakınlarında torpido savaş gemisi yok edicilerimiz 4 yelkenli gemi batırdı. Kıyı şeridindeki demiryolu köprülerini yıktı ve askerlerin korumasında ilerleyen deve kervanını dağıttı. Kafkaslar'da askerlerimizin saldırılarından sonra İspir şehri de ele geçirildi. Erzurum ve Hınıs bölgelerindeki düşman takibi devam ediyor. "

New York Times, 20 Mart 1915: Tüm Ovayı Ermeni Cesetleri Kaplamıştı

Türk ve Kürtler'in erkek, kadın ve çocukları katlettiği belirtildi.

LONDON Mart 19- Ermenistan'daki dehşet verici durum raporu Londra'daki Ermeni Kızılhaç fonu resmi makamlarına ulaştı ve onlar tarafından etrafa dağıtıldı. Son nakledilen olay, Derderian adındaki doktor tarafından gönderildi.: "Tüm Eleşkirt ovasını gerçekten erkek,kadın ve çocuk cesetlerinin kapladığını" söyledi. Rus birlikleri bu bölgeden geri çekildikten sonra Kürtler yardımda muhtaç insanlara saldırdılar ve camilere kapattılar. Erkekler öldürüldü

ve kadınlar dağlara götürüldü. Kızılhaç fonu organizatörleri şu anda Kafkaslar'da 120.000 muhtaç Ermeni'nin bulunduğunu ilettiler.

Petrograd Mart 10- Kuzey batı İran'da bulunan Urumiye şehrinden gelen telgrafa göre, şehirleri boşaltmadan önce Yafa ve Tebriz arasında Ruslar'ın içeri ilerlerken geri çekilmekte olan Türk ve Kürtler köyleri yaktılar ve yağma ettiler. Bazı köy sakinlerini öldürdüler. Salmaz, Pagaduk ve Sorna'da Türk komiserleri tarafından verilen emirler köylerin yakılıp yıkılması üzerineydi. Antat'taki tüm Ermeni sakinleri toplandı ve bu mesaja göre 600 erkek öldürüldü. Kadınlar ise İslam'ı seçmeye benimsemeye zorlandı. Gruplara bölünerek daha içeri (Anadolu içlerine doğru) şehirlere gönderildiler.

New York Times, 25 Mart 1915: Polonya, Sırbistan, Ermenistan

Polonya'nın durumu Belçika'nın durumundan daha kötü ve içler acısıdır. Belçika erkekleri düşman askerlerine birbirlerini katletmek için mecburi askerliğe seçilmelidir. Kahraman Belçika ordusu ve hükümetinin arkada kalan halkı arkadaş yanlısı insanlara tarafından beslendiler. İlk istiladan sonra savaşın yok edici, yıkıcı gidişatı Belçika üzerinden geri veya ileri götürücü tesiri tam görülmedi. Ama sivil topluluğa açıklanamaz, sayısız felakete sebep oldu. Polonya savaşın acımasız yüzünü hiçbir kimse tarafından hafifletilmede veya acılarını dindirmede yardım görmedi ve tek başına bu savaşın acımasız ve merhametsiz yüzüyle karşı karşıya kaldı. Sırbistan üst üste gelen 3 savaşla parçalandı. Polonya'dan daha kötü durumda. Avusturyalılar'ın çok soğuk ölü kış döneminde geri püskürtülmelerine rağmen, bu millet başka öç alma durumunda olabilecek ordulardan ve her türlü dehşet verici bulaşıcı hastalıklara karşı muhtaç durumda bulunmakta.

Ermenistan ovaları Türkler'den kaçan yığınlarla doldu. Tüm hali iyi olan erkekler Türkler tarafından savaş meydanlarına zorla sürüklendiler. Yüksek dağlık ve karlı vadilerde kadınlar, çocuklar ve yaşlıların binlercesi açlıktan ölmekteler.

Belçika hala sıkıntı çekmekte. O mutsuz toprakları tüm sıkıntılardan kurtarma çabaları kafi gelmedi. Ama iyi bilinmekte ki, bu şehirde bilinen birkaç Ermeni yardım fonu komuta merkezi 354. sokakta olan veya 265 merkez parkın batısındaki Polonya yardım fonu nispeten çabaladılar.

Kızılhaç derneği Washington'daki Uluslararası Komuta Merkezi, bu kötü durumdaki ülkeler için elinden geleni yapıyor. Sırbistan içinde aynı şey geçerli. Kızılhaç Rockfeller fonu himayesi altında sağlık uzmanları veba salgınını ve dertleri dindirmek için yola çıktı. Fakat Sırbistan, Polonya ve Ermenistan için daha fazla yardım ve fona ihtiyaç var.

New York Times, 28 Nisan 1915: Katliamı Durdurmasi İçin Bir Daha Yazı Yazıldı Ve Başvuruldu

Büyükelçi Morgenthau Rusya'nın ricası üzerine temsil ettiği bu işler hakkında bilgi verdi.

WASHİNGTON Nisan 27- Türkiye'de rapor edilen katliamlar ve Hıristiyan Ermenileri daha başka tehdit eden zulme karşı Amerika tarafından serbest bırakılmaları için Türk hükümeti'ne başvuruldu. Rus hükümetinin rica ve isteği üzerine hareket edilen Büyükelçi Bakhemeteff tarafından Devlet Bakanı Brayn'a arz edilen oda telgraf çekerek, İstanbul'daki Büyükelçi Morgenthau' ya; Türk hükümetine tehlikede olan Ermeniler'i koruma ve dini çatışma ve isyanların nüksetmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini iletti. Kendi hükümeti adına Büyükelçi Bakhemeteff bugün dışişleri bakanlığını acil aradı ve Amerika

Birleşik Devletleri Başkanı'ndan yardım talebinde bulundu. Rusya Hükümeti Kafkaslar'da Ecmiyazin'deki Katolik Ermeni Kilisesi adına bu acil yardımı iletti.

Devlet Bakanı Bryan ;"bu rica Ermeni Kilisesi başı tarafından bu hükümete yapılmıştır. Bize de Rus Büyükelçisi tarafından iletilmiştir. Bu Ermeni katliamı hakkında rapor edilen ilk nottur ve bu katliama bizim yaptığımız uyarı insanlık meselesi olduğu içindir" dedi.

Rus Büyükelçisi bugün Duma'da konuşma yapan Dışişleri Bakanı'nın Rus askeri kuvvetlerinin İran'da bulunuş sebebini anlatan konuşma metninin tercümesini dağıttı.

Dışişleri Bakanı;" İran topraklarında bulunan Rus askeri kuvvetlerinin tarafsız İran'a karşı hiçbir şekilde tecavüzün gerçekleşmediğini,bunun söz konusu olmadığını söyledi. Bizim müfrezeler o ülkeye birkaç yıl önce belirli maksatla bize ait olan ekonomik değeri, hayli yüksek ve önemli olan yakın bölgelerin asayiş ve düzenini tesis etme ve koruma aynı zamanda o bölgelerin Urumiye bölgesinde Kafkaslar'a karşı askeri operasyonlarda kullanmak için üs yapma çabasında bulunan Türkler tarafından işgalini engellemek için gönderildiğini söyledi.

İran Hükümeti kendi tarafsızlığını ve güvenliğini bile korumaya gücü yetmediği gibi ve hatta ikinci Türk ihlal ve tecavüzüne karşı sadece protesto edebilen ve bununla da bir sonuç elde edemeyen zayıf bir hükümettir dedi."

New York Times, 29 Nisan 1915: Morgenthau Araya Giriyor

Ermenilere yapılan muamelelerin endişe verici raporu.

WASHİNGTON Nisan 28. Büyükelçi Morgenthau İstanbul'da bugün Kafkas bölgesinde Türk ve Kürtler tarafından katledilen Hıristiyan Ermeniler

adına başkentte o ve diğer kor diplomatik üyeler Osmanlı Devleti'ne Ecmiyazin'deki Ermeni Yunan Kilisesi Başı ve Katolikoslar'ın endişe ve kaygılarını ilettiler. Bu kaygıları bugün Devlet Bakanı Bryan'a bildirdi. George Bachmeteff Amerika'daki Rus Büyükelçisi dün Devlet Bakanı Bryan'ı aradı. Katoliskosların Rusya'ya bildirdiği ve Rus Devleti'nin Amerika Hükümeti'nden Türk Devleti'ne sunması gereken mesajları iletti. Bugün Devlet Bakanı Bryan dün aldıkları mesajları Büyükelçi Morgenthau'ya gönderdi. Morgenthau mesajı alır almaz bu işi gerekli mercilerle görüşmeye başladı. Büyükelçi Morgenthau 'nun telgrafçısı yakın doğuda Ermeniler'e olan büyük endişe verici muameleleri rapor etti. Gönderilen mesaj kesin olarak katliam ve detaylarından behsetmemektedir fakat bu işin çözümcül ve faal bir şekilde ele alındığının garantisi Devlet Bakanı Bryan'a Osmanlı Hükümet'i tarafından verilmiştir.

New York Times, 25 Mayıs1915: Ruslar Ermeniler'i Kurtardılar

Askerler Van'a Ulaştılar ve Kuşatma Altında Tutan Türkler'i Dağıttılar

TİFLİS, Transkafkas'ya. Mayıs 23, (Petrograd Üzerinden Mayıs 24.) Bir kıta Rus askeri Anadolu'daki Van şehrini işgal ettiler ve böylece Türkler tarafından kuşatma altında tutulan Ermeniler'i kurtardılar. Ruslar'ın gelmesi üzerine Türkler Bitlis'e doğru geri çekildiler.

Birkaç aydır Türk Ermenistanı'nda Van, ve İran'da Urumiye, Türkler'in ve Kürtler'in Ermeniler'e karşı işkence ve saldırılarına sahne olmaktadır.

HAYES MESAJLAR GETİRDİ

Eski Başkanın Oğlunda Rusya'dan Washington'a Mesaj Var

Merhum Eski Başkanlardan Ruther B. Hayes'in oğlu Scott R. Hayes geçen gece geç saatlerde Kopenhag'dan İskandinavya-Amerikan yolcu gemisi

ile Amerika'ya ulaştı ve Petrograd'daki Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyükelçisi'nden Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na mesajler getirdi. Kendisine Bayan Hayes eşlik ediyordu ve bugün başkente gitmek için yola çıkacaklar.

2) Ermeniler'in I. Dünya Savaşı'ndaki Ortak Tavrının Talimatnamesi

I. Dünya savaşı daha başlamadan çok önce teşkilatlanmaya ve silahlanmaya başlayan Ermeniler savaşın başlamasıyla Rusya yanında yer almış ve Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşmıştır. Köylere kadar ilettikleri talimatlarda Ermeniler'den beklentilerini ve onlara görevlerini bildirmişlerdir. Bu talimatlarda şu hususlar bulunuyordu: (Süslü, 1990: 103):

1- Kim olursa olsun her Ermeni aslî ihtiyaçlarından bazılarını bile satmak sûretiyle silahlanmalıdır.

2– Seferberlik ilanıyla silah altına çağırılan Ermeniler, bu çağrıya uymayacaklar ve çevresindeki halkı Müslümanları dahil orduya katılmaktan men edeceklerdir.

3– Her ne sûretle olursa olsun silah altına alınmış olan Ermeni askerleri ordudan firar edip Ermeni çetelerine veya gönüllü birliklerine katılacaklardır.

4– Rus orduları sınırı geçer geçmez komitecileri, firariler ve çeteler Rus ordusuna katılarak onlarlar birlikte Osmanlı ordusuna saldıracaklardır.

5– İkmal yollarını ve telgraf hatlarını kesmek suretiyle Osmanlı ordusunun iâşé ve istihbaratını sekteye uğratacaklardır.

6– Cephe gerisinde 2 yaşına kadar olan bütün Müslümanları gördükleri yerde ve her fırsata katledeceklerdir.

7– Müslüman halkın yiyecek, mâl ve mülkünü ele geçirecek veya yakıp yıkacaklardır.

8– Terk edecekleri ev, tarım ürünleri, kilise ve hayır kurumlarını yakıp bunları Müslümanlar yapmış gibi propaganda yapacaklardır.

9– Resmi devlet dairelerini kundaklayacak, Osmanlı zaptiye ve jandarmalarını pusuya düşürerek katledeceklerdi.

10– Cepheden yaralı olarak dönen Osmanlı askerlerini öldüreceklerdir.

11– Şehirlerde, kasabalarda, köylerde isyanlar, ihtilaller çıkaracaklardır.

12– Müslüman askerlerin ve sivil halkın morallerini bozarak göçe mecbur edeceklerdir.

13– Bomba, silah imal, tedarik veya ithal ederek bütün Ermeniler'i silahlandıracaklardır.

14– Ermeniler'in yaptıkları isyan ihtilal ve katliamların faturasını Müslümanlara çıkararak bunu iç ve özellikle dış kamuoyunda neşredeceklerdir.

15 – İtilaf Devletleri hesabına casusluk ve rehberlik yapacaklardır.

Yukarıdaki talimatlar uygulamaya konulduğunda Ermeniler'in sadece 2 yaş değil anne karnındaki doğmamış yavrucakları bile öldürecek kadar insanlıktan çıktığının delilleri pek çoktur.

İşte tehcir konusuna bu zaviyeden bakıldığında Ermeniler'in evlerinde oturup, işleriyle meşgul olan insanlar olmadıklarını görüyor ve kararın ne kadar haklı yere alındığını anlayabiliyoruz.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 29 Eylül 1915: Bernstorf Şimdi Herşey Ermeniler'in Suçu Diyor

Türkiye' ye karşı ortalığı karıştırıp isyan çıkartarak misillemeyi hak ettiler.

WASHİNGTON Eylül 28- Count Von Bernstoff's Miran Sevasy'e gönderdiği mektupta; Alman Hükümeti'nin resmi ve güvenilir kaynaklardan aldığı bilgiye göre ve bu elçilikten Amerika Birleşik Devletler'i Hükümeti'ne de gönderilen mektupta "Osmanlı İmparatorluğu içinde iddia edilen zulüm ve katliamların tam bir uydurma yalan olduğu ortaya çıktı." Dışişlerini şaşkınlığa sevk ediyor.

Alman Büyükelçi bugün Dışişleri'ne bir bilgi daha gönderdi. Bu bilgide, Türkler'in Ermeniler'e karşı yaptıkları zulüm ve gaddarlıklar tamamen abartılmaktadır. Türkler'in yaptıklarını savunarak tahrik edildiklerini bildirmektedir. Büyükelçi'nin mektubu Türkler'in Ermeniler'e zorla verdiği aşırı cezaları inkar etmemekle beraber Ermeniler'in ayaklanma ve isyana kışkırtmaları devlete ihanet niteliğinde bir hareket olduğu için bu Ermeni politikası onları savaşa taşımıştır demektedir.

Dışişleri Bakanlığı bugün Trabzon'daki Amerika Büyükelçisi'nden bir bilgi aldı. Bu bilgide "bu şehirdeki büyük Ermeni nüfusu çıkarıldı. Çıkarılan Ermenilerin mal ve mülkleri bu mallar üzerinde hak iddia eden Türk hükümetine bağlı ajanlar tarafından ele geçirilmiştir."

Büyükelçinin verdiği bilgide "o bölgede yaşayan tüccarlar arasında Ermeniler'in çoğu Avrupalıla'rla iş yapmaktaydı. Birkaç Amerikalı bu olaydan menfi tesir gördü. Düşüncesine göre; eğer herhangi bir Amerikalı bu Trabzon bölgesinde yaşayan Ermeniler'e karşı hak iddia ederlerse bu haklarını Türk Büyükelçiliği'ne yeminli bildirilerini ileterek ödetebilir. "

Türkiye dünyaya açıkça bildirdi ki, Ermeni politikasında yabancı bir müdahaleye izin verilmeyecektir. Amerika bu yüzden resmi bir protesto yapmamaktadır. Ta ki bu işe Amerikalılar da karıştırılmadıkça.

New York Times, 15 Ekim1915: Türk Yetkili Vahşetleri İnkar Etti

Başkonsolos Ermenile're uygulanan zulümlerle ilgili rapora uydurma dedi, fakat sertliği itiraf etti.

Celal Bey Van'da bir İhtilal Planlandığını ve Sorumluların Buradan Çıkarılması Gerektiğini Söyledi.

New York Türk Başkonsolosu Celal Münif Bey The New York Times'a dün verdiği resmi demecinde, bir hafta önce geçen Pazar günü son bin yılda hiçbir halkın Türkler'in Ermeniler'e uyguladığı zulme maruz kalmadığını iddia eden Amerikan Ermeni Vahşeti Komitesi tarafından açıklanan raporun düzmece olduğunu bildirdi. Rapor, vahşetin resmi olarak İstanbul'dan onay gördüğünü ve yaşanan durumun bir milleti toptan imha etme girişimi olduğunu anlatıyordu..

Raporu imzalayanlar arasında Piskopos David Greer, Cleveland H.Dodge, Oscar S. Straus, Haham Stephen S. Wise, Dr. James L. Barton, Wiliam Sloane, Profesör Samuel P. Dutton, Charles R. Crane, ve Arthur Curtiss James vardı. Kardinal Gibbons da, rapor yayınlandıktan sonraki bir zamanda, komiteye üye olmayı kabul etti.

Komite, raporun önsözünde raporun doğruluğuna kefil olduklarını belirtti ve devamla Emeniler'e karşı hareketin Türk olmayan herkese, misyoner, ilerici, ve siyonistleri de içeren unsurlara karşı planlanmış bir hareketin parçası olduğunu ifade etti.

Dün The Times, New York'taki en yüksek Türk yetkili Celal Bey'e, Osmanlı Hükümeti'nin bir temsilcisi olarak Ermeni Vahşeti Komitesi'nin suçlamalarına karşı bir cevabı olup olmadığını sordu.

Bunun üzerine Başkonsolos aşağıdaki demeci yazdırdı:

"Son zamanlarda günlük gazeteler Türkiye'de yaşayan Ermenileri'n toptan katledilmelerinin haberlerini geniş bir şekilde yayınlamakta ve bazıları 800.000 Ermeni'nin akla hayale gelmeyecek bütün metodlarla katledildiğini söyleyecek kadar ileri gitmektedirler.

"THE NEW YORK TIMES, 4 Ekim tarihli nüshasında, ismi yanlış olan Ermeni Vahşeti Komitesi'nin yayımladığı bir raporu bastı ve bazıları önde gelen Amerikalılar olan birkaç kişi de raporun altına imza attı. Bu rapor, kadın ve çocukların Türkler tarafından toplu halde öldürüldüğü suçlamalarını içeriyordu ve bu iddialar Türkiye'den yeni dönmüş misyonerler tarafından verilen bilgilere dayanıyordu ve diğer raporlar güya Türkiye'den değişik kaynaklardan alınmıştı fakat bunların yazarlarının adları açıklanmıyordu; diğer bir deyişle Lord Bryce tarafından vahşet raporları şanına layık görülmelerine rağmen bu raporlar doğrulanamıyordu.

"Bu, Türk Hükümeti'ne ve milletine karşı toplu suçlamalar, içlerinde ne kadar gerçeklik olduğu konusunda en küçük soruşturma yapılmadan, basına dağıtılıyordu.

"Olanlar şunlardır: Geçen yıl savaş patlak verince, Türkiye, Almanya ve Avusturya- Macaristan tarafına katılmadan bile önce bağımsız Ermenistan rüyası gören Türkiye'deki Ermeniler daha birçokları gibi Almanya ve müttefiklerinin altı hafta içinde Avrupa haritasından silineceklerine emindiler ve bunun sonucunda Türkiye Üçlü İtilaf Müttefikleri tarafından paylaşılacaktı ve Türkiye'nin eski vilayetlerinde bağımsız bir Ermenistan yaratılacaktı. Ermeniler

bunu kaçınılmaz bir sonuç olarak görüyorlardı ve duygularını açıkça ortaya koydular.

“Londra’daki Balkan komiteleri başkanı Buxton kardeşlerden biri Türk vilayetinin aynı isimli merkezi kasabası Van’da Ermeni devrimci komite liderlerini gizlice ziyaret etti. Kendisi Rusya’daki Ermeni komiteleri ile konferanslar düzenlemiş, Türkiye’deki Ermenilerle Türk Hükümetine karşı beraber hareket etme planlarını tartışmış ve Tiflis, Kafkasya’dan aşağıya doğru inmişti. Bundan sonra bu devrimci çeteler aktif hale geldiler ve Rusya tarafından silahlandırıldılar ve Ruslar’a Rus sınırından çok uzak olmayan Van’ı işgal etmelerinde yardımcı oldular.

“Hemen sonra Rusların himayesinde Van’da bir Ermeni Hükümeti kuruldu ve adı ‘Aram’ olan bir adam valiliği üstlendi –New York gazeteleri bir müddet önce bu asinin (kendisi Van Valisi olarak imza atmıştı) ve Van’ın Ermeni Piskoposunun imzası altında Amerika’ya gönderilen mali yardım çağrısını yayınladılar.

“Kısaca ifade etmek gerekirse, İmparatorluğ’un bu bölgesinde yaşayan Ermeniler ellerinde silahlarla Türk otoritesine karşı Türkiye’nin en azılı düşmanı Rusya’nın yanında ayaklandılar ve bu nedenle kendilerine asilik dışında bir gözle bakılamazdı. Elbette, Türk İmparatorluğ’u için ölüm kalım durumunun bulunduğu böyle bir zamanda, iyi niyetli hiç kimse Van’ı tekrar geri alıp Ruslar’ı attığında Türk askerlerinden bu devrimcilere karşı, özellikle silahlı direniş gösterirlerken, yumuşak davranmasını bekleyemez. Öldürülenlerin hepsi, bu uydurma raporların Amerikalılar’ı inandırdıkları gibi kadınlar ve çocuklar değil, bu ayaklanan unsura mensuptular ve kendileri elleri kanlı bir şekilde ya da Türk Hükümeti’ne karşı ihanet halinde iken yakalanmışlardı.

“*Bundan sonra*, değerli askeri bilgilerin düşman kanallarına sızmasını engellemek için Türk Hükümeti bütün İmparatorluğ’un güvenliğini tehdit eden bu şüpheli unsurları ülkenin iç bölgelerine doğru kaydırmayı gerekli gördü.

“Zararsız insanların saldırgan insanların kaderini paylaştığı durumlar olmuş olabilir ve ben bu tür talihsiz vakaları en son kınayanlardan değilim. Maalesef savaş zamanlarında bu tür ayırımları tam olarak yapabilmek mümkün değildir ve bu zamanlarda yaptıklarının cezasını çeken sadece suçlu değil suçlunun yanında sürüklediği masumdur. Bu yürek paralayıcı olaylar ne kadar üzücü olsa da son analizde şunu söyleyebiliriz ki Ermeniler’in kendilerinden başka suçlayacakları kimse yoktur.

“Bu anın, şu anda kendilerini çok keskin bir Türk karşıtı olarak sunan ve önümüzdeki Pazar günü Türk Hükümeti ve Türk halkının aleyhinde gerçekleştirilecek halk mitingini New York gazetelerinde ilan eden misyoner topluluklarının gizli amaçlarını tartışmak için uygun bir zaman olduğunu düşünmüyorum. Görünüşe bakılırsa, merkezleri 75. Caddede bulunan aynı topluluklar yukarıda bahsettiğimiz THE NEW YORK TIMES’da 4 Ekimde yayınlanan raporun mucitlerindendirler. Onların amaçlarını bizler biliyoruz ve bunlar çok uzak olmayan bir zaman sürecinde ortaya çıkabilirler”

Başkonsolostan, demecinin Ermeni Vahşeti Komitesi raporunun “mucitlerinin” amaçlarının Türkler tarafından bilindiğini belirttiği ve “çok uzak olmayan bir zaman sürecinde bunlar ortaya çıkabilirler” dediği son bölümünü açmasını istediğimizde, bizlere:

“Şu anda bu konuda daha çok şey söylemek istemiyorum” diyerek cevap verdi.

New York Times, 18 Ekim 1915: Ermeni Birliklerinin Müttefikler İçin Savaşması Bekleniyor

“Rus subay Amerika da dahil birçok ülkeden asker toplamayı teklif ediyor.”

LONDRA Ekim 18 ;Petrograd’dan Reuter telgraf şirketine gelen telgrafa göre; “Kaptan Torcom Balkanlar, Mısır, İtalya, Fransa, İngiltere ve Amerika’da yaşayan Ermeniler’den müttefiklerle beraber Türkiye’ ye karşı savaşmak için gönüllü güçleri toplamayı planlıyor. Kaptan Torcom Anadolu’da Türkler tarafından yapılan Ermeni katliamına karşı Ermeniler’in yetersiz olduğunu fakat diğer ülkelerde yaşayan Ermeniler’in Türkiye’ye karşı olan savaşa yardım edebileceğini ve müttefik kuvvetlerinde bu güçleri reddetmeyeceğini rakiplerine karşı olan savaşa katılmalarından dolayı onur duyacaklarını söylüyor. Kaptan Torcom’un planı en fazla 30, en az 10 taburun oluşturulmasını öngörüyor. Kaptan Torcom, Galiçya’da savaşırken yaralandı. Fakat şu an hastaneden ayrılıp bu planlarını Londra için uygulamaya koyacak.”

3) İddia Edilen Ermenistan Devleti ve Ermeni Nüfusu Üzerine

Ermeni adı, en eski tarih belgelerinden olan Heredot Tarihi ve Darius Yazıtları’nda geçmektedir. Fakat bu iki kayıtta da Ermeni adı kullanırken belirli bir topluluktan bahsedilmemiş, belirli bir coğrafi bölgenin halkı anlatılmak istenmiştir. Yani Ermeni ve Ermenistan adı, Ermeni adıyla anılan toplumun oturduğu ülke anlamında değil, Anadolu gibi, Rumeli gibi, Mezopotamya gibi bir coğrafi bölge adı olarak kullanılmıştır. Ermenistan adı ile bilinen bölge, buraya Ermeniler gelmeden öncede Ermenistan olarak biliniyordu (Ercan, 2001: 76).

Nancy Üniversitesi Tarih Profesörlerinden Dean Laurent'de bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Gerçekten, yazılı tarihin başlangıcından beri Armenia adı verilen bir bölge vardır… Fakat, asırlardan beri bu şekilde sınırlanan ülke, bir devlet değil, bir coğrafya terimidir. Şüphesiz, Ermeniler'in bu coğrafyada yaşadıkları olmuştur… Fakat bu bölgeye, sırf Armenia adını taşıdığı için, ne Ermeniler'in mukadderâtı, ne de Ermenistan Devleti adını taşıyan bir devletin varlığı kesinlikle bağlanamaz." (Anadol, 2001:19).

Kendilerine "Haik" diyen Ermeniler, "Hayk" isimli bir atadan türedikleri efsanesini yaşatmışlardır. Türkler'le bütün yabancıların "Ermeni" dedikleri kavimle Armenia ülkesi adının bir ilgisi yoktur. Fakat Ermeniler ne Armenia coğrafya adını, ne de başkalarının kendilerine verdiği Armen/Ermeni ismini hiçbir zaman benimsemeyip kullanmamışlar ve memleketlerine "Hayatsan" adını vermeyi uygun bulmuşlardır. (Anadol, 2001:20).

Görüldüğü üzere nasıl ki Türkler daha Anadolu'ya gelmeden önce Rum adı bir coğrafi terim olarak kullanılmış ve Türkler buraya geldikten sonrada uzun bir süre bu terim Türkler'i de ifade etmişse; Ermeni ve Ermenistan adı da, bölgeye Ermeniler gelmeden önce coğrafi bir bölgeyi ifade için kullanılmış, daha sonra da Ermeniler'in bölgeye gelmesiyle Ermeni toplumunu ifade etmiştir. Fakat şu fark gözden kaçırılmamalı ki, bu adı Ermeniler hiçbir zaman benimsememişlerdir. (Ercan, 2001:77).

Ermeniler'in adı, etnik kökenlerin nereye dayandığı ne zaman ve nereden bölgeye geldikleri tam olarak aydınlatılmış değildir. Şimdilik bilinen bölgenin otoktan halkı olmayıp dışarıdan geldikleridir. Ermeniler'in önce Pers egemenliğinde olduklarını görmekteyiz. Yani Büyük İskender İran'ı ele geçirdiğinde burada bağımsız bir Ermenistan yoktu. İskender'in ölümü sonucu İmparatorluğ'u parçalanmış ve Ermeniler Selevkoslar'ın eline geçmiştir. Daha sonraki yıllarda Anadolu'da Romalıların, İran'da Arsasid hanedanının egemen

olmasıyla Ermenistan bu iki ülke arasında sürekli el değiştirdi. Daha sonraki dönemlerde Roma'da iç karışıklıklar baş gösterirken, Arsasidler de saka saldırılarıyla uğraştı. Bu durumdan yararlanan Ermeni Derebeyleri'nden Tigran bağımsızlığını ilan etti. Bölgedeki diğer feodal Ermeni Beyleri'ni yönetimi altına aldı. M.Ö 95 yıllarında başlayan bu durum ancak M.Ö 66'ya kadar sürebildi. Roma burayı işgal etti ve egemenliğine aldı. Daha sonra bölge yine Romalılar ile Arsasidler arasında el değiştirdi (Ercan,2001:78).

M.S 224'de Arsasid Hanedanı yerini Sasaniler'e bıraktı. Bu kez de Ermenistan Roma ile Sasaniler arasında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Ermenistan topraklarında Bizans hakimiyeti başladı. Fakat dini sebeplerden ötürü Bizans buraları Ermeniler'den temizlemeye çalışmıştır. Ermeniler değişik bölgelere göç ettirilmiştir.640 tarihinden sonra Arapları bölgede hakim görüyoruz. Fakat Arap ve Bizans arasında da bu bölge savaş sebebi olmuştur. Arap egemenliği esnasında Ermenistan'da yarı bağımsız Ermeni Derebeylikleri bulunmuş veya bölge Arap valilerce yönetilmiştir. 1015-1017 yıllarına gelindiğinde ise Anadolu'ya Türk akınları başlamış ve 1071 yılında Bizans'ın yenilmesiyle bu topaklarda Türk hakimiyeti başlamıştır. Görüleceği üzere tarihte bağımsız bir Ermenistan bir defa rastlanmış o da çok uzun sürmemiştir.Hep başka imparatorlukların ve devletlerin egemenliği altında yaşamışlardır. Büyük Selçuklu İmparatorluğu bölgeyi ele geçirdiğinde 1100 yıldan beri burada tam anlamıyla bağımsız bir Ermeni Devleti yoktu.Bölge Bizanslılar'dan alınmıştı.Osmanlı Devleti 1514 yılında bölgeyi ele geçirdiğinde, 470 yıldan beri Ermenistan'da bir Ermeni krallığı bulunmadığı gibi, yarı bağımsız bir Ermeni derebeyliği dahi bulunmuyordu (Ercan, 2001:81).

1900'lü yıllara gelindiğinde ise Ermeniler'in bağımsız yurt isteklerinde en büyük delilleri, özellikle Doğu Anadolu'da nüfus yoğunluğu açısından Türkler'den daha fazla olduklarını iddia etmeleri idi. Fakat tamamen gerçek dışı olan bu iddiaları, hem kendilerinin hem de medet umdukları Batı'nın dahi

inanamayacağı, doğruluk payı olmayan büyük bir bir yalandı. Özellikle İngiltere bunun doğru olmadığını bildiği halde, kendi politik çıkarlarına uygun olması açısından bu yalana ortak olacaktır.

Hem 1915-1923 yılları arasında, hem de o günlerden bu günlere halâ tartışma konusu yapılan bu nüfus meselesi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme yapabiliriz. Üç ana başlık altında bu incelemenin yapılması konuya daha çok açıklık getirecektir.

a) Ermeni Kaynakları

Ermeni kaynakları çoğunlukla Patrikhane'nin verdiği rakamları iletmişlerdir.Bu rakamlar şöyledir (Gürün, 1983: 85-86):

Hovannissian, Türkiye'deki Ermeni nüfusunu 1914'ten önce 2 milyondan az 1,5 milyondan fazla olduğunu yazar.

Pastırmaciyan, 1914'te Osmanlı İmparatorluğu'nda 2.100.000 bütün dünyada 4.1000.000 olduğunu yazar.

Jacques de Morgan, 1914'te Türkiye'de 2.380.000, bütün dünyadan 4.160.00 demektir.

Marcel Léart (asıl adı Krikor Zohrap'tır) 1913'te yazdığı kitapta 1882 ve 1912 yıllarında Türkiye'deki Ermeni nüfusu verir. Rakamları Patrikhane'den aldığını söylemektedir. 1882'de Türkiye'de toplam 2.660.000 Ermeni olduğunu yazar. Doğuda altı il de (Van, Bitlis, Diyarbekir, Erzurum, Elaziz, Sivas) Ermeni nüfusunu 1.630.000 olduğunu yazar. 1912'de ise 6 vilayetteki Ermeni nüfusunu 1.018.000 olarak vermektedir. Fakat Leart'ın verdiği bu rakamların abartılı olduğunu gösteren başka istatistikler mevcuttur. Patriğ'in 1880 ve 1881'de İngiliz Sefiri'ne verdiği rakamlar daha farklıdır. 1880'de daha sonra Sivas nüfusunu

düzeltme ihtiyacını duyarak verdiği 6 için rakım 805.745'tir. Buradan da anlaşılıyor ki Leart 1913'te yazdığı kitapta rakamları oldukça çıkartmıştır.

Patrikhane'nin direkt olarak :Berlin Kongresi'nde verdiği rakamlar ise şunlardır; Ermeni nüfusunun tüm Osmanlı İmparatorluğu'nda 3.000.000 olduğunu, Erzurum, Van, Bitlis, Sivas ve Diyarbekir'deki Ermeni nüfusunun 2.000.000 olduğu, buradaki Türk nüfusunun ise 1 milyon olduğu ifade edilmiştir (Gürün, 1983: 89).

Fakat Patriğin İngiliz Sefiri'ne 1880 ve 1881'de gönderdiği Ermeni nüfusu ile alakalı rakamların kongreye sunulanın altında olması dikkat çekicidir.

b) Yabancı Kaynaklar

Ludovic de Constension; 1913'te dünyadaki Ermeni nüfusu, 3.100.000 Türkiye'deki Ermeni nüfusu 1.400.000 olarak veriyor.Tournebize; 1900 yılında bütün Türkiye'deki Ermeni nüfusunu 1.300.000 olarak verirken Rusya'da 1.200.000, İran'da 50.000 olarak verir ve toplam nüfusun 2.550.000 olduğunu söylerken bu rakamın en fazla 3,5 -4 milyon olabileceğini ekler (Uras, 1987: 132).

Christopher Walker; I. Dünya Savaşı'ndan önce Türkiye'deki Ermeni Nüfusu 1.500.000 – 2.000.000 olarak verir.Henry Fanshawe Tozer; 1877'de Asya Türkiyesi'nde 700.000 Ermeni olduğunu yazar.Clair Prince, Türkiye'deki Ermeni nüfusunu 1.500.000 olarak verir.Alexander Powel; Türkiye'deki Ermeni nüfusunu 1.500.000 olarak verirken dünyadaki Ermeni nüfusunun 3.000.000 olduğunu söyler.Lynch, Türkiye'deki Ermenistan platosu nüfusunu 387.746 olarak verirken, tüm İmparatorluk'taki Ermeni nüfusu 1.325.246 olarak vermiştir. Vital Cuinet, Duyun-u Umumiye için yaptığı araştırması sonucu Anadolu Türkiyesi nüfusunun 17.911.751 olduğunu bu nüfus içerisindeki Ermeni

sayısının 1.475.011 olduğunu bildirmektedir .Fransız Sarı Kitabı'nda da Cüinet'in verdiği rakamların aynısı verilmiştir (Gürün, 1983: 92-93).

c) Osmanlı Kaynakları

Osmanlı İmparatorluğu'nda, 1892'de İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuş ve 1893'de sayımın neticeleri açıklanmıştır. Bu müdürlüğün ilk başkanı Musevi olan Fethi Franko olmuştu. Daha sonra yerine Mıgırdiç Şirabyan adında bir Ermeni geçer. 1897-1903'de ise bu görevi Rober isimli bir Amerikalı yapmıştır. Görüldüğü gibi bu durumda istatistiklere güveni artıran bir husus olmaktadır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu makamlarının verdiği rakamlar da şunlar olmuştur. (Gürün, 1983: 93).

1896'da 1.157.519

1905'de 1.173.233

1914'de 1.294.851

Yukarıdaki rakamları göz önünde bulundurursak şu netice ortaya çıkmaktadır.Patrikhane'nin Berlin Kongresi'nde 3.000.000 olarak verdiği Ermeni nüfusunu, daha sonra vergi gibi bazı kaygıları neticesi 1.780.000'e indirmiş olması, verilen rakamlara itimat edilemeyeceğini ortaya koymuştur.Aynı zamanda Patrikhane sayımlarını esas alan Ermeni yazarları da bu konuda güvenilir olmaktan uzak kalmış olmaktadır.

Batı kaynakları 1.300.000 ile 1.500.000 arasında rakamlar vermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun verdiği rakam ise 1.300.000 civarındadır. Demekki 1.300.000 civarındaki bir rakam Ermeni nüfusunu gösteren bir rakam olabilir (Gürün, 1983: 95).

Bu verdiğimiz rakamlar tüm Türkiye üzerinde bulunmuş olan Ermeni nüfusu idi. Fakat asıl önemli olan ise Ermenilerin çoğunlukta olduklarını iddia ettikleri Doğu Anadolu'daki altı vilayette durumun ne olduğudur.

Patrikhane 6 ilin toplamını 1.053.992,

Osmanlı 6 ilin toplamını 565.774,

Yabancıların verdiği 6 ilin en yüksek rakamının toplamı 668.917,

Yabancıların verdiği 6 ilin en düşük rakamının toplamı 601.573,

olarak verilmektedir. Patrikhane'nin güvenilmezliğini göz önünde bulundurursak 1895 ve 1896'da 6 vilayetin Ermeni nüfusunu Osmanlı kaynakları rakamı olan 565.000 ile yabancı kaynakların en düşük ve en yüksek rakamlarının ortalaması olan 635.000 arasında kabul edilmesi mantıklıdır.1914'e kadar bu rakamın artması, daha yüksek bir rakama ulaşması gerekirdi. Fakat bütün yazarların ittifakla söylediği bir hususu burada hatırlatmakta fayda görülüyor. O da şudur; 1895-1896 isyanlarından sonra Ermeniler'in göç ektikleri, bu göçün Balkan Harbi'nden sonra daha da artmış olması, ayrıca 1896 ve 1914 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardaki nüfusundan hesaplayınca verilen 1.300.000 Ermeni nüfus rakamının çok fazla artmamış olduğu, bu civarlarda kaldığı gerçeğini de unutmamak gerekir (Gürün, 1983: 103).

Fransızlar'ın yayınladığı Sarı Kitab'a göre Doğu Vilayetleri'ndeki Ermeni ve Müslüman nüfusu şöyledir (Koçaş, 1967: 264).

Müslüman	% 73,5	2.669.386
Ermeni	% 18,5	666.435

Rum ve diğer milletler	% 7,5	272.581

1910 yılında yayınlanan İngiliz Ansiklopedisi'nde dokuz Türk vilayetinin Erzurum, Van, Bitlis, Elazığ, Diyarbakır, Sivas, Adana ve Trabzon) nüfusu şöyledir (Koçaş, 1967: 264).

Müslüman	% 74	1.453.750
Ermeni	% 15	913.875
Rum ve diğer milletler	% 11	663.875

Görüldüğü gibi Patrikhane'nin ya da Ermeni yanlısı yazarların söylediğinin tersine Doğu Anadolu'da Ermeni nüfusunun çoğunlukta değil azınlıkta olduğu ortadadır.

New York Times Gazetesi'nde yayınlanmış olan haberlere baktığımızda da aslında zaman zaman Ermeni nüfusu ile alakalı rakamlar zikredilmektedir. Fakat Patrikhane ve Ermeni yazarların ya da Ermeni yanlısı yazarların vermiş olduğu rakamlardaki uyumsuzluk, gazetede çıkan haberlerdeki rakamlarda da görülmektedir.

Örneğin 25 Eylül 1915 tarihli haberde Nubar Paşa'nın Türkiye'deki Ermeni nüfusunu 1.500.000 olarak vermektedir. 450 bininin öldürüldüğünü, 600.000 kişinin sürüldüğünü söylemiştir. Amerika'daki Bütün ilerici Ermeniler Derneği Başkan'ı Gabriel'e.

Bu habere göre neredeyse Türkiye'de 500.000 Ermeni kalmıştır. Fakat 1917 İngiliz Salnamesi'nde toplam Türkiye'deki Ermeni nüfusu 1.056.000 olarak kaydedilmiştir. Şu halde 1917'de nasıl bu kadar Ermeni yaşayabilmektedir Türkiye'de değil mi? Aradaki tezat kolayca anlaşılabilmektedir.

Ardından 15 Aralık 1915 tarihli haberde ise Türkiye'deki 2.000.000 Ermeni nüfusundan 1.000.000 katledildiğini yazmaktadır. Aradan 3 ay geçmeden 1,5 milyonluk Ermeni nüfusu 2 milyon olmuştur.

Daha sonra 28 Ekim 1915'teki haberde ise Türk İmparatorluğunun nüfusunun 32 milyon olduğunu ve bunun 1.100.000'inin Ermeni olduğunu yazmaktadır. Bu rakamda yine oldukça farklıdır. Buradan da anlaşılacağı gibi haberlerdeki rakamların güvenilirliği son derece azdır. Haberlerdeki Ermeni nüfus rakamları Ermeniler tarafından verildiği halde birbirini tutmamaktadır.

En abartılı rakam ise 4 Ocak 1920'de yapılan haberde verilmiştir. 33 milyonluk Ermeni nüfusundan geriye 3 milyon kaldığı haberini okuyoruz. O yıllarda bu kadarda olmaz ki dedirtecek cinsten bir haber yapılabilmiştir. Hem akla hayale sığmayacak bir katliamın haberini veriyorlar hem de 3 milyonluk geriye kalan Ermeni'ye de kendilerince hâlâ ülke kurmaya çalışıyorlar.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 25 Eylül 1915: Ermenista'nın Yokolma Tehlikesi İddiası

Dr. Gabriel Son Zamanlardaki Katliamlarda 450.000 Kişinin Öldüğünü İfade Etti.

600.000 Kişi Tehcire Zorlandı.

Nubar Paşa Eğer Tarafsız Güçler Müdahele Etmezse Bütün Bir Halkın Yokolacağını Söyledi

Amerika'daki Bütün İlerici Ermeniler Derneği Başkanı Dr. M. Simbad Gabriel, dün gece Times muhabirine hiçbir Amerikalı'nın Türkler'in Hıristiyan Ermenilere karşı uyguladıkları vahşeti hayal edemeyeceğini ifade etti. Pariste'ki Başpiskoposun, yani Ermeni kilisesinin başının, diplomatik temsilcisi Nubar Paşadan aldığım mektupta, Nubar Paşa 1.500.000 toplam nüfuslu Ermenilerden 450.000'inin öldürüldüğünü ve 600.000 kişinin de evlerinden sürülerek Anadolunun köylerinde dolaşmak zorunda bırakıldığını tahmin ettiğini belirtmektedir.

Dr. Gabriel "Amerika'da bizim bu terör ortamının şiddetini anlamamız mümkün değildir, çünkü Türkiye'de Ermeniler'in Türkler'in kendilerine reva gördüklerini yazmaları bir yana, bu konuyu kendi aralarında konuşmaları bile yasaktır." dedi. Nubar Paşa, mektubunda Başpiskopos ve isimlerini açıklamayacaklarına dair kendilerine yemin ettikleri İstanbul'un önde gelen Ermenilerinin kendisine aktardıkları Müslümanların Ermeniler'e uyguladıkları korkunç fiilleri yazmaktadır.

"İki üç gün önce üç çocuğu ile İstanbul'dan gelen bir Ermeni kadınla konuşuyordum. Hala İstanbul'da bulunan kocasından öç alınması tehlikesine

karşın adını saklamam konusunda bana ricada bulunan kadın, kanımı donduracak kadar korkunç olaylar anlattı. Bir sabah yirmi arkadaşının Türkler tarafından evden alındığını ve sadece Türklük davasına yakınlık duymadıklarından şüphelenildiği için vicdansızca asıldığını belirtti. Sürgün edilmemiş Ermeniler'in her sabah uyandıklarında yaşadıkları korkuya bu sadece bir örnektir."

Doktora göre hırs, din ve siyaset hepsi birden Türkler'in Ermeniler'i katletmesi için neden oluşturmakta ve her katliamın arkasında hükümet var ve insanlar aldıkları emirlere göre hareket ediyorlar.

"Sabahleyin borazan çaldığında Türkler azgın bir şekilde Hıristiyanları öldürme ve onların mallarını yağmalama işine girişiyorlar. Akşamları veya iki üç günlüğüne katliamlara aniden ara veriliyor ve bu ateş ve bıçaklamalara verilen ani aralar onların başlaması kadar beklenmedik bir şekilde olmakta. İnsanlar emirlere asker gibi uymaktalar.

Doktor Gabriel "Ölenler en mutlu Ermeniler olmalılar çünkü hayatta kalanlar evlerini terketmeye ve yabancı ülkelerde düşman halk arasında dolaşmaya zorlanıyorlar." diyerek devam etti. "Kendilerine hükümet tarafından günlük sadece yarım libre (225 gram civarında) tahıl istihkakı verilmektedir. Genç ve kuvvetli erkekler zorla orduya alınmakta fakat savaşa gönderilmemektedirler. Kendilerine silah verilmemekte ve Türk askerlerinin siper kazma ve ikmal işlerini yerine getirmekteler. Onları, ülkelerinin davasını desteklemedikleri için suçlayabilir misiniz?"

Nubar Paşa kendisine gönderilen mektupları Dr. Gabriel'e ilettiği yazısında Sultan Abdulhamid tarafından 1895'te 300.000 Ermeni'nin kılıçtan geçirilmesinin 1915'teki katliamla karşılaştırıldığında önemsiz kalmakta olduğunu belirtmiştir.

Nubar Paşa mektubunda “Son birkaç aydır Tarsus ve Ermenistan’da gerçekleşenler inanılmayacak boyuttadır. Olanların bir milleti yoketmekten kesinlikle aşağı kalır tarafı yoktur.” yazmaktadır.

İstanbul’dan gelen bir mektup Tarsus’un köy ve şehirlerindeki bütün Ermeniler’in Halep’in güneyindeki çöl bölgelerine sürüldüğünü belirtmektedir. Mektuba göre Emeniler’in mallarını yanlarına almalarına müsade edilmemiş, boşalan arazi ve evler müslümanlar tarafından işgal edilmiştir. Genç erkekler askerlik için tutulmakta ve sadece zayıf ve yaşlılar sürgün edilmektedirler.

Diğer bir mektup, her yerde askeri mahkemelerin bulunduğunu ve birçok Ermeni’nin asıldığını ve birçoğunun da 10-15 yıllık hapis cezalarına çarptırıldığını belirtmektedir. Mektuba göre aralarında Kurk köyünün rahibininde bulunduğu birçok kişi ölünceye kadar dövülmüşlerdir. Kilise ve manastırlar yağmalanmakta ve yıkılmaktadır ve hemen hemen bütün piskoposlar askeri mahkemelere çıkartılmak üzere tutuklanmışlardır.

“Van ve Bitlis illerindeki bütün köyler talan edilmiş, halk kılıçtan geçirilmiştir. Şu anda bizler İstanbulda soyutlanmış bir şekilde sanki bir kalede yaşıyormuşcasına posta veya telgraftan mahrum bir şekilde yaşamaktayız. Hıristiyanlar bu ölçüde bir acıyı tarihte hiç bir zaman yaşamamışlardır ve eğer tarafsız güçler, özellikle Amerika Birleşik Devletleri müdahele etmezse Türk İmparatorluğundaki birbuçuk milyon Ermeni’den çok azı sağ kalacaktır.”

Dr. Gabriel, İlerici Ermeniler Derneği’nin ilk kez 1909’da İttihad ve Terakki Cemiyeti’nin 30.000 Ermeniyi Tarsus’ta katletmesinden sonra kurulduğunu belirtti. Dernek, iki ırk arasında daha iyi ilişkiler kurulmasına katkıda bulunmak için birçok girişimlerde bulunmuştur fakat bu aşamadan sonra bu çabaların fayda vermeyeceğine inanmaktadır. Dr. Gabriel’e göre, Mısır’da yaşayan Nubar Paşa Balkan savaşları sona erdiğinde Başpiskopos tarafından bir kez çağrılmış

ve kendisinden Avrupa ülkeleri nezdinde Ermeniler'in hakları konusunda bazı düzenlemeler için çaba göstermesi istenmiştir.

New York Times, 18 Ekim1915: Bir Türk'ün Gözüyle Ermeniler

Yöneticilerine İhanet Ettiler, Hıristiyan Misyonerliklerine Sığındılar, ve Kendilerine Tehlikeli İsyancı Olarak Davranılmak Zorunda Kalındı

Ziya Müftüzade Bey

New York, Ekim 15. 1915

New York Times Editorüne:

Sözde Ermeni katliamları konusunda Amerikan halkoyunu kışkırtmaya çalışan birkaç çıkarcı tarafından yürütülen kampanya son zamanlarda öyle boyutlara ulaştı ki kendimi birkaç düşünceyi ortaya koymak konusunda zorunlu hissettim. Bunu iki nedenden dolayı büyük üzüntü duyarak yapmaktayım; birincisi, halkımın bazı kesimlerinin kusurlarını yabancılara duyurmak konusunda isteksiz olmam ve ikincisi de, benim kanaatime göre özel hayatta olduğu gibi toplumsal hayatta da herkes sadece kendi işine bakmalıdır.

Bunları ifade ettikten sonra, Kızıl Haç Toplumu ve diğer kurumların tebliğlerinde dahi kullanılan "Ermenistan" ifadesini bu kadar rahatça kullananlara şunu sormak istiyorum. Ermenistan neresidir? Eğer kendileri bu ifade ile birçok Ermeni'yi barındıran bölgeleri ve şehirleri kastediyorlarsa, bu durumda Ermenistan sadece Hindistan ve Yunanistan arasında bulunan toprakları değil, büyük bir Ermeni nüfusun yaşadığı New York'u da içermeli. Fakat problem şu ki, bu bölgelerin hiçbirinde Ermeniler makul çoğunluğu oluşturmamaktadırlar. Aynı New York'ta olduğu gibi bu yukarıda belirtilen topraklarda da milyonlarca İranlı, Rus, Türk, Kürt, Arap, Suriyeli, Bulgar vs. birçok millet bulunmaktadır.

Eğer Ermenistan ile Rus sınırına bitişik Ermeni yerleşiminin daha yoğun olduğu bölgeyi kastediyorlarsa, bu ifade yine Kafkasya'daki bu nüfüsun yoğun olarak bulunduğu bütün komşu Rus eyaletlerini de içermelidir. Elbette bu düşünülemez, çünkü bu şartlar altında bir Ermenistan'ın kuruluşu; dürüstlüğü, açık fikirliliği, özgürlük ve eşit haklar aşkı kendisini küçük milletlerin savunucusu Batılı güçlerle müttefik kılan Rus "Küçük Baba"yı birkaç eyaletten mahrum bırakır.

İşin gerçeği şu ki teşekkül etmiş bir Ermenistan yoktur ve Rusya'daki Ermeniler nasıl Rus vatandaşı, Amerika'dakiler nasıl Amerikan vatandaşı iseler, Türkiye'dekiler de Osmanlı vatandaşıdırlar ve bu nedenle kendilerinden yaşadıkları ülkelerin kanunlarına uymaları beklenmektedir.

Şimdi Ermeniler'in milli özelliklerini bir düşünelim. Şunu ifade etmek haksızlık olmaz ki Ermeniler nerede yaşıyor olurlarsa olsunlar, Türkiye, Asya, Avrupa veya Amerika farketmez, kendileri bozguncu bir unsur oluşturmaktadırlar ve büyük ölçüde kendilerinin ticaret yapış şekilleri doğuluların kendileri için dürüst olmadıkları kanaatine varmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu nedenle, kendileri Türkler'den gördükleri davranışları abartmak maksadıyla tasvir edildikleri gibi sakin ve uyumlu bir ırk olmaktan uzaktırlar ve dünyanın her yerinde, her kim kendileri ile temasa geçmişse çoğunluğu istenmeyen bir unsur olarak ortaya çıkmışlardır.

Bu üzüntü verici olayda, Osmanlı Hükümeti'nin davranışları konusunda, Mr. Lansing'in dediği gibi, "iki ülkenin halkı arasındaki dostane duyguları ciddi bir şekilde zedeleyecek" kesin bir yargıya varmadan önce, Amerikan halkının, Amerikan ve birçok Avrupa gazetelerinde yayınlanmış bazı resimleri hatırlamalarını istiyorum. The Outlook'un son sayısı bunları tekrar yayınlıyor. Bu resimler "Ermeni gönüllüleri siperde Osmanlı askerlerine ateş ederken" göstermektedir. Amerikan halkının şunu dikkate almasını istiyorum; Amerika,

yabancı bir güçle savaş halinde olduğu bir zamanda, Amerikan Ermenileri'nin bir kısmı bu tür bir harekette bulunup, "Ermeni gönüllüleri siperde Amerikan askerlerine ateş ederken" resimlerini Amerikalılar görselerdi ne düşünürlerdi.

İngiliz Parlementosu'nda ortaya atılan Rus şehri Tiflis'ten gönderildiği söylenen ve başkanlığını Lord Bryce'ın yaptığı İnceleme Komisyonunun verdiği bilgiler en iyimser ifade ile korkunç ölçüde abartılıdır. Canları pahasına bizi kötü göstermeye çalışan düşmanlarımız tarafından verilen ifadelerin dürüst olmadığı o kadar açık ki bu konu üzerinde daha uzun durmaya gerek yoktur. Lord Bryce'ın Komisyonu'nun rapor haline getirdiği incelemelerin doğruluğundan şüphe etmek için bu komisyonun incelediği hareketlerin binlerce mil uzakta, savaş halindeki bir ülkenin sınırları içinde ve bu nedenle herşeyden önce bizzat ulaşılması mümkün olmayan yerlerde gerçekleştiğini bir an için durup düşünmek yeterlidir.

İtibar gösterilebilecek yegane ifadeler son günlerde bu ülkeye geri dönen Amerikan misyonerlerinin anlattıklarıdır.

Bu bağlamda, sadece en son tanıklardan birinin açıklamaları olan Yabancı Misyonerler Amerikan Kurulu üyesi Dr. Yarrow'un The New York Times'a verilen ve 6 Ekim'de yayınlanan sözlerini alıntılayayım: Dr. Yarrow diyor ki: " Yirmiyedi gün 1300 kararlı Ermeni, Van ilini 5000 Türk ve Kürde karşı elinde tuttu."

Simdi sözlerime dikkat edin: Van bir Osmanlı ilidir ve bu nedenle kararlı Emeniler'in hareketi açık bir isyan hareketinden başka bir şey değildir ve buna organize ve kanuni güçler tarafından hakedildiği şekilde cevap verilmek zorunda kalınmıştır. Garip bir şekilde Dr. Yarrow, Türkler'e bir Alman subayı tarafından önderlik edilmiş olmasını ve isyanı bastırmak için havantopu kullanılmış olmasını sanki hukuki bir şekilde kurulmuş herhangi bir hükümetten farklı bir şekilde davranmak beklenirmiş gibi bir suç olarak sunmaktadır. Dr. Yarrow yine garip bir

şekilde Türkler'in "koruma amaçlı" (kendi ifadesi) olarak beş Amerikan bayrağı ve Kızıl Haç bayrağı asılmış misyonerlik binalarına kasıtlı olarak ateş açmalarını bir suç olarak sunmaktadır fakat kendi ifadesiyle misyonerlik binasındaki sözü edilen bayrakları kanunsuz olarak kullandıklarını itiraf etmektedir çünkü yine kendisinin ve misyonerlikteki meslektaşlarının asi Ermeniler'e aktif olarak destek verdiklerini "Muhasara boyunca bizler sadece Türklerle değil, bilinen bütün bulaşıcı hastalıklarla da savaşmak zorunda kaldık" diyerek, açıkça birinci ve asıl amaçlarının "Türkler'le savaşmak" olduğunu göstermekte ve Amerikan bayrağını kötüye kullandıklarını açık olarak itiraf etmektedir. Bu şartlar altında Türkler'in misyonerlik binalarına kasten ateş açmaları şaşırtıcı mıdır? Şunu ifade etmeliyim ki eğer Van'daki veya Türkiye'nin herhangi bir yerindeki Amerikan Misyonerleri, "Türkler'le savaşmak" yerine Amerikan kurulunun kendilerini Türkiye'ye gönderme nedeni olduğu düşünülen kardeşlik sevgisini ve Hıristiyanlığın genel prensiplerini vazedip anlatmak ile yetinselerdi, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Misyonerliklerin varlıkları saldırılardan uzak ve emin olurlardı.

Eğer kadın ve çocuklara karşı herhangi bir kasti suç işlenmişse bunu ilk olarak bizler derinden ve samimi olarak kınardık fakat ben bu ülkeyi ve halkı tanıyan biri olarak kesinlikle yaygın bir katliam veya vahşet anlamına gelebilecek planlanmış bir hareketin varlığını kesinlikle reddedecek bir konumdayım. Eğer kadın ve çocuklar bu kargaşa içinde hayatlarını kaybetmişlerse ben yine de bunu kınıyorum fakat şunu da belitmeliyim ki benzer kazalar sözde medeni milletlerin savaşmakta olduğu batıdaki savaş alanlarında dahi her gün meydana gelebilmektedir. Bu, bu nedenle savaşın talihsiz fakat kaçınılmaz bir kötülüğü olarak değerlendirilmelidir.

Ermenilerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun işgal veya işgal edilebilme tehdidi altında bulunan bölgelerinden "toplu halde" uzaklaştırılması konusuna gelince, ben Osmanlı Devleti'nin bu hareketinin gerekçesini Ermeniler'in Ruslara ettikleri yardımlarda görüyorum. Ruslar'ın sadece Ermeniler'in iç isyanının etkili

olduğu Van'da ve onun civarında Türk topraklarını işgal etmeyi başardıklarını görmek gerekir. Bu nedenle, normal olarak halkının belli bir unsuru tarafından bir kez ihanetle aldatılmış hukuki bir hükümet bir daha aynı ihanetin tekraralanması ve bunun ülkenin diğer kesimlerinde neden olacağı sonuçlarını önlemek için böylesine bozguncu bir unsurun bütün ve herbir üyesini kontrolü kolay bir yere yoğunlaştırararak gerekli sıkı tedbirleri mecburen alacaktır.

Elbette ki böylesine büyük bir kovmanın ızdıraplara, hastalıklara ve hatta kanunsuz ve ahlaksız hareketlere sebebiyet vermesi kaçınılmazdır. Bunlar yine İngiltere, Hollanda ve diğer ülkelerdeki Belçikalı göçmenler ile ilgili gözlenen sonuçlarda gösterilmiştir ve buna benzer ızdırapların Osmanlı ailesine ait bir ırk olan Ermeniler'in omuzlarına da düşmüş olması en içler acısı bir durumdur fakat Ermeniler'in kendileri dışında suçlayacak kimseleri yoktur.

ZİYA MÜFTÜZADE BEY

New York Times, 28 Ekim1915: Türkiye'de Sönme İhtimali Olan Işık

Ermeniler'in Peygamberin Evinde Hıristiyanlığı ve Batı Medeniyetini Yaşatmak İçin Yaptıkları

ARSHAG MAHDESİAN

Ermeni Editör ve Yayıncı

The New York Times Editörüne,

Türk vahşetlerinin önde gelen savunucusu, Ziya Müftüzade, Osmanlı Hükümeti'nin işlediği suçları tutarsız bir şekilde hafife alıp ve mazur gösterirken sormakta: "Ermenistan neresidir?"

Kendisi, Ermenistan üç ülke arasında – Rusya, İran, Türkiye - bölündüğü için onun varolmadığını düşünmektedir. Fakat Polonya'da üç ülke arasında bölünmüştür. "Polonya neresidir?" diye soruyor muyuz?

Halep, Adana, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, ve Sivas vilayetleri Ermeniler'in meskun bulundukları vilayetlerdir ve bu vilayetler Türkiye'deki Ermenistan'ı oluşturmaktadırlar. Türk Hükümeti, Rus Türk savaşı sürecinde Ermenistan'ın varlığını bizzat resmen itiraf etmiştir. Türk orduları yok edilince, sultan ve danışmanları muzaffer Rusya'nın Erzurum, Diyarbakır, ve Sivas vilayetlerini kendi topraklarına katmayı isteyebileceğini anladılar. Bu nedenle Ermeniler'i yaşadıkları vilayetlerin Osmanlı Hükümranlığı altında siyasi bağımsızlıklarını istemek için ikna etmeye çalıştılar. Fakat İngiliz filosunun İstanbul önlerine yanaşması Türkiye'nin fikrini değiştirmesine neden oldu ve San Stefano'daki barış görüşmeleri sürecinde Türkiye mutlak yetkili Rus diplomatların Ermeni idari özerkliği için sundukları belgeyi imzalamayı reddetti. Sonunda San Stefano Antlaşması'nın XVI. maddesindeki "idari özerklik" ifadesi Rusya'nın Türk topraklarını işgal ederek garanti edeceği "reformlar ve iyileştirmeler" olarak değiştirildi. Berlin Kongresi'nde, İngiltere'nin çabalarıyla Rus işgali ile ilgili cümle çıkarıldı ve böylece Berlin Antlaşması'nın LXI. maddesi San Stefano Antlaşması'nın XVI. maddesinin yerine kondu. San Stefano Antlaşması'nın XVI. maddesi ve Berlin Antlaşması'nın LXI. maddesinde ifadesini bulan diplomatik müzakereler Türk İmparatorluğu içinde bulunan Ermenistan'ın varlığının inkar edilemez ifadesidir.

Ayrıca, bir ülkenin varlığı sadece onun siyasi bağımsızlığı ile değil onun gelişmeye açık davranışları ile de ortaya konur. Türk İmparatorluğu'nun nüfusunun tamamının 32.000.000 olduğu ve bunların sadece 1.100.000'inin Ermeni olduğu hesaplanmaktadır. Buna karşın Ermeniler 785 eğitim kurumu ile 82.000 öğrenciye sahipken Türkler sadece 150 okul ve 17.000 öğrenciyle övünebilmekten uzaktırlar.

Ermeniler'in Türk İmparatorluğu içindeki ekonomik güçleri ile ilgili olarak bir fikir vermek gerekirse, Marcel Leart, altı Ermeni bölgesi içinde en düşük Ermeni nüfusuna sahip olan Sivas'taki ithalatçıların 166'sının 141'inin Ermeni, 13'ünün Türk ve 12'sinin Rum olduğu gerçeğini kayda geçirmiştir.

150 ihracatçıdan 127'si Ermeni, 23'ü Türktür.

37 Bankacı ve sermayedardan 32'si Ermeni, sadece 5'i Türktür.

9800 dükkan sahibi ve zanaatkardan 6800'ü Emeni ve sadece 2550'si Türktür ve kalanlar diğer farklı milletlerden oluşmaktadır.

Aynı durum yerli endüstri konusunda da geçerlidir. 153 fabrikanın ve un değirmeninin 130'u Ermeniler'e ve 20'si Türkler'e aittir ve 3 halı işi de yabancı veya karışık şirketlere aittir. Bu kurumların yönetici kadroları sadece Ermeniler'den oluşmaktadır. Çalışanların sayısı 17.000 civarındadır ve bunların 14.000'i Ermeni, 3550'si Türk ve 200'ü de Rum ve diğerlerinden oluşmaktadır. Türkler Orta Asyanın Turan ırkına aittirler. Onların Suriye, Mezopotamya, Bizans, Arabistan, Mısır, Ermenistan, ve Yunanistan'da ortaya çıkmasıyla medeniyetler istisnasız yok olmuştur. Victor Hugo bu yıkım etkisini aşağıdaki satırlarda güzel bir şekilde ifade etmiştir. "Les Turcs ont passé a tout est ruine et deuil." (Türkler nerden geçtilerse orada yıkım ve gözyaşı vardır.) Türkler'in Araplar'la hiçbir bağı, kan akrabalığı yoktur ve bu nedenle onların medeniyeti için hak iddia edemezler. Türkler Araplar tarafından aşırı derecede hor görülürler ve onlar der ki:

Üç şey musibetten başka bir şey değildir

Çekirge, haşarat ve Türk.

Bütün etrafı yıkıcı Türk göçebeleri tarafından çevrili bir halde iken Ermeniler önce Hıristiyanlıkları, sonra kültürleri ile Batı medeniyetinin temsilcileri

olmuşlardır. Türkler Osmanlı İmparatorluğu'nda suçlular yetiştirirken, Ermeniler doktorlar, zanaatkarlar, ve bilginler yetiştirmektedirler. Süleymaniye Camisi'ni, İstanbul'daki Selimiye Camisi'ni tasarlayan ve inşa eden Sinan bir Ermeni mimarıydı, yine Ermeni mimarları Balyanlar Çırağan, Beylerbeyi ve Theophile Gautier'e göre "Büyük Kanaldan Boğaziçi kıyılarına taşınmış bir Venedik sarayı sanılabilecek, sadece daha ağır, daha büyük, ve daha süslü." bir saray olan Dolmabahçe'yi inşa etmişlerdir.

Türk matbaası ve tiyatrosunun kuruluşunu bile Ermeniler gerçekleştirmişlerdir. Türk Anayasası'nın tasarlanmasında Midhad Paşa ile beraber çalışanlar Odyan ve Servicen adlı iki seçkin Ermeni'dir. Eğer Ermeni filologları olmasaydı Türkler kendi dillerinin bir gramerine dahi sahip olmayacaklardı. Paris'teki seçkin Türk sürgünü Şerif Paşa, 10 Ekim tarihli The Times'ın sütünlarında yayınlanan şu açıklamalarındaki dürüstlüğü nedeniyle tebrik edilmelidir:

"Eğer Türkler'le, sadakati, ülkeye hizmeti, yetiştirdiği kabiliyetli devlet adamları ve memurları ve her alanda –ticaret, endüstri, bilim ve sanat- ispatladıkları zekaları ile yakından bir bağ kurmuş bir ırk varsa o da kesinlikle Ermenidir."

Bunun yanında, Türkiye'deki Ermenistan Türkler'i ayakta tutmaktadır. Bunun ispatı bir Türk'ten bu ülkedeki oğluna yazılmış aşağıya eklenmiş paragraflardir.

"Gönderdiğin çeki geri gönderiyorum.çünkü artık burda hiç gayrımüslim kalmadığı için onu paraya çeviremiyoruz. Burda devir kötü oğlum, bizim için gayrımüslimler herşeydi. Şunu söyleyeyim, kış geldiğnde açlıktan öleceğiz çünkü, bildiğin gibi, hepimiz gayrımüslimlerin ürünleriyle besleniyoruz."

Bu gerçekler ortadayken, biri Ziya Müftü'ye sormadan edebilir mi "Türkiye neresi?"

ARSHAG MAHDESİAN
New York, Ekim .19 .1915

New York Times, 26 Ocak 1916: Denizaltılar ve Ermenistan

Alman Oyunu Sonucu ABD ve Türkiye'nin Arası Açıldı.

New York Times Editörüne:

Şayet Türkiye "The Presia" nın batırılmasının sorumluluğunu üstlenir ise Türk-Germen çılgınlığı düzenini koruyacaktır. Bilinen bir gerçektir ki Cihan harbi başlangıcında Türkiye'nin ciddiye alınacak kadar denizatlısı yoktu. Belki daha sonra birkaç tane üretmiş olabilir, fakat bunu da Türkler'in karakteristik uyuşukluğu hemen hemen imkansız kılmaktadır. Haydi, diyelim ki Türkiye o zamandan beri birkaç denizaltı üretti. Peki bunları kullanacak mürettebatı nereden tedarik etti? Alman subaylarının başlarına kırmızı fes geçirilerek yada kollarına üzerlerinde "Muhammed Âllah'ın Peygamberi'dir" yazılı kırmızı bantlar geçirilerek Türkleştirilebilirlerse de Alman olma özelliklerini kaybetmeyeceklerdir.

Eğer ABD bu Germen oyununa gelecek olursa Almanya iki şeyi başarmış olacaktır. Birincisi, Akdeniz'de barbarca yürüttüğü denizaltı savaşına Türk bayrağı altında devam edebilecek bir pozisyona gelip Türkiye'ye şüphesiz Amerika'nın hiçbir tanzimat talebini kabul etmemesini salık vermek; ikincisi, ABD-Türkiye arasındaki "The Persia" tartışmasının netice vereceği diplomatik ilişkilerin kesilmesiyle Almanlar'ın menfur Ermeniler'in kökünü kazıma plânı sonuç verecektir.

Ermeniler'in katliamdan daha kötü bir durum olan yurtlarından ihrâcının altında Alman Hükümeti'nin yattığını, Türk subayları ve din adamları tarafından dahi imâ edildi.İstanbul'daki Türk Hükümeti üzerindeki Alman idaresi gözönünde bulundurulacak olursa açıkça görülecektir ki Kayser eğer isteseydi Türk mezalimini hemen durdurabilirdi.

Ermeniler' in adına Başkan Wilson'a yaptığı ateşli çağrısı "The New Armenia" da (Yeni Ermenistan) yayınlanacak olan M. Victor Berard, Alman Hükümeti'ni direkt olarak suçlamakla kalmayıp hükümet'in hedefini de şu sözlerle izhar ediyor.

"İstanbul'da liberal güçlerin etkisi baskın olduğu zaman Türk Hükümeti, Amerikan ve Fransız misyonerlerin eğitimsel gayretlerini dostane bir tavırla karşılıyordu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bütününde refah düzeyinin yükselmesini teşvik ettiğini kabul ediyordu. Bâbıâlî bazen Ermeniler' in, Amerikan ve Fransız okullarının öğrencilerinin "millet-i sadık" olduğunu beyan ederdi. Sultan bunlara sivil yönetimin en yüksek ve önemli kadrolarında yer verirdi. Neden sonra Sultan ve danışmanları üzerinde Alman etkisi arttıkça Ermeniler'e zulüm edildi, işkence edildi ve binlerle ifade edilen sayılarla öldürüldüler. Abdülhamid'in tâlimatıyla gerçekleştilen 1896 ve 1909 katliamlarından sonra Jöntürkler Ermeni milletinin sistematik olarak yok edilmesi işine giriştiler. Bu soykırım, Bağdat Demiryolu'nun Alman kolonilerini bir gün taşıması beklenen vilâyetlerde yürütülmektedir."

Buna göre, Ermeniler eğer yok edilmezlerse verimli Ermeni topraklarında Alman kolonileşmesi yalanları suya düşecektir. Şu ana kadar, Kaiser'in plânının hedefine ulaşması önündeki tek engel Amerika'nın başkonsolosu, konsoloslar ve misyonerler vasıtasıyla mazlum Ermeniler'e maddi yardımda bulunması olmuştur. Şayet Amerika "the Persia" katliamından Türkiye'yi sorumlu tutmakla bul Alman ağına takılacak olursa ve bu durum ABD ve Türkiye arasındaki

diplomatik ilişkilerin kesilmesine yol açarsa, aziz Ermeni ırkından geriye kalanları kurtarma umudu kalmayacak ve Almanlar için toptan şehit edilmiş bir milletin toprakları üzerinde “güneşte bir yer” garantilenmiş olacak.

ARSILAG MAHDESIAN

New York, 24.01.1016

New York Times, 23 Subat1916: Bryce Amerika’ya Güveniyor

İngilizler’le İlişkilere Halel Gelmesinden Hiç Endişelenmemiş Olduğunu Açıkladı.

PARIS, 23.02.1916- İngiliz-Fransız Parlamento Konferansı’nda İngiliz delegelerinin Başkanı Lord Bryce Paris Journal’ a açıklamada bulundu:

“ABD’deki durum Washington Hükümeti’ni ilgilendiren olayların nasıl gelişeceği konusunda tahmin yürütebilmem için aşırı karmaşıklık ve günden güne değişiklik arz etmekte olsa da bilinmesi gereken bir husus, Amerika halkının ekserisinin sempatisi bilâşüphê İtilâf Kuvvetleri’ne müteveccihtir. Şu ana kadar ABD ve İtilâf Devletler’i arasında anlaşmazlıklar çıkmasından asla endişe etmedim, zira ABD, Fransa ve Büyük Britanya arasında samimi bir dostluk hissedilmesi için tarihi nedenler olduğunu söylememe gerek yoktur herhalde.”

Lord Bryce Erzurum’un düşüşünden duyduğu memnuniyeti şu sözleriyle izhâr etti.

“Ermenilerin davasına özellikle bir muhabbetim var. Dünyada daha fazla cefa çekmiş bir millet yoktur. Radikal dinciliğin kurbanı değil, kendilerini Türk hükümeti tesmiye eden ve kendilerinden başka milli bir gücün varlığına izin

vermeye pek niyetli görünmeyen eşkıyaların merhametsiz, önceden tasarlanmış nefretlerinin kurbanıdırlar.”

Konferanslara katılan Fransız Senatosu ve odasıyla daha yeni irtibata geçmiş olmasına rağmen istişarelerin ve görüş alışverişlerinin hem savaş sırasında hem de sonrasında büyük faydalarının dokunacağına inandığını belirtmiştir. Lord Bryce şöyle konuştu:

“Savaşların sonunda müttefik hükümetlerinin karşılaşacakları büyük problem Avrupa’yı harp eden şu anki savaşa benzer bir savaşın çıkmasını her zaman engelleyecek bir vasıta ortaya çıkarmaktır.”

4) New York Times Gazetesi’nden II. Abdülhamit Dönemi Olaylarına Atıf

Ermeniler’e güveninin son derece fazla olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nda, bunun örnekleri de oldukça fazlaydı.

Bilhassa Yunan isyanlarından sonra ve Gülhane Hattı’nı müteakip sarayda, Hariciye Nezareti’nde evvelce Rumlar tarafından görülen işler Ermeniler’e verilmeye başlanmıştır. II. Abdülhamit Ermeniler’in saray ile münasebetleri hakkında şunları anlatmaktadır:

“Babam Sultan Mecid zamanında bilirim kilercilere varıncaya kadar Ermeni idi. Hassa Hazinesi’nde Altın paşalar, Gümüş Gerdanlar vardı. Eski bir aile bilirim, validemin terzisi idi. Âdeta harem ağası vazifesi onlara verilmişti. Bütün vüzera,kübera konaklarında Ayvazlar mutemetler onlardı. Pederim her hafta Gümüş Gerdanlar ailesine gider orada yemek yerdi. Onlarda gelirler, Haremi Hümâyun’da kalırlar yatarlardı” (Uzuncarşılı, 1983: 127).

Hatta daha sonraki dönemlerde vali, general vali, müfettiş, elçi ve hatta nazır bile olmuşlardır. II. Abdülhamit döneminde de 1893 yılına kadar Ermeniler'le ilişkilerin iyi olduğu gözlenmekteydi. Fakat daha sonraki zamanlarda durum tamamen değişmiştir. 13 Temmuz1878'de Berlin Antlaşması ile İngiltere ıslahat yapılması garantisini almış ve yapılacak ıslahatlarında takipçisi olmuştu. Ermenilerde İngiliz yardımı ile bağımsızlık yolunda yürümeye başlayacaklardır. II. Abdülhamit yapılması istenilen ıslahatların ülke için ne anlama geldiğini biliyordu. 10 Ekim 1896'da Prof. Vambersir Thomas'a mektup göndermiş ve Sultan'ın düşüncelerini iletmiştir.

"Bizden Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'yı almakla Avrupa ellerimizi ve bacaklarımızı kesmişti. Bütün bunlara karşı Osmanlı milleti sessiz kalmıştır. Fakat, bir Ermeni sorunu yaratmak ile bağrımızı deşmek istiyorsunuz. İşte buna dayanamayarak kendimizi savunmak zorundayız ve savunacağız" (Kocabaş, 1994: 64).

Islahatın iç yüzünüde şu şekilde ortaya koymuştur.

"Islahat, nâm-ı müsteârı altında İslamı mahv ve Ermeniler'i tercih ve tahkim ile bil'â-hire (sonunda) istikbaline sebep"olmak. Daha sonrada şunları ifade etmiştir:

"Bu tehlikede Maaz- Allah Memalik-i Şahane içinde bir takım tavaif-i mülük (küçük devletler) teşekkül ederek bunlar dahi pek cüz'i müddet devam edilip bir muharebe ile yahud yekdiğeri tarafından mahvedileceklerine bunun üzerine bir konferans toplanarak Maaz-Allah Lehistan' ın taksimi gibi bir taksim meselesi üzerine konuşulmasından barettir, çünkü ehl-i İslam mekteplerinde ne kadar fena terbiye görseler peder ve validelerinden gördükleri terbiye esiriyle Makam-ı Saltanat ve Hilafet'e itaat ve hürmetle mütehassis (hislenen) olduklarından genel olarak ihtilalciler ehl-i İslam'da ahlakın o derece bozulmadığını gördüklerinden mesmümül- ahlak (Ahlak'ı zehirlenmiş) olan

Ermeniler'in Ermenistan teşkili vaadiyle hırs ve tamahlarını tahrik etmektedirler" (Kocabaş, 1994: 65).

Sultan II. Abdülhamit 'in Raif Paşa'yı doğu vilayetlerine müfettiş olarak gönderirken, onu konsolosların ve yabancı memurların oyununa gelmemesi için uyarıyordu.

""Efendimiz Hilafet-i İslam olduklarından ona hizmet bilcümle ehl-i İslam'a hizmet olur. Bunun hilafında hareket olursa iki sene sonra Ermenistan Prensliği'ni görmek tabidir. Ecnebiler ıslahatın altı vilayete hasrı ile Ermenistan'a hudut tayin ediyorlar. Halbuki oraları Bulgarlar gibi olmayıp,en kesretle Ermeni sakin olan Erzurum vilayetinde bile %30 Ermeni yoktur. Ecnebiler bizim bir takım hamiyetsiz ical ve memurini görerek ekalliyette bulanan bir halkı İslam üzerine hakim etmek istiyorlar" (Kocabaş, 1994: 66).

Görüldüğü gibi meydana gelebilecek felaketleri çok daha önceden II. Abdülhamit görmüş ve tedbirler almıştır.İngiltere, Fransa ve Rusya'nın karşısına Almanya ve Avusturya'yı dikmeyi başarmıştı. Fakat Ermeniler'in bağımsızlık hayalleri bir türlü son bulmayacaktır. Ardı arkası kesilmeyen isyanlarda bulunacaklardır. Avrupa ve Amerika'da bu olaylarda daima suçluyu Osmanlı Devleti olarak görmüştür. Bu konu ile ilgili bir örnek sunmak istiyorum. İngiltere elçisinin Sultan II.Abdülhamit'e sorusu ve ondan aldığı cevap ilginçtir.

" – Daha ne kadar Ermeni öldüreceksiniz ?"

" – Şu gün, şu saatte, Karadeniz'in filân limanına yaklaşıp, karaya, Ermeniler'i Türkler'e karşı silahlandırmak için, şu kadar sandık malzeme çıkaran ve komitecilere teslim eden İngiliz gemisinde, Türk başına kaç silah bulunuyorsa, tam o kadar Ermeni öldüreceğiz sefir cenabları!" (Anadol, 2001: 373).

Aşağıda vereceğimiz örnekte Ermeniler'in nasıl silahlı bir şekilde teşkilatlandırıldıklarına güzel bir örnektir.

"İstanbul'daki Ermeni olaylarının birinden sonra, büyük devlet elçileri Saray'a giderek padişahı sorguya çekmeye kalkışmışlardı.Sultan, onları Saray'ın salonlarından birisine götürerek Ermeni komitecilerinden toplanılan silah ve cephaneyi göstererek, tercümanla şu talimatı verdi:

"Bu efendilere söyleyiniz ki, Rusya teb'ası Ermeniler teb'âyı şahanemde olan Müslümanlara bu silahlarla tecavüz etmişlerdi. Bunların fabrikası Memalik-i Şahanemizde yoktur.

Sonra onları bir başka salona götürerek, orada istif edilmiş bir yığın sopayı gösterdi ve:

Kendilerine şunu da anlatınız ki teb'am kendilerini bu sopalarla müdafaa etmişelerdir. Bu değnekler de bizim ormanlarımızdan tedarik edilmiştir" (Anadol, 2001: 374).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 6 Mayıs 1915: Ermeniler Van'ı Türk ve Kürtler'e karşı ellerinde tutuyorlar. Köylülerin katliamı devam ediyor

TİFLİS Mayıs 5; Tiflis'e ulaşan güvenilir kaynaklara göre; Ali Bey komutası altındaki yenilgiye uğramış Türk ordusunun takibi Kafkasya'nın Khori – Dilman bölgesinde devam ediyor. Urumiye yakınlarındaki Hantahta'da ,Nisan'ın 20'sinde başlayan bu savaş Türkler için ağır kayıplarla sonuçlandı. Başlangıçta Türkler'e karşı Dilman'ı savunan Ruslar, Nisan 30'da Türklere yeni güç katılmasıyla Dilman'ı terk ederek kendilerini Khori yolu üzerindeki ilk köy olan

Maganza'ya çekildiler. Ruslar kendilerine yeni güç katılana kadar buradan Türkler'i ağır toplarla vurdular.

Dilman'dan ayrılan 300 mülteci Rusya sınırı içerisinde bulunan Dulfa'ya vardılar. 1200'den fazla mültecinin de yolda olduğu belirtildi. Buradaki Rus konsolosluğu Urimiye ve Dilman'dan gelen mültecilerin Kafkasya'ya girmelerine karşı önlemler alıyor.

Tebriz papazı Nersus buraya geldi. Van'daki durumun ümitsiz olduğunu anlatıyor. 800 Türk ve birçok Kürt aktif olarak Ermeni köylerini yakıp yıkıyor. Rasha köyündeki 300 köylüden sadece 3 köylü kaçabildi. Papaza göre Ermeniler hala Amerika ve İtalya'nın diplomatik müdahalesini ümit ediyorlar.

Van'da Ermeniler bir ay önce şehri savunmak için barikat kurmak zorunda kaldılar ve şu an Türkler'in saldırılarına karşı bir haftadır şehri savunuyorlar. Erzincan'dan gelen 4 Türk birliği (her biri 400 kişilik) toplarıyla beraber buradaki Ermeniler'e karşı üstünlük kazandılar. Buradaki Ermeniler İran sınırındaki jandarmalar tarafından da tehdit ediliyorlar. Buradaki 1895-1896 tarihlerindeki olayların tekrarlanacağından korkuluyor. (Bu yıllarda Ermenistan'da bir takım reformların yapılması Türkler'den istenilmiş fakat bu istekten sonra Eylül 1895'te başlayıp 1896'ya kadar süren korkunç bir katliam Ermeniler'e karşı yapılmıştır.)

Abdülhamit'in 1905'te takip ettiği politikanın Genç Türkler tarafından Ermenistan'da uygulaması deklare edildi ki; bu da Ermeniler'in yok edilmesiydi. Devam eden terör durumu ürünlerin yetiştirilmesini engelliyor ve açlık çoğalıyor. Türkiye Ermenistan'ı içinde bulunan Erzurum şehrinde bugün 300 tifüs vakası var.

New York Times, 15 Aralık 1915: Bir Milyon Ermeni Katledildi Veya Sürüldü

Amerikan Yardım Heyeti Türkler'in Kurbanlarının Sürekli bir Şekilde Arttığını İfade Etti.

İmha Politikası

Türkiye'nin Planlı Şekilde Hareket Ettiğini Destekleyen Yeni Vahşetler

75. Cadde adresli Ermeni ve Süryaniler için Amerikan Yardım Konseyi yayınladığı bildiride Türkler'in Hıristiyan Ermenileri'ne uyguladıkları yeni acımasız olaylar yer aldı ve Lord Bryce'nin, Abdülhamid'in bir zamanlar ifade etmiş olduğu "Ermenilerden kurtularak," "Ermeni sorunundan kurtulmak" için Türkler'in bilinçli bir şekilde katliam yaptıkları iddiasını destekleyen yeni deliller sunuldu.

Konsey Başkanı Profesör Samuel T. Dutton,

Elimizdeki en güvenilir delillere göre şunu ifade etmek aşırı bir söylem olmaz ki, bir yıl önce Türkiye'de yaşayan 2.000.000 Ermeninin en az 1.000.000'u şu anda ya katledilmiş, ya da Müslüman olmaya ya da ülkeyi terketmeye zorlanmış ve sürgün yollarında telef olmuş veya şu anda Kuzey Arabistan'a doğru çöllerde yol almakta ya da oraya varmış bir haldedirler. Kurbanların sayısı sürekli olarak artmaktadır. Şu zor günlerimizde dahi hiçbir ihtiyaç çaresiz Ermeni mültecilerinin acil ihtiyaçları kadar büyük değildir. Amerikan Konseyi, İngiliz Konseyi gibi, şu ana kadar para toplamak ve göndermek konusunda büyük mesafeler katetmiştir, fakat hala cömertçe yapılacak yardımlara acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün yardımlar Charles R. Krane, Vezne Sorumlusu, 75. Cadde adresine gönderilebilir.

Amerikan Konseyi'nin Yürütmeden Sorumlu Başkanı Walter H. Mallory, konseylerinin Londra'daki Lord Mayor'in Konseyi ile yakın irtibatta olduğunu ve "her gün, gerçek, inanılması zor vahşet raporlarının" kendilerine ulaştığını ifade etti. Bildiride Amerikan Konseyi'nin İngiliz Konseyi'nden aldığı açıklanan bir mektuptan aşağıdaki alıntılar vardı:

"Konsey şu anda 180.000 mültecinin hala Kafkasya bölgesinde bulunduğunu, bunun yanında 30.000 kişinin bu bölgede telef olduğunu ve 70.000 kişinin Türkiye ve İran'ın değişik bölgelerine geri döndüğünü bilmektedir."

Bildirinin büyük bölümünü Amerikan Konseyi'nin Konya'da bulunan bir misyonerden aldığı bir mektup oluşturmakta. Mektubun bir bölümünde,

"Yeni valinin gelmesinden hemen önce ve gerçekleşen büyük tehcirden hemen sonra Bayan C. ve ben Ereğli'ye doğru ilk tren istasyonunun bulunduğu Kadınhan'a doğru yurtlarından edilmiş ve yaya olarak daha sonra trene binmek gayesi ile yola düşmüş büyük sayıda insanı takip etmek için yola çıktık. Kadınhan burdan yaklaşık olarak at arabası ile üç saat sürmekte ve Konya'ya bu kadar yakın bir yerde dahi yaklaşık yüz kişiyi istasyonda tamamen perişan bir halde oturuyor veya yatıyor olarak bulduk. Üç gündür orda bulunuyorlardı ve çoğu erzaklarını bitirmiş, bitkin ve zayıf haldeydiler ve durumları Hindistan'da resimlerde görülen gerçek kıtlık kurbanlarının sahnesini andırıyordu.

"Biz oradayken Konya'dan tren geldi ve ordaki insanların çoğu binmek için vagonlara doğru kendi kendilerini sürüklediler fakat jandarmalar tarafından bazen biletleri olmadığı ve bazen de boş yer olmadığı için geriye doğru itildiler ve istasyonda daha önce oturdukları veya yattıkları yerlere dönmek zorunda kaldılar.

"Yüz kişinin arasında yarım düzineden daha az çadır vardı ve bu çadırlar uydurma ve en dayanıksız türdendiler. İnsanların çoğu gece gündüz açıkta

yatıyorlardı ve çoğunun battaniye veya yorganı bile yoktu. İstasyonun 800 metre ötesinde yürümeye takati olmayan, elleri ve dizleri üzerinde emekleyen iki yaşlı kadınla karşılaştım. Kendileri bir köye götürülmek üzere bir arabayla buraya kadar getirilmişler ve görünüşe göre jandarmanın görüş alanından çıkıldığında sürücü kendilerini araziye bırakıp ortadan kaybolmuştu. İstisnasız herkes açlık yüzünden öleceği günü bekliyordu ve önlerinde görünen başka bir gelecekte yoktu.

B) TEHCİR KARARININ ALINMASINDAN MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NA KADAR

1) Tehcir Kararının Alınması

Ermeni Komiteleri Osmanlı savaş eşiğindeyken hükümeti şüphelendirmek istememiş ve aldıkları kararla göz boyamaya çalışmışlardır.

"Ermeniler'in Osmanlı Hükümeti'ne sadık kalmaları askeri görevlerini yerine getirmeleri ve dış tahriplere kapılmamaları" (Halaçoğlu, 2001:33). Fakat diğer taraftan da hazırlıklarını sürdürmüşlerdir.

Ermeni Komiteleri Türkiye'deki şubelerine de şu emri bildirmiştir. "Rus ordusu sınırdan ilerler ve Osmanlı ordusu geri çekilirse her tarafta birden eldeki vasıtalarla başkaldırılacaktır. Osmanlı ordusu iki ateş arasında bırakılacak, resmi binalar bombalanacak, iaşe depolarına sabotajlar düzenlenecek; aksine Osmanlı ordusu taarruza geçerse Ermeni askerleri Ruslar'a katılacak ve silah altına alınanlar kıtalardan kaçarak, Türk birliklerinin geri cephelerine zarar vermek ve ülke içinde çeşitli olaylar çıkarmak için çeteler kuracaktı" (Halaçoğlu, 2001: 33).

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi ile birlikte Ermeniler'de ellerinden gelen bütün yardımla Ruslar'ı desteklemişlerdir. İsyan çıkarmaya başlayan Ermeniler'in en büyük isyanı Van'da olmuştu.

"Nitekim bütün bu kışkırtmalara ve devlete karşı isyana rağmen Van vali vekili Cevdet Bey 1 Aralık 1914'te Ermeni ileri gelenlerini toplayıp kendileri ile bir görüşme yaparak Müslümanlar'la Ermeniler arasında çıkacak olayların devlete vereceği zararları anlattıysa da hiçbir sonuç elde edemedi" (Halaçoğlu, 2001:38).

Fakat bu uyarı dikkate alınmayacaktır.

"Bilhassa Mahmudiye'de Müslümanlar'ı toplu halde katliama tabi tutarak camileri ahıra cevirdiler. Mahmudiye kaymakamı 15 Mart 1915 tarihli yazısında Ermeniler'in bu hareketlerini hükümete rapor etti" (Halaçoğlu, 2001: 38).

Ermeniler'in Ruslar'a yaptıkları büyük yardımlarla 18 Mayıs'ta Van Rus ve Ermeniler'in eline geçer ve Rus Çarı Ermeniler'e teşekkür eder. Daha sonra Ruslar Erzurum, Bitlis ve Trabzon'u da işgal ederler.

Van İsyanı'ndan sonra Osmanlı Hükümeti bu olayları başlatan komiteleri dağıtmak için 24 Nisan 1915'te bir genelge yollar. Bu genelgede, Ermeni komite merkezlerinin kapatılması, evraklarına el konulması ve elebaşlarının tutuklanmasını bildirmiştir. Bu emir üzerine İstanbul'da 2345 kişi tevkif edildi. Alman Büyükelçisi Wangenheim bir raporunda tutuklamanın, 24/25 Nisan 1915 gecesi ve ertesi günü akşamı olduğunu, İstanbul'da aralarında doktor, gazeteci, yazar, din adamı ve mebuslarında bulunduğu 500 Ermeni'nin Taşnak İhtilal Örgütü üyesi olmaları sebebiyle geçekleştiğini ifade etmektedir. Komite ve teşkilatları için bir yıkım olan bu tutuklamadan dolayı Ermeniler, genelgenin çıkarıldığı bu tarihi, her yıl katliam günü olarak kabul ettiler (Halaçoğlu, 2001).

İsyan faaliyetlerinin artması üzerine artık kesin çözümler alınması gerekiyordu. Çünkü alınan önlemler isyanı durdurmak şöyle dursun daha şiddetlendirmişti. Başkumandan Vekili Enver Paşa, 2 Mayıs 1915'de bir yazı gönderir.

"Van gölü etrafında ve Van vilayetince bilhassa malum olacak mevakı-i muayyenedeki Ermeniler isyan ve ihtilal için bir ocak halindedirler. Bu halkın oradan kaldırılarak isyan yuvasının dağıtılması fikrindeyiz.

Üçüncü Ordu'nun verdiği malumata nazaran Ruslar 7 Nisan (20 Nisan) da hudutları dahilindeki Müslüman ahaliyi çıplak bir halde hududumuz dahiline sürdüler. Hem buna mukabele-i bi'l-misil olmak ve aynı zamanda yukarda söylediğim maksadı hasıl etmek üzere:

Ya merkum Ermeniler'i ve ailelerini Rusya hududu dahiline sürmek yahut merküm Ermeniler'i ve ailelerini Anadolu dahiline muhtelif yerlere dağıtmak lazımdır. Bu iki şıktan münasibinin intihabı ile icrasını rica ederim. Bir mahzur yoksa usât (asillerin) ailelerini, isyan merkezlerini hudut haricine sürmeyi ve onların yerine hudut haricinden gelen İslam halkı yerleştirmeyi tercih ederim" (Süslü, 1990: 108).

Ermeniler'in soykırımı ile alakalı emirin verildiği iddia edilen ve hatta bu verilen emrin delili olarak gösterilen telgraf da dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

"Fransız araştırmacı Gerorges de Maleville 1988 yılında Paris'te yayınlandığı "1915 Ermeni Trajedisi" adlı kitapta Enver Paşa'nın bu telgrafını şöyle yorumluyor (Taşkıran, 2001: 213):

" … Bu mektup son derece önemlidir. Biz, Türkler'in bunu şimdiye kadar gündeme getirmediğine şaşıyoruz.

Gerçekten bu belgenin otantikliği ne tartışılabilir ne de tartışılmıştır. Hatta yayınlanmak için bile yazılmamıştır.

a.) Bir kere, düşmana karşı sempati beslediğinde endişe edilen halkın yerlerini değiştirme inisiyatifi Türkler tarafından ele alınmamıştır.Enver'e bu fikri veren Ruslar olmuştur. O da Rusların yaptıklarına mukabele (karşılık) olarak (ki Rusya'daki Türkler Rus'lara karşı isyanda etmemişlerdi) bu fikri düşünmüştür.

b.) Enver Paşa'ya Ermeni toplumu göç ettirme fikri Van gölü etrafındaki Ermenilerin ayaklanmaları ve ihtilal için bir ocak halinde bulunmalarından sonra gelmiştir

c.) Ayrıca Enver, mektubu yazdığı tarihte, isyan etmiş Ermeniler' le ilgili hiçbir karar alınmamış; aksine, Ermeniler' i ya askeri hatların önüne yada geri bölgelere yerleştirme konusunda bir alternatif teklif edilmiştir.

d.) 2 Mayıs 1915'de Enver tarafından öngörülen tedbirler sadece Doğu Anadolu'da isyan etmiş Ermeniler'le ilgilidir.

Bu belge açıkça göstermektedir ki, Türkiye'nin düşmanlarının ısrarla öne sürdükleri fikir asla olmamıştır. Yani, etkili üç üyesinden biri Enver olan İttihak ve Terakki yöneticilerinin 1915 yılı başlarında Ermeniler'i yok edecek gizli bir imha planları yoktur. Zira, daha göç ettirme kararı alınmadan 3 hafta önce, 2 Mayıs 1915'de Enver Paşa'nın zihninde oluşmuş hiçbir proje yoktur. Sadece bir fikir söz konusudur."

"… Bu tedbirin amacı gayet açıktır. Ermeniler'i bir ihtilal ocağı haline gelmelerini önlemek söz konusudur. O çağda temerküz (toplama) kampları söz konusu değildir. Söz konusu olan Müslüman ahali arasına katılmış ve dağılmış Ermeni aileleri için yeni köyler ortaya çıkartmaktır.

Ayrıca bu belgenin de samimiyetinden asla şüphe edilemez. Zira bir iç yazışmadır. Yayınlamak üzere kaleme alınmamıştır…" (Taşkıran, 2001: 214).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 31 Temmuz 1915: Ruslar Pamuk Için Buradalar

Windau'dan güney eyaletlere varlıklı imalatçıdan tur.

Rusya Windau şehrinden varlıklı pamuk imalatçısı Samuel Glushanck dün New York'a ulaştı. Gemide Kurk pamuğu Rusya'ya direk gönderme yollarını New York pamuk borsası üyeleri ile görüştü. Aynı vapurda gene Türkiye'de Van'da yaşayan bir Amerikalı misyonerin oğlu 14 yaşındaki Neville Usher da geldi. Dediğine göre; o bölgedeki Türk ordusuna yazılmayı reddeden Ermeniler'e, Enver Paşa'nın damadı olan Cevdet Bey'in komutasındaki askerler çok gaddarca muamele ettiler. Neville Usher'in verdiği bilgiye göre; Ruslar gelmeden önce 15.000 kadın,erkek ve çocuklar Van içi ve çevresinde Türkler tarafından öldürüldüler. Askerlerin şehri terk etmeden önce yaptıkları son şey, kaledeki yabancılara ait olan karargahları ateşe verdiler ve birkaç yaşlı erkek ve kadın öldürdüler. Arkalarında 5.000 Türk kadın ve çocuklarını bıraktılar. Ermeniler onlardan öç almak istediler. Fakat Rus General onlara koruma emri çıkardı. Çocuk artık Avrupa'da korkmaya zaman olmadığını ekledi. Çünkü kişiler her gün her yerde öldürülüyorlar ve insanlar buna aldırış bile etmiyorlar.

New York Times, 20 Ağustos 1915: 1000 Ermeni Yanıyor

Türkler ahşap tahta binalara kitlediler ve meşaleleri yaktılar.

LONDON Cuma Ağustos 20 – Petrograd'tan Reuter'e gelen telgrafa göre; "Bitliste'ki Türkler tarafından Ermeniler'e yapılan inanılmaz katliamların detayları ayrıntılarına kadar Petrograd'a ulaşmış durumda. Bir köyde 1000 erkek, kadın ve çocuklar ahşap binalara kitlendiler ve ateş yakılarak ölüme terk edildiler."

Başka bir örnekte iddia edildiğine göre, pek çok insan erkek ve kadınlar zincirle bağlanarak Van gölüne atıldılar.

New York Times, 25 Ağustos 1915: Türkler'in Ermeniler'e Karşı Politikası

Yüce liman kenti sadece % 10'unu yurtdışı etmemeye söz veriyor.

Washington Ağustos 24 – Büyükelçi Morgenthau'nun İstanbul'dan Washington'a Dışişleri Bakanlığı'na bildirdiğine göre; Türk Hükümeti'nin büyükelçiye verdiği bilgide emirlerin bütün Türkiye'ye telgraf çekildiğini ve Protestan veya Katolik kilisesine bağlı Ermeniler'in sürgünden muaf tutulacağını söyledi. Büyükelçi Ermeniler'in % 90'nı Gregorian veya Ermeni kiliselerine bağlı ve yüzde 10'u Protestan veya Katolik kilisesine bağlı olduklarını söyledi.

Türk hükümet'i Amerika Elçilikleri'nde çalışan Ermeniler'i de sürgünden muaf tuttu.

New York Times, 3 Eylül 1915: Türkler İzmit Ermeniler'ini Katlediyor

İstanbul'da 56 mil uzaklıkta olan azınlık Asya limanı yanıyor.

LONDON Eylül 2- Atina'dan telgraf merkezine gelen telgrafa göre, "Cuma günü İstanbul'dan İzmit'e ulaşan yolcuların dediğine göre; son Türkler İzmit'i yakıp yıktılar ve Ermeniler'in çok büyük bir çoğunluğunu katlettiler. İzmit Asya tarafında İzmit Körfezi'nde bulunmakta. İstanbul'un 56 mil güney batısında. Yunan ve Ermeni Başpiskoposları'nın bulunduğu yaşadığı yerdi. Nüfusu 23000 kadardır."

New York Times, 8 Eylül 1915: Bizim Büyükelçiye Övgü

Türkiye'den gelen mülteciler o tek başına katliamı önlüyor diyorlar.

PARİS Eylül 7- Türkiye'de politik nedenlerden dolayı 9 ay alıkonulan 2 İskoç kadın Paris'ten Glasgow'a giderken büyükelçiye övgüler yağdırdılar. Bu övgülerinde; "Amerikalı Büyükelçi tek başına, İstanbul'da binlerce Fransız, İngiliz ve ölüm arasında duruyor."

Onlar Pazar günü Marsilya'ya ulaşan 6 İngiliz ve Fransız parti üyeleri. Onlar Büyükelçi Morgenthau'nun şahsi çaba ve gayretleri ile serbest bırakıldılar. Mr. Morgenthau şu anda elçiliğiyle Türkiye'de kalan diğer İngiliz ve Fransızlar'ın yurduna geri gönderilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Kadınların dediklerine göre; Müttefik Devletlerin uyrukları ilk önce rahatsız etmemişti ve rahatsız edilmemişlerdi. Daha sonra eziyet edildiler. Şu anda ise her an tutuklanmalara maruz kaldılar. Kadınlar örnek olarak; 74 gün cezaevinde tutulan 4 rahibe ve iki vaizi gösterdiler ve 74 günün ardından suçsuz oldukları ilan edildi ve serbest bırakıldılar. Ermeniler'in bayanlarına göre 1894 katliamında geçen büyük ve toptan bir katliam olmaktadır. Vardemis'te 2000 her yaştan ve cinsiyetten insanlar manastıra kapatıldı ve diri diri yakılarak öldürüldüler. "Almanlar gerçekten tam ustalar." Kadınlar ekliyor, fakat devrim gizlice hazırlanmakta. Eğer bir lider ortaya çıkarsa patlak verecektir. Askerlerin moralleri kötü, isyancı askerler artmakta ve dağılmakta,etrafı sarmakta.

10 Türk subayı Ağustos'un ilk haftasında öldürüldüler. Kömür ve ekmek azalmakta. Almanlar durum değişmediği sürece daha uzun süre dayanamayacaklarını gizlide olsa kabul etmekteler.

New York Times, 14 Eylül 1915: 550.000 Ermeni Buraya Gönderilebilir

Morgenthau Ermeniler'in Türkler'den Kurtarılması İçin Çağrıda Bulundu ve 1.000.000 Dolar Toplamayı Teklif Etti.

Şikago, Eylül 13. -The Chicago Daily News'te yayınlanan aşağıdaki haber Sofya, Bulgaristan'dan gönderildi.

"Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau geçenlerde Türk Hükümeti'ne bir milyon dolar para toplayarak şu ana kadar uygulanan yaygın Ermeni katliamından kurtulmuş Ermeniler'i Amerika'ya göndermeyi teklif etti. Savaş Bakanı Enver Paşa ve İçişleri Bakanı Talat Bey teklifi kabul ettiler ve 3 Eylül günü Büyükelçi Waşhington Hükümeti'ne kendisinin teklif ettiği beş Amerikalı'dan oluşan bir komisyonun kurulmasını ve bu komisyonun bu zor görevi yerine getirmesini önerdi. Morgenthau yakın zamanda kendisiyle İstanbul'da görüştüğümde bu isimlerin kimlerden oluştuğunu bana söylemeyi reddetti.

Büyükelçi, "Mayıs ayından beri 350.000 Ermeni'nin katledildiğini veya açlıktan telef olduğunu belirtti. Şu anda Amerika'ya gönderebileceğimiz 550.000 Ermeni var ve onları kurtarmak için yardıma ihtiyacımız var. Bir milyon dolar bu kadar kişiyi göndermek için yeterli değil, çünkü bir kişinin giyim kuşam, yemek ve yol masrafları 100 dolar tutmaktadır. Beş milyon civarında bir miktara ihtiyacımız olabilir. Amerika'daki her Batı eyaletinin bir gemiyi hazır hale getirecek kadar bir parayı biraraya getirerek istediği sayıda yerleşimciyi almasını arzu ediyorum. Ermeniler ahlaklı, çalışkan bir millettirler ve Amerika'nın az yoğun nüfuslu batı eyaletlerinin bulunduğu bölgelere yerleştirilecek iyi vatandaştırlar."

Türkler, Ermeni kovuşturmasının ülkelerini hıristiyanlardan temizleme kampanyasının ilk adımı olduğunu itiraf etmekteler ve bundan sonra sıra Rumlara gelecektir. Yahudiler de katledilmek veya sürülmek için mimlenmiş durumdadırlar. Amerikan misyonerleri de ülkeden atılacaktır çünkü Türkiye sadece Türkler'e ait olmalıdır. Konu ile ilgili bir soruya Şeyhülislam, Ermeniler'in tehcirinin İslam kurallarına aykırı olduğunu fakat askeri despotluk karşısında bir gücünün bulunmadığını ifade etti.

İstanbul'daki yabancılar Ermeniler'in sürgün edilmesi konusunda kısmen de olsa Almanlar'ı sorumlu tutmaktalar çünkü Almanlar barbar kabileleri hıristiyanlara saldırtan kışkırtıcı yazıların dağıtılmasını engellemek için hiçbir şey yapmamaktadırlar.

New York Times, 15 Eylül 1915: Morgenthau'nun Planına Hayran Kalıyor.

Fakat İngiliz yetkili makamları bu gerçekleştirilemez dediler.

CHİCAGO Eylül 14- Müslüman baskılarının yazı işleri müdürü ve doğu toplumu ve dinlerinde otorite olan Dr. S.M. Zwemmer Türkiye'den sorumlu Amerika Devlet Bakanı Morgenthau 'nun tavsiyesine çok sıcak bakmıyor. Morgenthau'nun tavsiyesi, 1 milyonla 3 milyon arasında değişen Ermenileri, katliam yapan Türkler'in elinden kurtarmak için fon ayarlama ve bu insanların taşıma masraflarını karşılama. Dr. S.M. Zwemmer Arap misyonu için birkaç haftadır Amerikada'ydı. Bu öğleden sonra Chicago'dan New York'a ayrıldı.

Dr. S.M. Zwemmer bugün "Mr. Morgenthau'nun planı çok muazzam ve asil bir plan" fakat şu andaki durum böyle bir şeyin gerçekleşmesine kesinlikle imkan vermemektedir. Ermeniler bir millet olarak bütünlüklerini İsa'dan önce

200’den beri korumuşlardır. Almanlar gibi çok vatanperverdirler. Vatanlarını terk etmektense açlığa ve katliama tahammül etmeyi yeğlemelidirler.

Daha başka şu anda savaş bölgesinden kadın ve çocukları taşımak imkansızdır. Ben kesinlikle inanıyorum ki, Türkler onlara zaten izin vermeyeceklerdir. Söz etmiş olsalar bile Almanya ve Belçika olayı ispat ediyor ki, Türkler’de sözünde durmayacaklardır.

New York Times, 23 Eylül 1915: 5000 Ermeni Kurtarıldı

Fransız savaş gemileri onları Suriye’den Mısır’a taşıdı.

PARİS Eylül 22- Türklerden kaçmakta olan binlerce Ermeni’yi Fransız savaş gemileri kurtardı. Dün gece deniz bakanlığından yapılan açıklamaya göre; “Türkler tarafından kovalanan 5000 Ermeni bunların 3000 kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşmaktaydı. Djebel

Musa Dağları’na temmuz ayı sonlarında sığındılar. Eylül’ün başına kadar saldırgan Türkler’i körfezde tutmaya muvaffak oldular. Cephane ve levazımat bitti. Kaçınılmaz bir şekilde Fransız kurvazörlerininde etkisiyle pes etmek zorunda kaldılar. Fransız kurvazörler hemen Suriye sahilini ablukaya aldı ve Ermeniler’e yardıma gitti. Hepsini gemiye alarak Sayda (liman kenti) geçici kamplara götürüldü ve yerleştirildiler. ”

New York Times, 1 Ekim 1915: Katliamı Engellemek İçin Bernstorf'un Yardımı İsteniyor.

-Dışişleri Bakanlığı Büyükelçi'ye gayri resmi bir ricada bulunuyor.

WASHİNGTON Eylül 30- Dışişleri Bakanlığı Alman Büyükelçi Count Von Bernstorf'a resmi olmayan bir ricada bulundu. Bu ricasında Alman Hükümeti'nin nüfuzunu kullanarak Ermeniler adına Türkiye'deki olaylara mani olması istendi. Daha yakınlarda duyulan bu rica çok önce yapılmış ve hala direk olarak büyükelçiden tam bir cevap alınamamıştır. Şartlar ve durum Ermeniler arasında abartılmaktadır. Resmi makamların beyanına göre; bu konuda Berlin'deki dışişleri bakanlığı ofisine direk olarak resmi bir sunuş ve temsil söz konusu değildir ve hükümet tarafından bu konuda herhangi bir şey düşünülmemektedir.

Dışişleri bakanlığının tavsiyesi gösterdi ki; bu vakte kadar Amerikan haklarına herhangi bir tecavüz olmamıştır. Resmi olmayan kaynaklara göre, deliller gösteriyor ki; Amerikalı insanlar ve mülkleri tehdit edilmektedir.

Büyükelçi Morgenthau bugün İstanbul'dan Amerikan dışişleri komisyon kuruluna bir telgraf gönderdi. Telgrafında Ermeniler'i rahatlatma ve sıkıntıdan kurtarma fonuna yardımların ve katılımların arttırılması gerektiğini bildirdi.

13 Ekim1915

Morgenthau Katliamların Tekrarlandığını Bildirdi

Bulgaristan'ın Türkiye'yi Destekleyen Tutumunu Ermeniler'e Karşı Yeni Zorbalıklar İzledi.

Washington Ekim, 12- Bulgaristan'ın Türkiye'nin müttefiki olarak fiilen savaşa girmesinden itibaren Anadolu'da Ermeni katliamları daha şiddetli bir şekilde tekrar başladı. Bu haber, Amerikan Dışişlerine Anadoluda'ki Ermeniler'in

çoğunluğunun öldürüldüğünü ifade eden Büyükelçi Morgenthau tarafından ulaştırıldı.

Bu hükümet tarafından bir müddet önce Türkiye'ye, Ermeniler'e karşı daha fazla vahşet uygulanmasının Amerikan halkının sempatisini azaltacağı uyarısı içeren açıklamalar yapılmasına rağmen hiçbir cevap alınamadı.

Daha önceki açıklamalar iki ödün koparmıştı ve Türkiye isteyen Ermeniler'in kendilerine zarar verilmeden ülkeyi terketmesine müsade edeceği ve Protestan Ermenileri'ne dokunulmayacağı sözünü vermişti. Son zamanlarda buraya ulaşan haberler bu şartlara sıkı olarak uyulmadığını göstermekte. Bir makamdan iddia edildiğine göre "bunlar sonraki gün feshedildi."

Özel bağışlardan elde edilen 100.000 dolar çöl kasabalarına sürgün edilen Ermeni mültecilere dağıtılmak üzere Büyükelçi Morgenthau'un elinin altında bulunmasına rağmen başlangıçta planlandığı gibi, arkadaşlarını veya akrabalarını istetenler dışında, bugüne kadar Ermeniler'in bu ülkeye getirilmesi için hiçbir düzenleme yapılmadı. Hayatta kalmasına müsade edilen Ermeniler Dicle ve Fırat nehirlerinin arasındaki bölgede toplanmış durumdalar.

Türkler Ermeniler'den Korkuyorlar

Amerikalılar Katliamları Büyük Ölçüde Ayaklanma Korkusuna Bağlıyorlar

Amerikan Ermeni Vahşeti Komitesi, Türkiye'deki Amerikan kolejlerinden birinde çalışmakta olan Amerikalı bir profesörden aldığı ve açıkladığı bir mektuba göre Türkler'in Ermeni komşularını katletmelerinin başlıca nedeni Ermeniler'in tekrar ayaklanacakları korkusudur.

Profesör, Nisan ayının son haftasında kolejindeki Ermenice Profesörü ile beraber 25 önde gelen Ermeni'nin tutuklanıp hapse gönderildiklerini ifade ediyor. Profesör daha sonra Sivas'a götürüldü ve orada Temmuzun 26'sında öldü.

İçlerinde Profesör Hagopian ve Manasdjian'ın da bulunduğu sayıları 1215'e ulaşan şehrin çoğu önde gelen ve güçlü erkekleri askeri kışlalara götürüldüler.

Profesör, "Bu 1215 Ermeni beşli ve altılı gruplar halinde birbirleri ile bağlanmış bir şekilde Hükümetin emri ile jandarmanın gözetimi altında gece şehirden uzaklaştırıldı."diye yazmaktadır. Şehirden üç saat uzaklıkta bir yerde, Zile'ye giden tenha bir yolda bu adamların hepsi jadarma ve çete denen adamlar tarafından vahşice öldürüldü. Çeteler özel olarak Ermeniler'i katletmek amacıyla hapishanelerden salıverilmiş katillerdi.

Yazar, ayrıca temmuz ayı süresince 12.000 Ermeni'nin "şehrin kurumlarımıza en yakın bölümlerinden" alınıp sürgün edildiğini ve şehrin biraz uzağında adamların ve erkek çocukların kadın ve kız çocularından ayrılıp erkeklerin hepsinin değilse bile çoğunun öldürüldüğünü; kadınların ve kızların ise yollarına devam ettiğini ve Türkler'in kadınları muhafızlardan birer birer alıp haremleri için alıkoyduğunu veya kadınların yol kenarlarında ölüme terkedildiğini söyledi.

Yazar devamla, "Bir hükümet yetkilisi sürgünün hedefinin Mezapotamya çöllerinden yaklaşık olarak 500- 600 kilometre uzaklıktaki Musul olduğunu bildirdi." dedi. Aynı yetkililer bizlere bu insanların hemen hiçbirinin oraya varmasının mümkün olmadığını belirttiler.

"Samsun kasabası da aynı şekilde Amasya, Vezirköprü, Çorum ve Merzifonun çevresindeki bütün kasaba ve köyler gibi, Ermeni nüfusundan arındırıldı.

"Ağustosun sonunda, Anadolu Demiryolunda, Ankara - İstanbul arasında arazilere dağılmış birhalde ve yol boyunca istasyonlarda yeterli erzağı ve hiçbir barınma imkanı olmayan 50.000 Ermeni gördüm. Sadece Merkezli'de, istasyon

şefi 30.000 sürgünün bulunduğunu belirtti. Çoğu açlıktan zayıf haldeydi ve kalanları da nerdeyse ölmüştü.”

Yazar, Amerikan Konsolosuna, Türk Hükümeti’nin bütün Ermeniler’i imha etme niyetinde olduğunun söylendiğini ifade etmektedir.

New York Times, 16 Ekim 1915: Ermeniler’i Sadece Almanya Kurtarabilir Dedi

Lord Bryce Tarafsızların Kanaatinin Baskısının Almanya’yı Harekete Geçirebileceğini Bildirdi

LONDRA, Ekim 15- Ermeni kurbanlarına yardım için Lord Mayor’ın Fonu yararına Belediye Konağı’nda düzenlenen bir toplantıda Viskont Bryce, “Ermeni vahşetini durdurabilecek tek bir güç var o da Almanya’dır.” dedi. Tek çare dünya kamu oyunun özellikle tarafsız kamuoyunun baskısını Almanya üzerinde oluşturmak ve onu harekete geçmeye zorlamaktır.

Bildirilen vahşetleri kınamak için bir karar tasarısı sunan Lord Bryce Ermeniler’in zeka ve ilericiliklerine övgüde bulundu ve Ermeniler’in Müslümanlar’dan çok daha üstün olduğunu söyledi ve konu dini fanatiklikten çok Türkler’in kıskandıkları bir milleti kasten toptan yoketmeleridir dedi.

Konuşmacı, katliamların korkunçluğunun tarihteki zulümlerin hepsini geçtiğini bildirdi. Kadınlar ve çocuklar Arabistan çölünde Türkler tarafından kırbaçlarla sürüldüler ve Türkler kızınca Trabzon’da kurbanları botlarla denizin ortasına götürüp orda onları boğdular dedi. Lord Bryce “Birçoğu bizler kadar uygar olan kadınlar köle olarak satıldılar ve orda Müslümanlığa geçirildiler.” dedi. Almanlar’ın Türkler lehine öne sürdükleri Ermeniler’in ayaklandıkları

gerekçesinin doğru olmadığını, Ermeniler'in kendilerini savunmak zorunda bırakılıncaya kadar çok sakin ve zararsız olduklarını belirtti.

Karar tasarısını destekleyen Kardinal Bourne deliller o kadar güçlü ki Almanya bile katkliamları inkar edemiyor dedi. Tarafsızlar, Sultan'a kişisel protesto ve ricada bulunan Papa Benedict'i kendilerine örnek olarak almalıdırlar dedi.

İstanbul'da İngiliz Barosu'nun Başkanlığı'nı yapmış olan Sör Edwin Pears İslamda zülum olmadığını ve işlenen katliamları Türkler'in büyük çoğunluğunun kınadığını söyleyerek kendisini dinleyenleri görünen o ki şaşırttı.

T. P. O'Connor Amerikalılar'ın para toplama çabalarından bahsetti ve bu bağlamda Lord Mayor'un çabalarını övdü.

New York Times, 19 Ekim 1915: Müttefikler'in Ermeni Kolorduları için Savaşması Planlanıyor

Rus subayları çeşitli ülkelerden Amerika'yı da dahil ederek asker toplamayı teklif ediyor.

Petrograttan Reuter haber ajansına göre; Yüzbaşı Torkom Balkan, Mısır, İtalya, Fransa İngiltere ve Amerika'da yaşayan Ermeniler arasında gönüllü kolordular kurup Türkiye'ye karşı savaşmayı planlıyor.

Yüzbaşı Torkom'un yaptığı teklifte beklenen son. Burada yaşayan Ermeniler Türkler'in katliamını engelleyemediler, mani olamadılar. Fakat başka ülkelerde yaşayanlar, Türkiye'ye karşı savaşa yardım edebilir ve onları zalimlerine karşı savaşta müttefik kuvvetlere katılma şerefini geri çevirmezler.

Yüzbaşı Torcom'un planı maksimum 30, minimum 10 tabur teşekkülünü oluşumunu sağlamakta. Yüzbaşı Torcom yakında olan Galiçya savaşında yaralanmıştı. Fakat şimdi hastaneden çıkacak iyi durumda. Şu anda planını gerçekleştirmek için Londra'ya yola çıkmakta.

New York Times, 23 Ekim 1915: Almanya Türkler'i Durduramayacağını Söylüyor

Ermenilere yapılan katliam hakkında sunum yapıldı. Fakat resmi makamlarca ilgi görmedi. Dışişlerinin güvenilir kaynaklardan aldığı bilgiye göre, Alman Hükümeti iddia edilen katliamı dindirmek, ermeni halkına yardım etmek için başvurdu. Fakat Türk resmi makamları bu çaba ve gayretlere ilgi göstermedi. Sunuş İstanbul'da Amerika adına büyükelçi Morgenthau tarafından hayli önce yapıldı. Türkiye'ye yapılan bu uyarıda "Ermeniler'e devam etmekte olan işkence ve eziyetler Amerika halkının size olan dostluğunu bozacak ve soğutacaktır." denildi. Mr. Morgenthau'dan bu konu hakkında birkaç mesaj alındı. Fakat Osmanlı Hükümeti'nden kesin bir cevap bildirgesi yayınlanmadı.

New York Times, 3 Kasım 1915: Amerikalılar'ın Ölümlerinden Türkler Sorumlu Tutuldu

Rapora Göre Beş Misyoner Ermeni Dehşetinin Şokuna Dayanamadılar

Yabancı Misyoner Delegeler Kurulu Dış İlişkiler Başkanı Rahip Dr. James L. Burton'ın dün açıklanan yıllık raporunda geçen yıl mayıs ayının başından itibaren Türkler'in Ermeniler'e karşı yürüttükleri kampanyaya denk gelen zaman sürecinde savaşın Türkiye'ye getirdiği trajedilerin şok ve sıkıntısının Türk

İmparatorluğında görevli beş Amerikalı misyonerin ölümünden sorumlu olduğu belirtildi.

Ölümleri Türkiye'deki kötü şartlara bağlanan misyonerler: Türkiye'de ellialtı yıllık görevinden sonra Harput'ta 9 Mayıs'ta ölen Bayan Mary E. Barnum; Türkiye'de kesintisiz kırk yedi yıl hizmetten sonra Bitliste 9 Temmuz'da ölen Bayan Bayan Charlotte E. Ely; Harput ve Bitliste yirmibeş yıllık görevinden sonra, Diyarbakırda 10 Ağustos'ta ölen Rahip George P. Knapp; Vandan Rusya, Tiflise kaçarken aldığı yaralardan 27 Ağustosta ölen Rahip Dr. George C. Raynolds'ın eşi Bayan Martha W. Raynolds, ve altı yıllık hizmetten sonra Van'da 14 Temmuz'da tifodan ölen Bayan Elizabeth Ussher.

Rapor savaş şartlarını detaylarla açıklamaktadır. Dr. Burton, hayatlarını kaybeden yüzbinlerce Ermeni ve diğer Hıristiyanları "profesörler, okullarımızda çalışan öğretmenler, papazlar, vaizler, öğrenciler ve bütün diğer kesimler" oluşturmaktadır ve bunların her biri "evlerinde, veya Kuzey Arabistan ya da büyük ölçüde tehcirin yaşandığı başka bir yere doğru yola çıkıldığında sefil bir halde telef olmuşlardır." dedi

Dr. Burton devamla "Muhtemelen tarihte hiçbir zaman iki yüz misyoner Türkiye'de son dokuz veya on ayda bizim misyonerlerimizin yaşadığı olaylardan daha kötüsünü yaşamaya maruz bırakılmamıştır ve bu olaylar hala devam etmektedir." dedi.

Dr. Burton, Türk yetkililerinin Amerikalılar'a karşı davranışları konusunda ise Harput askeri merkez haline getirildiğinde Fırat Koleji'nin birçok binasının gönüllü olarak Türk askeri yetkililerine devredildiğini belirtmiştir. Fakat büyük bir yurt askeri yetkililere verilmemiş ve bu yurdun kapısı Amerikan Elçiliği tarafından resmi Amerikan damgası ile mühürlenmiştir.

Dr. Burton, bu mührün Harput kaymakamı tarafindan gösterişli bir törenle açıldığını ve bu nedenle mart ayından beri Kolejin eğitime tamamen ara verdiğini ifade etti. Afyon ve Karahisardaki misyonerlik binaları ie Adapazarı'ndaki okul binalarına da daha önce hükümet tarafından el konulmuştu dedi.

"Yetkililer Amerikalılar'la ilişkilerinde kapitülasyonların kaldırılma fermanının bütün yabancıları yerel Türk yetkililerinin kontrolu altına verdiğini düşünmektedirler. Bunun sonucu olarak yabancıların evleri ve ev sakinleri sık sık aranmakta ve yabancıların Amerikan Elçiliği ve hatta Büyükelçi ile iletişimleri ile bir yerden başka bir yere seyahatleri ciddi bir şekilde engellenmektedir. Bazı durumlarda da, Diyarbakırda Dr. Bayan Smith'in başına geldiği gibi, yabancılar tutuklamakta ve askeri mahkeme tarafından sınırdışı edilmektedirler. Mahkemeye dişe dokunur bir suçlama da sunulmamaktadır. Birçok misyoner kısa süreli hapis cezalarına maruz bırakılmıştır."

New York Times, 17 Kasım 1915: Ermenistan'daki Suçlamaları Tekzip Ediyor

Lord Robert Cecil İngiliz ajanları isyan ve ayaklanmaya kışkırtmamıştır dedi.

22 Kasım 1915

Ermeni Yanlısı Asi Türk

Cemal Paşa İki İşkencecinin Asılmasını Emretti.

BERLİN, Kasım, 21 (Telsiz telgraf aracılığı ile Sayville L.I'a) Denizaşırı Haber Ajansı

"Şam'dan gelen telgraf, Şam'daki Türk kuvvetlerinin komutanı Cemal Paşa'nın iki Türk çetesinin elebaşlarının Ermeniler'e kötü davrandıkları için asılmalarını emrettiğini bildirmektedir."

Geçen Salı günü Atina'dan gönderilen haberler, İstanbul gazetelerinin Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın bir görev için Suriye'de bulunduğu bir sırada Osmanlı Hükümetine başkaldırdığını ve bir Arap ayaklanmasına öncülük ettiğini bildirdi. Üyeleri arasında Piskopos Greer, Kardinal Gibbons, Haham Wise ve daha bir çok ünlü kişinin bulunduğu, önceki adı Ermeni Vahşeti Amerikan Konseyi olan Ermeni ve Süryaniler için Amerikan Yardım Konseyi, Başkanı Dr. Samuel P. Dutton aracılığı ile bir açıklama yayınladı ve bu açıklamada 300.000 gayr-ı müslimin Türkiye'den Rusya'nın Kafkasya bölgesine kaçtığı ve bu kişilerin yaşadıkları acıları dindirmek için çaba sarfedildiği bildirildi. Çabalar Washington'da Amerikan Dışişleri Bakanlığının desteğini aldı. Amerikan Konseyi, Rusya Tiflis'te, aralarında Amerikan elçisi J. W. Smith ve Presbiteryen Misyonerler Kurulundan Rahip Dr. Samuel G. Wilson'un da bulunduğu bir yardım komisyonu oluşturdu.

Konseyin Veznedarı Charles R. Crane ve ofis adresi Beşinci Cadde, No 70'dir.

New York Times, 18 Ocak 1916: Amerikan Konsolosu Tarafından Kurtarıldı

Ermeni Mülteciler Diğerlerinin de Esaretten Kurtarılmasını Ümit Ediyorlar

GENOVA, 17.01.1916 (Londra yolu ile) – Bazıları önceden zengin olan 30 Ermeni mülteci buraya Mısır ve İtalya yolundan ulaştılar.

Ermeniler Halep ve çevresindeki bölgelerdeki binlerce Ermeni'nin hayatının kurtarılmasını, Türk ordu yetkililerine karşı sabit bir tavır takınan Amerikan Konsolosu'nun enerjik faaliyetine borçlu olduklarını söylüyorlar.Alman Konsolosu Herr Roesseler'in Türkler'i durdurmak için hiçbir girişimde bulunmadığını iddia ediyorlar.

Ermeniler'den 80 yaşında biri şöyle konuştu: "Amerika bizi ölümden kurtardı ama ülkemizde hâlâ esâretten kurtarılmayı bekleyen binlerce insan var.Sadece Amerika bize yardım edebilir. Binlercesi Rus sınırını geçti fakat Ermeni milleti Türkler tarafından hemen hemen imha edilmiş durumda.

Jesse B.Jackson, Kongre rehberinde Halep, Suriye Konsolosu olarak kayıtlı.

New York Times, 6 Mart 1916: Ruslar Üçüncü Türk Ordusunu Toptan Yok Etti

Ermeni katliamından sorumlu olan adamlara aman verilmedi.Petrograt'tan sabah postasına gelen telgrafa göre, Bitlis'teki Rus askerleri o bölgede gaddarca yapılan Ermeni katliamına katılan Türk askerlerinden korkunç bir şekilde öc aldı. Muhabirin aktardığına göre; korkunç toptan yok etmeyi Bitlis'teki Türk mevzilerini ele geçirme takip etti.

Rus askerleri fanatik Türkler tarafından onbinlerce Hıristiyan, Ermeni, kadın, erkek ve çocukların katliamının dehşet verici manzaralarına Van, Muş ve diğer bölgelerde tanıklık etti. Bu kadar yapılanlardan sonra aman verme ihtimali olmayan bir şeydi. Bu muazzam toplu katl Üçüncü Ordu Kolordusu'nun yok olmasıyla sonuçlandı.

New York Times, 10 Mart 1916: Morgenthau Wilson’u Ziyaret Ediyor

Cumhurbaşkanı’na Türkiye’deki durumlar hakkında detaylı bilgiler veriyor.

WASHİNGTON,Mart 9- Türkiye’deki Amerika Büyükelçisi Henry Morgenthau, savaş çıktığından beri süre gelen olaylar hakkında Cumhurbaşkanı Wilson’a geniş içerikli bir bilgi veriyor.

Mr. Morgenthau Filistin’deki acı çeken insanların çok yakında daha çok yardıma ve yiyeceğe ihtiyacı olacaklarını , aynı zamanda Ermeniler’e yapılan katliamın çok açık inandırıcı hikayelerini de nakletti.

2) Tehcir Kararının Uygulanması Ve Alınan Tedbirler

Alınan önlemler sonuç vermeyince Başkomutanlık 26 Mayıs 1915 tercihini yaparak ülke içinde göçe karar kılmıştır.

“Ermeniler’ in Doğu Anadolu illerinden, Saimbeyli, (Zeytun) ve buna benzer yoğun bulundukları yerlerden, Diyarbakır ili güneyine, Fırat ırmağı vadisine, Urfa ve Süleymaniye yakınlarına gönderilmeleri şifahen kararlaştırılmıştı. Yeniden fesat yuvaları yaratmamak için aşağıdaki esaslara riayet edilmelidir.

1- Ermeni nüfusu gönderildiği yerin İslam nüfusu’nun % 10’unu aşmamalıdır.

2- Göç ettirilecek Ermeniler’ in kuracakları köylerin her biri 50 evden çok olmamalıdır.

3- Yakın yerlere göç ettirilmemelidir” (Çaycı, 1982: 99).

“Aynı gün (26 Mayıs 1915) İçişleri Bakanlığı, Başbakanlığ’a (Sadrazamlık makamına) bir yazı göndererek Ermeni tehlikesinin büyüklüğünü belirtmiş ve hangi bölgedeki Ermeniler’in nerelere yerleştirilmesinin uygun olacağını anlatmış ve bu işlemin yapılabilmesi içinde bir yasa çıkarılmasını istemiştir. Bu yazıda belirtildiğine göre:

- Van, Bitlis , Erzurum illeri

- Adana, Mersin ve Kozan’ın il merkezleri dışında, bu illerin kırsal kesimi ile Ceyhan, Osmaniye, Dörtyol bölgeleri (Cebel-i bereket)

- Mersin il merkezi dışında Hatay ilinin İskenderun, Beylan, Cisr- i Şağur ve Antakya kazaları, köyleri ve kasabalarında bulunan Ermeniler başka yerlere iskan edilmelidir.

İskan edilecek bölgeler içinde uygun olan yerler şunlardır;

- Van iline komşu olan kuzey kısımları hariç, Musul ili
- Zor sancağı (Suriye’de)
- Urfa’nın kent kısmı dışında kalan güneydeki kesimler
- Halep ilinin doğu ve güney doğu kesimleri
- Suriye ilinin doğusunda hükümetçe belirlenecek yerler” (Ercan, 2001:97-98).

Ardından 1 Haziran 1915’de Takvim-i Vekayi’de tehcir ve iskan konusu yayınlanmıştır (Süslü, 1990: 111).

“Vakt-i seferde ihracat-ı hükümete karşı gelenler için cihet-i askeriyece ittihaz olunacak tedabir hakkında kanun-i muvakkat.”

Madde 1. Vakt-i seferde ordu ve kolordu ve fırka kumandanları ve bunların vekilleri ve müstakil mevki kumandanları ahali tarafından herhangi bir suretle evâmir-i hükümete ve müdafaa-ı memlekete muhafaza-ı asayişe müteveccih icraat ve tertibata karşı muhalefet ve silahlı tecavüz ve mukavemet görürlerse derkab (hemen) Kuvây-i Askeriye ile en şiddetli surette te'dibât yapmaya ve tecavüz ve mukavemeti esasında imha etmeye mezun ve mecburdurlar.

Madde 2. Ordu ve Müstakil Kolordu ve Fırka kumandanları icâbât-ı askeriyeye mebni veya casusluk ve hıyanetlerini hissettikleri kurâ (köyler) ve kasabât (kasabalar) ahalisinin münferiden veya müctemi'an diğer mahallelere sevk ve iskan ettirebilirler."

Madde 3. İşbu kanun tarih-i neşrinden muteberdir"

Dikkatli baktığımızda yasada Ermeni adı veya Ermeniler'i ima eden bir ifade yoktur. sadece ülkenin içinde bulunduğu çok zor durum ve tehlikeler nedeniyle, çıkabilecek olaylar önlenmek istenmiştir. Bunun için gerekirse kişilerin tek tek veya toplu olarak mecburi iskana tabi tutulabileceği yetkisi de verilmiştir. Aynı bölgelerde Ermeniler'den başka Süryani, Kildani, Rum ve Musevi gibi başka gayrimüslimlerde yaşamaktadır.Fakat bunlardan hiçbirine dokunulmayıp sadece Ermeniler'in bir kısmının zorunlu göç'e tabi tutulmuş olması da ayrıca düşünülmelidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun " millet-i sadıka" dediği Ermeniler'i geçerli bir gerekçe olmaksızın zorunlu göçe tabi tutmasından özel bir amaç arayanlar, gerçek tarihsel olayları görmüyorlar demektir (Ercan, 2001:98-99).

Ayrıca nakil işleminin emniyet içinde yapılabilmesi içinde 30 Mayıs 1915 tarihinde Bakanlar Kurulu talimat vermiştir (Halaçoğlu, 2001:52).

"a) Ermeniler kendilerine tahsis edilen bölgelere can ve mal emniyetleri sağlanarak rahat bir şekilde nakledileceklerdir.

b) Yeni evlerine yerleşinceye kadar iaşe ve ihataları İçişleri Muhacirin Ödeneği'nden karşılanacaktır.

c) Eski mali durumlarına uygun olarak kendilerine emlâk ve arazi verilecektir.

d) Muhtaç olanlar için hükümet tarafından mesken inşa olunacak, çiftçi ve ziraat erbabına tohumluk, alet ve edevat temin edilecektir.

e) Geride bıraktıkları taşınır malları kendilerine ulaştırılacak, taşınmaz malları tespit ve kıymetleri takdir edildikten sonra buralara yerleştirilecek olan Müslüman göçmenlere tevzi edilecektir. Bu göçmenlerin ihtisası dışında kalan zeytinlik, dutluk, bağ ve portakallıklarla, dükkân, han, fabrika ve depo gibi gelir getiren yerler, açık arttırma ile satılacak veya kiraya verilecek ve bedelleri sahiplerine ödenmek üzere mal sandıklarınca emanete kaydedilecektir.

f) Bütün bu konular özel komisyonlarca yürütülecek ve bu hususta bir talimatname hazırlanacaktır".

Osmanlı Hükümeti geride kalan malları göz ardı etmemiş, bu konuda da düzenlemeler yapmıştır.

Osmanlı Hükümeti, tehcire tabi tutulan şahısların geride bıraktıkları malların düzenlemesi hususunda 26 Eylül 1915 tarihli geçici bir kanun çıkartarak, Hıristiyan ahalinin mallarını koruma altına aldı.Ayrıca bu konunun icrasını sağlamak için 8 Kasım 1915 ' de bir nizamname yayınlandı (Atnur, 2001: 420).

Aşağıda Talat Paşa'nın 29 Ağustos 1915 tarihinde merkeze gönderdiği telgraf tehcirin gayesini açıkça ortaya koymaktadır.

"Ermeniler'in bu umutları diğer unsurlardan ayrılarak tayin edilen mıntıkalara sevklerinden hükümetçe takip edilen gaye, bu unsurun hükümet

aleyhine faaliyetlerde bulunmalarını ve bir Ermenistan Hükümeti teşkili hakkındaki milli emellerini takip edemeyecek bir hale getirilmelerine temin esasına matuftur. Bu kimselerin imhası söz konusu olmadığı gibi, sevkiyât esnasında kafilelerin emniyeti sağlanmalı ve muhacirin tahsisatından sarfiyat yapılarak iaşelerine ait her türlü tedbir alınmalıdır. Yerlerinden çıkarılıp, sevk edilmekte olanlardan başka yerlerinde kalan Ermeniler bundan sonra yerlerinden çıkrılmamalıdır daha önce de tebliğ edildiği gibi asker aileleri ile ihtiyaç nispetinde sanatkar, Protestan ve Katolik Ermenilerin sevk edilmemesi hükümetçe kesin olarak kararlaştırılmıştır. Ermeni kafilelerine saldırıda bulunanlara veya bu gibi saldırılara ön ayak olan jandarma ve memurlar hakkında şiddetli kanuni tedbir alınmalı ve bu gibiler derhal azl edilerek divan-ı Harpler'e teslim edilmelidir. Bu gibi olayların tekrarından vilayet ve sancaklar sorumlu tutulacaktır" (Halaçoğlu, 2001:56).

Ermeni kafilelerin jandarma tarafından korunmuş olduğunu da önemle vurgulamak istiyoruz. Bunuda şu telgraf açıkça göstermektedir.

"Erzurum'da 3. Ordu Kumandanlığı'na

Ermeni kafilelerine taarruz edecek olan Kürt eşkıyasının ta'kibi için Bayburt'ta sabit jandarma bölük kumandanı Mülazım-ı Sâni (Teğmen) Salih Efendi'nin kumandasıyla menzil efradından 56 neferden mürekkep Bayburt'tan çıkarılmış bir müfreze, Ermeni kafilelerinin Kaf Dağı'nı mürürları esnasında, 24-4-331 (11 Mayıs 1915) de dört cihetten Kürt eşkıya taarruza başlamışlarsa da, müfreze ile iki saat devam eden müsademe neticesinde iki kişi telef ve mütebakisinin firar ettiği ve müfrezeden hiçbir zayiat olmadığı ve Ermeni kafilesinin de kurtarıldığı Bayburt Nokta Kumandanlığı'ndan bildirilmekle marûzdur" (Süslü, 1990: 123).

Bir de Amerika konsoloslarının tehcir olayı ile alakalı raporlarına bir bakalım.Amerika'nın Mersin Konsolosu Edwart Natan, 30 Ağustos 1915 ' de

Büyük Elçi Hanry Morgenthau'ya gönderdiği raporda, Tarsus' dan Adana'ya kadar bütün hat güzergahının Ermeniler'le dolu olduğunu ve Adana'dan itibaren bilet alarak trenle seyahat ettiklerini, kalabalık yüzünden sefalet ve zahmete rağmen hükümetin bu işi son derece intizamlı bir şekilde idare etmekte olduğunu, şiddete ve intizamsızlığa yer vermediğini, göçmenlere yeteri kadar bilet sağlandığını, muhtaç olanlara yardımda bulunduğunu bütün gerçekliği ile anlatmıştır (Halaçoğlu, 2001: 58).

Ayrıca Mamuretülaziz Amerika Konsolosu Leslie Davis tarafından Amerika'nın İstanbul Sefiri Morgenthau'a 12 L 1333 (23 Ağustos 1915) tarihinde yazdığı mektupta, Ermeniler'in merkez vilayette ve köylerinde gerçekleştikleri cinayetler açıkça anlatılmaktadır (Halaçoğlu, 2001: 59).

Ayrıca göç ettirme esnasında çıkabilecek hoş olmayan durumlar için ciddi anlamda dikkatli davranıldığına ve bununla alakalı emir verildiğine şahit oluyoruz.

Göçün titizlikle yapılmaya çalışıldığına başka bir örnekte şudur (Taşkıran, 2001:219):

"4. Ordu Komutanı Cemal Paşa, 3 Temmuz 1915 tarihinde Başkomutan Vekili Enver Paşa'ya çok gizli ve kişiye özel olarak çektiği telgrafta"… 4. Ordu mıntıkaları dahilinde göç ettirilen Ermeniler'in mal, can ve namuslarının tamamen muhafazasını temin için tarafından lazım gelenlere en kat-i emirler verilmişti. Diğer mıntıka ve vilayetlerde de meseleye lüzumu kadar ehemmiyet verdirmek ve göç ettirilen Ermeniler' in güvenliklerinin sağlanması ve her türlü tecavüzden korunmalarını temin için bilhassa tarafı devletinizden kesin ve şiddetli emirler verilmesini istirham eylerim … demektedir.

Enver Paşa'da gereken emirleri hemen vermiştir. Erzurum'dan Başkomutanlık Vekaletine gelen şifreli bir telgraf bunu teyid ediyor:

“Erzurum’dan Başkumandanlık Vekaletine mevrud şifre:

Dahile sevk edilmekte olan Ermeniler’in hiçbir taraftan harekete uğramalarına meydan verilmemesini ve malları ve eşyalarını muhafazaları daima emir ve tebliğ edilmekte olduğu gibi, bu kez de tekrarlanarak lâzım gelenlere bildirilmiştir.

10/31 Temmuz 1915 3. Ordu Kumandanı” .

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 29 Temmuz 1915: Türkler Tarafından Ermeniler’in Toplu Katliamı

Lord Crewe Almanlar’ın Etkisini “Tam Anlamıyla Bir Felaket” Şeklinde Kınadı.

LONDRA, Temmuz 28. - Lord Konseyi Başkanı Kont Crewe, Lordlar Kamarasında bugün Viskont Bryce’ın Hıristiyanlar’ın Ermenistan’da Türkler tarafından öldürülmeleri ile ilgili soruya verdiği cevapta Dışişlerine ulaşan bilgilerin bu tür suçların son zamanlarda hem sayı olarak hem de vahşet derecesi bakımından arttığını gösterdiğini belirtti. Lord Crewe bu suçların hem toplu katliam hem de zorunlu tahliye maskesi altında geçekleştirilen toplu sürgünleri içerdiğini bildirdi. Lord Crewe benzer suçların Hıristiyanlara karşı İran sınırında da işlendiğini ekledi.

Lord Crewe devamla, Almanlar’ın varlığı ve kullandıkları nüfuz “Hem hıristiyan hem de müslüman nüfus için kesinlikle ve tam anlamıyla bir felaket olmuştur. Almanlar bu ülke ve bu ülkede yaşayan halka karşı tam bir küçük düşürücü saygısızlık göstermişlerdir.” dedi.

Lord Crewe bu tür vahşetlerin durdurulması için derhal gerekli adımların atılmasının mümkün olmamasının kendisini üzdüğünü fakat bu suçların sorumlularının sonunda hakettikleri cezaları alacaklarını ifade etti.

New York Times, 4 Ağustos 1915: Türkler'in Kadın Ve Çocukları Vurup Nehre Attıkları Aktarılmakta

Dokuz Bin Ermeni katledildi ve Dicle'ye Atıldı.

PARİS, Ağustos, 3—Ermeni Sosyal Demokrat Partisi'nin Yürütme Komitesi üyesi B. Varazdate, *L'Humanite, The Socialist Daily*'ye yazdığı yazıda Komitenin Türkler'in, Türk Ermenistan'ındaki Bitlis bölgesindeki bütün erkekleri öldürdükten sonra 9.000 kadın ve çocuğu toplayarak Dicle nehri kıyısına götürdükleri ve orada kendilerini vurduktan sonra cesetlerini nehre attıkları yönünde haberler aldığını söyledi.

Bu bilgiler başka hiçbir kaynak tarafından doğrulanmamıştır.

Komitenin aktardığına göre Güney Anadolu Bölgesinde (Kilikya'da), Türk Adana ilinde Ermeni halkı zulümlere maruz kalmaktadır. Şu anda 40.000 kişi ölmüştür ve Kurdistanda, Muş ve Diyarbekir'deki Ermeniler de katledilmişlerdir.

B. Varazdate, Ermeni Sosyal Demokrat Partisinin 20 üyesinin İstanbul'da, halkın önünde, bağımsız bir Ermenistan kurmayı istemek suçundan asıldıklarını söyledi.

New York Times, 18 Ağustos 1915: Ermeniler Yok Edilmek İçin Çöle Gönderiliyorlar

Türkler Bütün bir Halkı Yoketme Planı Yapmakla Suçlanıyorlar – Karahisar Halkı katledildi.

New York Times'a Özel Haber

LONDRA, Çarşamba, Ağustos 18 – The Daily News, Milletvekili Aneurin Williams'tan, İstanbul'dan gönderilen, Temmuz 13 tarihli Ermeniler'in yaşadıkları şiddetli zorlukları anlatan bir mektubun kopyasını aldı. Mektupta:

"Artık kesin olarak güvenilir bir kaynak aracılığı ile biliyoruz ki Ermeniler toplu halde Kilikya (Güney Anadolu) bölgesindeki bütün köy ve kasabalardan Halep'in güneyindeki çöl bölgelerine sürülmektedir. Mülteciler bir iki ay hatta daha çok süren uzaklıkları yaya olarak yürümek zorunda kalmaktadırlar.

"Aynı zamanda yine öğrendik ki yollar ve Fırat, sürgünlerin ortalığa saçılmış cesetleri ile dolu ve kurtulanların da kaderi kesinlikle ölümdür çünkü çölde ne ev, ne iş, ne de yiyecek bulabileceklerdir. Bu bütün Ermeni halkını yoketme planıdır.

"Askeri mahkemeler her yerde durmaksızın çalışmaktadırlar. On iki Ermeni Kayseri'de, Bükreş'te Taşnak ve Hınçak çetelerinin gizlice yaptıkları bir toplantıdan aldıkları emirlere uymak suçuyla asılmışlardır. Birçok kişi de sopa darbeleriyle ölmüştür. Diyarbakır'da 13 Ermeni ve Kayseri'de 6 Ermeni bu şekilde öldürülmüştür. On üç başka kişi de Şebinkarahisar'dan Sivas'a giderken öldürülmüşlerdir. Kürk köyünün papazları da beş arkadaşları ile Su şehrine giderken aynı akibete uğramışlardır, fakat bunların elleri bağlanmıştı.

“Yüzlerce kadın, ve genç kız hatta çocuklar hapishanlerde inlemektedirler. Kiliseler ve manastırlar yağmalanmış, kirletilmiş ve yıkılmışlardır. Van ve Bitlis'in civarındaki köyler yağmalanmış ve sakinleri kılıçtan geçirilmiştir. “

“Bu ay başında Karahisar'da yaşayanların hepsi birkaç çocuk hariç acımasızca katledilmiştir.”

New York Times, 27 Ağustos 1915: Türkler Ermeni Kasabalarını Boşaltıyorlar

Bölgeden Dönen Bir Kişi Büyük Bir Bölgede Hıristiyan Nüfusun Evlerinden Sürüldüğünü İfade Etti.

600.000 Kişi Yolda Açlıktan Telef Olmakla Karşı Karşıya

Ayrıca 100.000'den fazla Rum Ege Sahillerinden Sınırdışı Edildi.

Uzun süredir yaşadığı Türkiye'den New York'a dönen bir gezgin İstanbul'da karşılaştığı şartları ve Anadolu'nun iç kesimlerindeki Ermeniler'in toplu bir şekilde tehcirleri konusunu The Times'a anlattı. Geçerli nedenlerle olayları anlatan şahıs isminin yayınlanmasını istememekte, fakat The Times özellikle Ermeni bölgelerindeki şartlar konusunda bir gözlemci olarak şahsın niteliklerine kefildir.

Bir müddet bulunduğu Sivas'ı terkettiktikten sonra şahıs İstanbul'a, ordan da Atina'ya ve Atina limanından deniz yoluyla New York'a ulaştı. Dört hafta önce İstanbul'dayken gerginliğin oldukça yüksek olduğunu ifade etti. Resmi çevrelerde olayların Türkler açısından oldukça sorunsuz bir şekilde yürüdüğü belirtilirken, birçok kişinin durumla ilgili çekincelerini ifade ettiklerini söyledi. Bunlar Almanya'nın Türkiye'ye yardım etme nedenleri konusunda Almanya'ya

çok az güvenmekte hatta Enver Paşa'yı Almanya'ya para karşılığı satılmış olmakla suçlamaktalar.

Alman doktorlar ve hemşireler kendisine düşmanlıkların başlamasından uzun bir süre sonra Almanya'nın 2000 subayını cerrah ve Kızılhaç yardımcıları kisvesi altında Romanya üzerinden Türkiye'ye soktuğunu ifade ettiler. Saklanmak için hastanelerde gizli bölüm hileleri, cephanelerin başka mallar olarak damgalanarak Romanya üzerinden gizlice ülkeye sokulması diğer övünülerek anlatılan konulardı. İstanbul'da gözlemlediklerine ve kendisi ordan ayrıldıktan sonra gelen haberlere göre İttifak Kuvvetleri savaşın Çanakkale kısmını tamamlamak ve Türkleri Avrupa'dan atmak üzereler. İstanbul boşaltılmak zorunda kalınılırsa, Konya'nın yeni başkent olacağını ifade eden haber kaynağı bildiği kadarıyla şu anda bile birçok belge Konya'ya taşınmış durumda.

Haber kaynağımıza göre "İç Anadolu bölgesindeki Ermeniler Musul yönüne doğru sürüldü. Kendisi Sivas'ı terkettiğinde Ermeniler'in, içlerinde bütün Protestanların, öğretmenlerin ve öğrencilerin bulunduğu, üçte ikisi şehri terketmiş durumdaydı. Bildiğim kadarıyla ve fikrimce bazı asker ve mahpus Ermeniler'le çok az sayıda hükümete çeşitli nedenlerden dolayı gerekli kişiler dışında bütün Ermeniler Sivas'ı terkettiler. Güvenilir bir kaynağa göre, Erzurum'dan Kastamonu dahil Kayserinin yakın bölgelerinde ve Samsun'dan Harput'u da içeren bir bölgede bütün Ermeniler'in tehcir edilmiş olduğu bilgisinin doğru olduğuna inanıyorum. Merkezi yerlerde de yaygın olmasa da hareketlenmeler başlamış durumda ve bunların yayılacağına da şüphe yoktur. Yüzbinden fazla Rum Marmara ve Ege kıyılarından sınırdışı edildi.

"Birçok katliam söylentileri duyduk fakat bu konuda delile sahip değilim. Bildiğim kadarı ile Sivas ilinde yaygın katliamlar olmadı. Fakat şöyle ya da böyle ölen insan sayısı az değildir."

“Ermenilere karşı bu yaygın kampanya aylar önce sözde devrimci hareketlere karşı ve silah ve bomba arama bahaneleri ile tutuklamalar şeklinde başladı.

“Beni katliamdan on kat daha fazla etkileyen binlerce insanın ayrılışlarını gördüğümde eğer birşeyler yapilabilecekse bunun İstanbul’da yapılması gerektiği kanaatine vardım. İstanbul’da gördüm ki tehcir merkezi hükümetin planının bir parçasıydı ve büyükelçiliklerden gelen baskılar hiç bir işe yaramıyordu.”

“İnancıma göre çok kısa bir süre içerisinde Sivas, Erzurum, ve Harput illerinden 600.000 kişinin yollarda açlıktan telef olabileceğini tahmin ediyorum. Yanlarına birkaç günlük erzak alabiliyorlar fakat fazla para almaya cesaret edemiyorlar çünkü alırlarsa parayı yanlarında bulundurmalarına müsade edilip edilmeyeceği belli değil. Büyükelçimiz elinden geleni yapacağına söz verdi ve Harput’a bir an önce yardım fonlarının aktarılabileceği umudunu verdi. Yardım konusuna müsade edilip edilmeyeceği belli değil fakat mümkünse yardım başlatılmalı.

“Türkiye’den bir adres veya herhangi bir yazılı kağıt parçasını dahi ülke dışına çıkarmak mümkün değil. Satın aldığım boş hesap cüzdanına ancak sınırı geçtikten sonra yeni bir seyehat giderleri hesabı yazabildim.

> “Talas civarında yolda iki köy halkı ile kaşılaştım. Yayaydılar ve bir aileye bir eşek dahi düşmüyordu ve yiyecek, yatak yoktu ve hiç bir erkekte ve kadınların çoğunda ayakkabı yoktu ve kadınlar çocukları taşıyorlardı. Sivas’ta kocası hastanede aylarca askeri hemşire olarak çalışan bir kadının durumu dikkatimi çekti. Kadın tifoya yakalandı ve hastaneye kaldırıldı. Yaşı 60-70 civarında olan kadının annesi hasta yatağından kalkarak kadının en büyükleri yedi yaşında olan yedi çocuğuna bakmaya gitti. Tehcirden birkaç gün önce kadının kocası bir suç işlemediği halde sorgusuz bir şekilde hapse atıldı ve

sınırdışı edildi. Yaşadıkları mahalle göç edince, anne hastanedeki yatağından kalktı ve çocukları ile gitmesi için öküz arabasına kondu.”

New York Times, 8 Ağustos 1916: Sürülen Ermeniler Çölde Açlıktan Telef Oluyorlar

Türkler Köleler gibi Sürüyorlar

Amerikan Konseyinin Öğrendiğine göre --

Türklerin Davranışı Ölü Sayısını Arttırıyor

BOSTON, Ağustos. 7. -Amerikan Konseyi, bugün kendileri tarafından açıklanan, sürgün edilen çaresiz Ermenilerin Kuzey Arabistan çöllerinde ve Aşağı Fırat vadisindeki durumlarını anlatan telgrafın kendilerine “Zikredilen bölgelerde, geniş bir alanda yayılmış güvenilir tanıkların ifadelerini aktaran, Türkiye’de yüksek diplomatik bir görevde bulunan, Amerikalı olmayan, bir yetkili” tarafından ulaştırıldığını bildirdi.

Telgrafa göre tanıklar, açlıktan ölen Ermeniler’in “çimen, ot, çekirge yediklerine ve daha çaresiz durumlarda ölü hayvanlar ve insanlar yendiğinin aktarıldığına” şahit oldular. Telgraf devamla,

“Tanıklar binlerce sürgün edilmiş Ermeni’yi açık arazilerde çadırlarda, hareket halindeki karavanlarda, nehirlerden aşağıya doğru kayıklarla inerken, sefil bir hayatın bütün safhalarında gördüler. Sadece birkaç yerde Hükümet erzak dağımakta fakat bunlarda oldukça yetersiz kalmaktatır. Halk bu nedenle açlıklarını, kıtlık içindeki bu bölgede dilenilmiş yiyeceklerle veya sıcaktan kavrulmuş topraklarda buldukları ile gidermek zorunda kalıyor.

"Tabii olarak açlıktan ve hastalıktan ölüm oranı çok yüksek ve bu sayı sürgünler çölde bir ileri bir geri sürülürken onlara karşı davranışları kölelere davranıldığından farklı olmayan yetkililerin acımasız davranışları ile daha da artmaktadır. Çok az istisna dışında hemen hiçbir barınak sağlanmamakta ve soğuk iklimlerden gelen insanlar yakıcı güneşin altında yemeksiz ve susuz terkedilmektedir. Geçici rahatlık sadece yetkililere rüşvet verebilen azınlık bir grup tarafından satınalınabilmektedir.

Durum o kadar perişan ve umutsuz ki çok sayıda kişinin intihara yeltendiği haber verilmektedir.

New York Times, 28 Ekim 1916: Bütün Sorunlarından Ermeniler'i Sorumlu Tutuyorlar

Hariciye Bakanı Halil Bey, İsyana Karşı Onları Mantıklı bir Şekilde Uyardığını Söylüyor

Türkiye Ermeniler'in Kaybına Üzülüyor

İttihad ve Terakki'nin her zaman Ermeniler'in Dostu Olduğunda Israr Ediyor

VİYANA, Çarşamba, Ekim 28 (Berlin üzerinden Lonra'ya Ekim 27) Bugün burada Associated Press temsilcisine bir röportaj veren Hariciye Nazırı Halil Bey, Türkiye'nin ekonomik, mali, ve askeri açıdan durmunun oldukça iyi olduğunu ve İttifak güçleri ile de en ileri seviyede dostluk ilişkisine sahip olduklarını belirtti.

Nazır Ermeniler'in durumları nedeniyle kendilerinden başka suçlayacak kimseleri olmadığını ifade etti. Savaşın başında Türkler yenilmeden Ermeniler'in İtilaf güçleri ile hareket etmesi halinde Ermeniler'e karşı Hükümet'in en sert

tedbirleri alacağı konusunda Ermeni liderlerinin uyarıldığını belirtti. Buna rağmen Ermeniler'in Ruslar Anadolu'yu işgal ettiğinde ayaklandığını ve Türkler'i sıkı tedbirler almak zorunda bıraktıklarını ifade etti.

Hariciye Bakanı, Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok Alman uzmanın da görev aldığı gıda komisyonunun Alman planı çerçevesinde büyük nüfuslu bölgelerdeki insanların beslenme problemini çözdüğünü, özellikle Gelibolu Yarımadası'nda ve il çevresinde beslenmesi gereken çok sayıda askerin gıda merkezlerine daha yakın diğer savaş alanlarına dağıtılması ile bu iyileşmenin İstanbul'da büyük bir ölçüde hissedildiğini ifade etti. Gıda sorununun çozülmesinde bunun yanında bu yıl ki ürün hasatının çok iyi oluşunun da etkisi olmuş olabilir.

Hariciye Bakanı, mali olarak ta ülkesinin Avrupalı düşmanları içinde en güçlü durumda olanı olduğunu belirtti.

Ermeni sorununun bittiğini ifade eden Halil Bey,

"Hükümetimizin Ermeni sorunu konusundaki tutumu tam olarak anlaşılmadı," diyen Halil Bey, "İttihad ve Terakki'nin Ermeniler'e her zaman Türk İmparatorluğu'nun değerli bir varlığı olarak saygı duyuduğunu ifade etmek isterim. Doğrusu onlara ihtiyacımız vardı. Ülkenin ticareti büyük ölçüde onların elindeydi ve çiftçi olarak ta çok önemliydiler. Fakat biz onları sadece bize hizmet eden kıymetli varlıklar olarak görmedik. Hükümette kendilerine eşit temsil hakkı vermek arzusundaydık, ve verdik de; ki bu gerçek, savaşın patlak vermesinden önce büyük sayıda Ermeni'nin meclise girmiş olmasından, hatta birçok senator ve bakanın Ermeni olmasından anlaşılabilir. Hemen hemen bütün bakan yardımcıları Ermeni idi, çünkü Ermeniler'in kabiliyetlerini görmüştük ve kendilerine hakları olan ölçüde devlet dairelerinde de görevlendirerek siyasi haklarını vermeye hazırdık.

“Devrimden sonra bir müddet herşey güzel gitti ve İttihad ve Terakki Türkiye’deki eski rejimi uzun süre uğraştıran ve ülkenin gelişmesini engelleyen sorunlara çare bulduğunu umdu. Fakat Balkan Savaşı Ermeniler’in tekrar ayrılıkçı düşüncelerine geri dönmelerine neden oldu. Komitalar, Ermeniler için bağımsız bir hükümet kurmak amacıyla bir örgüt kurdular.

Ermeniler Uyarıldı

“Sanırım bir halkın kendi kendisini idaresine karşı çıkacak son kişi ben olurdum, fakat Ermeniler meselesinde bu bir zorunluluktu. Ermeniler bütün Anadolu’ya ve Rusya’nın güneyine dağılmış, ve sadece genellikle Ermeni mahalleleri diye çağrılan bölgelerde çoğunluğu oluşturuyorlar. Bu nedenle Ermeniler’in bağımsızlığı diğer Osmanlı ırklarının bağımsızlığının kaybolmasına neden olurdu. Bu şartlar altında Ermeniler’in planına İttihad ve Terakki dahi karşı çıktı, fakat adil olmak gerekirse Ermeniler’e hükümette daha büyük pay vermeyi istediler ve verdiler de. Bunu en büyük düşmalarımız bile inkar edemez.

“Savaş patlak verdiğinde Ermeniler’in neler yaptığını çok iyi biliyorduk. Ülkeye daha çok bombalar, tüfekler, cephane ve para giriyordu ve bunların organizasyonu mükemmeldi. Ben o zamanlar meclis başkanı idim ve Ermeni üyelere karşı her zaman bu ırkın dostu olduğum için özel bir alakam vardı. Bu nedenle Ermeni mebusları topladım ve onlara ne yapmak niyetinde olduklarını sordum. Konuşmanın sonunda, tamamen ayrılıkçı olmadıkları sürece kendilerinin düşüncelerine sempati ile baktığımı söyledim.

Kendilerine, “Beyler, sizi çok iyi anlıyorum ve umarım siz de bizi anlarsınız. Şu anda kaybedebileceğimiz bir savaşın içindeyiz. Bu size İtilaf Güçleri ile anlaşma firsatları verecektir, fakat unutmayın ki eğer bizim yenildiğimizden emin olmadan Türklere karşı harekete geçerseniz Osmanlı hükümeti en şiddetli tedbirleri uygulayacaktır. Planlarınızı, İtilaf güçlerine elleriniz temiz bir halde kavuşacak şekilde yapınız; bunu, bizi fazla değil, sadece

kanunların gerektirdiği kadar destekleyerek yapabilirsiniz. Sanırım İtilaf devlet adamları bu tür bir davranışın doğru olduğunu görecek ve sizin bağımsızlık hakkınızı tanıyacaklardır. Sessizce bekleyip elimizden geleni yapmamıza müsade edin. Bizim kaybettiğimizden emin olduğunuzda, İtilaf güçlerine gidin ve onlardan alabileceğiniz herşeyi alın."

Daha sonra Halil Bey bu konuda Osmanlı Hükümeti'nin, Ermeniler'e bu tür bir fırsat doğabileceğini bildiği için, aynı fikirde olduğunu söyledi. Halil Bey, İttihad ve Terakki'nin başı Enver Paşa'nın bir gün Ermeni Başpiskoposu'nu çağırarak aynı şeyleri söylediğini fakat buna rağmen Ermeniler'in Ruslar Anadolu'yu işgal ettiğinde ayaklandığını ve bu nedenle de Türk Hükümeti'nin daha önce Ermeniler'e açıklanan tedbirleri aldığını söyledi.

Türk Hariciye Nazırı, Ermeni organizasyonunun Ermeniler'e karşı atılan adımların tek bir yöre isyanıyla sınırlı kalmasını engellediğini belirtti, çünkü organizasyon o kadar mükemmeldi ki buna karşı sadece isyan çıktığına dair en ufak bir işaret alındığında sert müdahelede bulunmak bir çare olabilirdi. Halil Bey devamla:

"Osmanlı İmparatorluğu'nun tehcir nedeniyle uğradığı kaybın çok büyük olduğunu ifade edeceğim. Ermeniler yetenekli ve çalışkandırlar ve bu nedenle ekonomik gelişme için değerlidirler, fakat başka ne yapabilirdik? Savaş halindeydik ve bu nedenle de itimad ederken alçakça ihanet edilen mevzimizi güvenli kılmak için her türlü metodu kullanmak zorunda idik.

New York Times, 03 Ocak 1916: 500 Ermeni Türkler'in Emriyle Kılıçtan Geçirildi

Soğuk ve Açlıkla Teslim Olmaya Zorlanan Erkek, Kadın Çocuklar Katledildi

Londra, 14.01.1916- Erivan'a varan Ermeni mültecilerin beyanına göre, soğuk ve açlıkla genel af adı altında Türkler' e teslim olmaya zorlanan 50 Sasun Ermenisi, Muş valisinin talimatıyla öldürüldüler.Erkekler öldürülüp kadın ve çocuklar Fırat nehrinde boğulmaya mahkum edildiler.Bu haber Viscount Bryce' a bir Ermeni işçi tarafından telgraf vasıtasıyla gönderildi.

Kafkas cephesinde Viscount Bryce' a çekilen telgraf hakkında Londra' daki Ermeni Mülteci Komitesi şu yorumu yaptı:

"Bu katliamdan kurtulmak için dağlara kaçan talihsiz Ermeni köylülerin son yok edilişinin işareti gibi görünüyor. Fırat'ın vadilerinde sakin bir hayat süren bu insanlar Ermeni milletinin en cesur efradından idi."

New York Times, 07 Şubat 1916: Büyük Çöl'ün Mültecilerle Kaynadığı Söyleniyor

Dr. Richard Hill'in Kafkasya'dan Mektubunda Ermeniler'in Acılarını Anlatıyor

Türkler'den kaçarak Rusya'ya varan Ermeni mültecilerin durumunu incelemek için Kafkasya'ya giden Amerikan komisyonunun bir üyesi olan Dr. Richard Hill tarafından yazılmış mektup, komisyonun himayesinde çalıştığı Amerikan Komitesi'nin üyesi olan Dr. Sauel T. Dutton'a ulaştı. Dr. Hill şunları yazdı.

"Son göçün ardından İran'dan gelen bir beyefendiyle akşam yemeği yedim. Erivan ovasını içinde yavaşça hareket eden ve ufuk çizgisinin de ötesine taşıyormuş gibi görünen siyah bir insan kütlesi olduğu halde gördüğünü aktardı bana. Sayıları belki 250000 civarında olan bu insanlar yakıcı güneş altında amaçsız, neşesiz dolaşıyorlardı dedi bana. 'Yüzlerce çocuk ölüyordu. Çıldıran

bazı anneler o çaresiz çılgınlıklarıyla, çocuklarının açlıktan acı çekerek ölmelerini görmemek için yol kenarından tarlalara fırlatıyordu.Yaşlılar tek bir adım dahi atamayacak durumda yol kenarına yığılıp kalıyorlardı. Salgın hastalıklar çoktan zuhur etmiş, yüzlerce kurbanın canlarını alıyordu. O kalabalıkta tarif edilemez.

Haftalardır yürümekteydiler. Çocuklar anne-babalarını, anne-babalar çocuklarını kaybetmişlerdi. Elimize her gün ulaşan haber arasında seçim yapmak gerçekten zor, çünkü hepsi birbirinden acıklı hikayelerle dolu. Aldığımız duyumlar arasında kasabalıların yol kenarında ölüme terk edilmiş onlarca çocuğu toplayıp zaten az olan azıklarını insanlarla paylaşması, annesi ölmüş bir bebeğin yiyecek talebiyle annesinin yüzünü asılması, doğar doğmaz terk edilip kaygısızca bir kenara atılan ve anneleri genelde kısa süre sonra ölen bebekler, birkaç çıta yardımıyla yaptığı küçük ateşin yanında eğilerek oturan Rus subay ve soğuktan taş kesilmiş aç, küçük bir kız çocuğunun ateşin ısıttığı alana yaklaşıp çekinmeden subaya sokulması ve ateşin tatlı ısısıyla hemencecik derin bir uykuya dalması üzerine o Rus subayının büyük asker paltosunun kıvrımları içinde uyuyan yavrucağı uyandırmamak için saatlerce iki büklüm bir halde oturması gibi haberler var.

New York Times, 18 Şubat 1916: Ermeniler'e Siyasi Destek Talebi

Dr. W. A. Shedd Dışişleri Bakanı Lansing' e Türkiye'yi Protesto Etmesi Çağrısında Bulundu.

Presbiteryen Heyeti'ne bağlı, İran'da 20 sene aktif hizmet edip ülkemize kısa bir süre önce dönmüş olan Amerikan misyoner Dr. William A. Shedd Ermeniler'e yapılan zulüm hakkında Dışişleri Bakanı Lansing'e şu yazıyı yazmıştır.

“Ne Ermeniler’in maruz kaldığı zulmün etkileri konusunda, ne de Türk Hükümeti’nin bu mezalimden sorumlu olduğu konusunda en ufak şüphemiz var. Benzer zulümler, geçen sene İran Türkler’in elindeyken kısmen Türk subaylar ve Türkler’in emri altındakiler tarafından orada gerçekleştirilmişti. Bu zulümler esnasında çaresiz kadın ve erkekler öldürülmüş, kadınlar zulme maruz bırakılmış ve kızlar esir edilmişlerdir. Bu sırada binlerce insan salgın hastalıklar sonucu can vermişlerdir.

Eminim ki Hükümeti’mizin bu konudaki sessizliğinin tehlikeli olduğunu ve hükümetimizin bir devletin ekseri kadın ve çocuklardan müteşekkil sivillere reva bu derece büyük bir insanlık suçuna karşı sessiz kalması insanlığa yapılabilecek bir hizmet fırsatını kaçırmaktan başka bir şey olmadığını ve beşeriyet ve adalet için konuşma hakkımızı azaltıp Amerika’nın şerefini lekeleyecek büyük bir risk almak olduğunu düşünen benim gibi çok sayıda düşünceli Amerikan vatandaşı vardır. Diplomatik meselelerde fikir yürütmemin küstahça olacağının farkındayım ama Türkiye’de ıstırap çeken bu kadar insanın durumu içler acısı ve tek ümidimiz ABD Hükümeti’dir.

New York Times, 05 Mart 1916: Ermeniler’e Destek Çağrısı

Bir Konuşmacı Yemekte Ermeni Soykırımına Karşı Çıkılması Gerektiğini Söyledi

Kırtasiyeciler ve Yayımcılar Ticaret Heyeti’nin Astor Oteli’nde yemekte George Haven Putnam dinleyicilerine 1823’te tüm Amerika halkının Yunanlılar’ın Türkler tarafından katliama maruz bırakılmasına karşı protestoya katılmasını hatırlatarak Amerika’nın şu an Ermeniler’e reva görülen benzer bir soykırımı protesto etmesi gerektiğini söyledi.

“Bu kriz bağlamında Cumhuriyetin, Hükümetin ve Amerika halkının görevini yerine getirmesinde Cumhurbaşkanına yardımcı olmak hepimizin görevidir. 100 sene önce Napaleon komutasında Fransa çıldırmıştı.Şimdide başka büyük bir devletin aynı çılgınlıkta etkilendiğini görüyoruz. Bu çılgınlığı çevreleyip durdurmak ve oradan hiç kimseye zarar vermeyeceği kulübesine geri sokmak medeni dünyanın diğer devletlerine kalıyor.

Bu insanlar, atalarının Yunanlılar’ı katlettiği gibi şimdi Ermeniler’i katletmektedirler. Bizim dedelerimiz ve devletimiz zamanında Yunanlılar’ın katliama maruz bırakılmasını protesto etmişlerdi. Bu devletin şimdi Ermeniler’i kendilerine reva görülen katliamdan kurtarmak için hiç bir şey yapmaması bana göre bir yüz karasıdır. Üzgünüm fakat öyle görünüyor ki hiçbir şey yapmıyoruz. Buna rağmen küçük devletleri baskıdan kurtarmak için nüfusunu kullanmak ve savaşı müteakip yapılacak olan konferansta onların menfaatlerini korumak ABD’nin görevidir.

Ticaret heyeti başkanı yemeğe başkanlık etti, günün şerefine ilk Sephen Farrelly içti. Diğer konuşmacılar sayın Cyrus Townsend Brady ve Vassar Kolejinde İngiliz Dili profesörü Burges Jonhson idi.

New York Times, 12 Mart 1916: 4000 Türk’ü Püskürttüler

Musa Dağı’ndaki Emeniler’ in Sadece 127 Silahı Vardı

Musa Dağı’nda Türk kuvvetlerine karşı yaptıkları savunma ve dağın engebeli yollarından kaçışlarının detayları Cuma günü İtalyan gemisi Amerika ile gelen Ermeni mültecilerden birisi olan Ohannes Klijeian tarafından verildi. Bunlardan çoğu Ellis Adası’ndan boşaltılıp onlara daha önceden iş ayarlanan Pensilvanya’ da çeşitli yerlere gittiler.

“Türklerle mücadele etme kararına diğer Ermeniler’in başlarına gelenleri gördükten sonra vardık. Onların sürgüne gönderilmesini gördük ve daha sonra onların maruz kaldığı zulmü ve öldürüşlerini duyduk. Her bir köye hazırlanması gerektiği bildirildi. Bizim de zamanımız gelmişti. Gizli toplantılar düzenliyorduk. Biliyorduk ki kat’i ve dehşetli bir ölüme doğru gidiyorduk.Karşı koymanın daha kötü olacağını bildiğimizden sonuna kadar mücadele etmeye karar verdik.

Bir tanesi benim yurdum Bityas olan 4 köyün nüfusu birleştiğinde tarih 5 ağustos idi. Benim köyümde 618 kişi olmak üzere toplam 4000 küsür kişiydik. Türkler bizim Musa Dağın’a çıktığımızı öğrenince 200 asker arkamızdan gönderilmişti. Bizim 127 silahımız vardı. Bazıları eski av tüfeği ve tabancaydı. Yüksekteki sarp kayalıklara kadar çıkmıştık ve tez hendekler kazmaya muvaffak olmuştuk. Büyük kayaları bir araya getirip yapabildiğimiz en iyi barikat’ı yaptık. Türkler taarruza geçti. Büyük kayıplar verdiler ve geri çekildiler.

Sonra daha büyük bir saldırı için hazırlanmaya başladılar. Bu sefer iki topları vardı ki bunlar bizim safları yerle bir etti. Peter Gragosian adında 14 yaşında bir oğlan çalıların ve kayaların arasına sürüklenerek Türkler’i duyabilecek kadar mesafeye gitti. 5 mermi ile 4 topçuyu öldürdü.

Türkler bizi yakalamakta ısrarlıydılar. 4000 kişilik Türk kuvveti kampımızı tehdit edecek kadar yüksekte mevzilendiler. Devamlı takviye kuvvet gelmekteydi. Bir şeyler yapılması gerektiğini biliyorduk. Liderlerimiz acil bir toplantı düzenlediler ve alınan karara göre adamlarımız gecenin karanlığında Türk kuvvetlerinin etraflarını sardılar. Gizlice ve ani bir saldırı ve yaylım ateşinden sonra düşman safları arasına daldılar. Bu bizim son şansımızdı ve başarılı olmuştuk. Kısa süre sonra Türkler şaşkına döndüler ve göründüğünden daha büyük bir saldırı olduğunu sanıp dört bir yana kaçışmaya başladılar.

Günler süren tedirginlik ve zorluk aşamasından sonra bize saldırmaya devam ettiler. Biz kendimizi müdafaa etmeye devam ettik. Onlardan ele geçirdiğimiz silah ve cephaneleri onlara karşı kullandık.”

Daha sonra New York Times’ ın da bildirdiği gibi bu mülteciler arasından kadınlar, ortasında kırmızı bir haç olan büyük beyaz bir bayrak dikmişler. Bunu dağda gören Fransız gemiler de Ermeniler’ i kurtarmaya gelmişler.

New York Times, 08 Ağustos 1916: Türkiye’nin Teklifi Reddedilecek

Ermenistan’daki Zulümlerinden Dolayı Türkiye’nin Avrupa ve Anadolu’daki Kaderi Bağlandı.

New York Times’ a Özel Haber

LONDRA, Çarşamba, 08.03.1916- New York Times en güvenilir kaynaktan Türkler’ in barış teklifinde bulunduğu haberlerine dair şu açıklamayı elde etti:

“Türkiye’nin Rusya’ya barış teklifinde bulunup bulunmadığı konusunda hiç bir şey diyemeyeceğim fakat şu kadarını belirtebilirim ki eğer böyle bir teklif söz konusu ise netice vermeyecektir. Zira Rusya, müttefiklerinin tam tasvibi olmayan teklifleri dikkate almayacaktır, Müttefiklerinde Ermenistan’daki zulümler den başka hiçbir konuda barışı kabul etmeleri mümkün değildir.”

Yukarıdaki açıklamaya şunu da ekleyebiliriz ki İtilaf Kuvvetleri’ne göre Türkiye’nin ihaneti ile davalarına sağlanacak avantaj, koydukları ve sonunda ulaşacaklarına inandıkları hedeflerle orantısız olacaktır. Ermenistan’daki Türk yönetiminin iğrençlikleri Avrupa ve Asya’da Osmanlı hakimiyetinin kaderini bağlamıştır. Bu tip zulümlerin tekrarlanması ihtimalinin yok olmadığı bir barış mümkün değildir.

Türkiye'nin barış aradığı yolundaki görüşleri destekleyici mahiyette öne sürülen teoriye göre Atina ve Roma yoluyla gelen haberlerde İstanbul'daki durum hakkında yapılacak muhtemel mübalağalar dikkate alınmayacak olsa dahi, Hükümet'in zorlukla karşı karşıya olduğunu ispatlayacak yeterli delil var.Her ne kadar hükümet Anadolu'da Rus'ların ilerleyişinin ciddyetini gizlemeye çalışıyorsa da alınan bilgilere göre ihtiyaçlarının maliyeti artan halk, hoşnutsuzluğunu gösterilerle büyük ölçüde ifade etmektedir.

Türkler'in kumandanları önlerindeki ordu problemini toz pembe görememektedirler. Erzurum ve Trabzon'un düşmesinin ardından Bitlis'in de ele geçirilmesiyle ve Ruslar' ın 63 mil uzaktaki Atina'ya yaptıkları çıkarmayla tehdit edilen İstanbul'a doğru bir ilerleyiş uygulanabilir bir operasyonlar kapsamına dahil oluyor.

3) Tehcirde Hayatını Kaybeden Ermeni Sayısı Üzerine Rakamlar

Gazetede çıkan haberlere baktığımızda tehcir ile alakalı oldukça fazla habere rastlamaktayız. Aynı zamanda bu haberler içerisinde rakamlarda sıkça zikredilmiştir. Fakat ne yazık ki Türkiye'deki Ermeni nüfusu ile alakalı verdikleri rakamlardaki tutarsızlık gibi tehcir edilen Ermeni rakamları ve tehcirde hayatını kaybeden Ermeni rakamları da fazlaca değişkenlik göstermektedir. Bunun sebebi ellerinde bulunan herhangi bir delille veya başka bir şekilde ispat edemeyecekleri iddiaların doğru olmasının bu haberleri yapan ve yaptıranlarca önemli olmamasıdır. Önemli olan, Ermeniler'in zavallı bir şekilde sayıları milyonlara varacak şekilde Türkler tarafından öldürüldüğüne dünya kamuoyunun inandırılması idi.

Türk'ün insanlıktan çıkacak şekilde insan öldürmede ne kadar usta olduğu, insan öldürürken gözünü bile kırpmadığı vurgulanmak istenmiştir.

Fakat verilen haberlerde, belge belirtilmemesi, çoğunlukla isimlerin olmaması, sayıları nereden ve nasıl temin ettikleri konusunda hiçbir şekilde açıklama yapılmamış olması, bizi yine basın ve yayıncılıkta doğruluk ilkesi açısından hüsrana uğratan bir husus olmuştur.

Şimdi gazetede çıkan haberlere bir göz atalım ki aradaki tutarsızlık daha iyi anlaşılabilsin. Daha sonra haberlerdeki tehcirde hayatını kaybeden Müslüman ve Ermeni sayısına bir göz atalım. Türk araştırmacı ve yazarlarımız bu konuda neler söylemiştir. Hem de ellerinde belgeleri ve kaynakları belli olan delilleri ile;

25 Eylül 1915; Nubar Paşa'dan ilettikleri rakamlarda 1.500.000 Ermeni nüfusundan 450.000'nin öldürüldüğünü 600.000'nin sürüldüğünü iletiyor.

14 Eylül 1915; Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau, Mayıs ayından beri 350.000 Ermeni'nin katledildiğini söylüyor. Kendisi fazlası ile Ermeni yanlısı olan Büyükelçi herhangi bir belge zikretmek gereği duymuyor, sadece söylemesi yetiyor.

16 Eylül 1915; sayıları 800 binden 1 milyona kadar insanın öldürülme planının resmi bir amaç olduğunu söylüyor.

4 Ekim 1915; Lord Bryce mayıstan bu yana 800 bin Ermeni'nin katledildiğini söylüyor.

17 Ekim 1915; en az 800 bin kişinin öldürüldüğü iddia ediliyor.

18 Ekim 1915; 500 bin kişi öldürüldü diyor.

15 Aralık 1915; Konsey Başkanı Profesor Samuel, 2 milyon Ermeni'den 1 milyonun katledildiğini veya çöle sürüldüğünü ileri sürüyor.

27 Ağustos 1915; 600 bin kişinin öldürüldüğünü yazıyor.

3 Ocak 1916; 950 bin Ermeni'nin katledilerek veya çöle sürülerek öldüğünü yazıyor.

26 Şubat 1917; Lord Brice 700-800 bin Ermeni'nin öldüğünü söylüyor.

6 Aralık 1918; Eskiden Türk donanmasında yüksek bir mevkide olan Ermeni liderin 1916'da gördüğü rakamlarda 1.396.350 Ermeni'nin sürgüne gönderildiğini, onlardan 1.056.550'sinin katledildiğini söylüyor.

19 Nisan 1919; çölde 650 bin Ermeni'nin öldüğünü söylüyor.

4 Ocak 1920; Bu haberde 33 milyonluk Ermeni'den 3 milyon kaldığını bildiriyor acaba 30 milyon Ermeni'yi Türkler nasıl katletti acaba. Bu kadarına çocuk bile inanmaz denebilir ama demek ki inananlar oluşmuş ki haber yayınlanmıştır.

Görüldüğü gibi haberdeki rakamların kendi içinde bile tutarlılık söz konusu değildir. Her kafadan bir rakam uydurulmuştur. Fakat bu haberler incelenirken orada birde olsa Türkler'in, bu asılsız haberlere cevaplarıda gazetede yer aldığı görülmüştür. Bu tür cevapları genellikle çürütmek maksadı ile yayınlamışlardır. Yani hem Türkler'in söylemlerini basmışlar hem de arkasından bu söylemi yalanlama yoluna gitmişlerdir.

Örneğin; 22 Ekim 1922'deki haberde Paris'te bulunan Ferid Bey'in Lloyd George'nin 1,5 milyon Ermeni'nin, 500 bin Rum'un öldürülmesini kabul etmediğini, Türkiye'de 1,5 milyon Ermeni'yi öldürselerdi, Türkiye'de bulunan Ermeni sayısından fazlasını öldürmüş olacaklarını, bu sebeple Ermeni ırkının yeryüzünden silinmiş olması gerektiğini, söylediğini yazıyor.

Şimdi de günümüzde araştırmacı ve yazarlarımızın tehcir edilen Ermeni sayısı ve hayatını kaybeden Ermeni sayısı ile ilgili neler söylediklerine bir bakalım.

Yusuf Halaçoğlu hocamız Haziran 1915'ten Şubat 1916 tarihleri arasında Anadolu'da tehcire tâbi tutulan Ermeni sayısını 438.758 olarak vermektedir. Halep'tekilerle birlikte iskân sahasına ulaşan Ermeni nüfusu 382.148'tir. Tehcir edilenler ile, tehcir bölgesine varanların arasında 56.610 kişilik fark vardır. Bu fark şu şekilde ortaya çıkmıştır. 500 kişi Erzurum – Erzincan arasında, 2000 Urfa – Halep civarında, 2000 kişi Mardin civarında eşkıya ve Arap aşiretleri tarafından katledilmiş, 5 bin ve belki de daha fazla kişi de Dersim bölgesinden geçen kafilelere yapılan saldırılar sonucu ölmüştür. Bu şekilde 9-10 bin kişinin tehcir esnasında katledildiği anlaşılıyor. Ayrıca tifo, dizanteri gibi hastalıklardan 25-30 bin kişinin öldüğü tahmin ediliyor. Bu şekilde anlaşılıyor ki 50 bine yakın kişi yollarda kaybedilmiştir.

Öte yandan, yola çıkarılıp ta henüz iskân mahalline varmadan tehcirin durdurulması sonucu, Ermeniler bulundukları vilayetlerde alıkonulmuştur. Ayrıca tehcir edilen bir kısım Ermeni'nin Rusya'ya, Batı ülkelerine ve Amerika'ya kaçırıldıkları da bilinmektedir. Ya da bilindiği gibi bu Ermeniler'den bir kısmı başta Rusya olmak üzere yabancı ülkelerin ordularına katılmışlardı. İşte bu değişik sebeplerden dolayı 56 bin kişilik kayıp ortaya çıkmıştı (Halaçoğlu,2001:76-77).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 4 Ekim 1915: 800.000 Ermeni'nin İmha Edildiği Hesaplandı

Viscount Bryce Lordlar Kamarasına, Bunun Türkler'in Kurbanlarının Muhtemel Sayısı Olduğunu Söyledi.

Bir Kerede 10.000 Kişi Boğuldu

Lordlara Trabzon'un bütün Hıristiyan Nufusunun Nasıl Yok Edildiği Anlatıldı.

New York Times'a Özel Haber

LONDRA, Perşembe, Ekim. 7 – Daily Chronicle'ın Parlemento muhabiri Lordlar Kamarası'nda:

"Bu öğleden sonra Lord Bryce, Türkiye'yi kontrolünde bulunduran bir çete tarafından mutlaka önceden oluşturulmuş bir politikanın dikkatli bir şekilde uygulanması neticesinde Ermeniler'in yok edildiği yürek yaralayan zor şartları anlattı. Geçen mayıstan bu yana 800.000 Ermeni erkek, kadın ve çocuğun Anadolu'da acımasızca katledildiğini hesap etti.

"Çok duygusal olmayan bir grup olan Lordlar Kamarası, Abdülhamit'in zulümlerinin yanında soluk kaldığı vahşet hikayeleri karşısında içleri titredi. Lord Bryce'ın doğru olarak ifade etiği gibi Timurlenk'in zamanından beri tarih bu kadar korkunç ve bu ölçüde büyük bir vakayı kaydetmemiştir. Türkiye'nin eski bir Padişahının Ermeni sorunundan kurtulmanın yolunun Emeniler'den kurtulmak olduğunu ifade ettiği söylenir.

Lord Bryce, “Bu korkunç politika şu andaki Türk Hükümeti tarafından Abdulhamit’in gerçekleştirdiğinden çok daha ciddi bir şekilde uygulanmaktadır” dedi. Ermeni milleti henüz tamamen yok olmuş değildir; hayatta kalanlar perişan halde Kafkasya eyaletlerine sığınmışlardır; Mısır’a varmayı başaranlar vardır; çok azı zayıf silahlı, yarı aç çeteler kendilerini kiralık katillere karşı Kilikya ve Sason dağlarında cesurca savunmaktadırlar.

“Bu zavallı büyük ırk adına Lord Bryce tarafsız ülkelere güçlü bir çağrıda bulundu. Amerika’nın adını zikretmemiş olmasına rağmen bu Washington eski Büyükelçisi tarafsız ülkelerin vicdanına seslenirken ve kamuoyunun şu anda büyük bir savaşın sarsıntısı içinde dahi tahammül edemeyeceği zulümler olduğuna inandığını söylerken aklında Batı’nın büyük Cumhuriyeti vardı.

“Ermeni konusu, Lord Cromer tarafından Alman konsolosluk görevlilerinin bu katliamlar işlenirken bunlardan haberlerinin olduğu beyanlarının sağlam delillere dayanıp dayanmadığını sorması üzerine açıldı. Lord Cromer’a göre Alman Hükümeti’nin ve Alman ajanlarının bu korkunç işkencelerde bir rolünün olduğuna dair güvenilir deliller olmayabilir fakat Alman Hükümeti’nin İstanbul üzerindeki nüfuzu düşünüldüğünde Almanlar bu cinayetleri önlemek için kuvvetli ve aktif tedbirler almadıkça ahlaki sorumluluklarını yerine getirmiş sayılmazlar.

“Lord Crewe hükümet adına verdiği cevapta İngiliz Konsolosluğu’nun raporlarının katliam söylentilerini doğruladığını ve çok korkunç gerçekleri ortaya koyduğunu belirtti. Kafkasya’daki mültecilerin durumu acınılıcak en uç nokta durumundadır.

Lord Crewe “Alman Konsolosluk temsilcilerinin bu şiddete sadece seyirci kalmayıp bu şiddeti yönetiyor olabileceklerine dair suçlamalar konusunda resmi bir kanıtımız yoktur.” dedi. “Fakat Amerikan gözlemcileri bu anlama gelebilecek iddiaları özgürce seslendirmektedirler ve başka yerde olanlara bakıldığında

bunların olmuş olmaları mümkün değildir denemez. Bu katliamları kışkırtan şahısların tarafımızdan şahsen sorumlu tutulacaklarını Osmanlı Hükümeti'ne bildirdiğimiz geçen temmuz ayından beri Dışişlerimiz tarafından Türk Hükümeti'ne bu konuda doğrudan veya dolaylı hiçbir sitemde bulunulmamıştır fakat bu konudaki fikirlerimizin ne olduğunu bilmektedirler."

The Daily News Ermeni katliamı konusundaki yorumunda:

> "İkinci Wilhelm ne kadar şey bilmektedir? İslamın koruyucusu, Türk müttefikinin kendisinin her an dua ettiği Tanrıya tapan 1.000.000 Hıristiyan Ermeni'yi yoketmesi konusunda ne düşünmektedir? Kendisi Kont Reventlow'un acımasız "Türk yetkililer, eğer doğru olduğunu düşünüyorlarsa, güvenilmez, kana susamış, isyancı Ermeniler'e karşı şiddetli tedbirler alınması sadece doğru değil aynı zamanda bir görevdir." düşüncesini onaylamakta mıdır? Reventlow devamında, bir Alman için tabii ki buna karışmak sözkonusu olamaz demektedir.

"Bir Alman için elbette olamaz. Türkiye'nin müttefikine Amerika'nın dehşete kapılmış bir halde yaptığı çağrılara sadece aşağılanarak gülünecek. 'Ve Pilate suyu aldı ve kalabalığın önünde ellerini yıkadı.' ve ellerini yıkarken , "Ben bu dürüst kişinin kanından masumum." dedi.

New York Times, 17 Ekim 1915: Ermeni Liderler Celal Bey'e Cevap Verdiler

Türk Konsolosu'nun İşlenen Vahşetleri Reddetmesine Bir Yığın Yanlış Sözler Dedi

Van'daki Muharabeyi Açıkla

Orda Hıristiyanlar kendilerini savunuyorlardı – Bugün Century Sinemasında Protesto Toplantısı

Amerika'da bir örgüt olan Tüm Ermeniler İlerici Derneği Başkanı D. M. Simbad Gabriel ve Amerika Ermeniler Topluluğu'ndan Arshag D. M.Gabriel, dün, Türkiye'nin New York'taki Başkonsolosu Celal Münif Bey'in geçen hafta New York Times'ta Amerika Ermeni Vahşeti Komitesi'nin raporunu uydurma olarak nitelediği ve Türkler Ermenile're karşı hangi tedbiri almışlarsa bunun sorumlusu Ermeniler'in düşmanca davranışlarıdır ifadelerine cevaplar verdiler.

Mahdesian Bey, Başkonsolos'un sözlerinin bir yığın hata ile dolu olduğunu ve " Celal Bey'in kendi vatandaşlarının asırladır bir ırka karşı işlenmiş en büyük vahşette suçsuz olduklarını ispata çalışmasının zayıf bir çabası olduğunu" ifade etti.

Mahdesian Bey, "Celal Bey'in kendisinin de yanlış olduğunu bildiği bir ifadesi, Milletvekili Noel Buxton'ın Van'ı ziyaretine atıfta bulunduğu ve okuyucuya Bay Buxton'un Van'ı şu andaki savaş başladıktan sonra ziyaret ettiği izlenimini verdiği ve kendi ifadesi ile, Bay Buxon'ın Türk Hükümet'ine karşı bir ihtilal başlatma girişiminde bulunduğunu söylediği sözleridir. Gerçekleşen olayları haklı çıkarmak amacıyla çok zekice aktardığı ziyaret, savaş başlamadan aylar önce, 1914'ün ilk aylarında gerçekleşmiştir ve bunu Celal Bey'den daha iyi bilebilecek kimse yoktur. Elbette Buxton Bey savaştan önce ve savaş süresince ve herhangi bir zamanda asla bir ayaklanma başlatmaya çalışmamıştır.

İsimler Neden Açıklanmıyor

"Yine Celal Bey, Papaz Greer'in, Kardinal Gibbons'in' Haham Wise'in, Oscar S. Straus'un, Cleveland H. Dodge`in uyesi oldukları komitenin kendilerine Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkler'in Ermeniler'e karşi işledikleri vahşet hakkında raporlar gönderen şahısların isimlerini neden açıklamadığını

sormaktadır. Ben kendisine söyleyeyim. Çünkü komite biliyor ki eğer bu isimleri açıklarlarsa Celal Bey bütün isimleri Türkiye'ye telgrafla gönderir ve bu, ismi bildirilenlerin herbirinin ölümü veya iskenceye tabi tutulması demektir.

"Vahşet Komitesi'nin açıkladığı vahşetler bu kadar korkunç olmasına rağmen kesinlikle şu anda yaşanan vahşetin hepsini ifade etmemektedir. Örneğin, genç kızların uzuvlarının kesilmesini, vücutlarının parçalanmasını, ve vücut parçalarının pazar yerinde dizilip el, ayak ve gövdelere libresi 'bir metelik' işaretlerinin konulması. Bir metelik bir Amerikan sentine eşittir. Bu, Ermeniler'i korkutmak için başvurulan korkunç şeylerden biridir ve Harput, Hacım, Malatya ve baska yerlerde vuku bulmuştur. Bu bilgi bize kesinlikle güvenilir bir kaynaktan gelmiştir.

"Ayrıca bu rapor, Van'da 'pis Ermeni' mahallesinin Türkler tarafından bombalanması emrinin Alman isimli bir subay tarafından imzalandığını ve bu bombaların özellikle Ermeni bölgelerini ve Amerikan misyonerlerinin yaşadığı yerleri hedef aldığını ve bombalama boyunca beş Amerikan bayrağının Alman isimli subay tarafindan verilen emirle açılan ateşle delik deşik edildiğini belirtmemektedir.

"1912'de Uluslararası Kızıl Haç Kongresine Osmanlı delegelerinden biri olarak katılan Dr. Gabriel:

"Öyle görünüyor ki, Türkler, Rumlar'ı, Azınlıklar'ı, Bulgarlar'ı, Ermeniler'i sadece "öldürdüler" fakat asla "katletmediler." Türkler onları Osmanlı yönetimine başkaldırdıklarında öldürdüler. Van'daki Ermeniler, Konsolosa göre, ellerinde silahlarla Türk yönetimine karşı ayaklanmışlardı ve bu nedenle kendileri ancak asi olarak görülebilirler ve Türkler'den bu şehri tekrar ele geçirdiklerinde bu devrimcilere karşı yumuşak davranmaları beklenemezdi

“Konsolosun tezi budur. Eğer bu kendi tezini ispat için kötü bir şekilde çarpıtılmış olmasaydı dinlemeye değer bulunabilirdi. İşin doğrusu şudur ki Van ilinde Türkler çoktan Ermeniler’e karşi yeni terör ve katliam kampanyasini başlatmıştı ve Van bu ‘yürek parçalayıcı’ olaylar sonucunda kendini savunmak zorunda bırakılmıştır. Diğer kasaba ve köyler Türk yetkililerinin kendilerinin taciz edilmeyeceğine dair sözlerine kanarak silahlarını teslim etmişler ve sonra kılıçtan geçirilmişlerdi. Van’daki Ermeniler diğer Ermeniler’in durumundan ders çıkardıkları için silahlarını teslim etmediler fakat Türkler kendilerine saldırıp, mahallelerini bombalayıp Ermeni misyonerlerin evlerini bile bırakmayıncaya kadar kesinlikle devrimci bir harekette bulunmamışlardır.

“Eğer Ermeniler Trabzon gibi bir şehirde ‘şüpheli unsurlar’ idilerse kendileri ülkenin içlerine doğru Anadolu’nun tam içinde olan Sivas ve Harput’a gönderilebilirlerdi fakat neden Trabzon’daki 10.000 Ermeni’nin hepsi evlerinden tahliye edildiler ve yine neden adam çocuk kadın demeden denize döküldüler? İtalyan Konsolosu bu hayal edilemez barbarlığa şahit olmuştur. Bunu kim inkar etmeye cesaret edebilir? Büyükelçi Morgenthau İstanbul’dan telgrafla Türkiye’deki Ermeniler’in coğunun öldürüldüğünü bildirmektedir. Büyükelçi gerçekliğinden emin olmadıkça neden böyle bir şey söylesin?

Çoğunluk kaç kişi demektir? En azından 800.000. En son raporlarda belirtilen rakam budur ve bu rakam oldukça ölçülü bir rakamdır. Herşey kurbanların sayısının bir milyondan fazla olduğuna inanmayı gerektirmektedir.

“Binden fazla kilise ve dini organizasyonlardan delegeler bugün Century Sineması’nda gerçekleştirilecek olan Türkler’in Ermeniler’i katliamını protesto halk toplantısına katılacaklardır. Bütün dini mezheplerin temsilcileri orada olacaktır.

Dün, Kardinal Farley’in, St. Patrick Katedrali papazı Monşer Lavelle’i kendisini toplantıda temsil etmek için resmen görevlendirdiğini açıkladığı ilan

edildi. Bazı konuşmacılar katliamların gerçekleştiği yerlerden henüz dönmüş misyonerler ve turistlerdir. Diğer konuşmacılar W. Bourke Cockran, Haham Stephen S. Wise ve Boston'dan Dr. James L. Barton'dir.Hamilton Holt toplantıya başkanlıkedecektir.

Sinemanın kapıları saat sekizde açılacaktır. Giriş biletsizdir.

New York Times, 18 Ekim 1915: Binlerce Kişi Ermeni Katliamlarını Protesto Etti

Sadece Bir Erkek ve Bir Kadın Zulümleri Kınayan Karara Çekimser Kaldı

Türkler 500.000 Kişi Öldürdü

Dışişleri Bakanlığından Alınan Belgeler Çeyrek Milyon Kadının Tecavüze Uğradığını Gösteriyor

Dün öğleden sonra Century Sineması, Central Park West ve Atmışikinci Cadde'yi dolduran büyük kalabalık, Türkler'in Ermeniler'e karşı işledikleri vahşetleri yeren kararın kabülünü tam alkışlarla karşılamışken adının Brown olduğunu söyleyen bir adam ayağa kaktı ve kararı tartışmak için söz hakkı istedi.

Adının Bayan Brooks olduğunu söyleyen bir kadın bozgunculuk çıkaran adama destek verdi ve kendisinin dinlenmesini istedi. Adam zorla salondan dışarı çıkarıldı fakat birkaç dakika içinde geri döndü ve kızgınca isteğinin yerine getirilmesini istedi.

Ermenistan'daki vahşeti kınamak için gerçekleştirilen toplantı, önde gelen Amerikalılardan ve tanınmış Ermenilerden oluşan komitenin himayesinde gerçekleştirşildi. Toplantıya, The Independent gazetesi'nin editörü Hamilton Holt başkanlık etti ve konuşmacılar Amerikan Yabancı Misyonerler Delegeleri Yönetim Kurulundan James L. Barton; Haham Stephen S. Wise; Katolik

Ansiklopedisinin Editörü Peder John J. Wynne, S. J; W. Bourke Cockran; Van, Türkiye'den Dr. Ernest Yarrow ve Dr. William J. Haven idi.

Alınan kararın metni:

Medeni dünya Türk İmparatorluğu'nda Ermenile're karşı işlenen seri katliamlardan ve sürgünlerden dehşete düşmüştür .

Çalışkan, tutumlu ve barışsever bir halka karşı işlenen bu suç ve vahşetlerin ne hukuk ne de insanlık karşısında hiçbir gerekçesi olamaz .

Sağ kalmış Ermeniler'in büyük bir destek ve yardıma ihtiyaçları vardır.

Bu nedenle, karar alınmıştır ki; Amerikan vatandaşları olarak bu zalimce ve insanlık dışı uygulamaları en ağır şekilde protesto ediyor ve Türk İmparatorluğu'nda nüfuz sahibi yetkililerin ve herkesin bu yanlışlara bir son vermesini ve Amerikan Büyükelçisi'ne ve tarihe başarıları ile imparatorluğa büyük katkıda bulunmuş olan bir halkı kurtarıp kendi vatanlarına geri döndürecek herkese mümkün olan bütün yardımların verilmesini rica ediyoruz.

Ve yine karar alınmıştır ki; hangi nedenle ve hangi millet tarafından çıkarılmış olursa olsun bu savaş, masum insanlara karşı insanlık dışı davranışlar için haklı bir neden oluşturmaz. Sivil erkeklerin öldürülmesi, kadınlara ve çocuklara karşı işkenceler, vücutların doğranması, ve tecavüzler, nerede işlenirse işlensin, bu yeryüzündeki en güzel yerleri cehennme benzetmişlerdir. Milletlerin ve ortak insanlığımızın Tanrısının adına, bu savaşan milletleri medeniyete ve ahlaka karşı işlenen bu suçlara son vermeye davet ediyoruz.

Peder Wynne alınan kararları destekledi ve Bay Holt tam bu kararları oylamaya sunmuştu ki Brown heyecandan yüzü kızarmış bir şekilde ayağa kaktı.

Birçok adam bozgunculuk çıkaran bu adamın yanına koştu ve onu koridora doğru götürmeye başladı. Bu sırada Bayan Brooks adamın söylemek istediklerinin dinlenmesini istedi ve adamı dışarı atanların arkasından gitti.

Sahnedekiler de izleyiciler gibi ayaktaydılar ve sahnedekilerin arasında Kardinal Farley'i temsil eden Monşer Lavelle, Şikagodan Charles R. Crane, Dr. H. P. Mendes, Profesör William W. Rockwell, Profesör Samuel P. Dutton, ve çok sayıda önde gelen adamlar vardı.

Kendisini dışarı atanları kızgınca kınayıp her adımda direnen adam salondan dışarı atıldı.

Açılış konuşmasında Bay Holt, "Bu toplantı tarihte bilinen en büyük katliamı yermek için düzenlendi. Şu anda Türkiyede işlenen katliamlar dünyanın tarihinde en acımasız olanlardır ve bunları durduracaksak, tek başına Ermeniler'i kurtarabilecek olan Hıristiyan Almanya üzerinde etkili olmalıyız. Bu çağrı İstanbul'dan duyulmayabilir fakat Berlin'den duyulabilir."

Dr. Barton ilk konuşmacıydı ve konuşmasında "Bizler Türk İmparatorluğu'ndaki Ermeni meselesine damgasını vuran gerçekleri, kendisinden kaçamayacağımız gerçekleri, dile getirmek için burdayız." dedi.

Ermeni Vahşeti Komitesi tarafından hazırlanan rapora atıfta bulunarak, Dr. Burton, ifşa edilen bilgilerin çoğunun Vaşington'daki Dışişleri Bakanlığından alınmış resmi belgelerden alındığını ifade etti.

Dr. Burton, "Komite sadece gerçekleri bulmak için adımlar attı ve Vaşington'a gidip Dışişleri Bakanlığı'na gönderilmiş resmi raporları inceledi. Bize bu raporları yazan adamların isimlerini neden açıklamadığımız soruluyor. Nedeni gayet açıktır. Türk kanunlarından birisi de misillemedir. Konsoloslarımızdan biri isminin açıklanmamasını bizden istedi çünkü ismi ortaya çıkarsa görevini bırakmak zorunda kalacaktı."

Dr. Burton elinde hepsi Dışişlerine gönderilmiş resmi raporların kopyaları olan bir yığın kağıdı havaya kaldırdı. Binlercesi ölümle sonuçlanan olaylar olan korkunç işkenceleri anlatan alıntılar okundu.

Dr. Burton bir Amerikan üniversitesinden mezun olmuş, bu ülkeye yeni dönmüş, tanınmış bir Ermeni'nin bir ifadesini okudu. Kendisi 1215 kişinin başına gelenleri anlatıyordu. Bu adamlar önce biraraya toplandı ve daha sonra 25'er kişilik gruplar halinde gönderilerek "Hükümetin emriyle hepsi acımasızca katledildi." Cellatlar, Türk jandarmaları ve hapisten Ermeniler'i öldürmeye yardım için salınmış katil ve diğer suçlulardı.

İfadede, "Bu katillerin ödülleri, kurbanların üzerinden çıkan para ve değerli eşyalardı. Katillerden biri bir gecede 50 kişiyi öldürmek ve bu iş karşılığı gecelik kazancının 150 sterlin karşılığı Türk parası olması ile övünüyordu." deniyordu.

Bourke Cockran, kendisine 500.000 ile 800.000 arasında Ermeni'nin katledildiği ve 250.000 kadın ve kıza tecavüz edildiği haberinin ulaştığını söyledi. Bay Cockran, Ermeni probleminin, 1898'deki Küba probleminin bir milyon kez daha kötü hali olduğunu belirtti.

Haham Wise son konuşmacıydı. Kendisinin ne Türkiye karşıtı olarak, ne de Ermeniler'i müdafaa etmek için değil; Almanlar'ın Belçikalılar'a uyguladığı olsun, Ruslar'ın Yahudiler'e uyguladığı olsun, veya Türkler'in Ermeniler'e uyguladığı olsun insanlık dışı uygulamaları protesto etmek için burada bulunduğunu ifade etti. Kendisi, Almanya ve Avusturya'nın Ermeni vahşetini sona erdirmek konusunda çok şeyler yapabileceklerini, ve eğer bunları yapmazlarsa bu ülkelerin "bazı zaferlerin bazı yenilgilerden daha feci sonuçlar doğuracağını" anlayacaklarını söyledi.

Wise, "Eğer Almanlar hala tarafsız kalmış olan kişilerin iyi niyetlerini de yok etmek istiyorlarsa bu şiddet serbestçe devam etsin." dedi. Fakat eğer

Almanlar itibarlarını geri kazanmak istiyorlarsa Türkler'e şunu desinler: "Bundan sonra bir damla daha kan dökülmemeli."

Her koltukta, kendilerine Ermenistan'daki vahşeti durdurmak için arabulculuk yapmaları ricasında bulunan, Kayser ve Alman halkına hitaben yazılmış, imza yerleri boş bırakılmış dilekçeler vardı.

New York Times, 19 Ağustos1916: Canlı Canlı Gömülmek İçin Yalvardı

Tanıklar Açlıktan Ölmekte Olan Ermeniler'in Çocuklarını Yediklerini Belirtiyorlar

BOSTON, Ağustos 18- Amerikan Ermeni ve Süryaniler'e Yardım Konseyi Başkanı Rahip Dr. Barton tarafından bugün Ermeniler'in Kuzey Arabistan'da yaşadıkları zorlukları anlatan bir demeç yayınlandı. Barton bildirinin Amerikalı olmayan bir tanık tarafından kendilerine ulaştırıldığını ve abartılı olmadığı konusunda güvenilir olduğunu ifade etti.

Tanık sürgün edilen 3.500 Ermeni'nin bir bölümünün Meskene'de iş bulabildiğini kalanlarının dilendiklerini bildirmektedir.

Tanık, "Her çadırda hasta ve ölmekte olanlar var. Hastaların yüzlercesi çadırsız ve örtüsüz terkedilmiş durumdadırlar. Kendilerini mezar çukurlarına atıp mezar kazıcılarına kendilerini gömmelerini söyleyen çaresizler gördüm. Hükümet aç kalanlara ekmek vermemektedir." demektedir.

Tanık bir yerden diğerine yiyeceksiz bir şekilde gönderilen 600 kişilik bir grubu anlatmaktadır. Gida için çimen pişirip suyunu sıkmakta olduklarını ve bunları top halinde güneşte kuruttuklarını belirtmektedir. Hama'da çekirge ve ölü

köpekle karınlarını doyuran sürgün edilmiş Ermeniler gördü. Başka yerlerde de benzer durumlar görüldü.

Demeç, "Her sürgünde jandarmaların kötü idaresinden en az beş altı kişi ölmektedir." diye devam etmektedir. Sepka'da Gaziantep'li bir vaiz bana anne babaların çocuklarını çoğu kez öldürdüklerini ifade etti. Bir hükümet incelemesinde bazı insanların çocuklarını yedikleri ortaya çıkarılmıştır."

New York Times, 02 Mart 1916: Ermeniler'in Kötü Durumlarının Detayları

Alman Hemşireler Bir Günde 580 Cesedin Toprağa Verildiğini Açıkladılar.

Ermeni ve Suriye'ye insani yardımdan sorumlu Amerikan komitesi sekreteri Dr. Samuel T. Datton, Türkiye'nin Ermeni bölümünde bulunan bazı Alman hemşirelerden Türkler'in Ermeni nüfusuna uyguladığı zulümler hakkındaki raporları doğrulayıcı nitelikte mektuplar almıştır. Dr. Datton dün hemşirelerin isimlerini bildirmeyeceğini fakat onların güvenirliğine kefil olabilecek bir konumda olduğunu belirtti. Birkaç mektuptan bir tanesinin bir bölümünde şunlar yazılı:

"Şu anda taraflarda ve sokaklarda korumadan mahrum halde ve her çeşit eşkıyanın saldırısına açık durumda olan binlerce mültecinin bulunduğu bir düzlüğün içinden atımla geçmiş ve geri gelmiş bulunmaktayım. Erkek ve kadınların vücutları kesilmiş, kafa kemikleri kırılmış ve bıçaklanmış ağır yaralı biçimlerde buldum. Allah'tan bu insanların kanlı elbiselerini değiştirip onları tedavi edilecekleri otele girebilmem için bana elbiseler verilmişti."

"Birçoğunun çok kan kaybından o kadar dermanları kesilmişti ki bir taraftan ölmekteydiler."

Başka bir raporda kısmen şöyle diyor: “ ‘…’ daki kamp hayatımda gördüğüm en üzücü şeydi. Tam girişte gömülmemiş bir ceset yığını vardı. Ben 35 tane saydım, başka bir yerde de 22 tane vardı. Hemen yakın bir yerde çok hasta olan insanların bulunduğu çadırlar vardı. Sadece bir tek günde cenaze defin komisyonu 580 kişiyi gömdü.

Bu şartların hafifletilebilmesi için Ermeni ve Suriye’ye insani yardım komitesi para yardımı talep ediyor. Yardımlar ‘Charles R. Crane , Treasurer, 75. cadde adresine gönderilebilir.

4) “Yeryüzünde Bir Tane Ermeni Kalmazdı”

Olaylara tarafsız bir araştırmacı olan Dr. George H. Hepworth’un izlenimlerini alarak bakmanın da önemli olduğunu düşünüyoruz. Dr. George H. Hepworth 1894 yılında New York Herald Gazetesi tarafından Ermeni olaylarını incelemesi için özel muhabir sıfatıyla Türkiye’ye gönderilmişti. Araştırmaları sonucunda Ermeni hadiseleri ile ilgili kırkbir sayfalık bir rapor hazırlamıştı. Bu raporda değişik insanların görüşleri de alınmıştı. Örneğin bir Ermeni eşkıyasının şu sözleri dikkat çekicidir (Kodaman, 1985:260).

“…Bizzat kendimiz güçlü olmasak da, kuvvetimizi Avrupa’nın sempatisinde buluyoruz. Bizim yapamadığımızı Avrupa yapabilir. Eğer Avrupa’yı bizim için savaşmaya sürükleyebilirsek, hedefimize ulaşmış oluruz…”

Yukarıdaki eşkıya’nın bu sözleri Dr. Hepworth tarafından “macera” “delilik” ve “cinayet” olarak nitelendirilmiştir. Çünkü Ermeniler devlet kurmaya yetecek durumda değillerdi, istedikleri devlet’i Avrupalılar’a kurdurtmaya çalışıyorlardı. Daha sonra Dr. Hepworth Amerikalı bir misyon şefinin görüşlerine yer vermiştir. (Kodaman, 1985:263).

“…Katil olaylarını Ermeniler yaptı, dolayısıyla cezaya çarptırılmaları gerekirdi. Fakat insan öldürmekte Türkler dünyada yalnız değildir. Onların hareketi diğer milletlerinkinden daha kötü sayılamaz. Daha yirmi yıl evvel 1877’de General Skobellef İstanbul’a göç eden ve münhasıran kadın ve çocuklardan ibaret olan 100,000 kişilik bir kafile üzerine süvarilerini saldırtmıştır. Bu ocak ayında olmuştur. Bütün kafile dağlarda ve Meriç sularında soğuktan ve açlıktan tamamen yok olmaya terk edilmiştir. Bu sadece bir örnektir. Birkaç kişinin hareketlerinden dolayı bir ırkı, yalnız (Türkleri) tamamen suçlu bulan Oriyantalizmdir. İngiltere, Hindistan’ da yaptıklarını inkâr edebilir mi ? Fransa, 1871 Paris Komünü’nde bir günde çocuk, kadın, erkek, ihtiyar, genç demeden binlerce insanı katletti. Yine Rusya bir Polonya’lı kaçağı sadece bir gece saklayan Polonya köyünü tamamen yok etmedi mi ? Bu bakımdan Türkler’in diğer milletlerden daha günahkar olduğunu söylemek doğru değildir…

Amerikan kamuoyunun genel kanaati, ki daha evvel bu kanaati bende paylaşıyordum, Türkler’in sebepsiz ve tahrik söz konusu değilken henüz hareket ettikleri şeklindedir. Şimdi inanıyorum ki, şayet Türkler bu şekilde davransalardı, yeryüzünde bir tane Ermeni bırakmazlardı.”

Bu bir gerçektir ve Dr. Hepworth’un araştırmalarını bize sunan tarihçimizde bunu şöyle dile getirmektedir.

“Gerçekten de olayların asıl sebebi, Avrupalılar’ın zannettiği gibi, Türkler’in dini taassubu, barbarlığı, ırk düşmanlığı olsa idi 1071’ den 1900’lere kadar Anadolu’da bir Ermeni kalmazdı muhtemelen Ermeni adı unutulur giderdi” (Kodaman, 1985:263).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 03 Ocak 1916: Türkiye'nin Geçmişi ve Geleceği

New York Times editörüne:

Son pazar sayınızın sütunlarında Cevad Eyyüp tarafından yazılmış "Yeni Türk Gücü" isimli bir mektubu okudum. Bu mektupta Cevad Eyyüp, 631 sene önce Ertuğrul Gazi'nin 400 savaşçısıyla savaşan iki ordudan güçsüz olana yardım edip Osmanlı hanedanının askeri gücünün yükselmesine sebep olması gibi, aynı hanedandan gelen Enver Paşa'da bu müthiş çatışmayı görüp daha zayıf görünen Alman tarafına yardım etmeye karar vermiş. Bu Türkiye adına sadece askeri gücün artması değil kültürün de gelişmesi anlamına gelmektedir. Tarih tekerrür etmiştir.

1985'te Cevat Eyyüp zayıfların ve âcizlerin hâmisi diye tesmiye ettiği Ertuğrul'un meşhur torunlarının yaptığı katliam 250,000 zayıf ve âciz erkek, kadın ve çocuğu mezarlarına göndermiştir. Tekrar 1908'de dikkatlice plânlanmış bir katliam Adana'da 30,000 zayıf ve âciz Ermeni'yi arz üzerinden silmiştir. Hatta Cevat Eyyüb'e göre Türkiye'nin güç ve kültürde yükseliş tarihi olan 1915'te bile 950,000 Ermeni ya katliam sebebiyle yada çölde aç kalmak suretiyle can vermişlerdir.

Gücü sadece kılıç üzerine kurulmuş olan bir milletin güçlenip Dünya muvazenesinde tekrar yer edinmesi mümkün müdür acaba?

Askeri gücünü de Kayser'e borçludur Türkler.Alman parası, Alman beyinleri, Alman topları ve denizatlıları çalışıyor Türklerin arkasında. Bu Alman faktörler bir kaldırılsa Türk ordusu hiç bir şeydir. S. S. KAISH Syracuse University, 30.12.1915

5) Türkler'in Öz Vatanları'nda Ermeniler'den Çektikleri

Ermeniler'in ve Ermeniler'i destekleyen bazı devletlerin iddia ettikleri soykırım Ermeniler'e değil, Ermeniler'in Türkler'e uygulandığı bir vahşettir. Hiçbir şekilde ispat edemedikleri soykırımın, Türkler'e uygulandığına dair belgeler Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır.

Bu belgeler Ermeniler'in Türkler'e yaptıkları katliamların yalnız bir bölümünü göstermektedir. Fakat bu bile korkunç bir manzarayı gözler önüne sermiştir.

Türkân Erbengi ve Emin Kutluğ'un yapmış olduğu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden belgelerdeki bazı rakamlar şöyledir;(Erbengi,2006:78-75).

Örneğin; Bitlis'te hudud köylerine yapılan saldırılarda ölen 40.000 kişi (09.05.1915).

Ağrı nahiyesinde boğazlanarak öldürülen çocuklar 1.000 kişi (22.05.1916).

Haşab'da telef edilen nüfus 80.000 (22.05.1916)Van'da öldürülenler 44.233 (11.05.1916).

Malazgirt ve köylerindeki baskında öldürülenler 20.000 (11.05.1916).

Abaağa köyü katliamı 10.000 kişi (04.1915).

Edremid katliamı 15.000 kişi (06.1916).

Rus – Ermeani ve Kazak saldırılarındı ölenler 16.000 (1915).

Beyazid katliamı 14.000 (25.05.1916).

Irzına geçildikten sonra öldürülen kadın ve kızlar 15 (01.04.1916).

Van ve civarında yapılan katliam 52.000 (1915).

Köylerde yapılan katliam 1.150 (06.06.1916).

Geri çekilme sırasında Ermenilerin yaptığı katliam 695 (07.1919).

Gözleri oyularak öldürülenler 7 (06.11.1919).

Öldürülen kadın ve çocuklar 600 (1920).

Açlık, hastalık, soğuk ve katliamda öldürülenler 64.408 (1920).

Yukarıda sadece Türkler'e yapılmış olan soykırımın bir bölümünü verdik. Türkan Erbengi Hanımefendi'nin kitabında daha genişçe yer verilen bu rakamların toplamı 519.009'dur. Bu rakamdan daha fazla insanın ölmüş olduğu malumdur. Fakat bu rakam bile insanı ürperten ve Türkler'e uygulanan mezalimin ne derece yüksek olduğunun kanıtıdır. Ölen Türk ve Müslüman sayısının 1 milyondan fazla olduğu bilinmektedir.

Rus resmi belgelerine göre sadece Erzurum, Bitlis, Trabzon, Van ve Erzincan'da Ermeniler tarafından 600.000 Türk'ün ise yerlerinden göçmek zorunda kaldığı görülmüştür. I. Dünya Savaşı içinde meydana gelen bu Türk katliamını daha iyi anlamamızı sağlayan ise Bogos Nubar Paşa'nın bu dönemde ölen Türk sayısını 1.400.000 olarak verdiği rakamdan anlamaktayız. Bu ölümlerin büyük kısmı Ermeni saldırıları ile olmuştur(Ercan,2001:100).

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı'nın yayınlamış olduğu "Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918" adlı eser; Türkler'in uğradığı zulmü yine belgelerle ortaya koyan önemli bir kaynaktır. Bu eserde meydana gelmiş katliam, tecavüz, işkence, köy ve şehirleri yakmaya, camileri ahıra çevirmeye kadar varmış Ermeni hadiselerinin belgeleri mevcuttur (Genel Kurmay Atese ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı, 2005-2006: Cilt, 1; 83-85).

Burada üzüntü ile dikkatimizi çeken Ermeniler'in Kars çarşısını yaktıkları fotoğraf oldukça üzüntü vericidir. Ayrıca 15 Mart 1915'te Van Valiliği'nin bir telgrafında; Ermeni Komiteleri'nin seferberlik ilanından hemen sonra harekete geçtiklerini , Ermeniler'in bu bölgedeki insan kasaplıklarının Ruslar'ın kasaba merkezine gelmeden 2 gün önce başladığını söylüyor ve ekliyor. Bu olayların bir deftere aktarıldığını daha sonra hazırlanan ikinci listenin de yapılan olayların bir özeti olduğu bildiriliyor.Bu defterde kadınlara ait olan bölümde oldukça korkunç bir olaya yer verilmiştir. Kadına yapılan teklifin her reddinde uzuvlarından birini kaybeden bir babaya, kendi eliyle evladını boğazlatmak derecesinde yapılan alçaklığa yer verildiği anlaşılıyor.

Ayrıca mevsim gereği giyilen beyaz sarıklı birçok kişinin Müslüman olduğu gerekçesi ile öldürüldüğü ve işkenceler yapıldığı bu telgrafta bildirilenler arasındadır.Kaza merkezinden başlayıp, köylerdeki mescitleri ahıra çevirdikleri, öğrencilere zorla Hıristiyanlığı kabul ettirdikleri. Kaza Müderrisi Molla Yusuf Efendi'nin kardeşi Molla Mehmet Efendi'yi ilminden dolayı çeşitli müstehcen hakaretler ederek yanlarında alıp götürmeleri olayı da telgrafta bahsedilen alçakça Ermeni hadiseleridir.

Ermeniler'in yaptıkları hadiseler sadece bir telgrafı dolduracak olaylar niteliğinde değildir. Maalesef, Ermeniler'in vahşice yaptıkları hareketler kitaplar dolusudur.

Aslında tarihi gerçekler er ya da geç mutlaka ortaya çıkmaktadır. Bu ortaya çıkan tarihi gerçeklerden birisi de önce Van sonra da Erzurum'da Başkonsolosluk yapmış olan Rus Generali Mayevski'nin "Van ve Bitlis Vilayetleri İstatistiği" adlı eseridir. 1914 yılında Osmanlı Türkçesi'ne çevrilmiştir. Ermeniler'le ilgili verdiği bazı bilgiler şunlardır (Süslü,1086:10).

"Bir süreden beri şehirli Ermeniler'in karakterinde bazı değişiklikler görülmeye başlamıştır ….

….

Şehirli Ermeniler, özellikle gençler, her türlü siyasi meselelerle meşgul olmakta ve siyasetin bütün incelikleri üzerinde bilgi sahibi olduklarını ispat etmek hastalığına kapılmış bulunmaktadırlar.

Çoğu kez hiçbir şey öğrenmeyen ve meşhur ihtilâlcilerin tekerlemelerini tekrar etmekten kendilerini alamayan şehirli genç Ermeniler, gerçekte hareketleriyle vatandaşlarını selâmetten çok felâkete götürdüklerinin bile farkına varamayan âciz, câhil takımını teşkil etmektedirler:"

Şu sözlerde Moyevski tarafından Ermeniler hakkında söylemiştir (Süslü,1986:22).

"Balkanlarda çalışmalarıyla, fedakarlıklarıyla ve cesaretleri ile şöhret bulmuş olanlar görülür, ancak Ermeniler içinde tek bir benzerini bulmak mümkün mü? Hayır. Neden? Çünkü bunlar fakir köylülerin sırtından yaşamayı meslek edinmiş ve cellat rolü oynayan başıboş kimselerdir. Bunlar kurtarıcı olarak adlandırılabilirler mi? Hayır, çünkü ellerindeki silahlar sadece zayıflara karşı kullanılmıştır."

Görüldüğü üzere Osmanlı İmparatorluğu'ndaki emellerini gerçekleştirmek için Ermelenilerle işbirliğine girişen Rusya'nın Başkonsolosu bile, onlardan bahsederken cellat demiş ve onların aslında Osmanlı topraklarında yapmış oldukları alçaklıkların ismini de koymuştur. Yabancı gözü ile bakıldığında bile Ermeni'nin o dönemde ki hainliği açıkça anlaşılabilmiştir.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 22 Ekim 1915: Türkler'in Kabahatlerinden Ermeniler'i Sorumlu Tutuyorlar

Osmanlı Yetkilileri Yaygın Zorbalıkları Bildiriyorlar

Kafkasya Sınırı Boyunca Rus Askerleri Rum ve Ermeni Sivil Faillerle Beraberler

New York Times'a Özel

WASHİNGTON, Ekim, 21- Bütün dünyada Hıristiyan Ermeniler'e karşı barbarca davranışları nedeniyle suçlanmalarının ardından Türk Hükümeti burda karşı suçlamarda bulundu ve Kafkasya sınırı boyunca bölgedeki Rum ve Ermeni halkının yardımıyla Rus askerlerinin Müslüman halka karşı barbarlıklar sergilediklerini iddia etti.

Karşı suçlamalar Türk Hükümeti tarafından kendi büyükelçiliklerine gönderildi. Birinci Sekreter ve Büyükelçi A. Rüstem Bey'in Türkiye'ye döndüğü 4 Ekim 1915'ten beri Elçilik Maslahatgüzarı da olan Abdül Hak Hüseyin Bey tarafından Dişişleri Bakanı'na teslim edilen karşı iddialar bir mesaj niteliğindedir..

Maslahatgüzar mesajı Bakana ilettikten sonra, mesajın bir özetini de basına dağıttı.

Bakan Lansing Türk Hükümeti'nin mesajı hakkında henüz mesajı inceleme fırsatı bulamadığı dışında yorum yapmaktan kaçındı. Şu anda Dışişleri Bakanlığı'nın bu mesajı ilerde belge olarak kullanılmak üzere dosyalamak dışında mesajla ilgili bir girişimde bulunması beklenmemektedir.

Hüseyin Bey tarafından dağıtılan özette:

“Osmanlı Büyükelçiliğ’i, Osmanlı Genel Kurmayı’ndan Kafkasya sınırı boyunca yerleşik olan Müslüman halka karşı Rum ve Ermeni halkının yardımıyla Rus askerlerinin barbarca eylemlere girişmiş olduğu ile ilgili olarak resmi bir rapor almıştır. Rus yetkililerinin gözleri önünde Eleşkirt, Pasinler, Oltu, ve Aradanuç’ta işlenen bu korkunç eylemler Osmanlı Meclisi üyesi Erzurum Milletvekili Seyfullah Efendi tarafından dikkatli bir araştırma sonucunda oldukça kesin bir şekilde doğrulanmıştır. Bu olayların en tipik örnekleri aşağıda bazı detayları içerdikleri ifade edilemez vahşet nedeniyle çıkarılmış olarak anlatılmaktadır.

“Rus ve Ermeniler’den oluşan bir çete Kireçli köyünün zenginlerinden, ırk, din ayrımı gözetmeksizin butün köy sakinleri için hayır işleri yapmakla tanınan Murad Bey’in evine açıkça yaşlı karısını taciz etmek niyetiyle uğradılar. Karısını tecavüzden kurtarmanın mümkün olmayacağını anlayan Murad Bey karısını önce kendi silahı ile öldürdü ve kendisi de saldırganlar tarafından öldürüldü. Saldırganların öfkesi bundan sonra Murad Bey’in gelinine yöneldi ve Murad Bey’in oğlu Süleyman da babasının yaptığını yaptı ve öldürüldü.

Katiller bundan sonra İzensur köyüne gittler ve daha önceki olayların tekrar etmemesi için işe erkekleri ahırlara kapatmaktan başladılar ve bundan sonra kadınlara tecavüz ettiler. Civar köylerdeki Müslüman halk daha önceden haberdar oldukları bu tehlikeye karşı bu köye koştular fakat aralarında 13 yaşında tecavüz ve işkenceden ölen iki kızın da bulunduğu kadınları kurtarmak için geç kaldılar.

“Perinur köyüne sığınan Müslüman kadınlar Rum ve Ermeniler tarfından taciz edildiler ve bazıları maruz kaldıları bu en kötü davranışlara boyun eğmek zorunda kaldılar. Çoğu ölümü tecavüze tercih etti ve kendilerini 200 metre yükseklikteki sarp kayalıklardan attılar ve hepsi öldüler.

"Ardanuç'tan Eleşkirt'e kaçan Müslüman kadınların büyük çoğunluğu da aynı felaketi yaşamak zorunda bırakıldılar. İşkencelerini yarı ölü olarak bıraktıkları kadınlardan bebeklerinin süt emmesini engellemek için bebeklerin yanaklarına süngülerini batırmaya kadar ileri götürdüler. Bu şekilde anne ve çocuklar işkencecilerin gözü önünde yavaş ve korkunç bir şekilde öldüler

"İbrahim Alyas İbo'nun karısı ve kızı Rum ve Ermeniler tarafından Mohçalar köyünden Oltu bölgesindeki Pertek köyüne kaçırıldı ve orada kendilerine tecavüz edildi. İki Müslüman, kadınların yardımına koşup genç kızı kurtardılar. Anne aldığı 21 yaradan sonra öldü. Küçük kız da iki ay sonra yaşadığı şok nedeniyle hayatını kaybetti.

Ermeni ve Rumlar'ın rehberliğinde askerler Ergenez köyüne saldırdıklarında, İmamoğlu Osman Ağa'nın karısına daha önce duyulmamış bir gaddarlıkla çaresiz kocasının gözleri önünde teacavüz ettiler. Koca daha sonra katledildi ve cesedi parçalara ayrıldı.

"Muhib oğlu Muhammed Ali'nin karısı, yine Ergenez köyünden 18 yaşındaki Zehra da aynı şekilde aynı canilerce üç gün boyunca işkenceden geçirildi ve ondan sonra öldürüldü ve organları kesildi.

"Düzöte köyünde yaşayan Ermeniler, Şerif adlı şahsın ve bu köye sığınmış olan dört Müslümanın kafasını uçurdular.

"Yani adında bir Rum Eleşkird bölgesinde Karnavas köyünden Garib Ağa'yı, kaçtığı Tortum bölgesindeki Azort köyünde sokak ortasında toplanmış büyük bir kalabalığın önünde öldürdü. Yani'nin yaptıklarına şahit olan Ermeniler hemen Yani'ye katıldılar ve 25 Müslümanı gizlendikleri evlerinden sürükleyip çıkardılar. Sokağa çıkarılan bu talihsiz halk bir araya toplandılar ve Ortaçağları hatırlatan korkunç işkencelerden sonra hepsi öldürüldüler. Doğranan vücüdları sokak köşelerinde sergilendi.

Aynı katiller Cihan köyüne devam ettiler ve orada 70 yaşındaki beş yaşlı adama saldırdılar. Önce onların vücudları yaralarla kaplandı ve sonra üzerlerine gaz yağı dökülerek canlı canlı yakıldılar.

“Bu az sayıdaki örnekler çok çoğaltılabilirler fakat bunlar Ermeni ve Rumlar tarafından kendilerine yardım edilen Ruslar’ın Kafkasya’daki savaşta nasıl barbarca bir ruh hali içinde hareket ettiklerini göstermek için yeterlidir.

6) Türk- Kürt ve Ermeni İlişkilerinin Tarihsel Yansıması

Üzerinde araştırma yaptığımız tarihler arasında New York Times Gazetesi’nde verilen haberlere baktığımızda, 1915’te yapılan Ermeni katliamlarında Kürt isminden sıkça bahsettiklerini ve katliamların müsebbiplerinin Kürtler olduğunu, bazı haberlerde ise Türkler tarafından kışkırtılan Kürtler olduğunu yazdıklarını görmekteyiz.Hatta 18 Nisan 1915 tarihinde verilen Türkler Kürtler’den iğreniyor başlıklı yazıdan Kürtlerin yaptıkları zulme Türk askerlerinin karşı çıktılarını bildiriyor.

Haberlerin doğruluk payının ne olduğu konusunda elimizde bilgi olmadığı için, daha doğrusu gazetenin vermiş olduğu haberlerin kaynakları belli olmadığı için, bizde tarihe geri dönüyor ve Türk, Kürt ve Ermeni ilişkilerinin durumunun bu dönemde ne olduğuna bakmamızın önemli olduğunu düşünüyoruz.

1514 Çaldıran Savaşı’ndan sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu Osmanlı topraklarına katılmıştır. İran’ın hemen yanı başında bulunması ve coğrafi şartlardan dolayı Osmanlı idarecileri burasını Ocaklık ve Yurtluk olarak nitelendirdikleri sancaklara ayırmış ve bu sancakların başınada mahallî beyleri tayin etmiştir. Bu sancaklar Diyarbekir, Erzurum, Van, Musul ve Rakka Beylerbeylikleri’ne bağlı bulunmakta idiler. Beyler’in atanması, görevden alınması, tebaadan vergilerin toplanması, savaş halinde buralardan asker

gönderilmesi Osmanlı Devleti'nin her yerde uyguladığı şekilde yapılıyordu.Fakat 17. yüzyıl başlarında ortaya çıkan Celâlî Ayaklanmaları bu beylerin devlete sadakatini de etkilemiştir. 19. yüzyıl başlarında ise Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan "Ayân" tipinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da ortaya çıktığını görüyoruz. Bu "Ayan" tipi idareciler merkezi idarenin gücünün zayıflamasından sonra ortaya çıkmışlardı. Bu şekilde devletin zayıflamasından yararlanmaya çalışan Ayan tipi idareciler II. Mahmud döneminde ortadan kaldırılacaktır.19. yüzyıl başlarından başlayıp bütün bir yüzyılda değişik zamanlarda ve değişik isimler altında ortaya çıkan isyanların asıl sebebi kendi konumlarını, makamlarını korumak için harekete geçen feodal kalıntılardı. Başta Babanzâde Abdurrahman Paşa olmak üzere Bedirhan Bey isyanına kadar ortaya çıkmış olan isyanlar hep bu nitelikte idi. (Çay, 1996: 366).

Aslında 19. yüzyıl başlarından itibaren görülen bir takım ayaklanmaların sebepleri anlatılırken özellikle şu hususlar üzerinde durulmuştur (Çay,1996:282).

"1- Osmanlı Devleti'ne Avrupalı güçlerce zorla kabul ettirilen idari reformlar,

2- Bu reformların Kürt bölgelerinde siyasi dengeyi bozması, sosyal ve siyasi yapıları sarsması

3- 19. yüzyıl başlarında Fransız, İngiliz, Alman ve Amerikalı misyonerlerin bölgedeki faaliyetleri."

19. yüzyıl başlarında itibaren Fransa, İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerinde karşılıklı menfaatleri olması, Osmanlı Devleti'nin ömrünü yüzyıl uzatmıştır. Bu "denge politikası" sayesinde Avrupa'nın güçlü devletleri bazen Osmanlı'nın yanında bazen de karşısında yer almışlardı.Fakat 20. yüzyılın başlarında Avrupa'nın büyük devletleri artık Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumaktan yana olan politikalarını değiştirecek ve 1890'lı yıllardan

itibaren başta İngiltere olmak üzere Fransa ve Rusya Ermeni meselesi üzerinde yoğunlaşmaya başlayacaklardır.Batılı emperyalist devletlerin "Kürt" adı verdikleri topluluklarla ilgili çalışmaları 19. yüzyıl başlarında misyoner, seyyah ve konsolos görevlilerinin kültürel, etnografik, sosyolojik, tarihi tespitleri gibi zararsız görünen faaliyetleri ile başlamıştır.

"Oryantalist faaliyetler sonucu elde edilen bir takım veriler, emperyalist gayelere mesnet teşkil etmiş, Ortadoğu'nun geniş bir coğrafyasına dağılan aşiretler "Kürt" adı altında nitelemeye, Türk'ten ayrı bir ırk ya da etnik unsur oldukları vurgulanmaya ve Ortadoğu'nun I. Cihan Savaşı sonrasında bölünmüş coğrafyasının daha da parçalanmasına gayret gösterilmiştir. Bu politikalar, günümüzde Suriye, Irak, İran ve Türkiye toprakları üzerinde "sun'i bir devlet" kurma safhasına gelmiş gibi görünmektedir (Çay,1996:368).

Dış mihrapların yürütmeye çalıştıkları Kürtçülük ideolojisi ile bir takım aşiretlere Türk'ten ayrı bir ırk oldukları vurgulanarak, Kürt oldukları bilinci yerleştirilmeye çalışılmış ve şu şekilde Türkiye, İran ve Irak topraklarında Kürdistan Devleti kurulması hedeflenmiştir.

Aslında Ermeni meselesi ile ilgilenmeye başlayan, başta İngiltere ve Rusya olmak üzere, büyük devletlerin aynı zamana denk gelen Kürt meselesi ile de ilgilenmeye başlamaları bir tesadüf değildir.Osmanlı Devleti'ni parçalamaya ve aralarında bölüşmeye karar veren İtilaf Devletleri I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin düşeceği her türlü sıkıntının kendileri açısından bir rahatlık olduğunu bildikleri için; Ermeni meselesi ile birlikte birde Kürt meselesi çıkararak Osmanlı'yı iyice zayıflatmayı hedeflemişlerdir.

Peki bahsettiğimiz bu büyük devletlerin Ermeni ve Kürt meselesi adı altında yürüttükleri ve Osmanlı Devleti'nin başına problem olan doğu politikalarındaki çıkarları nelerdir?

İngiltere'nin bu politikayı gütmesindeki amaç, bölgedeki Türk nüfusunu kırmak, Orta-Doğu petrollerine sahip olmak, Hindistan yolunu emniyet altına almaktı.

Rusya'nın isteği ise; sıcak denizlere inebilmek için Osmanlı Devleti'ni parçalamak asıl hedefi olacaktır. Bu parçalanma ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti'nin yanı sıra, bir Kürt Devleti'nin de kurulması ile mümkün olacaktı. Yani burada güçlü bir devlet bulunması yerine güçsüz ve kendilerinin güdümü altında, daha önce siyasi bir varlık bile olamamış zayıf devletlerin bulunması hayallerinin gerçekleşmesini kolaylaştıracaktı.

Fransa ise Osmanlı Devleti'nden pay alma konusunda kendisini haklı görüyordu. Bu sebeple Mısır'ı 1882'de İngiltere'ye kaptırmış olsa da 1830 işgal ettiği Cezayir'le 1881'de Tunus'u ekleyerek mirastan pay almakta gecikmeyecektir. I. Dünya Savaşı'na gelindiğinde ise İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu topraklarını aralarında paylaşmışlardır. Bu toprakları elde edebilmek için Ermeni meselesi ile birlikte suni Kürt meselesini de çıkarları için kullanmıştır.

ABD'nin ise daha çok misyonerlik faaliyetleri üzerinde durduklarını görmekteyiz. Tezimizin daha önceki bölümünde de genişçe yer verdiğimiz ABD'nin Anadolu üzerindeki misyonerlik faaliyetleri 20. yüzyıla gelindiğinde, misyonerlerin ödevlerini yerine getirmiş olmalarının sonucu olarak Ermeniler üzerinde etkili hale gelmişler ve hatta I. Dünya Savaşı boyunca hem maddi hem manevi yönde desteklemişlerdir. Bu misyonerlik faaliyetleri sadece Ermeniler üzerinde etkili olmamış. Doğu Anadolu'nun Müslüman olmayan aşiretleri üzerinde de etkisini göstermiştir. Bütün bir yüzyıl boyunca emek verdikleri, hastaneler, okullar açtıkları Ermeni ve diğer Müslüman olmayan grupların isyanları misyonerleri endişeye düşürmüş ama hiç vakit kaybetmeden bu asilerin yanında yer alıp Osmanlı Devleti'ni onlarda arkadan vurmaya çalışmışlardır.

Buraya kadar incelemeye çalıştığımız konu; Batı'nın oryantalist politikası sonucu ortaya çıkan Ortadoğu'nun bölüşülmesi planının gerçekleşmesi için bu toprakların parçalanması gerekmekte olduğu, ve bunun içinde ortaya atılan, Ermeniler'e bir Ermenistan, Kürt adını taktıkları aşiretlere de bir Kürdistan Devleti kurarak bu hayallerini gerçekleştirmeye çalışmalarıdır.

Şimdi ise I. Dünya Savaşı ve sonrası gazetede verilen Kürt haberlerinin konu ile ilgili nasıl bir bağlantısı olduğunu ortaya koymaya çalışalım.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da meydana gelen isyan hareketlerinin önemli sebeplerinden biriside misyoner faaliyetleri idi.17. yüzyıl'da bölgeye ilk misyonerler gelmiş fakat asıl düzenli misyonerlik faaliyetleri kısa adı "Board" olarak bilinen "American Board of Commissioners for Foreign Missions" adlı Protestan misyoner teşkilatı tarafından yapılacaktır. Bunun sebebi misyonerlerin Ermeniler üzerindeki etkisini incelediğimiz tezimizin daha önceki bölümünde de gördüğümüz gibi misyoner teşkilatları 1800'lü yılların başında dünyayı faaliyet alanlarına bölmüş ve Amerikalı Protestan misyonerlerin payına da Osmanlı toprakları düşmüştü.Öncelikli olarak Ermeniler üzerinde yoğunlaşan misyonerler daha sonra Rum, Hıristiyan Arap, Nasturi, Suryani, Yahudi ve Bulgarlar üzerinde faaliyetlerine devam etmişler ve bunlar üzerinde etkili olmuşlardır.

Osmanlı Devleti'ndeki azınlıkları tanıma yönündeki ilk tespitlerden sonra bunlar yönlendirilmeye başlanacaktır. Bulgar isyanında, Ermeni isyanlarında, Karadeniz ve Ege'deki Rum hareketlerinde bu teşkilatın Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurduğu "Anadolu Kolejleri"nin büyük rolü olduğu tesbit edilecektir (Çay,1996:391).

Bazı yazarlar Kürt isyanlarının sebeplerinden birinin misyoner faaliyetleri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bruinessen bu yazarlardan biridir. Fakat bu eksik yapılmış bir değerlendirmedir. Belki Bedirhan Bey'in isyanında olduğu gibi ABD'li ve İngiliz misyonerlerinin faaliyetleri, Bedirhan Bey'in Nasturilere saldırması için

bir sebep olmuş olabilir fakat çoğu isyanda Kürtler'le işbirliği yapan Süryanî, Keldâni, Nasturî ve Ermeni unsurlarının bu birlikteliğini göz ardı etmek yanlış olur.

Örneğin 1831 yılında isyan eden Bedirhan Bey'e bu ilk isyanında Han Mahmud, aralarında Ermeni ve Nasturilerle Bedirhan Bey'e yardıma gelmişti. Fakat daha sonra Nasturiler üzerine yürüyen Bedirhan Bey, bunlardan birçoğunu öldürmüştü. Bu olay tamamen Hıristiyan misyonerlik faaliyeti sonucu ortaya çıkmış. Amerikalı ve İngiliz misyonerler Hakkari'deki Hıristiyan Nasturileri 1840'lı yıllarda keşfetmişler ve Amerikalı misyonerlerde Tiyarî bölgesinde bütün ovanın önünde uzandığı bir tepenin üzerine kale gibi bir yatılı okul inşa etmiş ve eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanı sıra dini propaganda ile yetinmeyip Nasturileri vergi vermeme konusunda kışkırtmışlardır. Daha sonra bu Tiyarî Nasturileri'nin Bedirhan Bey'e bağlı köyleri basması ve katliamlar yapması Bedirhan Bey'i harekete geçirmişti.Kışkırtmalar ve buradaki Batılı güçlerin varlığı Bedirhan Bey'in çok sayıda Nasturi'yi öldürmesine sebep olmuş ve ne kadar büyük benzerliktir ki ABD; Fransa ve İngiltere aynen 1915'te Ermenilerin haklarını korumaya kalktıkları gibi, 1843'te de Nasturiler'in haklarını korumaya çalışmışlar ve Osmanlı Devleti'ne şikayette bulunmuşlardı (Çay,1996:289).Bu örnek; 19. yüzyılda misyonerler tarafından Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik atılan ayrılıkçı tohumlar, 20. yüzyılda nasıl bir ürünün hasadının yapılacağnın habercisi olmuşlardır.

Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerine yayılmış olan Kürt denilen toplulukların dörtte üçü Sünnî Müslüman'dır. Buradaki Sünnî Müslümanların çoğu Şafiî mezhebine mensuptur. İran'da Bahtaran (Kirmanşah), Irak'ta Hanakin ve Mondali bölgelerindeki topluluklar Şiî'dir. Bölgenin çeşitli yerlerinde Yezidilik, Ehl-i Hâk, Kızılbaşlık (Alevilik) vb. inançlarda rastlanmaktadır. Hıristiyan ve Musevi topluluklar ise azdır (Çay,1996:291). Misyoner faaliyetlerde asıl üzerinde durulan mesele, Kürt denilen topluluklardan Yezîdi, Ehl-i Hâk ve Alevî

inancında olan toplulukların Hıristiyan yapılması çalışmalarıdır. Çünkü misyonerler uzun süre Anadolu'da ve Müslümanlar'ın Hıristiyan olmalarından ümitleri kalmamıştı.

10 Şubat 1908'de ABD'nin Harput Konsolosu'nun Dersim Kürtleri hakkın daki raporu söylemek istediklerimizi daha anlaşılır kılacaktır (Çay,1996:393).

"AMERİKAN KONSOLOSLUĞU

Harput, Türkiye, 10 Şubat 1938

Konu: Dersim Kürtleri
Muhterem Devlet Bakanı Yardımcısı'na
Washington
Muhterem Efendim,

Dersim Kürdleri ile ilgili olarak hazırlanan raporu sizlere sunmaktan şeref duyarım. Bu vilayetin yönetimine göz atıldığında, eminim ki Hükümdarı ve Bab-ı Âli'ye en fazla endişelendiren mesele, nüfusun buraya tekâbül eden kısmının gerektiği şeklinde yönetilmesi ve kontrolü olmuştur.

Dersim, liva ya da mutasarrıflık olarak Toroslar'ın karşıtında bulunan dağların Harput'un kuzeyinde uzanan kısımlarını ihtiva eder. Kızılbaş Kürdler, Kürdler'in umumî kitlesinden tamamen farklı bir sınıf olup başlıca Dersim mıntıkasında yaşamakta ve şimdiye dek bu bölgenin nüfusunun en büyük kısmını oluşturmaktadır. Ortodoks (Sunî mezhepten olan) Kürtler ve Müslümanlar, bunlara genellikle inançsız derler. Aralarında inanç birliği yoktur. Kimileri panteist (yâni çok tanrılı) tir. Kimileri de insan ölünce ruhun bir bedenden başka bir bedene geçtiğine (transmigration) inanırlar. Bu arada hepsi Muhammed'in damadı olan Ali'nin takipçileri (Alici) olduklarını itiraf ederler.

Fakat kendilerine Ali'yi dinî rehber olarak alan İran'lı Şiîler'den köklü olarak farklıdırlar. Sünnet olmalarına rağmen Kurân'ı, abdestli olarak beş vakit namazı, Mekke'ye haccı, Ramazan ayı esnasında orucu vs.'yi reddederler. Gönüllü ibadet ve uygulamaya inanırlar. Bunlarda çok evlilik vardır. Fakat başarmaya müsaade yoktur ve her yıl "on-iki şehid"in hatırasına on-iki günlük bir oruç tutarlar.

Sıradan, ya da Sünnî Kürtler'in Xenophon'ın bahsettiği Cardughi'nin torunları olduğu sanılır. Kızılbaşların çoğunluğunun Hıristiyan kökenli olduğu kuşkusuz. Bununla beraber bunların arasında bir süre kalan İngiliz Konsolosu Mr. Taylor şuna ikna olmuştur: Bunların bir kısmı (hadîse göre) kuşaktan kuşağa anlatıldığına göre, Antioch bölgesinden bu dağlara göç etmiş. Assasinler'in soyundandır. Halâ kilise ve manastır kalıntılarına rastlanır. Köylerin bir kısmı ise halâ Hıristiyan isimlerini muhafaza ederler. Kuşaktan kuşağa anlatıla geldiğine göre (derler ki) bu bölge Müslümanlarca fethedildiğinde halk görünüşte İslâma itaat etti ve onu sadece ismen kabul etti. Ali ismini İsa'ya transfer ettiler ve dolayısıyla kendilerini fethedenleri aldatarak kendi inançlarını sürdürdüler.

Bu halkın Hıristiyan kilisesine benzer bir teşkilâtı var. Üyeler dikkatle seçilir. Her Cuma akşamı özel oturumlar yapılır, ekmek ve su dağıtılır. Doğru ilke (prensip) olarak telâkki edilen şeylerin ihlâli afaroza yol açar. Aforoz edilen bir üye ise yalnızca, af dileyip en ciddi savunmalar ve iyi iman için gerekli alâmetleri gösterdikten sonra üyeliğe yeniden kabul edilebilirler. Cemiyet onu kabule hazır olduğunda, o kişinin boynuna bir ip bağlanır, elleri ve dizleri üzerinde emekletilerek, Seyyid denilen dinî liderin bulunduğu toplantı yerine götürülür. Burada dinî lider onu azarlar, döver ve en sonunda üyeliğe kabul eder.

Her birinin başında bir Ağa ya da lider "Reis" bulunur ve her biri bir Seyyid'e ya da dinî lidere sahip olan aşağı yukarı 50 Kızılbaş kabilesi vardır. Bu

Seyyidler eski Yahudi rahip sınıfı gibi görevlerini miras yoluyla alırlar. Okuma bilmezler ve mıntıkanın başşehri Hozat'ın dışında, Dersim'de hiçbir okul yoktur.

Kızılbaşlar'ın hiçbir dinî kitabı yoktur. Bununla beraber "kitapsız" bir insan olmanın hoş karşılanmayan bir şey olduğuna inandıkları için bir kitaptları olduğunu iddia ederler …

….

Bunların değişmez amacı Osmanlı Hükümeti'nden bağımsız olmaktır ve 50 yıl önce yabancı himâye sağlama ve Türkler'den kurtulma ümidiyle Amerikan misyonerleri tarafından Protestan olarak kabul edilmeleri için bir hareket başlatmışlardır …"

Demek ki 1915 olaylarına gelinmeden çok yıllar önce Müslüman olmayan Kürt topluluklarının Hıristiyanlaşması söz konusu olmuştur. Misyonerler tarafından verilen hizmet ve vaat ettikleri şeyler bu toplulukların ilgini çekmiş oluğu açıkça ortadadır. Bu toplulukların da Kürt adıyla anılması, beklide bu toplulukların kendi istekleri ile veya Ermeniler'de görüldüğü gibi, Avrupalı Devletler'in ve de Misyonerler'in bu toplulukları kışkırtması sonucu, onların harekete geçirip yaptıkları bazı hadiselerin bütün Kürtler'e mal edilmeye çalışılmış olması ihtimali de söz konusu olabilir ya da bazı hadiseler bu Kürt toplulukları tarafından özellikle planlı bir şekilde yapılmış ve sonrada bölgedeki Müslüman Kürtler üzerine atılmış olabilir. Anlaşılacağı üzere 1915 olaylarını incelerken çok dikkatli bir şekilde bölge insanlarını ve yaşanılanları değerlendirmek gerekmektedir. Gözden kaçan unsurlar olabilir.

Şimdi de olayın diğer bir yönünü ele almak gerekiyor. Bu da Batı'nın Kürt düşmanlığıdır.Aslında burada bahsetmeye çalışacağımız konunun bir önceki misyonerlik faaliyetlerinin bir sonucu olarak Doğu Anadolu'da bir Kürt düşmanlığının başlatılmış olmasıdır. Buradaki Kürt düşmanlığı Müslüman Kürt'e

karşı duyulan bir düşmanlıktır. Çünkü misyonerlerin Ermeniler ve diğer Müslüman olmayan topluluklar arasında yaptıkları devlete karşı başkaldırmaya kadar getirmişti. Doğu Anadolu'da meydana gelen Ermeni isyanlarında Kürt ve Müslüman halkı rahatsız etmeye ve endişelendirmeye başlamıştı. Bu durumda da Ermeni ve Kürtler karşı karşıya gelecek ve elbette misyonerler Batılı yandaşlarının da büyük desteği ile Doğu'daki Kürt Müslümanı'nı baskı altında tutmaya çalışacaktır. Çünkü Batı'nın çıkarları burada bir kargaşanın olmasını gerektirmekte idi, yoksa koskoca Osmanlı Devleti'nin hangi hakla işlerine karışacak ve paylaşabileceklerdi ki? Bu kargaşa ortamını da Ermeni ve Kürtler'i birbirine düşman yaparak sağlayacaklardır. Örneğin, 1883 yılından 1891 yılına kadar devam eden, Kürtler'in önde gelen Kürt Beyler'inden Mirza Beyzade Musa Bey davası, Batı'nın yürütmeye çalıştığı Kürt düşmanlığına açık bir örnektir.ABD, İngiltere, misyonerler ve Ermeniler tarafından yürütülen bu Kürt düşmanlığı kampanyasında bütün Kürt toplumunu sanık sandalyesine oturtmaya ve Kürtler'in Ermeniler'e zulüm yaptıklarını, durmadan Hıristiyan kanı döktüklerini ispat etmeye çalıştılar (Şimşir,2007:1996).

Konunun aslı şu idi; 13 Haziran 1883 günü ABD'nin İstanbul Elçiliği, Osmanlı Hariciye Nezaretine bir nota vermiş ve bu notadan Knapp ve Reynolds adlarındaki iki ABD vatandaşı misyonerin Kürtler tarafından soyulduğunu ve dövüldüğü ileri sürülüyor ve Bitlis valisinin bu konuyu ciddiye almadığı ileri sürülüyordu. Suçluların yakalanması için hükümetin harekete geçmesi isteniyordu.Osmanlı Hariciye Nezareti, hırsızların Bitlis valiliğince yakalanmış olduklarını, çalınan eşyaları sahiplerine iade etmiş olduklarını bildirmiş fakat ABD olay çıkartmak ve Kürt düşmanlığında kararlı oldukları için Amerikalıları ikna edememişlerdir.

Bunun üzerine ABD Elçiliği'nden Osmanlı Hükümeti'ne bir nota daha verilmiş ve iki misyonere saldıran Kürtler yakalanmış fakat cezalandırılmamış olduklarını, çalınan eşyalarının ise tamamının değil bir kısmının iade edildiğini

ileri sürerek bir an önce çalınan malların ve paraların iadesini istemişlerdir. Hatta bununla da yetinmeyip yakalanan suçlu Kürtlerin, yörenin nüfuzlu Kürt beyi Mirza Beyzade Musa Bey'in adamları olduklarını, suçun Musa Bey tarafından yakalanan adamlara işletildiğini dolayısıyla Musa Bey'in de mahkemeye çıkartılıp cezalandırılması gerektiğini talep etmişlerdir (Şimşir,2007:198).Film senaryolarını aratmayacak bir iddia ile ortaya çıkan ABD, İngilizler'inde desteğini alarak bu karalama kampanyasını başlatmış oldu.

Bu dava süresince yoğun bir yazışma trafiği yaşandı. İngiltere bu yazışmaları toplayıp "Mavi Kitap" adı altında beş ciltlik bir kitabı parlamentoya sundu. İngiliz politikacıları Ermeniler'e zulüm yaptıkları ileri sürülen Kürtler ve Musa Bey ile ilgili Parlamentoda büyük tartışmalar yaşanırken İngiliz basını da bu konuya oldukça yer verdiler. Bu şekilde Kürtler, Ermeniler karşısında sindirilmek istemiştir. Ermeniler'in yaptıkları karşısında Kürtler ses çıkartmasını istemiştir. Ermeniler şımartılırken Musa Bey'de bu oyunda kullanılmak istenmiştir (Şimşir,2007:197).

23 Kasım 1889'da Musa Bey, İngilizler'in ısrarı sonucu yargılanmaya başlamıştır. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanıp suçsuz bulunan Musa Bey 2 Aralık 1889'da beraat etmiştir.İngilizler davanın sonucunda memnun olmamışlardır. İngiliz Büyükelçiliği'nin ısrarı soncu Adliye Nazırı Cevdet Paşa görevinden alındı. Fakat İngilizler'in ısrarlı tutumları sonucu aleyhine açılan sekiz davanın hepsinden beraat etmesine rağmen Medine'ye sürülmekten kurtulamamıştır.

Musa Bey davası İngiliz Parlamentosu'nun işin içine girdiği bir dava olması hasebi ile uyduruktan da olsa bir Kürt düşmanlığı havasının oluşturulması katkı sağlamış bir senaryodur.Onların hedefi, Musa Bey vesilesiyle Doğu Vilayetleri'nde bulunan Müslümanları mahkûm etmekti ki, böylece Müslümanlar'ın pasif ve Ermeniler'in ise aktif olmaları sağlanacaktı. Bu

arzu Musa Bey ismi kullanılarak yapılamadı. Fakat gerek Ermeniler ve gerekse İngilizler'in ısrarkâr tutumları sonucu gelecekte birçok benzer hayali iddialar ile hem Osmanlı Hükümeti hem de Müslümanlar ile Ermeniler madden ve manen zarar görmüşlerdir. Nitekim meydana getirilen bu tahrik edici davranışlar sonucudur ki, II. Abdülhamid döneminde bu vilayetlerde olaylar meydana gelmiş ve her iki taraftan Müslüman ve Ermeniler'den pek çok kişi hayatını kaybetmiştir Çıkarılan her olay siyasi yönden belli mihraklar tarafından sömürülmeye çalışılmış hem Osmanlı Hükümeti hem de Müslüman ahali baskı altında tutulmak istenmiştir (Şimşir,2007:207).

İşin ilginç tarafı Musa Bey davasının hemen ardından Ermeniler Hınçak ve Taşnak adlı örgütlerin öncülüğünde silaha sarılmıştır. 1890'da Erzurum'da, 1894'te Sasun'da, 1895'te Anadolu'nun 25 değişik noktasında ayaklanan Ermeniler, halk arasında huzursuzluk meydana getiriliyordu. Silahlı Ermeni olayları Anadolu halkını endişelendirdiği gibi yıllardır iç içe yaşayan Kürt aşiretlerini de tedirgin etmiştir.

20 Haziran 1890'da Erzurum'da ayaklanan Ermeniler üzerine Türk askeri, silah ve imâl edildiği haberi aldıkları kiliseyi aramak isteyince, asker üzerine ateş açan Ermeniler çatışmaya girmiştir. Burada her iki taraftan 100 kişi ölmüştür. Türk askerine ateş açıldığı haberini alan Kürtler bu olaya tepki göstermiştir. Ermeniler'in Rusya'dan İngiltere'den ve Amerika'dan almış oldukları destek ve yardımlar onları daha da şımartmış ve daha çok saldırılarda bulunmalarına sebep olmuştur. Canı yanan Kürtler'de yapılan saldırılara karşı sessiz kalamamıştır.

Ermeniler'in silahlanmaya başlayıp, Kürtler'in tepkisini aldıkları bir sırada, II. Abdülhamid, Rusya ve İngiltere'nin Doğu Anadolu'daki Ermeni toplumu üzerindeki politikaları sonucu, Doğu Anadolu'daki aşiretlerden oluşan alaylar kurulmasını emretmiştir. 1891 yılında kurulan Hamidiye Alayları Doğu

Anadolu'da asayişi sağlaması yanında, buradaki Rus nüfuzunun azaltılmasında, Ermeni örgütlerinin cinayetlerinin önüne geçilmesi konusunda büyük hizmetler görmüştür.

Kâzım Karabekir Paşa'nın Kürtler'le alakalı düşüncelerine baktığımızda; Kürtler'in dışardan içlerine girmek isteyen her türlü yabancıya dostça muamele etmeyeceklerini, bir Avrupa'lının onların arasına girmesinin hükümetten müsaade almakla olabileceğinin altını çiziyor ve bu durumun Kürtler'in hassas noktalarından olduğunu söylüyor. Hatta bu özelliklerinden dolayı yabancıların Kürtleri yanlış tanıdığını ve onlardan hırsızlık, eşkıyacılıkla geçinen insanlar gibi bahsedildiğini yazmaktadır. Ve şunları eklemektedir (Karabekir,1995:136).

"Bir de istisnasız bütün Kürtler'in Ermeniler'i mahvetmek için uğraştıklarını iddia eden muharrirlerin iddiası tamamıyla yalandır. Eğer o iddiaları doğru olsaydı Kürtler'in arasında diğer milleten hiç kimsenin yaşamaması lazım gelirdi. Bunların arasında yaşayan diğer milletlerin ya kamilen Kürtler'in esiri olması ya da lokma ekmek tedarikinden aciz kalarak tamamen hicret etmeleri iktiza ederdi. Halbuki bu iki şıkkın her ikisi de mevcut değildir. Tersine olarak doğu vilayetlerini iyi tanımış olan her şahıs itiraf eder ki bu havalideki Hıristiyan köyleri Kürt köylerinden her halde daha zengin ve daha rahattır"

1895 yılına kadar görünen o ki çok ciddi bir Kürt Ermeni çatışması söz konusu olmamakla birlikte, Ermeni örgütlerinin dışından aldıkları desteklerle bu çatışmayı kendi hayallerinde oluşturduklarını ve sonradan da bu hayallerini Doğu Anadolu'da gerçekleştirmeye çalıştıklarını görüyoruz.

a) Kürt – Ermeni Birlikteliği

Şimdi de bahsettiğimiz ayaklanma ve isyanlar olurken Osmanlı Devleti içinde gerçekleşmiş olan siyasi faaliyetleri inceleyelim. Bu incelemenin sebebi

Osmanlı Devleti içerisinde örgütlenmeler ve siyasi birlikteliklerin Kürt ve Ermeni ilişkilerinde de değişiklik meydana getirmesidir.

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Osmanlı Devleti içte ve dışta oldukça zor günler yaşamakta idi. Hem siyaseten hem de toprak bakımından oldukça zor bir dönemde idi. Tam bu dönemde 1889'da İstanbul'da Askeri Tıbbiye-i Şahane Mektebi'nden beş öğrenci, daha sonra adı "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti" olarak değişecek olan "İttihad-ı Osmani" adlı gizli bir cemiyet kurdular. Bu beş Jön Türk'ün birleştikleri nokta Osmanlı Vatanı'nın bölünmez bütünlüğü idi. 1876 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe konması ve reformlara devam edilmesi ile Osmanlı birliğinin korunabileceğini ve gelişebileceğini düşünüyorlardı (Şimşir,2007:239).

Fakat Türkler'in Osmanlı Devleti'nin yıkımını engellemeye çalıştıkları bu faaliyetleri ile, özellikle aydın Türk kesimi içerisinde gelişen, mevcut yönetime karşı olma ve mücadele etme düşüncesi daha sonraları devlet düşmanlığı şeklinde ortaya çıkmıştır.

"Jön Türk adı verilen geniş cephe içinde feodal yapıyı, mutlakıyet rejimini yıkmak düşüncesinde olan Türk asıllı aydınlar kadar, Batılı Devletler'in kışkırttıkları Hınçak – Taşnak gibi Ermeni kuruluşları, Pontus, Mavri Mira gibi Rum kuruluşları, Arap miliyetçi kuruluşları mensupları da bulunmakta idiler. Bunların kavgası rejim kavgası olmayıp, yıkılacak Türk Devleti'nin enkazı üzerinde pay koparma mücadelesiydi."(Çay,1996:296).

Anlaşılan o ki, İttihat ve Terakki zamanla bu geniş tabanın istek ve arzuları karşısında zor durumda kalmıştır. Onları Osmanlı Devleti'nin bütünlüğüne inandırmaya çalışmış fakat yıkma düşüncesinde olan Rusya, İngiltere ve Fransa kadar etkin ve güçlü olamamıştır.

İşte tam bu olaylar gelişirken ideolojik Kürtçülük hareketlerinin de filizlendiği görülecektir. Aynen diğer ayrılıkçı unsurlar gibi onlarda Batı'dan yardım ve destek alacak ve Ermeni kuruluşları ile irtibata geçeceklerdir.

İngiltere, emellerine ulaşabilmek için Türkiye'deki her türlü unsuru bir etnik problem haline getirmeye başladığı bir dönemde Kürt meselesi diye bir meseleyi de ortaya çıkartarak Osmanlı Devleti'ne karşı kullanma yoluna gidilecektir.Kürtçülük ideolojisi; Mısır'da, Kahire'de 1898'de ilk Kürtçe gazete olan "Kürdistan" ile duyurulmaya çalışıldı. Tamamen İngiliz kurgusu olan Kürt ideolojisi, yine İngiltere'nin önderliğinde yayılmaya başlamıştır.Daha sonra Cenevre'ye taşınan gazetede Ermeni teşkilatları ile işbirliği açıkça görülmeye başlanmıştır. 1909 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş olan gazete bu tarihe kadar Kürt-Ermeni işbirliği ve değişik unsurlardan bir araya gelecek federal bir Türk devletinden yana olan yayınlar yapmıştır. Gazete I. Dünya Savaşı yıllarında yayın hayatına tekrar devam etmiştir.İngiliz politikası neticesi ortaya çıkan Kürtçülük ideolojisi dışardan içeriye empoze edilmiş bir siyasi ideolojidir. Yani Osmanlı Devleti'nin Kürtler'i topluca ayağa kalkıp böyle bir hayali gerçekleştirmeye kalkmamışlardır.

Fakat daha sonraki dönemlerde yurt içinde de yandaşlar bulabilmişlerdir. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan çeşitli ırk ve mezhepten unsurların faaliyetlerine hız verdikleri görülmektedir. Bu esnada Ermeniler I. Dünya Savaşı öncesi tamamen Rusya'nın istekleri doğrultusunda hareket ediyorlardı. Bu durum İngiltere'nin Doğu Anadolu'daki Müslüman halkın üzerine eğilmesine sebep olacaktır. Böylece uzun bir müddet önce Doğu Anadolu'da fikri hazırlığını gazete aracılığı ile yaptığı Kürt meselesi ile alakalı çalışmalarını Kürt Teâvün ve Terâkkî Cemiyeti'nin kurulmasına önderlik yapmak suretiyle daha da ileri bir seviyeye taşıyacaktır (2 Ekim 1908).Cemiyetin özellikle Ermeni cemiyetleri ile birlikte, Türk Devleti'ne zarar verici eylem içerisinde oldukları bilinmektedir (Çay,1996:301).

Daha sonra 1912'de ikinci önemli cemiyet Hiva kurulur. Daha sonra 1913'te Gehandeni cemiyeti kurulacak İrşad adı altında teşkilatlanmaya giden bu kuruluş, kültür ve eğitim alanında Ruslarla oldukça sıkı ilişkiler içerisine girmiştir. Birçok aşiret reisini kendi safına çekebilmiştir. Ermeni örgütleri ile de ilişki içerisinde olan bu teşkilat isyan hareketlerinde de bulunacaktır. Bu isyan hareketlerinde özellikle Ermeniler silah, asker ve mühimmat vermek suretiyle isyana fiilen katılacaklardır (Çay,1996:305).Yani 1914 yılına gelindiğinde Kürtler'in bağımsızlığını dert edinen İngiliz ve Ruslar sayesinde Osmanlı Devleti'nin başına birde Kürt problemi çıkmış bulunmakta idi. Bir taraftan Ermeniler'le uğraşan Osmanlı Devleti, bir taraftan da tamamen suni bir Kürt meselesi ile karşı karşıya kalmıştı.

New York Times Gazetesi'nde çıkan Kürt katliamları ile ilgili haberlerin bu mevzu ile de ilgisi olduğu düşünülebilir. Ermeniler nasıl ki kışkırtılmış ve bağımsızlık vaatlerine inanıp Osmanlı toprakları üzerinde devlet kurmaya çalışmıştı, aynı kışkırtma Kürtler içinde geçerli olmuştur ve onlar da bağımsız bir Kürdistan için Osmanlı'yı parçalamaya çalışmışlardır.

Fakat bütün bu isyanlar ve ayaklanmalar İngiltere ve Rusya gibi devletlerin kendi menfaatleri için yaptıkları siyasi aldatmacalardı. Osmanlı toprakları üzerinde rahatça, kardeşçe yaşayan Türk – Kürt ve Ermeni birbirine silah çeken insanlar olmuştu. Aslında tabi ki Ermeniler'in bazılarında olduğu gibi Kürt aşiretlerinin de hepsi isyan edip, Kürdistan davasına körü körüne saplanmamıştı. Fakat dışardan gelen askeri ve siyasi destek isyancıların hareket kabiliyetini artırıyor ve kuvvetli bir unsur olmalarını sağlıyordu.

İşte bu sebeple büyük bir ihtimalle bugüne kadar katledildiği, mal ve mülklerinin yağmalandığı ve ırzlarına tecavüz edildiği iddia edilen Ermeniler, her ne kadar abarttıkları milyonlarla ifade edilen rakamlar olmasa da, ve hatta aynı acılara maruz kalıp vatan topraklarında aynı şekilde katledilen Müslüman Türk

ve Kürtler, Ermenistan ve Kürdistan davalarına körü körüne inanan ve bu uğurda kan dökmekten çekinmeyen bir kısım örgütler ve çeteler tarafından düzenlenmiş ve planlanmış olaylara maruz kalmışlardır. Yani her iki davada dışarıda Avrupalı güçlerin beslediği, yetiştirdiği insanlar eli ile yapılmıştır.

Daha sonraki dönemlerde de çetesel anlamda Ermeni ve Kürt işbirliğinin devam ettiğini görmekteyiz. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise bu işbirliği barış antlaşmalarında görülecektir.

b) I. Dünya Savaşı Sonrası Kürt ve Ermeni İlişkileri

I. Dünya Savaşı'nı yenik bitiren Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzaladı. Tam bu sarıda ihanetlerinin ve hainliklerinin meyvelerini toplamayı arzulayan bir takım grupların harekete geçtiği görülecektir. 19 Kasım 1918'de Kürdistan Teali Cemiyeti adı altında yeni bir cemiyetin faaliyete geçtiği görülecektir.

Bu dönemde, İngilizler'in Ortadoğu politikasına hizmet edecek Kürtler bulması gerekiyordu. Çünkü 1. Dünya Savaşı esnasında Müttefik devletler Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmışlar ve Türkler'e Anadolu'da küçük bir toprak parçası bırakmışlardı. 1916'da oluşturulan bu haritada bir Kürt bölgesi yoktu. Fakat 1917'de Bolşevik ihtilali ile Rusya'nın savaştan çekilmesi ve ABD'nin savaşa katılması ile birlikte, savaşın başında yapılmış olan planlar da değişmiştir.

ABD; Doğu Anadolu'da büyük bir Ermenistan kurmak istiyordu. Fakat bu şekilde Kürtler'in önemli bir ölümü Ermenistan hâkimiyetinde kalacaktı. İngiltere, Rusya'nın yerini doldurmak ve Osmanlı petrol bölgelerini ele geçirmek için harekete geçecektir. Bağdat'ı ele geçiren İngiltere, daha önceki anlaşmalarla Fransa'ya bıraktığı Musul'u da almak isteyecektir. Fakat bunu yapabilmesi için

Kürtler'in desteğini almak zorunda idi. Mondros Mütarekesi'nin ardından petrol bölgelerini ele geçirdiler. Buralarda Kürtler çoğunlukta olduğu için, buraların güvenliğini sağlamak için Kürtlere yakınlık göstermek zorunda idi. Kürtçülüğ'ünü destekleyen İngiltere'nin bu siyaseti'nin karşısında ise İtilaf Devletleri'nin Ermeni yanlısı politikalarıydı.

Bu problemi halletmek için yola koyulan İngiltere Kürtler'le Ermeniler'i uzlaştırma yolları aramıştır. Çünkü Kürtler içinde kaybolacakları bir Ermenistan Devleti'ni istemiyorlardı. Bu sebeple İngiltere, "hem kurulacak Ermeni Devleti'ni Kürtler'e kabul ettirmek, hem de petrol bölgesinde onları jandarma olarak kullanabilmek için, Kürtler'e bir bölgede otonomi sözü vermeye doğru yöneldi. Otonom Kürt bölgesi, kuzeyde Ermeni bölgesi ile güneyde Arap bölgesi arasında bir tampon olarak da kullanılacaktı." (Şimşir,2007:302).

Paris Barış Konferansı 12 Ocak 1919'da Paris'te toplanmıştı. Osmanlı Devleti'ni kendisi Kürt heyet temsilcisi olarak nitelendiren Şerif Paşa temsil etmekte idi. 22 Mart 1919'da Şerif Paşa, Ermeni iddialarını reddeden bir muhtıra sundu. Kürt ve Ermeni isteklerinin çakıştığını gören İngiltere durumu çıkmazdan kurtarmak için Bagos Nubar Paşa ile Şerif Paşa'yı bir araya getirerek anlaşmalarını sağlamışlardır.20 Kasım 1919'da Ermeniler adına Bogos Nubar Paşa ile Kürtler adına Şerif Paşa'nın yaptığı anlaşma ile; "aynı devletin mandası altında birleşip, bağımsız Kürdistan kurulmasını, azınlık haklarına saygı gösterilmesini, iki devlet arasındaki sınırın Paris Barış Konferansı'nda çizilmesini kabul ettik (Selvi, 2004: 182).

Fakat daha sonra birçok aşiret reisi, Şerif Paşa'nın Paris'te Kürtler'i temsil etme hakkının bulunmadığını, Osmanlı Devleti'nden ayrılmak istemediklerini gazetelere telgraflarla bildirdiler.Aslında olay şöyle gerçekleşmişti. "Kürdistan Cemiyeti ilk önceleri Osmanlı Devleti bünyesinden ayrılmayacak bir idare tarzı düşünürken, sulh konferansı ve İngilizler'in çalışmaları sonunda bir Ermeni –

Kürt Kulübü kurmuş, Ermeniler'in geleceğe ait vaatlerine aldanarak eski tarzını değiştirerek bağımsızlık peşinde koşmaya başlamıştı."(Selvi,2004:186).

Meclis-i Mebusan'dan daha sonra Şerif Paşa'nın Kürtler'i temsil edemeyeceği kararı çıkmıştır.9 Mart 1920 tarihli New York Times Gazetesi'nde Kürt Ermeni anlaşması hakkında haber yayınlanmıştır. Ayan meclisi üyesi Abdülkadir Efendi'nin Kürdistan özerkliğini savunduğunu bildirmektedirler ve Türk basınının, Kürt liderlerinin istediği özerk veya da bağımsız bir Kürdistan isteğinin İngiltere tarafından red edileceğini savunuyorlardı. Bunun sebebi de Türklerin, Hindistan yolu projesi için Kürdistan'ı bir engel olarak gördüklerini yazmışlardı.Aldığı tepkiler sonucu Abdülkadir Efendi özerklik ve bağımsızlıkla alakalı sözlerin kendisine ait olmadığını iddia edecektir.Fakat 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşmasının 62., 63. ve 64. maddeleri bu istekler doğrultusunda hazırlanacaktır. 64. maddede oldukça önemlidir (Çay, 1996: 311).

"… Antlaşma başkanlığının tespit ettiği tarihten itibaren, şayet 62. maddenin muhteviyatı içinde bulunan Kürt halkı, yâni bu bölgede bulunan halk çoğunluğu, Türkiye'den ayrılarak muhtariyetlerini ilân etmek arzusunu izhar ederse ve Cemiyet-i Akvâm'a bu halkın istiklâl arzusunu gerçekleştirebilecek kapasitede bulundukları kanaati ortaya çıkarsa ve bunun yerine getirilmesini tavsiye ederse, Türkiye bu tavsiyeye aynen uymaya ve bölgedeki bütün haklarından vazgeçmeyi ve kendisini buna göre ayarlamayı şimdiden taahhüt eder."

Fakat bilindiği gibi Ankara TBMM hükümeti tarafından Sevr reddedilecektir. Mondros Müterakesi ardından başlayan vatan topraklarını kurtarma mücadelesi sevr imzalandığında da devam etmekte idi. İstanbul'da itilaf kuvvetlerinden destek alan içteki hainlerle de uğraşmak zorunda kalan milli mücadele ordusu, bir taraftan bir takım Kürt ayaklanmaları ile birlikte Doğu'da Ermeniler ve Batı'da da Yunanlılar'la mücadele içinde idi.

Doğu'da bir Kürdistan için yapılan Kürt ayaklanmaları bastırılmıştır. Cumhuriyet döneminde de Kürtçülük faaliyetleri devam etmiş ve isyanlar tekrarlanmak istemiştir. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen en önemli isyan Şeyh Said isyanı olmuş olmakla birlikte başarılı bir şekilde bu isyanda önlenmiştir.

Birde geçmişte Kürt ve Ermeni birlikteliğinin sağlanamamasından dolayı üzüntü duyan ve bu birlikteliğin gerçekleşmesi için güyâ tarihi sebepler bulan yazarlar günümüzde oldukça çoktur.

Bunlardan biri Kemal Mazhar Ahmed'dir. 1986'da "Birinci Dünya Savaşı Yıllarından Kürdistan ve Ermeni Soykırımı" adlı eseri kaleme almıştır. Çeşitli sebeplerden dolayı Kürt ve Ermeni birlikteliğinin 1. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirilemediğini üzüntü ile anlattıktan sonra Ermeniler'in Rusya'ya yardımının ve Müslümanları öldürmesinin normalliğine, Kürtler'in ise katliamlarda bulunan Ermeniler'e yardım yerine karşı koymasının "beyni yıkanmış Kürtler tarafından Osmanlı'nın kışkırtması ile yapıldığı" için aslında Kürtler'in de bir bakıma suçsuzluğuna hükmetmiştir. Görünen o ki yazar zoraki de olsa Kürt ve Ermeniler'i, her ikisinin de o dönemde masun ve zavallı oldukları hikâyesine inandırarak ortak bir noktada yeni Türk düşmanlığında birleştirmek istemiştir.

Hâlbuki yazarın unuttuğu ya da hatırlamak istemediği büyük önem arzeden gerçekler vardır. Mesela Mim Kemal Ökenin "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürt Ermeni İlişkileri" adlı çalışmasında, "… Ermeniler'in Babıali'ye batının müdahalesini sağlamak için Kürt kıyafetine girerek çeşitli taşkınlıklar yaptıklarına bu arada Ermeniler'in köy yakıp cinayet dahi işleyip Kürtlere mal ettiklerine" rastlanılmaktadır. Bu ortamda gerçekleştirilmeye çalışılan Kürt Ermeni işbirliği elbette ki Kürt halkının asıl tabanından destek

bulamayacak ve devlete karşı koymaya çalışan birkaç aşiretin isyan çabaları ile sınırlı kalacaktır.

Kürt ve Ermeni ilişkilerini konu edinen diğer bir yazarda Garo Sasuni'dir. “Kürt Ulusal Hareketleri ve Ermeni Kürt İlişkileri” adlı eserinde Kürt menfaatlerini savunur gibi görünerek aslında Ermeni çıkarları için Kürtle'rden faydalanmanın yollarını anlatmıştır.Yazar, Kürt halkını, bağımsızlık için önlerine çıkacak fırsatlar için hazırlıklı olmalarını önerirken, Kürt bağımsızlığının ille de Türkiye topraklarında gerçekleştirilmesi gerektiğinin üzerinde ısrarla durmaktadır. Çünkü Ermeni yazar, Ermeniler'in davalarında başarılı olabilmeleri için Türkiye karşısında, Türkiye'nin zayıflamasına yardımcı olacak müttefiklere ihtiyacı olduğunu bilmektedir ve şunları eklemektedir (Seferoğlu,1990: 103).

“1830'dan başlayarak takriben yüz senelik bir devrede, 1920 yılına kadar meydana gelmiş olan büyük olaylar esnasında, eğer Ermeniler ve Kürtler siyasi fikir olgunluğuna sahip olmuş olsalardı ve aralarındaki ekonomik ve idari ilişkiler bu denli çelişkili olmamış olsaydı ve Türkiye'ye karşı birleşik bir cephe kurabilmiş olsalardı, şimdiye kadar çoktan bu iki ulus da kurtulmuş olacaklardı …”

Hâlbuki Ermeniler'in Kürtler'le alakalı bakış açıları farklıdır. Kürtler'in Müslüman olmuş Ermeniler olduklarını, Kürtler'in dil ve edebiyatları olmadıkları için milli şuurdan yoksun olduklarını, onlara verilecek iyi bir eğitimle tekrar Ermenileşebileceklerini savunmaktadırlar. Yani eğer Kürtler Doğu'da isteklerine erselerdi Kürtler Ermeniler içinde yok olup gideceklerdi (Seferoğlu,1990:116).

Aslında bahsettiğimiz yazarların eserlerinde bahsettikleri Ermeni Kürt birliği 1. Dünya Savaşında tam anlamıyla gerçekleşmemişti ama onlar ve onların eserleri ile aynı fikri taşıyan eserler, bugün Ermeni ve Kürt birlikteliğini sağlayarak Türkiye üzerinde yeni oyunlara başlamış bulunmaktadırlar. Bunun aksiyona dökülmüş en açık örneği; PKK, Kürdistan İşçi Partisi adındaki terör örgütü ile ASALA, Ermenistan'ın kuruluşu için Ermeni Gizli Ordusu adı altındaki

terör örgütünün, amaçlarına ulaşabilmek için eylem birliği içine girmeleridir. Aslında farklı amaçları olmasına rağmen her ikisi de ortak bir noktada yani Türkiye'nin zayıflatılması noktasında anlaşmışlar, kurulması planlanan Ermeni – Kürdistan Federe Devleti'nin ön anlaşmasını 1980'de yapmışlardır. Örgütsel anlamda sağlanan bu anlaşma Müslüman halkın tepkisini alacağını düşündükleri için açıklayamamışlardır (Seferoğlu,1990:117)Şu an hala ülkemizin doğusu ile ilgili çalışmalar yapan terör örgütlerinin mevcudiyeti, Türkiye'de halen bir Ermenistan ve Kürdistan hayali peşinde koşan özellikle dış mihraplar tarafından idare edilen bölücü ve yıpratıcı çalışmalar devam etmektedir.

Konumuzun bütünlüğü açısından Kürt ve Ermeni ilişkilerini I. Dünya Savaş öncesinden ele alıp, I. Dünya Savaşı içerisinde ve savaş sonrasında ne hal aldığını anlattıktan sonra günümüzde nasıl bir durumda olduğunu açıklamaya çalışıp tarihi bir düzen içinde göstermiş olduk.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 18 Nisan 1915: Kürtler Türkler'den İğreniyorlar

-Evvelki gaddarlığa karşı ikinci protesto

-TEBRİZ Nisan 16 – Ermeni ve Kürtler arasındaki çatışmalar Van civarında daha sık, Türk Ermenistan'da güvenilir kaynaklardan Tebriz'e gelen bilgiye göre Başkale şehrinde Hıristiyan katliamı beklenmektedir. Van Ermenileri Azerbeycan vilayeti ve İran'da acil olarak Türkler'e ve Kürtler'e karşı yardım edebilecek gönüllüler yetiştirme çabasındalar. İran Kuzey Dilman'da Rus ve Türkler arasındaki birkaç inatçı çatışmadan sonra Dilman'ın güneyine doğru geri çekildiler. Çoruh nehri bölgesinden alınan bilgiye göre başarısız Hopa müdafaasından sonra Türkler hücum ettikten sonra yerleştikleri Arhavi arkalarına geri çekildiler. Denildiğine göre Türk ve Kürtler arasındaki düşmanlık

önceki ve sonra bir daha yapılan kıyıma şiddetle karşı çıkmalarından artmaktadır. Türkler ve Kürtler beraber hizmet ettikleri taktirde aradaki bu husumet gittikçe çok isyankar ve kötü bir dereceye ulaşmaktadır. Türk askerleri ve hatta genç Türk subayları yüksek Türk subaylarının Kürtler tarafından işlenen zulme, zorbalığa göz yummalarını ve desteklemelerini protesto ediyorlar. Hatta birkaç olayda Türk askerlerinin, Kürtler'i görülmedik gaddarlıklarından dolayı suçlu bularak linç etme girişiminde bulunma örnekleri vardır.

New York Times, 25 Nisan 1915: Ermeniler Toptan Katledildi

Kürtler Erzurum'u boşaltmakta olan binlerce Ermeni'yi merhametsizce katletti. Yarı resmi haber ajansına göre olay şöyle devam ediyor: "Şehrin savunma işi Alman komutan Posselt tarafından çok hayran bırakıcı mühendislikle hazırlanan modern ağır silahlarla organize edildi. Son gelen haberler gösteriyor ki; Erzurum'a yardım için acele eden ağır Türk takviyesi vaktinde ulaşmaya muvaffak olamadı. Erzurum'un teslim alınışı bütün Rusya'da sevinçle karşılandı. Büyük ve küçük şehirlerde geçit törenleri, gösteri manzaraları ve kutlama yer aldı. En büyük ve etkileyici gösteri ise Tiflis'teydi. Erzurum'un alınış haberini büyük Dük Nikolas şahsen kendi ilan etti. Tüm şehir çok iyi dekore edildi ve hatta büyük dük kalabalığın sevinç gösterilerine birkaç defa görünerek cevap verdi. Erzurum kalesine karşı olan operasyonlar en ağır hava şartları altında yürütüldü. Kar çok derindi ve hatta termometre -30 dereceden daha soğuk anları da tarihe kaydediyordu. "

New York Times, 1 Mayıs 1915: Kürtler Katliamları Yeniliyorlar

Ermenistan'daki Hıristiyanlara saldırılar çok şiddetli olmaya başladı.

JULFA- Nisan 29- Ermenistan'daki Hıristiyanlar'a yapılan son zamanlardaki katliamlar yenilenerek tüm Van gölü çevresinde devam etmekte.

Ermeni ve Kürtler arasındaki anlaşmazlık gün geçtikçe daha inatçı ve katı bir hal almakta. Bugün Çatak'ta son derece azgın, vahşi bir olay oldu.

New York Times, 6 Haziran 1915: Daha Fazla Ermeni Katliamı

Bitlis'te Kürt Zulmü ve Gaddarlığı. Silahli Ermeniler Organize Oluyorlar

TİFLİS- Haziran 5 – Rusların Van'ı işgalinden sonra Türk Ermenistanı'nda Kürt grupları Bitlis, Muş ve Diyarbakır bölgelerinde zulme devam ettiler. Gittikçe artan Ermeni gönüllüler Hıristiyan nüfusu Kürtler'den korumak için kıyasıya savaşıyorlar. Diyarbakır sakinleri Van Ermeniler'i gibi silahlı çete şeklinde örgütleniyorlar. İran Ermenistanı'nda Urimiye nüfusu Ruslar'ı coşkulu bir şekilde karşıladılar. Amerika heyetindeki mültecilere yiyecek Ruslar'dan geldi. Van ve Urimiye'deki konsolosluklar son birkaç aydır devam eden savaştan biraz zarar gördüler. Ruslar'ın bu bölgedeki başarısı Arap ve İranlılar arasında hoşnutsuzluk doğuruyor. Karışıklık gelişmekte. Çanakkale'deki Türk askerlerine yardım ve o tarafa konsantre olma, Kafkaslar'daki Türk birliklerinin silah ve cephanede sıkıntıya girmesine sebep oldu. Türk Ermenistan'ındaki belli başlı en büyük şehirlerinden biri olan Erzurum'da Türk kalesinden bir miktar topçu sınıfı başka bir yere nakledildi.

New York Times, 09 Mart 1916: Kürtler'in Müthiş Katliamı

Petrograd'ın İddiasına Göre 40000 Ermeni Erzurum'dan Çıkarılıp Katledildi.

Erzurum’da Sadece 16 Ermeni Sağ Kaldı.

LONDRA, 08.03.1916- Rusya’nın başkentinden Reuters muhabirinin gönderdiği habere göre Ruslar normalde 40000 olan Erzurum’daki Ermeni nüfusunun 16 tanesini canlı buldu.Muhabir şunları ekledi:

- Ermeni Mülteciler

Amerika adlı silahlı İtalyan yolcu gemisi dün Napoli ve Cenova kentlerinden 187 kabin yolcusuyla 1727 güverte yolcusu getirdi.Bu sayı savaş başladığından beri tek bir gemide getirilen en fazla yolcu sayısı.İtalyanların bir çoğu genç ve sıhhatliydiler fakat, bu ülkede aileleri olduğundan dolayı İtalyan hükümetinin onları askerlikten muaf tuttuğunu söylediler.

Gemide Ermenistan ve Suriye’ye İnsani Yardımdan Sorumlu Amerikan Komitesi tarafından bu ülkeye getirilen 45 Ermeni mülteci vardı.Bu insanlar daha önce Antakya’ya 80 mil uzaklıkta Akdeniz’e dayalı Musa Dağı’ndaki Habatle ve Baytas köyleri sakinleriydi.Yaptıkları açıklamaya göre geçen yaz sonlarında iki köyün 10000 sakini Türk subaylar tarafından içlerde bir çöle gitmeleri emredilmiş.Onlara köylerini terk etmeleri için verilmiş süre zarfında yaklaşık 5000 erkek, kadın ve çocuk Musa Dağı’nda sığınaklara kaçtılar, geri kalanı da bazı askerle himayesinde hiçbirinin kaçtığı haberi alınmadığı bir yere sürüldüler.Dağdaki mülteciler onları yerlerinden ayırmak için gönderilen Türk kuvvetlerini iki kere püskürttüler.Sonunda gizlice dağın güvenliğinden çok sayıda Fransız gemisinin devriye gezdiği Akdeniz kıyısında bir tepeye geldiler.Burada bez parçalarını dikerek ortasında elbise kumaşlarından oluşturulan kırmızı bir haç işareti bulunan büyük beyaz bir örtü hazırladılar.Bir Fransız savaş gemisi bunu gördü ve o zaman sayıları 2300 kadar olan mültecileri kurtardı.

Hepsi Said Limanı’na götürüldü ve çoğu ülkemize küçük gruplar halinde Amerikan Komitesi tarafından getirilecek.

New York Times, 26 Nisan 1915: Kürtler Daha Çok Ermeni Katlediyor

Van Said yakınlarındaki 10 köyün sakinleri öldürüldü. Dava Wilson'a gönderildi.

Kilisenin başkanından; dehşet verici zulmün delilleri terkedilmiş yerleşim bölgelerinde görüldü.

Büyük göçün hikayesi

Kılıçtan kaçanlara ve çok acı çeken binlerce insanın İran'dan kaçışları

TİFLİS Nisan 24- Rus sınırlarına ulaşan mültecilerin bildirdiklerine göre Ermeni katliamı Müslümanlar tarafından daha büyük ölçüde devam etmekte. Dediklerine göre; Ermenistan'da Van'ın yakınlarında 10 köyün sakinleri öldürüldü. Ecmiyazin'deki Ermeni kilisesi başı Katolikos, Erivan yakınlarında Başkan Wilson'a telgraf çekerek Ermeniler adına Amerika halkından; Erzurum, Mercan, Zeytun'daki katliamları ve Van'ın son durumunu bildiren ricalarını ve yardım taleplerini ilettiler.

Mültecilerin yerleştirildikleri köyleri gezen İran Urimiye'deki Amerikan misyoner Robert M. Cabarre diyor ki; Oradaki insanlara insanca davranış, merhamet, acıma hiç yok denecek kadar azdı. Köy yönetimi ve yardım komitesi her mülteciye 6 haftada 8 pound un dağıttı. Ortak basının aldığı habere göre; Salma'da 720, Urza'da 800 köylünün katledildiği doğrultusunda idi. Urza'dan kurtulan 13000 kişi hakkındaki acı verici durum, Salma'dan geçtikleri ve kurtulduklarını teyid edici şeklindeydi.

Katliamın izlerini yok etmek için 3 hafta yetmedi. Haftevan'daki kan gölleri, infaz yerlerini hala açıkça göstermekteydi. Çamur tabakalarının üzerlerine devrildiği 36 kurbanın şapkaları dağınık şekilde duruyordu. Hakatur

ismindeki genç adam ölülerle tıka basa doldurulmuş kuyudan kaçış hikayesi ile alakalı şunları söyledi. “O’da diğerleri ile birlikte kuyuya atıldı. Fakat üstünde duran ölü vücutlardan sıyrılarak çıkmayı başardı. Ve gece kaçtı. Hıristiyanların hepsi cesaretten ve kendilerini koruma durumundan yoksun değillerdi. Hosrova’daki 48 katledilmiş kurbanlarının cesetlerinin gömüldüğü Katolik misyonerlerin yerleri oturulamayacak hale getirildi, yakılıp yıkılıdı. Elizabeth Marcara bir ermeni kız ve genç David İshmu Kürtlerle nasıl mücadele ettiklerini anlattı. ” O’nun (genç kızın) hikayesi daha sonraları gerçekten doğrulandı.

Bayan Marcara’nın dediğine gore,”Kürtler köy kapılarını yıktıklarında biz tüfeklerimiz aldık ve çatıya çıktık. Ben 80 atış yaptım Kürtler köyün dış duvarlarına doğru geri çekilmeye zorlandı. Orada ben ve David, ikişer tane adam öldürdük. Daha sonra 4 daha öldürdük. Onlaradan birisi komutandı. Kürtler ganimetleri ve elindekileri bırakarak ölülerini geri taşımak suretiyle geri çekildiler. Savaş 3 saat sürdü. Komutanlarının ölümü Kürtlerin geri çekilmesine sebep oldu. Çatılardan indik ve arkalarında bıraktıkları şeyleri ele geçirdik. Takviye ile ben akrabalarıma kaçtım. Kürtleri Haftevan’ı yağma etmekler megullerken gördük. Ve üzerlerine ateş açtık. Fakat ganimetleriyle birlikte kaçtılar. Dilman yakınlarında birisini öldürdüğüm 15 Kürt tarafından hücuma uğradık. Kürt ve Türkler’in Ruslar’a karşı yenilgisinden sonra askerin biri İran hükümetine benim hakkımda bir şeyler dedi ve Ruslara karşı savaşırsam, Türk alayının başı olmamı önerdiler. ”

New York Times, 29 Nisan 1915: Türkler’in Son Katliamlara Yardım Ettiği Söyleniyor

“Amerikan misyoner raporlarına göre; Kürtler’in yüzlercesini öldürmesine izin verildi.”

Dün Presbeteryan dışişleri misyonları yönetim kurulunca alınan bilgiye göre; 800'den fazla yerli Hıristiya'nın Kürtler tarafından katledildiği ve Urumiye ve İran'da en az 2000 kişinin de hastalıktan öldüğü bildirildi. Türk askerleri katliamlara yardım veya izin vermekle suçlanıyor. Tebriz'deki Presbeteryan misyoner hastanesinin başı ve Amerikan konsolosluğu tarafından yardım komitesine de başkan olarak atanan Dr. W.S. Vanneman'dan iki mektup alındı. Dr. W.S. Vanneman sıkı bir sansürden dolayı bu mektupları yönetim kurulu yerine New Jersey Salem'deki karısına yazdı. Daha sonra bu mektuplar karısı tarafından yönetim kuruluna gönderildi. 14 Marttaki mektupta, Dr. W.S. Vanneman; "10 gün önce Salmas'taki Kürtler Türk güçlerinin izniyle Mestorian ve Ermenistan'daki yaklaşık 800 erkeği topladılar. 400 tanesi Hasrova ve 400 tanesi de Hafdevan'a ekmek verme bahanesiyle gönderildi. Birkaç gün burada tutulduktan ve işkence edildikten sonra katledildiler. Birçok kadın ve çocukta yerlerinden uzaklaştırılıp eziyet edildi. Bunlar Rus ordusunun Salmas'ı almasından bir veya iki gün önce oldu. Bizler Urumiye hakkında çok endişeliyiz. Dr. Shedd'den 1 Mart tarihli mektup, elçi vasıtasıyla iki gün önce geldi. Dr. Shedd bazı şeylerin daha da kötüye gittiğini söyledi. Gülbashan köyü daha önce Kürtler'e karşı savaşmadığından, Kürtler tarafından rahatsız edilmemişti. Fakat şimdi yakıldı ve yıkıldı. Bu köyün en son kalan köy olduğunu düşünüyorum. Köyün en çok bilinen 51 erkeği akşam evlerinden alınıp mezara götürülüp öldürüldü. Kadın ve kızlar tecavüz edilmekten kurtulamadılar. Bu Türk askerleri tarafından yapıldı. Urumiye kentindeki Roman Katolik misyonundan 40 erkek alınıp birkaç gün hapis tutulduktan sonra gece şehirden iki mil öteye götürülüp öldürüldü. Dr. Shedd Tebriz'deki Amerikan konsolosluğunda yapılan görüşmeden sonra Urumiye'ye gidilmesinin imkansız olduğu Amerikan konsolosluğundan bildirildi. Sayın Paddack yardım için mümkün olan bütün yerleri telgrafla bildirdi. Biz fazla şey yapamıyoruz. Urumiye'deki misyoner heyeti, mülteciler için 40 bin dolar fidye ödemeye zorlanıyor diye duyuyoruz. Fakat bunun doğru olup olmadığını bilmiyoruz ve doğru diye korkuyoruz." Dr.

Shedd Urumiye'de 800 kişinin öldürülmüş olduğunu ve en az bir o kadar kişinin de hastalıktan öldüğünü yazıyor. Bu sadece Hıristiyanlara uygulananlar. Bu büyük bir oran, hatta Rusya'ya kaçanların yarısından daha fazla. 21 Mart tarihli mektubunda Dr. Vanneman:

"Bizler Urumiye hakkında çok endişeliyiz. Ayın 17'sinde Türk güçleri bizim temsilciliğimize ve Roma Katolik temsilciliği'ne saldırdılar ve 5 Rus rahibi alıp çok kötü davrandılar. Onların ölüp ölmediğini bilmiyoruz. Bay Allen'e de çok kötü davrandılar. Çünkü o üç elçiyi göndermişti. Katolik temsilciliğinin kapıları yakıldı ve oradakilerde büyük tehlike altında. Elçi Morgenthau'nun Urumiye'deki Hıristiyanların korunmasıyla ilgili direktifleri buraya ulaştı. Fakat artık çok geçti. Bizler Urumiye'de kalan Hıristiyanların buradan uzaklaştırılması için çalışıyoruz. Bazı Hıristiyan vaizler çarmıha gerildiler ve bazıları da yakıldı. Fakat bunlar diğer mezheptendiler. Eğer Rus güçleri yeniden geri çekilirlerse her bir Hıristiyan Tebriz'den ayrılmak zorunda kalır. Bizler yardım için 6000 dolar aldık ve en az 15000 dolar harcadık. Eğer Urumiye'deki insanlar ayrılmak zorunda kalırsa bunların beslenmesi gerekir ki, hayal edebilir misin ne kadar paranın gerekeceğini? Amerika'dakilerin buradaki olayları anladığına inanmıyorum. Burada olanlar Suriyeliler'in ve daha kötüsü Ermeniler için geçerli olmak üzere buradakilerin yok edilmesi. Bir ümit var. O da Rusya'nın işgal etmesi."

New York Times, 9 Mart 1920: Kürtler Ermeniler'le Barış Yaptı

Kürdistan'ın Özerklik İsteme Endişesi Türkler'i Telaşlandırdı

İngiltere Desteklediğini Söyledi

Önerilen Devlet Türkiye ile İran Hindistan Yolu Üzerinde bir Engel Oluşturacak.

İstanbul, Mart 8 (Associated Press tarafından gönderildi)

Türk basını Ermeniler ile Kürtler arasında varılan anlaşma ve Paris'teki Kürt liderlerin Kürdistan için özerklik kazanma çabaları nedeniyle çok endişeli.

Kürdistan'ı Senatoda temsil eden Abdulkadir Efendi bugün gazeteciler kendisine geldiğinde, Ermeniler ve Kürtler arasında savaşı durdurmak üzere bir anlaşma yapıldığı haberlerini doğruladı. Ve kararlı bir şekilde Kürdistan'ın özerklik hakkını savundu.

Bunu takiben, Abdulkadir Efendi Müslüman basının şimşeklerini üzerine çekti ve basın Halifeden ayrılmak istemediklerini ifade eden Kürtler'in birçok mesajını kanıt olarak alıntıladı. Abdulkadir Efendi, Kürdistan'ı Geliştirme Topluluğu'nun liderlerinin İstanbul'la dini bağlarını koparmak istemediklerini fakat dillere düşmüş kötü yönetim nedeniyle siyasi özerklik istediklerini belirtti.

"Türk gazeteleri dini bağların koparılmasının teklif edildiğinde ısrar ediyorlar ve Kürt liderlere dini sebeplerle saldırıyorlar. Tasvir-i Efkar (Fikirlerin Aynası)'da:

> "Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Müslüman dünyasının bir parçası olmayan Kürdistan'a ne tür bir fayda gelebilir? Osmanlı Senatörü'nün bu tür fikirler beslemesi gülünçtür." dendi.
>
> Yarım milyondan daha az bir göçebe nüfusun halk oyunu ifade edemeyeceği iddia ediliyor ve Türk meseleleri ile aşina olan diplomatlar, genel olarak Kürt özerklik hareketinin kendileri için daha iyi işler yaratmak çabasında olan küçük bir siyasi kliğin arzusu olduğunu ifade ediyorlar.

Kuzeyde bağımsız bir Ermenistan, güneyde Britanya'nın kontrolu altındaki Mezopotamya ile sınır olan özerk veya bağımsız bir Kürdistan'ın Türkiye ile İngiltere'nin kontrolunde bir İran Hindistan yolu projesi için önemli bir

engel oluşturacağı iddia ediliyor. Bu nedenle burdaki diplomatlar özerk veya hatta bağımsız bir Kürdistan fikrinin İngiltere'nin güçlü bir desteğini almamasının kendilerini şaşırtmayacağını ifade ettiler.

Yüksek Konsey'in sınırlar konusudaki kararını Türkler, ve Türkiye'deki Ermeniler ve Rumlar sabırsızlıkla beklemektedirler. Rumlar Trabzon'daki nüfusun büyük bir oranını oluşturdukları ve görünüşe göre Ermenilerle de uzlaştıkları için, şu anda İstanbul'da, genel olarak Trabzon'un Ermenistan'ın Karadeniz limanı olacağı ve Trabzon ve Erzurum'un muhtemel diğer ilavelerle Ermeni Cumhuriyeti vilayetlerini oluşturacağına inanılmaktadır.

Ermeniler, Akdeniz'de Adana'yı ve tarihi dayanaklarla Karadeniz'e uzanan bir şerit talep ediyorlar, fakat böylesi bir ülkeyi düşman Türkler'e karşı korumak büyük ordular gerektireceği için Yüksek Konsey'in bu tür bir devlet oluşturması ihtimalinin çok az olduğu düşünülmektedir.

Ermeni temsilcileri, Katolik ve Ortodoks Piskoposları ve Protestan kiliseleri Maraş katliamları nedeniyle bir aylık yas ilan ettiler. Kiliselerde çan çalınmayacak ve sinemalar ve diğer eğlence yerleri kapalı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ERMENİLER VE BU DÖNEMDE YAŞANAN OLAYLARIN NEW YORK TİMES GAZETESİ'NE YANSIMASI

A) GERÇEKLEŞEN TEHCİR OLAYINDA DİN ÖNEMLİ BİR FAKTÖR OLMUŞ MUDUR?

1) Sebep Hıristiyanlık Meselesi midir?

1899 tarihinde Washington Post Gazetesi başyazarı Mr.Richard "Fesatçı Cemiyeti" başlıklı bir makale yayınlamıştır. Bu makalede Türk ve Ermeni olaylarının ana sebebinin din çatışması olmadığı vurgulanmakla birlikte misyonerlerin bu konuda problemin kaynağını oluşturduğunun fark edildiğini görüyoruz" diyor ve devam ediyor (Kuran, 2001:56).

"Ermeniler'in Hıristiyan olduklarından dolayı zulme uğradıklarına inanmak kabil değildir. Buna da son derece eminiz ki Ermeniler Osmanlı Hükümeti tarafından daima inayet ve atifetlere mahzar olagelmişlerdir. Resmi ve gayri resmi memuriyetler istisnasız onlara açıktır. Hatta Washington'da bile Osmanlı Devleti'nin Hıristiyan diplomatları bulunmuştur. Ermeniler'in güya Osmanlı Padişahı tarafından eziyet ve cefaya duçar edildiklerine inanacaklar ancak ya cahil veya hasta adamlardır…Şunu bilmeliyiz ki Ermeniler cezaya çarpıldılarsa Hıristiyanlıklarından değil isyan hareketlerinden ve kanuna karşı gelmelerinden dolayıdır.Türkler mezhep kavgalarında bulunmazlar ve asla etmediler.Şuna da tamamı ile eminiz ki, misyonerler Ermeniler'i haliyle bırakırlarsa bu babta hiçbir mesele zuhur etmez. Bunları bildiğimiz cihetle Ermeni komitesiyle asla münasebetleri olmamasını okuyucularımıza tavsiye ederiz."

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 20 Mart 1915

PETROGRAD, Mart 19. – İran'ın Kuzeybatısı'nda, Urumiye'den gönderilen bir telgraf, Ruslar'ın ilerlemesinden kaçan Türkler'in ve Kürtler'in Yafa ve Tebriz arasındaki kasabaları boşaltmadan önce köyleri yağmaladıklarını ve yaktılarını ve yaşayanların bazılarını öldürdüklerini belirtmekte.

Salmaz, Pagaduk ve Sarna'da kasabaların yıkılması emrinin Türk Komiseri tarafından verildiği söylenmektedir.

Antvat'ın bütün Ermeni halkı bir araya toplandılar ve, bu mesaja göre, 600 erkek öldürüldü ve kadınlar Müslümanlık inancını kabul etmeye zorlandıktan ve sonra gruplara ayrıldılar ve iç bölgedeki değişik kasabalara gönderildiler.

New York Times, 22 Mart 1915: Türkler Katliamlara Yeniden Başlıyor

Kuzey Simirna'da bir köyde 60 Hıristiyan aile katledildi. Atina Mart 22 Anadolu yakası Kuzey Simirna 'da Ayvalı yakınlarında bir Hıristiyan katliamı daha haber edildi.

New York Times, 10 Nisan 1915: Türkler Hıristiyanlar'a Karşı Saldırılarını Yeniliyorlar

Düzensiz çeteler ellerinde bulunan bölgeleri Bulgaristan'a geri verdi.

LONDON Pazartesi Nisan 10 – Türkler'in şu anda boşaltmakta olduğu Bulgaristan'a geri verdikleri bölgelerde vuku bulan ve Türkler'in Hıristiyanlar'a yaptıkları birkaç zorbalık ve tecavüz olayları daha bildirildi. Atina'dan Reuters

habere çekilen fotoğrafta; “Düzensiz Türk çeteleri hususi Hıristiyan dükkan ve yerleşim yerlerini yağma etmek için toplandılar. ” bütün kadınlara çok kötü davranıldı. Bulgaristan’a teslim edilen bölgelerin dışında kalan 4 Hıristiyan köyleri Bulgaristan idaresinde kalmak istemeyen Türkler’e yer ayarlayabilmek için zorla boşaltıldı.

New York Times, 26 Nisan 1915: Hıristiyanlar’ın Büyük Kaçışı

Düşmandan Kaçmaya Çalışırken Binlerce Kişi Büyük Zorluklar Yaşıyorlar

DİLMAN, İran-Nisan 24 (St. Petersburg üzerinden Londra’ya Nisan 26.)

20.000 ile 30.000 arasında Ermeni’nin ve Nestoryan Hristiyanı’nın Azerbaycan ilinden göçü, kaçamayanlardan 1500’ünün katliamı, Urumiye’de Amerikan Misyonerliği’nin binalarında kalan 2000 kişinin hastalıktan öldüğü ve Kafkasya’da da aynı sayıda mültecinin bulunduğu haberleri doğrulandı.

Ocak ayının birinci gününü ikinci gününe bağlayan gecede Rus güçlerinin Urumiye’yi terkettiğinin anlaşılmasından sonra yaklaşık 10.000 Hıristiyan parasız, yataksız ve erzaksız olarak Urumiye’yi terketti. Araçlar, develer ve eşekler ancak daha önce satıldıkları fiyattan kiralık olayak veriliyorlardı.

Hakın çoğunluğu dize kadar çamur içinde dağ geçitlerinden dondurucu bir havada geçtikleri yolculuklarına yaya olarak başladılar. Dilman’da Şahpur ovasından gelen çok sayıda kişi de onlara katıldı. Fakat Hosrova’daki Roman Katolik Rahibi olmasa burdaki durum tarihi bir felaket haline gelebilirdi. Misyonerlikteki rahibelerin durumlarını emniyete aldıktan sonra Rahip göç edenlere katıldı ve birçoğuna ekmek ve barınak sağlamayı başardı.

Kervansaraylar o kadar kalabalıktı ki çok az kişi oralarda kalabilir ve binlerce kişi çamurda ve karda uyudu. Çocuklar yolkenarlarında ve kervansaray köşelerinde doğdular.

Rusya sınırında, Nor Jugha'ya varıldığında pasaport zorlukları kaçmakta olan insanların dertlerine yenisini ekledi. Çıldırmış anneler soğuktan ve açlıktan çocukların çektikleri acıları dindirmek için çocukları Aras nehrine ve gölcüklere attılar.

Rahip ekmek dağıtmaya başladığında açlıktan ölmekte olan kalabalığı durdurabilmek için sırtını duvara yaslamak zorunda kaldı. Çamur, soğuk ve mültecilerin dizlerine kadar elbiselerinin donduğu açıkta geçirilen geceler trenle insanlar dağılmaya başlayıncaya kadar üç hafta sürdü.Bu süre boyunca yüzlercesi kapalı bir yerde veya bir ateşin yanında uyumamıştı.

Louisville İlahiyat Okulu mezunu Isaac Yonan mülteciler arasındaydı. Göç boyunca olanları anlatan bir günlük tuttu. Bu günlükte anlatıldığına göre göçmenler arasında Urumiye'den yaşlı bir adam ve üç tanesinin kucakta olduğu altı çocuklu, iki gelini vardı. En büyük çocuk 9 yaşındaydı. Sekiz gündür yoldaydılar ve çamurda günde ortalama yirmi mil ilerliyorlardı. Yaşlı adam bir gölcüğe saplandı ve kendi isteği ile orada ölüme terkedildi. Bir kadın yolda doğum yaptı ve bir saat sonra yine ağır adımlarla diğer mültecilerle yürümeye devam etti.

Bir kervansarayda iki çocuk kaybolmuştu ve diğer kırk kişi ile beraber Kazaklar tarafından tutuldular. Askerler sık sık kadınlara atlarını vererek büyük bir insanlık sergilediler. Bir kadın babasını ölünceye kadar beş gün taşıdı. Yol kenarında elbiselerine sarılı bebeği hala yaşar bir halde olan bir kadın ölü olarak bulundu.

Sınırın Rusya tarafında Nahçıvan'da bir tren istasyonunda bir günde yirmi kişi öldü. Toplam ölü sayısı yüzlere ulaştı. Ölen insanlara aldırış edilmiyordu ve onlar için yas tutulmuyordu. Adeta ölenlere hayatta kalanlar tarafından gıpta ile bakılıyordu.

New York Times, 12 Temmuz 1915: Türkler Yerli Hıristiyanlar'ı Tahliye Ediyorlar

Amerikalılar'ın ileri sürdüğüne göre; Yunan ve Ermeniler evlerinden sürüldü ve kılıç zoruyla din değiştirmeye zorlandılar.

Atina Temmuz 11- Türkiye'den gelen Amerikalı yolcuların şahit olduklarına, yerli kaynaklardan da teyid edildiğine göre, Türkler'in ilk Bizans İmparatorluğu'nu fethetmesinden bu yana Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Hıristiyanlar bu kadar stresli ve tehlike içinde olmamışlardı.

Türkiye'deki iki Hıristiyan toplum Ermeni ve Yunanlılar sistemli bir şekilde evlerinden uzaklaştırıldılar ve Türk köylerine küçük gruplar halinde dağıtıldılar. Oralarda onlara hemen İslama girme veya kılıç veya açlıktan ölme seçimini verdiler. Onların evleri, mal ve mülklerine hemen Türk komşuları sahip çıktı veya Makedonya'dan gelen göçmenlere verildi.

2) Misyonerler'in Ermeni Olaylarındaki Etkileri

Misyonerlik, Hıristiyanlığın ortaya çıkışından beri belirli aralıklarla dünyaya yayılan bir faaliyetti. En geniş faaliyetlerini ise XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyıl başından itibaren gelişen ve XX. yüzyıl başında doruğuna ulaşan " çağdaş misyonerler" döneminde yapmışlardır. Aynı zamanda kapitalizmin geliştiği, sanayi devrimlerini tamamlayan ülkelerin dünya ham madde

kaynaklarını ve pazarlarını ele geçirmeye çalıştıkları bir dönemdi bu dönem (Kocabaşoğlu, 1982: 67).

Bu çağda misyonerlik faaliyetlerini yürüten en başta gelen ülkeler ABD, İngiltere, Almanya ve Hollanda'nın Protestan misyonerleri idi. Misyoner örgütleri aralarında dünyayı paylaşmışlar ve ABD'ye Osmanlı İmparatorluğu düşmüştü.Protestan misyoner örgütlerinin dünyayı aralarında paylaşmalarında Osmanlı İmparatorluğu esas itibariyle ABD'nin payına düşmüştü. Bu paylaşım sonucunda başlıca iki büyük Amerika Protestan misyoner örgütü İmparatorlukta faaliyet göstermiş ve en güçlü olanı kısa adı ABDFM olan yada çoğu kez olduğu gibi BOARD diye anılan American Board of Commissioners for Foreign Missions adlı örgüttü. İkinci örgüt ise 1870 yılından sonra Suriye ve Lübnan'daki çalışmaları devralan Board of Foreign Missions of the Presbyteria Church (BFMPC) idi (Kocabaşoğlu, 1982: 67).

Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili pek bilgileri olmayan misyonerler dinlerini yayma çalışmalarını başlatmışlardı.Fakat durum bekledikleri gibi olmamıştır.Hedef kitle olarak belirledikleri Müslüman ve Yahudiler'in din değiştirme niyetleri yoktu. Bu durum üzerine Hıristiyan olan Ermeniler üzerinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ermeniler kendi mezheplerinde olmayan özgürlüğü Protestanlık mezhebinde bulmuştur ve akınla mezhep değiştirmiştir. Başlangıçta sağlık ve eğitim hizmetleri ile ilgilenen misyonerler Ermeniler'le kurdukları ilişkiler sonucu politik ve siyasi alanlarda da faaliyete girişmişlerdir (Akgün, 1988: 3).

"Ön yargılı ve katı hükümler, genellikle devletin Ermeniler'le ilgili politikalarında olmuş, misyonerlerin Ermeniler'le ilgisi oranında gelişmiştir. XIX. yüzyıl sonunda Ermeni ihtilal komitelerinin faaliyetleri sonucu devletle Ermeniler'in arası açıldıkça, pek çok misyoner, o tarihe kadar Ermeniler'le kurdukları yakın ilişkiler ve iç içe durumları dolayısıyla devlete karşı Ermeniler'in

savunucuları durumuna gelmişler, hatta onları Türkler'e karşı bağımsızlıklarını istemede yüreklenmişlerdir.

…

Yıllar geçtikçe Türkiye'de artan Amerikan yatırımı, dolayısıyla da Türkiye'deki Amerikalı diplomatlar, bu yatırımlarının yansıdığı kurumlarını korunması ve doğal olarak bu kurumlarla ilgili misyonerlerin güvenliklerinin garantisi için Türk yetkililerinin kapılarını çalarken, Amerikan Sefarethanesi'nin ve Konsoloslukları'nın tek uğraşısı da Ermeniler, misyonerler ve kurumları olmaya başlamıştır.

…

Ermeniler'le daha da yakınlaşmaları, Türkler'den iyice uzaklaşmalarına yol açmış, uzun kalışları sırasında bazı misyonerler dinlerinin gerektirdiği insancıl amacı unutarak Türkler'e düşmanca hisler beslemiş, açılan arayı kapatmak bir yana, Türkçe dahi öğrenememişlerdir." (Akgün, 1988:10).

Misyonerler yaptıkları hatayı kendileri de itiraf ederken, Türkler'in kendilerine karşı son derece iyi davrandıklarını da gizleyememişlerdir.Miss Seymour adlı kadın misyoner ise Amerikalılar'ın, kaldıkları ülkenin yasalarına uymak zorunda olduklarının bilincinde olmalarına karşın, devlete karşı tavır almış Ermeniler'le taraf olmalarının Türkler'le aralarına sürtüşme soktuğunu itiraf ediyordu. Ayrıca gerginleşen ilişkilere karşın Türk Hükümeti'nin ne misyonerlerin öğrettiklerine, ne de vaazlarına karışmadığını da ekliyordu.

Fakat yukarıda zikrettiğimiz misyonerin fark ettiğini uzun yıllar Türkiye'de bulunduğu halde fark edemeyen misyonerler de olmuştur. Misyoner Bliss'in yazdığı kitabın giriş kısmında söyledikleri ne Türkleri ne de mensup oldukları dini anlayamadığının açık göstergesidir.

"Ülkeleri (Ermeniler'in) eğer mensup olduğu din imkan bıraksa, ordusu ve erkânı ile ne zalim ne de kindar olmayacak, ayrı bir ırktan zengin ve kudretli bir hükümdar tarafından kontrol edilmektedir. Bu ırk Müslümandır ve kendilerine asırlar boyu, Allah'ın takdirini ve ebedi saadeti kazanabilmek için en geçerli pasaportun bir Hıristiyan öldürmek olduğu tekrar edile gelmiştir. Bu korkunç fanatizm marazi tesiri altında, geçen yıl içinde himayelerindeki zavallı Hıristiyanlara kurtlar gibi saldırarak, bir kusur işledikleri için değil, sadece Hıristiyan oldukları için erkek, kadın ve çocukları acımazsız bir şekilde katletmişlerdir" (Akgün, 1988: 35).

Misyonerlerin tarihini yazan Dwight, Misyonerlerin öğrettikleri doktrin'i şu şekilde izah etmiştir.

"– Kanun hükümlerine gerek olmadan Allah'a inanarak kurtulmak şeklindeki standart reform doktrini, uyanmış ve öğrenmek isteyen dimağlarda önce endişeyle karşılanan, sonra yerleşip kalan, esas ve merkezi hakikati teşkil ediyordu" (Gürün, 1983: 43).

Bir başka yazar Elie Kedourie yukarıdaki doktrinin amacına Ermeniler üzerinde ulaştığını ifade eder.

"Bu fikirlerin aşılanması Ermeni toplumunun iç işlerinde olduğu kadar Osmanlı iktidarı ile münasebetlerine de tesir etmekten geri kalmadı.En evvel Ortodoks ekseriyeti ile Protestanlığ'a geçenler arasında misyonerlerin teşvik ettiği bir ikileşme ortaya çıktı ve yeni bir Protestan Ermeni toplumu teşekkül etti.Bilahare Ortodoks toplumun içinde aydınlar ve tutucular diye gruplar ortaya çıktı. Bir süre sonra, bekleneceği üzere aydınlar galip geldi ve Ermeni toplumunun yönetimi yeniden düzenlendi. Ruhani Hiyerarşi'nin geniş imtiyazları ellerinden alınıp, seçimle gelen topluluk Temsilciler Konseyi'ne verildi" (Gürün, 1983:43).

Buradan da anlaşılacağı üzere dinlerini yaymak amaçlı, iyi niyetlerle geldikleri ülkeye sonradan farklı bir gözle bakmış olan misyonerler ülkelerine gönderdikleri raporlar ve yazdıkları kitaplarda Amerika'da Türkiye'yi ve Türkler'i yanlış tanıtmışlar ve anlatmışlardır .

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 18 Şubat 1915: Ermeniler İçin Rica

Dr. W.A. Shedd bakan Lansing'i Türkiye'yi protesto etmesi için sıkıştırıyor veya sevk ediyor.

Amerikalı misyoner Dr. William A. Shedd Presbyterian kilisilerinde yönetim kurulunda bulunan, aktif olarak 20 yıl İran'da hizmet veren ve yakınlarda ülkesine geri dönen Dr. William Devlet Bakanı Lansing'e Ermeni kıyımı ve onlara yapılan zorbalığı yazarak bildirdi. Bu yazısında "Kesinlikle hiç şüphe yok ki bu zulümden etkilenen Ermeniler'den sadece Türk devleti sorumludur." Tam olarak aynı zulüm bir yıl önce İran'da vuku buldu. Türkler'in işgali sırasında orada bulunan Türk subayları ve emri altındaki kişiler tarafından olmuştur. Bu zulmü inceleyecek olursak çaresiz, zayıf, erkek ve bayanlar öldürülmüşlerdir. Kadınlar bu zulümden çok ızdırap çekmişlerdir. Kadın ve kızlar esir alınmışlar, çok kötü hayat şartlarının neticesi olarak binlercesi salgın hastalıklardan ölmüşlerdir.

"Ben eminim ki; benim gibi düşünen ve hisseden Amerikalı'lar vardır ki bizim devletin Türk Devleti tarafından işlenen böyle çok büyük bir suç ve zulme karşı prostesto yapmaması çok korku verici bir durumdur. Ve büyük çoğunluğu zayıf kadın ve çocuklardan oluşan bu zulme karşı bir şey yapmamak çok nadir karşılaştığımız insanlığa hizmet imkanını elden kaçırmaktır. Daha Amerika onurunu ciddi sarsıcı riski, insanlık ve adalet adına konuşma adına çok

alçalttığımızı da saymazsak. Benim elbette diplomatik işlere tavsiye gibi bir şey yapmamın küstahça olacağının farkındayım ama Türkiye'de bu ızdırap çeken çok sayıdaki muhtaç insanlar ümitsiz ve bu konuda tek ümitleri Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfuzunu kullanarak bir şeyler yapması.

New York Times, 10 Mart 1915: Bir Katliam Tahmini

Buraya ulaşan misyonerler, bu işte Türkler'i suçladılar.

Carpathis gemisiyle dün Piracustan geçerek Kudüs'ten gelen Amerikalı misyonerler Vardanalles'in düşüşü mübarek topraklarda Yahudi ve Hıristiyanlar'ın katliamı olsa gerek diye demeç verdiler.

Grup Mr. ve Mrs. Kelsey, Mrs. E.Meader, Miss F.Person, M. Kelsey ve Miss Alice Jones Philedelphia'daki kız misyoner okulunun müdüründen oluşmaktadır. Kudüs'lü Arkadaşlar Topluluğu tarafından çok zalimce muamele görüyorlar. Yüzlercesi orduya girmeye zorlandı ve Şam'a talim için gönderildi. Fiziksel olarak savaşmaya uygun olmayanlar ise Mısır'da mart soğuğunun sıkıntı ve cefasına katlanmaya ve hem de Kudüs ve Yafa arasında köleler gibi her türlü işlere zorlandılar.

New York Times, 16 Eylül 1915: Morgenthau'ya Ermeniler'i Asarak Cevap

Şu anda sürmekte olan yok etme savaşına karşı protesto devam ediyor.

LONDRA –Perşembe Eylül 16- Selanik'te bulunan Times dergisi muhabiri yakınlarda bildirdiğine göre; Türkiye'den gelen bütün haberler Türkler'in Ermeniler'e karşı olan gaddarlığının ne kadar doğru olduğunu gösteriyor. Alınan

bilgiler göre; 800 binden 1 milyona kadar olan insanların yok edilme kampanyası resmi bir amaç. Hıristiyanlar ölümden ancak Müslümanlığ'ı kabul ederek kurtulabiliyorlar. Bu durumda bütün din değiştiren ailelerde evlenme yaşında olan, evli kadın, kız kardeşler ve çocuklar diğer Türklere dağıtılmaktadır ve gelecekte Hıristiyanlığ'a geri dönmeleri gibi bir durum söz konusu değildir.

İstanbul'daki Amerikalı Bakan Amerikalı misyonerlerin maruz kaldığı tehlike ve yapılan katliama karşı protesto etti. Bu protestoya yalnız İstanbul sokaklarında lider vasıflı Ermeniler'i asarak cevap verildi.

3) Osmanlı'nın Dindeki Hoşgörü Politikası

Bu konuda yabancı yazarların söylediklerine kulak verdiğimizde Batılıların'da gerçeği görebildiklerine şahit oluyoruz. Mesela Powell şunları söylemektedir:

"…. Türkler, diğer dindaşları Araplar gibi, fıtraten fanatik değillerdir. Aslında Osmanlı İmparatorluğu tarihinde, bir nefretten kaynaklanan katliam ve dini taassup, Avrupa Devletleri'nin XIII. asırdan XVI. asra kadarki tarihlerine kıyasen çok azdır. Haçlılar Filistin'de Müslüman esirleri keserlerken, İspanya'da engizisyonun dehşeti had safha da iken, Kromwel'in askerleri İrlandalı Katolikleri katlederken, Fransa Kralı'nın emri ile Fransa'da Protestanlar'ın kökü kazınırken, bütün Avrupa ülkelerinde Museviler hesapsız zulüm ve vahşete tabii tutulurken, Küçük Asya'da Müslüman , Hıristiyan ve Museviler'in yan yana , tam bir dostluk içinde yaşadıklarını hatırlamak yerinde olur." (Gürün, 1983:36).

Felix Valyi' de şunları dile getirmektedir.

"Müslüman yönetimin hoş görüsü konusunda en büyük tanıklık, takibe uğrayan Hıristiyanlar'ın ve diğer mezhep mensuplarının kendi dinlerini serbestçe

icra edebildikleri Müslüman topraklarına iltica edişleridir. XV. asır sonlarında takibata uğrayan İspanya Musevileri büyük bir topluluk olarak Türkiye'ye iltica etmiştir.Macaristan ve Transilvanya'nın Kalvenistleri, Transilvanya'nın Ünitarinleri, fanatik Habsburg hanedanının eline düşmektense Türklere gitmeyi tercih etmiştir. XVII. Asırda Silezya'nın Protestanları ümit dolu gözlerle Türkiye'ye bakmışlardır, din hürriyetini elde edebilmek için Müslüman idaresine memnuniyetle gireceklerdi. 1736 yılında Rus Devlet Kilisesi'nce takibe uğrayan "Old Believers" mezhebine mansup kazaklar, Hıristiyan kardeşlerinin kandillerine tanımadığı hoşgörüyü Türkiye'de bulmuşlardır." (Gürün, 1983:37).

Talcott Williams'ın sözleri de bize Osmanlı'nın fazlasıyla hoşgörülü olduğu inancını taşıdığını göstermektedir.

"Asya Türkiyesi'nin Hıristiyan ırkları, geçmiş ve bugünkü Osmanlı yönetiminin suçlama belgesidir. Onların mevcudiyeti Osmanlı Sultanları'nın ve idarelerindeki Müslümanlar'ın bir milletin ilk gelişme döneminde dini inanç birliğinin sağlanmasının gerektiğini aksi taktirde her türlü birleşmenin yok olacağını görebilecek kadar akıllı olmadıklarının bir delilidir.Avrupalı ırklar bunu iyice anlamış ve tatbik etmişlerdir. Bugün insanların hatırlayabildikleri en eski devirlerden beri hemen bütün Avrupa ülkeleri, yerleşmiş dinden ayrılmayı önleyecek tedbirler almışlardır…Osmanlı mevzuatı ve yönetimi Yabancı mezhep ve düşman inançların dini teşekküller kurmasında ve eğitimlerinde, Fransa'da mezhep ve inançlar konusunda bin yıldan beri tatbik edilen Galler'den kalma hürriyetten çok daha müsamahalıdır" (Gürün, 1983: 37).

Görüldüğü üzere Osmanlı İmparatorluğu İslamiyet'in getirmiş olduğu hoşgörü ve uzlaşma prensibini herkese ve her dine uygulamış olmasına rağmen yinede iftiralardan kurtulamamıştır. Ve Ermeni meselesi hep Müslümanlık ve Hıristiyanlık çatışması olarak ele alınmıştır. Ermeniler'in Osmanlı elinden kurtarılması dini bir vecibe addedilmiştir.

Eğer Osmanlı İmparatorluğu din, dil, örf ve adet bakımından kendisine tâbi milletlere büyük bir hürriyet vermeseydi netice başka olurdu.

“Ya bu azınlıkların daha ilk günden mukavemetleri ile karşılaşır, devletin en kuvvetli olduğu bu asırlarda onları ezer yok ederdi. Veya kudretine, kuvvetine baş kaldıramayan mâsum kütlelerin en ufak bir mukavemet gösterememiş olmalarından faydalanarak, onları dini ile, dili ile, örf ve adetleri ile kendi varlığı içinde eritirdi” (Saral, 1970: 62).

Osmanlı İmparatorluğu’nda serbestçe yaşamakta olan Ermeniler kendi milletlerinden , kendi dinlerinden olup ta Osmanlı’ya isyan etmeyi, onlara para vermeyi reddeden birçok kişiyi hunharca katletmişler ve yakındıkları Osmanlı’nın insafsızlığından kat kat daha fazlasını göstermişlerdir.

“Kendilerine para vermeyen, zengin bir Ermeni olan Jamharyan Taşnaklar tarafından Moskova’da öldürülmüştü. Bu zat bir Ermeni yetimhanesinin bütün masraflarını veriyordu. Yine aynı sebeplerle İzmir’de Balyozyan öldürüldü…. Komitenin tehdit mektuplarıyla istediği parayı vermeyen Rus Ermenisi Bahalyan Novorosisk sokaklarında boğazlandı.Kendi kafasıyla hareket eden ve onların hareket tarzını beğenmediğini söylemek cesaret ve kahramanlığında bulunan Tohmakayan Vartabet kandırılarak şehir haricine çıkarılmış ve parça parça doğranmıştır…Erzurum’da öldürülen ve Ermeni ihtilal bayrağını mukaddes kanıyla boyayan kurbanların ilki olan Georgesiyan, Taşnaksutsuyun azası idi. Ama onların münasebetsiz hareketlerini tenkit etmişti.Erzincan’ın Armudanlar bucağında dava vekili Aharan Efendi komitecilerinin isteklerine “bu çıkmaz bir yoldur” dediği için komitece ölüme mahkum edilmiş, İlbis oğulları tarafından öldürülmüştür” (Saral, 1970: 62).

Yukarıda gördüğümüz olaylar Ermeniler’in kendi milletlerine yaptıkları çok basit örneklerdir. Bunun yüz kat fazlasını Türkler’e uyguladıkları katliamlarda açıkça görmekteyiz.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 13 Ocak 1916: Bir Amerika'lı Türkler Tarafından Canlı Canlı Yakıldı.

Misyoner Kendisinin de Aynı Kaderi Paylaşmaktan Nasıl Kurtulduğunu Anlatıyor.

Firar Etmeden Önce Hastalara Yardım Ediyordu.

"Kadın ve Çocuklar Toplu Katliamın Kurbanı Oluyorlar" diyor, Bu Misyoner.

PETROGRAD,12.01.1915 (Associated Pres haberi) Urumiye'de Türkler'in ve Kürtler'in elinde katledilmekten kıl payı kurtulup Petrograd'a ulaşan Amerikan Methodist'i Dr. Jacop Sargis'in iddiasına göre Hıristiyan mültecilere yapılan zulümlerden birisi de orada Simon yada Shimmun diye bilinen Amerika'lı bir doktorun canlı olarak yakılmasıdır. Kimliği daha fazla açıklanmayan Sargis bu zulmü şu şekilde anlatmaktadır.

"Oradaki Katolik misyoner heyeti her mezhepten 150 Hıristiyan'ı küçük bir odada toplayıp kurtarmaya çalıştıysa da onlardan içlerinde Piskopos heyetinden Papaz Dinkha'nın da bulunduğu en az 49 kişi bir gece birbirlerine bağlanıp Gagin Dağ'ına götürülmüş ve orada vurulmuşlardır."

Dr. Sargis İran'da doğup 1898'de Amerika'ya gitmiş. Hindistan'ın eski papazı Dr. W.D. Oldham'ın yardımıyla eğitim görmüştür. Ohio Wesleyan ve Ohio Tıp Üniversiteler'inden mezun olup Ohio Colombus'ta Protestan Hastanesi'nde bir süre doktorluk yapmıştır.

Rus ordusunun geçen sene 1 Ocak'ta Urumiye'den çekilmesini müteakip 14.000 mültecinin Urumiye ve çevresindeki köylerden çıkışları sırasında orada yardım çalışması yapıyordu .

Türkler ve Kürtler girdiğinde Urumiye'de çoğunluğu Ermeni göçmeni olan hâlâ 45,000 kişi kalmıştı. Kürtler kısa süre içerisinde Hristiyan nüfusun yok edilmesi çalışmalarına başladı. Dr. Sargis'e göre sadece Güvercin kasabasında tek gecede 79 yetişkin erkeğin ve oğlan çocuğunun elleri birbirine bağlanıp köyün dışında bir tepeye götürülmüş ve katledilmişlerdir. Onların eşleri ve kızları Türk, Kürt ve İran'lı Müslümanlara dağıtılmıştır.

"Türk subaylar geldikten iki gün sonra" diye devam etti. Dr. Sargis "çok sayıda yaralı ve hastaları vardı. Benim kabiliyetli bir doktor olduğumu öğrenir öğrenmez, beni aldılar ve bana bir koruma verdiler. Sonra Urumiye hastanesinin sorumluluğunu verdiler. İşte bu şekilde onların birçok sırrını öğrenmiştim; onların yaralılarına ve hastalarına yardımcı oluyordum. Bir gün Beşkol'dan 60 zengin vatandaş getirildi. Bunlardan bazıları oranın en tanınmış şahsiyetleriydi.Yük hayvanı olarak kullanılmış, Urumiye'ye top top dikenli telleri taşımaya zorlanmışlardı. Bir gün sonra İsmail Kalesi'ne götürülmüşlerdi ve vurulmak yada kelleleri uçurulmak suretiyle öldürülmüşlerdi.

"O sıralarda, Gavr valisi Nuri bana Türk komutandan Türk ordusundaki Ermeniler'in tamamının öldürülmesi istikametinde emir aldığını söyledi. Benim hatırım için bunu yapmayacağını, fakat başkasının yinede yapacağını söyledi.29 kişi Urumiye'den 15 mil uzakta Karmad'da öldürüldüler. 8 tanesi de şehirdeydi, iyi arkadaşlardı. Beyrut'ta eğitim görmüşlerdi. Silahsızlandırıldılar ve bir gece Türkler onları kenar mahallelere götürüp vurdular. Onlardan Aslam isminde bir tanesi kaçmayı başardı. Vurulanlarla birlikte yere yatmıştı, fakat vurulmamıştı. Kasaplar orayı terk ettikten sonra Presbiteryen Koleji'ne gitti. Benden onunla

ilgilenmem istendi. Onu, Rus ordusu gelene kadar tuttum.Onlara katıldı, şimdi de onlarla birlikte savaşıyor.”

“Halil Bey’in komuta ettiği I. Kolordu’da 400 Ermeni vardı. Bunlardan birisi Beyrut mezunu Gulbankyan bana hepsinin boğazlanmaya mahkum olduklarını söyledi. Beni hastanenin başhekimliğine atadıklarında bana 7 Hristiyan hemşire, 6 Arap ve 1 Yunan’ı yardımcı olarak verdiler. Gulbankyan, eğer onlara yardım etmezsem hepsinin öldürüleceğini söyledi.”

“Bahaddin Efendi isimli bir Arap doktor benim emrime verilmişti. Yunan hemşire beni Bahaddin’in 50’den fazla Hristiyan Ermeni’ yi öldürdüğünü ve ona dikkat etmem konusunda uyarmıştı. Bir gece 10 civarında Bahaddin beni çağırdı ve hasta olduğunu söyledi.Allah’tan Yunan ve iki Ermeni benimle gelmişlerdi. Hastaneye vardığımda Bahadin’in hasta olmadığını gördüm. “Gecenin bu saatinde beni rahatsız edecek ne işin var. Bu saatte gelmen hayatıma bir kastın olduğunu gösteriyor.” Bir yanlışlık olduğunu, bana onun hasta olduğu söylendiğini söyledim ve gittim. Merdivenleri inince bana bir subay yetişti ve doktorun benimle işinin bitmediğini söyledi. Ben karşı çıktım, ama geri dönmem istendi. Tanrı’ya tevekkül ettim gittim. Doktor ‘Kim sana odanı terk etme izni verdi?’ sorusuyla selamladı beni ve devam etti: “Sen bir mahkumsun ve yarın güneşini asla göremeyeceksin. ” Ben ona bir Amerikan vatandaşı olduğumu ve insanlık adına yaralılara yardım ettiğimi söyledim. “Şuan savaş zamanıdır, senin şapkanın üzeri yeşil renktedir. Bu senin peygamberin soyundan geldiğin anlamına gelir. O yüzden senin hayatını bu gece hitama erdirmek bana zevk verecektir. Şimdi seni nasıl öldürmem gerektiğini düşünmeliyim. Seni pencereden dışarı atabilirim ama bu senin için aşırı çabuk bir ölüm olur. Seni vurabilirim ama bu da senin için çok iyi. En iyisi kılıcımı kullanayım. Sen şu köşeye otur, şu Türk hemşireler de ölüm marşını söylesinler. Daha sonra seni kesmeye başlayalım.

“Türkler monoton bir nağme söylemeye başladılar. Benim de oturup dinlemekten başka bir seçeneğim yoktu. Korumam, Yunan hemşire Thodore ve hizmetçim olan iki Ermeni asker, kapının dışında beklediler. Marşı duyunca işimin bittiğini düşünmüşler. Zeki bir arkadaş olan Yunanlı, korumamdan içeri girmesini ve eğer beni görürse hastaların doktoru görmek istediklerini söylemesini istemiş. Ben bir an da elinde bir fenerle içeri girdiğini gördüm. Efendi’yi selamlayıp ‘hastalar doktoru istiyor!’ dedi. Bahadin’in konuşmasına fırsat bırakmadan kalkıp dışarı çıktım. İki saniye ya geçti ya geçmedi yola inmiştim. Karakolun oraya vardığımda beni durdurmak için pencereden bağırdılarsa da çok geç kalmışlardı. Korumam, Ermeniler ve Yunan’la birlikte kaçtım. Gece yarısı eve varmıştım. Karım ve çocuklarım benim öldüğümü zannetmişler.”

Daha sonra Doktor Sargis Arap doktorla külahları değişti. Bahadin’in deli olduğunu iddia ederek, Halil Bey’in ordusuna bir doktor olmasına rağmen onu tarassud altına aldırıp süt diyetine tabî tuttu.

“Ruslar Urumiye’yi terk eder etmez bir Alman makinisti olan Neuman Türklerle birlikte içeri girip kendini Alman konsolosu olarak tanıttı. Onun emriyle Mushi adında bir Hristiyan asıldı. Urumiye çevresinde 5 ay içerisinde 8500 kişi ölmüştü. Bunlardan 1500 tanesi öldürülmüş, geri kalan soğuk ve açlıktan ölmüşlerdi.

New York Times, 26 Şubat 1917: Ermeniler’e Şehit Dedi

Lord Brice, Binlercesi Dinlerini Terkederek Yaşayabilirdi Dedi.

Amerikan Ermeni ve Süryani Yardım Konseyi dün Britanya’nın Amerika eski Büyükelçisi Lord Brice’ın göndermiş olduğu, eğer Türkler’in öldürdüğü

binlerce Ermeni kendi dinlerini bırakıp Müslümanlığ'ı kucaklasalardı yaşıyor olurlardı, dediği telgrafı açıkladı.

Lord Brice, "Son zamanlarda hayatını kaybeden yedi-sekiz yüz bin Ermeniden binlercesi şehit olarak ölmüştür, çünkü dinlerini bırakarak hayatlarını kurtarabilecekken dinleri için ölmüşlerdir. Bu belki de Avrupa ve Amerika'da toplu katliam ve korkunç zulumle bir milletin yarısının yokedilmesini okuyup bundan dehşete düşenler tarafından bile anlaşılmamaktadır. Bu insanlar günümüzde nasıl dini kovuşturma olabileceğini anlayamamaktadırlar." dedi.

Türkiye'nin şu andaki yöneticilerini Hıristiyanlar'ı ülkelerinden atmaya iten dini bağnazlıkları değildi. Bunların bağnaz olmaları bir yana, ismen Müslüman olsalar da, çoğunluğunun bir dinleri dahi yoktu. Amaçları, bütün Türk İmparatorluğu'nu tek inanca sahip ve vatandaşların birinin diğerinden farklı olmadığı bir tek tip haline getirmekti ve bu nedenle herkesin Müslüman olmasını istiyorlardı. Halkın Hıristiyan kesiminin sürekli baskı ve zulum altında gözlerini Batılı HıristIyan milletlere çevirip çözüm beklediklerini gördüler ve bu nedenle Hıristiyanları toptan ortadan kaldırma kararı aldılar.

B) TEHCİR EDİLENLERiN GERİ DÖNÜŞÜ

Osmanlı Hükümeti tehcire tabi tutulan kişilerle alakalı 1918 tarihinden itibaren tedbirler almıştır. 10 Nisan tarihli Meclis-i Vükelâ toplantısında Rum ve Ermeni'ler gibi, Suriye'den tehcir edilmiş Araplardan altmış yaşını geçen ve yardıma muhtaç olanların memleketlerine iadesi kararı alınmıştır (Atnur, 2001:421). Sadrazam Talat Paşa'nın Halep mebusu Gezenyan Efendi'ye ifade ettiğine göre, hükümetçe tehcir edilenlerin eski yerlerine dönebilmeleri masrafına karşılık olmak üzere iki milyon tahsis edilmesi uygun görülmüştü. Tehcire tabi tutulan kişiler ise hükümetten, kış gelmeden iskanlarının halledilmesini

istemektedirler. Osmanlı Hükümeti henüz bu isteği yerine getirebilecek durumda değildi. Zira tehcirden dönecek şahıslar için henüz yeterli tedbirler alınmamıştı. Bundan dolayı da muhacirlerin dönmeleri hususunda ne kesin emir verilmiş nede tarih tespiti yapılmıştı. 1918 Ekim ayı ortalarından itibaren Rum ve Ermeni muhacirlerin iskânı hakkında yapılan çalışmaların bir kısmının tamamlanmıştır. Ahmed İzzet Paşa Meclis-i Mebusan'da okuduğu hükümet beyannamesinde, tehcir edilmiş olan vatandaşların peyderpey eski bölgelerine dönebileceği, bununla alakalı icraata başlandığını, ayrıca bu kişilerin emval-i menkule ve gayr-i menkullerini kendilerine iade edip satılmış olan eşya bedellerinin de ödeneceğinin kararlaştırıldığını bildirmişti (Atnur, 2001: 422).

Tehcir edilen gayri Müslimlerin iskanı ile alakalı görev Dahiliye Nezareti'nin kontrolü altında çalışacak olan Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi'ne verilmiştir. Osmanlı basınıda tehcir edilen gayri müslim vatandaşların geri dönüşü ile yakından ilgilenmişlerdir. Nitekim Ati Gazetesi, 28 Kasım 1918 tarihli nüshasında sevk edilen muhacirler hakkında şu malumatı vermektedir (Atnur, 2001: 424):

"Ahval ve şerait-i hazıranın fevkaladeliği ve vesait nakliyenin buhranı hasabiyle terhis edilen askerlerin bile iade mümkün değil iken gayri Müslim muhacirler bu müşkülata rağmen Sivas'a, Mamüratülaziz'e, Samsun'a, Bursa'ya, Edirne'ye, İzmit'e, Kayseri'ye ve diğer mahallere iade edilmektedir. Bunlardan Menteşe Livası sahiline çıkarılan bilumum Rumlar mahallerine iade edilerek yerleştirilmiş ve tebliğ eylemişlerdir. Zile, Yeniköy, Ayvalık ahalisi de dahil olduğu halde şimdiye kadar hükümet marifetiyle iade eilen miktarı (15594) kişi olup, hükümetin malumatı haricinde kendiliklerinden avdet edenlerde (8000) nüfusundan aşağı olmamak üzere tahmin edilmiş ve şu halde cem'an (23594) nüfus yerlerine iade olunmuştur."

Osmanlı Hükümeti, iskan işleri ile uğraşırken İtilaf Devletleri'nin baskınlarına da maruz kalmışlardır. Özelikle İngiltere'nin ağırlığını ensesinde hissetmiştir. İstanbul'daki İngiliz Fevkalade Komiserliği Osmanlı Hükümeti'ne verdiği notada, "Harp esnasında birçok Ermeni ve Rum tehcir edilmiş bunların yerlerine iadesini mütareke mucibince Osmanlı Hükümeti üzerine almıştır. Ziraat Bankası'nın devletten beş milyon lira alacağı varmış, şimdi de iki milyon sermayesi mevcutmuş, hükümet bankaya, olan borcunu versin, bankayı da tasfiye etsin, bu yedi milyon lira ile tehcir ettiği kişileri yerlerine yerleştirsin" demekteydi" (Atnur, 2001: 426).

Ayrıca İtilaf Devletleri'nin yine kendi çıkarları doğrultusunda hareket edip Ermeniler'i kendi işgal sahaları içerisine yerleştirmiş oldukları ve bu durumu daha sonra tekrar Ermeniler'i kışkırtmak için kullandıkları da görülmektedir. Mesela Fransızlar'ın Adana bölgesini işgalinden sonra buraya 120.000 Ermeni muhacirin yerleştirildiği iddia edilmiştir (Atnur, 2001: 426). İtilaf Devletleri tarafından iskan edilen Ermeniler'in bir kısmı Türk İstiklal Savaşı sıralarında Fransızlar'a oldukça büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti'nin iyi niyetini yine farklı bir şekilde ele alınıp kötü amaçlara hizmet için kullananlar olmuştur.

Fransa'nın Mondros Mütarekesi'nden sonra işgal faaliyetlerine başladığı görülmektedir. Antakya, Dörtyol, Mersin, Tarsus, Adana'yı işgal ettikten sonra da İngilizler'in devrettiği Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal etmişti.

"Fransız işgal kuvvetleri içinde büyük ölçüde Ermeni lejyonlar vardı.Türk halkına karşı yoğun ve sistemli bir tedhiş hareketine başladılar. Köylere baskın yapmak, halkın mallarını yağlamak, ırza tecavüz etme olayları birbirini kovaladı. Öyle ki Ermeni asıllı lejiyonerlerin tedhiş hareketleri, İngiltere ile Fransa arasında yazışmalara konu oldu.İngiliz tarihçi Toynbee "Fransızlar, doğu lejiyonuna

Ermeni gönülüller katmakla sorumsuz davranmışlar ve olaylara seyirci kalmışlardır" yorumunu yapmaktadır" (Çaycı, 1982: 104).

Tehcir edilen gayr-i müslimlerin mal ve mülklerinin iadesi hususunda son derece titizlik gösterilmeye çalışılmıştır. Bu konu ile ilgilenmesi için Emval-i Metruke Komisyonları kurulmuştur. Daha sonrada iade edilecek menkul ve gayri menkuller iadesi hakkında uygulanacak esasları tespit eden kanun 8 Ocak 1920'de kabul edildi. Fakat en ince ayrıntıya kadar Rum ve Ermeni ahalinin mallarını iade konusunda yapılan bu çalışmalarda yer yer kötüye kullanılmıştır.

"İngilizler her ne kadar adalet perver gözüküp, asayişsizlikten yakınsalar da kendileri de bir takım muamelelere vesile olmaktadırlar. Şöyle ki başta İngilizler almak üzere İtilaf Devletleri'nin temsilcileri, Rum ve Ermeni muhacirlerinden hangisi Türkler'in elinde bulunan malların kendisine ait olduğunu iddia ederse, hemen o malı veya mülkü Türk'ten alarak Hıristiyan muhacire teslim etmektedirler. Bu işlemde malın gerçek sahibi önemli değildir. Önemli olan Hıristiyan muhacirlerin o iddiada bulunmalarıydı" (Atnur, 2001: 433).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 08 Mart 1916: Ermeniler'e Yardım Ulaştı

Dışişleri Başkanlığı Türkler'in Ermeniler'in İhracını Durdurmasını Temin Etti

Dr. William A. Shedd 'in Ermeni meselesine ilişkin yazdığı mektuba dün ABD dışişleri bakanlığından cevap geldi. Dr. Shedd yazdığı mektupta dışişleri Bakan Lansging'den Ermeniler'in Türk baskısından kurtarılabilmesi için ABD'nin araya girmesi önünde yardım talep etmişti. Dışişleri Bakanlığından alınan ve üzerinde sekreter Alvey A. Adee'nin imzasının bulunduğu mektupta şu açıklamalar yer aldı:

"İstanbul'daki Amerikan sefir vekilin Bakanlığ'a 1 Mart'ta gelen son telgrafında, Türk Dışişleri Bakanı ile yaptığı son görüşmede, Bakanın Ermeniler'in ihracının durduğunu, bir daha ihraç olmayacağını ve sınır dışı edilen Protestan ve Katolik Ermeniler'in evlerine dönmelerine izin verileceğini vurguladığını belirtti. Vekilimiz Ermeniler'in durumlarında iyiye doğru bir gidiş gözlendiğini ve yerel yönetimin müdahalesi olmaksızın Amerikan yardımının hayatta kalan Ermeniler'e dağıtılmakta olduğunu ekledi."

Zor durumda olan Ermeniler'e yapılacak olan yardımlar şu adrese gönderilebilir. Charles R. Crane, Treasurer, Amerikan Commiteee for Armenian and Syrian Relef, 75. Cadde, New York City

New York Times, 22 Mart 1917: Kerenski Ermeni Özerkliğini Destekliyor

Ayrıca, Yeni Rus Adalet Bakanı İstanbul'un Uluslararasıllaştırılması Taraftarı.

New York Times'a Özel Haber

LONDRA, Perşembe, Mart 21, Daily Chronicle'in Petrograd muhabiri Pazar tarihli aşağıdaki telgrafı gönderdi:

"Daha geçenlerde Sosyalist Parti Milletvekili ve Yeni Adalet Bakanı Kerenski ile uzun bir konuşmam oldu. Şu anda kendisi çok önemli biri çünkü geçici hükümette, rejimin istikrarının büyük ölçüde kendisinin doğru önderliğine bağlı olan, yükselmekte olan demokrasi dalgasını temsil etmektedir. Konuşmanın bütün detaylarını veremiyorum. Durumu bütün yönleriyle tartıştık ve Kerenski'nin sadece inanmış ve heyecanlı bir demokrat olduğu izlenimini değil aynı zamanda gerekirse demokrasi için hayatını verebileceğini – ki bunu daha önceki tanışıklığımızdan da biliyordum – ve bu durumun zorlukları ve tehlikeleri konusunda açık ve geniş bir bilince sahip olduğunu ve bunlarla mücadele etmek için hazırlandığı izlenimini edindim.

"Şu anın önemli sorusu olan- işçiler ve askerlerin normal görevlerine dönmesi— konusunda Kerenski, isçilerin fabrikaların çoğunda işlerine bugün döneceklerini söyledi. Kerenski "Ruh halleri değişti. Gösteri yapmaktan ve çalışmak istemekten bıktılar." dedi. Hükümet işçilere grev haftası için ücretlerini ödemeyi kabul etti ve bunun bir grev olarak değil milli bir kahramanlık olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu işçilerin enerjisini büyük ölcüde kamçılayacaktır ve onları kaybedilen günleri telafi etmek konusunda motive edecektir.

“Askerler arasında düzen tekrar sağlanmıştır. Geçen hafta İşçi Temsilcileri Konseyi’nin askerlere yapmış oldugu subayların emirlerine uymama çağrısını Kerenski kesin bir tahrik olarak tanımladı. Birkaç ciddi disiplinsizlik olayları gerçekleşti fakat Bakan bu safhanın da diğer gariplikler gibi geçeceğinden emindi. Açıklamasında:

“Eminim ki devrim, askerlerin morallerini güçlü bir şekilde yükseltici etkide bulunacaktır ve böylece savaşı kısaltacaktır. Çalışma saatleri içinde sıkı bir disiplinden yana olduklarını fakat çalışma saatleri dışında askerlerin kendilerini özgür insanlar olarak hissetmelerini istediklerini ifade etti.

“İç politika konularına değindik. Kerenski, İstanbul’un uluslararasıllaştırılmasını cok güçlü bir şekilde destekliyor ve bağımsız bir Polonya’dan ve Rusya’nın himayesinde özerk bir Ermenistan’dan yana. Kerenski özerk bir Ermenista’nın Kafkasya’daki birçok millet arasındaki sürtüşmeyi büyük ölçüde azaltıp Kafkasya Ermenileri’nin enerjilerini daha çok savaş alanına yönelteceğini ifade etti. Finlandiya’nın anayasası elbette tekrar yürürlüğe konacaktır.

Rejim değişikliği İmparatorluğun büyük bölümünde sakince karşılanmıştır. Moskova’da biraz rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır fakat bu azalmaktadır ve Sibiryada da valilerin davranışı nedeniyle problem yaşanmıştır. Hükümet ülkenin her yerine yeni politikaları anlatmak için elçiler göndermektedir. Duma’daki en yetenekli adamlar bu görevle görevlendirilmiştir. Kerenski “Bizim amacımız nerde bir kabiliyet bulursak onu kullanmaktır.” dedi.

“Eski rejimin temsilcilerine gelince, onların şiddete karşı güvenliği sağlanacaktır. Bakan, “Devrimin mümkün olduğu kadar kansız geçmesini içten arzu ediyorum.” dedi. Bana gururla, bir grup banka tarafından serbest bırakılan siyasi suçlulara yardım için harcanmak üzere kendisine gönderdikleri yarım milyon rublenin telgraflarını gösterdi.

“İngiltere’den bahsettik ve Kerenski İngiltere ve Rusya demokrasilerinin yakın sempati ve ortak çaba bağları ile bağlanması konusundaki güçlü arzusunu ifade etti. Şimdi nihayet savaş gerçekten bir özgürlük savaşı olacaktır. Size açıkça şunu söylemeliyim ki biz Rus demokratları son zamanlarda İngiltere konusunda, sizin hükümetinizin bizim eski yozlaşmış hükümetimizle yakın ilişkisi nedeniyle, ciddi endişe içindeydik. Fakat şu anda Tanrı’ya şükürler olsun bu sona erdi ve bizlerin özgürlük savunucusu İngiltere’ye duyduğumuz derin ve güçlü duygularımız tekrar sahibine geri dönecektir.

Petrograd’ı ziyaret etmekte olan Finlandiya Meclis’inin sözcüsü Sosyalist Tokkoi ile görüştüm. Finlandiya oldukça sakin ve umut doludur. Finlandiya’da normal hayat Helsingfors’taki denizciler ve Viborg’daki askerlerin kısa süreli bozgunculukları nedeniyle bir müddet kesintiye uğradı, fakat şu anda herşey sakinleşmiş durumdadır. Finlandiya halkı olayları sadece pasif bir izleyici olarak izlemiştir. Petrograd’a getirilip hapse konan, halkın kendisinden nefret ettiği Vali Seyn’in tutuklanması büyük memnuniyet yaratmıştır.

Ticaret Sendikaları Birliği Başkanı olarak Tokkoi, cephane fabrikalarının ve demiryollarının, Petrograd-Vilborg demiryolunun bir kısmının askerler tarafından emperyalist bir gücün Finlandiya’dan sevkini engellemek için bir günlüğüne sökülmesi dışında, tam kapasite çalışmasını sağlamak için işlerin bir gün aksamaması konusunda gerekli tedbirleri almıştır.

New York Times, 12 Ağustos 1917: Ermenistan’da Suçun Kimde Olduğu Belli

T. P. O’Connor Berlin’i Katliamlardan Sorumlu Olmakla Suçladı

CHATAUQUA, NY. Ağustos, 11 – Parlemento Üyesi, İrlanda Milliyetçileri’nin lideri T. P. O’Connor, bugün öğleden sonra, burada, Ermeniler’in

durumu ile ilgili bir konuşmasında binlerce Ermeni'nin katledilmesinde Almanya'nın sorumluluğundan bahsetti.

T. P. O'Connor, "iki düşman ekibin erdemlerinin ve amaçlarının bu konu ile test edilmiş olmasından memnun olduğunu" ifade etti. "Çünkü bu trajik hikayede, Alman yöneticilerinin bu katliamlarda çok korkunç bir rol oynamış olması en çok üzülünecek gerçeklerden biridir. Katliamların gerçekleştiği hemen her Ermeni yerleşim bölgesinde bir Alman Konsolosluğu bulunmaktaydı. Bildiğimiz kadarı ile Ermeni yerleşim birimleri ile İstanbul arasında hatlar açıktı, çünkü katliamları İstanbul'dan hükümet telgrafla emrediyordu. Eğer Ermenistan ve İstanbul arasında hatlar açıktıysa, Ermenistan ve Berlin arasında da hatlar açıktı.

"Bir nesil boyunca Berlin'in sesi İstanbul'da herşeyi yaptırmaya kadirdi. Tam bu dönemde Alman ve Türk askerleri yan yana savaşıyorlardı. Bu nedenle Berlin'in katliamların başlamasını önlemek için sadece bir kelime söylemesinin gerektiği açık değil mi? Ve katliamlara başlamış olsalar da, bir kelime bu katliamları derhal sona erdirmez miydi?

C) TEHCİR OLAYI İLE İLGİLİ YAPILAN YARGILAMALAR

New York Times Gazetesi'nde tehcir ile ilgili yargılamalar gündeme gelip bununla alakalı haberler yayınlanmaya başladığında dönemin Yozgat Mutasarrıf Vekili ve Boğazlıyan Kaymakamı olan Kemal Bey'in yargılanma haberleri gözümüze çarpmaktadır. Bu önemli tarihi hadise ile ilgili bilgi vermek adaletin yerine getirilmesi için uğrayanların yapmaya çalıştıkları işin tam aksine, büyük bir adaletsizlik ve haksızlığa meydana vermiş olduklarını görmek açısından önemli olacaktır.

1919'da gerçekleştirilen tehcir yargılamalarının ilki Yozgat Tehciri Davası olmuştur. 1919 yılında yapılması mecburi olan tehcirde Ermeniler'in bir kısmının, dönemin Yozgat Mutasarrıf Vekili ve Boğazlıyan Kaymakamı olan Kemal Bey ile Yozgat Jandarma Tabur Komutanı tarafından öldürüldüğü veya öldürtüldüğü iddia edilmiş ve dava bu sebeple açılmıştır.

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra, İtilaf Devletleri kendi istekleri doğrultusunda adımlar atması için Osmanlı Devleti'ni zorlamışlardır. Bu isteklerinden biriside, Ermeniler'inde özel gayretiyle, Ermeni tehciri ile alakalı mahkemeler kurulmasını sağlamak olmuştur.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri, imzalanan Mondros Mütarekesi'nin hemen ardından Ermeni istek ve arzularının etkisiyle zorunlu olarak yapılmış olan 1915 Tehciri ile ilgili yargılamaları gündeme getirmiştir.

a) Yargılamaların Başlaması

I. Dünya Savaşı'nın ardından Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır. Bu mütareke'nin hemen ardından İtilaf Devletleri özellikle İngiltere; savaş esnasında Avrupa'da harp propagandası olarak kendi lehine kullandığı Ermeni tehciri ve katliam iddialarının yalan olmadığını ispat etmek istercesine hemen işe girişmiş ve bu cinayetlerden dolayı Osmanlı Devleti içerisinde sorumlu olanları bulmaya ve cezalandırmaya çalışmıştır.

Aslında, İngiltere ve Fransa savaş devam ederken kendilerinin uydurdukları bu Ermeni katliamı ile ilgili olaylarda, Osmanlı Hükümet üyelerini ve katliamlara katılmış ve katılacak olanları şahsen sorumlu tutacaklarını 1915 Mayıs'ında ilan etmişlerdi (Gürün,1983: 238, 239).

Ermeniler'e verilmiş olan bu taahhüdü yerine getirmek için özellikle İngiltere kollarını sıvamıştır.İngiltere bu suçlu avında Osmanlı Hükümeti'ne de oldukça fazla baskı yapmış ve kendi isteği doğrultusunda tutuklamalar ve yargılamaların gerekleşmesini sağlamıştır.

Şurası muhakkak ki savaşın güç şartları içerisinde yapılmak zorunda kalınılan tehcir olayında bazı aksaklıklar yaşanmış olabilir. Fakat daha tehcir başlarken ve davam ederken alınan tedbirler ve tâlimatlarda bu aksaklıkları önlemek için büyük bir çaba sarf edildiği görülmüştür. Daha önce bahsettiğim, özellikle 29 Ağustos 1915'te Talat Paşa'nın göndermiş olduğu telgraf tehcir esnasında gayet titiz davranıldığını göstermektedir. Zaten devlet göçün emniyet içerisinde yürütülmesine çaba sarfederken bu konuda imhalı olanları cezalandırmaktan, hatta idam etmekten geri durmamıştır. Bu amaçla Harbiye Nezareti bünyesinde kurulan kurul, suçlu görülenleri Divan-ı Harbe sevketmiştir (Süslü,1990: 146).

Böylece Divan-ı Harplerde yapılan yargılamalar neticesinde toplam 1.397 kişi çeşitli cezalara çarptırılmış veya idam edilmiştir (Süslü,1990:147). Yeni yapılmış araştırmaya göre ise bu rakam 1.673 kişidir (Bilgi,2006:26).

Fakat bütün bunlara rağmen Osmanlı Hükümeti ne Ermeniler'in ne de bu Ermenileri kışkırtan İngilizlere yaranamamıştır. Aslına bakarsanız Tehcir esnasında, Osmanlı Hükümeti İtilaf Devletleri'nin Ermeni zorunlu göç ve iskanını; "Türkler'in Hıristiyanla'ra düşmanlığı şeklinde propaganda" malzemesi olarak kullanacaklarını düşünerek, her türlü sertlikten kaçınmıştı (Bilgi,2006:24).

Şimdi ise Mondros Mütarekesi'nden sonra yapılan yargılamaların nasıl bir ortamda geliştiğine bir bakalım.

I. Dünya Savaşı döneminde iktidarda İttihad ve Terraki bulunmakta idi. Talat Paşa bu hükümetin son sadrazamı olmuştur. 7 Ekim 1918'de istifa eden

Talat Paşa Hükümeti yerine 14 Ekim 1918'de Ahmet İzzet Paşa yeni hükümeti kurmuştur.Fakat Mondros Mütarekesi'ni imzalamış olan İzzet Paşa Hükümeti'nin ömrü kısa oldu. İttihad ve Terakki liderlerinin firarlarına engel olamadığı için, "İttihatçı bir karakter" taşıdığı belirtilen Ahmed İzzet Paşa kabinesi, 9 Kasım 1918'de istifa etti. Yeni hükümeti 11 Kasım'da Tevfik Paşa kurmuştur. Kabinesinde azınlıklarda yer almıştır (Bilgi,2006:27).

Meclis-i Vükelâ eski hükümet tarafından tehcir edilen Rum ve Ermeniler hakkında tahkikatte bulunmak üzere bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bu komisyon "Tahkik-i Fecayi Komisyonu'dur ve biri Ermeni biri Rum ve başkanlığına da biri Türk olarak atanan üç kişiden oluşuyordu. 24 Kasım'da görevine başlayan bu komisyon tehcirle ilgili suçları araştırmak için bazı valiler, mutasarrıflar ve memurlar hakkında incelemeler yapmıştır.

Bu komisyonların yaptıkları tahkikat neticesinde yargılanmasına karar verilenler, Divan-ı Harb-i Örfi'ye sevk edilmişlerdir. Komisyonun 24 Kasım'da ilk tehcir suçu zanlısı Diyarbakır eski valisi Dr. Reşid Bey olmuştur. Tetkik-i Seyyiât Komisyonu tarafından ilk tutuklananların ismi şöyledir; Sivas eski valisi Muammer Bey, Diyarbakır eski valisi Sabit Bey, Musul eski valisi Memduh Bey, Divan-ı Muhasebat mümeyyizlerinden Macid Bey ve Boğazlıyan eski kaymakamı Kemal Bey (Bıigili,2006:29).Daha sonra 14 Aralıkta Ermeni tehciri ile ilgili suçluların yargılanması için yurdun çeşitli yerlerinde divan-ı harp mahkemelerinin kurulmasına karar verilmiştir ve ilki İstanbul'da kurulmuştur. Başkanlığına da Ferik Mahmud Hayret Paşa getirilmiştir.Bu olaylar devam ederken İngilizler de hükümeti sıkıştırmaya devam ediyordu. "Çünkü tutuklamalar küçük çapta idi" (Bilgi,2006:31).

30 Ocak 1919 günü eski Nazır ve Mebus Hacı Adil, Hüseyin Cahit, Dr. Tevfik Rüştü, Umumi merkez üyesi Kara Kemal, Ziya Gökalp, eski Dahiliye Nazırı İsmail Canpolat, Mebus Karasu ve İzmir valisi Rahmi Bey'lerle birlikte 27

kişi tutuklanıp Bekirağa Bölüğüne hapsedildiler. Tutuklananların çoğunun isimleri İngilizler tarafından verilmişti.” (Gürün,1983:239).

İttihat ve Terakki mensuplarının tutuklanması üzerine İngilizler bu durumdan gayet memnun olmuştur.Daha sonra Ermeni tehciri suçlularının yargılanması için kurulan Divan-ı Harb-i Örfiler'de ilk yargılamaya 5 Şubat'ta İstanbul'da Yozgat ve Boğazlıyan tehciri sanıklarıyla başlanmıştır.Fakat bu esnada baskılara daha fazla dayanamayan Tevfik Paşa istifa etmek zorunda kalacaktır. Bir taraftan bitmek tükenmek bilmeyen İtilaf Devletleri istekleri bir taraftan da ülke içerisinde muhalefette oldukça sesleri işitilen Hürriyet ve İtilafçılar'ın ağır eleştirileri karşısında dayanamayacaktır.4 Mart 1919'da Damat Ferid Paşa Hükümeti kurulacaktır. “Ferid Paşa Kabinesi kuruluşu itibariyle tam bir Hürriyet ve İtilaf Hükümeti idi (Bilgi,2006:32).

“Ermeni meselesinin çözümünü Ermeniler'e bağımsızlık veya özerklik vererek çözme yanlısı olan Ferid Paşa, Ermeni tehciri yargılamalarını, hem Ermeni ve İngilizler'e yaranma, hem de amansız muhalifi olduğu ittihatçıları cezalandırma aracı olarak görmekte idi.” (Bilgi,2006:33).

Damat Ferit Paşa bir taraftan İttihat ve Terakki düşmanlığı doğrultusunda çatışmalar yaparken diğer taraftan da Ermeni meselesinin çözümünde açıkça İngilizleri memnun etmeye çalışmakta idi. “30 Mart 1919 tarihinde İtilaf Devletleri temsilcilerine “Ermenistan'ın İngiltere'nin arzusu ve diğer büyük devletlerin mutabakatlarıyla müstakil veya muhtar bir cumhuriyet olarak kurulacağını bildirmişti” (Karaca,2005:220).

Damat Ferit Paşa Hükümeti yargılamaların çok yavaş yapıldığını düşünmekte idi. Bunun üzerine 5 Şubat 1919 tarihinde yargılamalara başlayan divan-ı harp mahkemelerinde yeni düzenlemeye gidilmişti. 8 Mart 1919'da harp divanlarını yeniden düzenleyen ve mahkeme üyelerinin değişmesini sağlayan yeni kararlar alınmıştır. Yapılan değişiklikte İstanbul divan-ı harbinin başkanı

Ferik Mahmut Hayret Paşa yerine Ali Fevzi Paşa getirilmiştir. Fakat istifa etmesi üzerine Mustafa Nazım Paşa atanmıştır. Bu atama yargılamaların yönünün nasıl olacağını başkan belirlemiştir. “Halk tarafından “Nemrut Mustafa Paşa” ve “Kürt Mustafa Paşa” lakapları ile anılan bu şahıs, Türklük aleyhine tavırları ile tanınmaktadır. Kürt Teali Cemiyeti’nin üyelerinden olan Mustafa Nazım Paşa daha sonra 1921 yılında askerlik mesleğinden ayrılarak Şam’a gitmiş ve buradan Kürtler’in ayaklanmasını temin etmek İngilizlerle işbirliği yapmıştır” (Karaca,2005:220) .

Divan-ı Harb-i Örfi 24 Martta yargılamalara başlamıştır. Divan-ı Harb-i Örfi’nin sürdürdüğü en önemli davalar; “Yozgat Tehcir ve Taktil Davası” ile “Trabzon Tehcir ve Taktil Davası” olmuştur. Bu davaları diğer başka davalar takip edecektir.Asıl İttihatçıların davasına ise 27 Nisan 1919’da başlanmıştır. Mahkemede yargılamaya başlayan İttihatçı isimler şunlar olmuştur. “Sadrazam Sait Halim Paşa, Mebusan Meclisi Reisi Halil, Ahmet Nesimi (Hariciye Vekili), İbrahim, Şükrü Küçük, Talât, Topçu Rıza, Ziya Gökalp, Atıf, Teşkilat-ı Mahsusa Reisi ve İstanbul Merkez Komutanı Miralay Cevat Beyler’in yüzlerine karşı, Talat Efendi, Enver Efendi, Cemal Efendi, Dr. Nazım, Dr. Bahattin Şakir, Dr. Rusuhi ve eski Emniyet Müdürü Aziz Bey’lerin gıyabında muhakeme başladı. Enver ve Cemal Paşalar askerlikten ihraç edildikleri için Talat Paşa ile bunlara sadece efendi deniliyordu.” (Gürün,1983:240).

Bu mahkemeler devam ederken İngilizler asıl önemli saydıkları kişileri tutuklu bulunduruldukları Bekir Ağa Bölüğü’nden alıp Malta’ya süreceklerdir.

13 Temmuz 1919’da ise yargılamanın sonucu belli olmuştur, Talat, Enver ve Cemal Paşalar ile Dr. Nazım Bey’i gıyaben idama, fer’an fail olan Cavit ve Mustafa Şeref Beyler’i 15 yıla mahkum edeceklerdir. Böylece İstanbul’da başlayan Ermeni katliamı davası sonuçlanmış olacaktır Talat Paşa ve Cemal Paşa’nın idama mahkum edildiği bu davadan sonra ikisi de Ermeniler tarafından

öldürülecektir. Özellikle Talat Paşa'nın Almanya'da öldürülmesinden sonra başlayan mahkemeye tezimin ilerleyen bölümünde ayrıca yer verilecektir.

İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe yapılan tutuklamalarla ilgili İngiliz Hariciyesine telgraflar yolluyordu. Bu telgraflardan dikkat çekici bir telgrafı burada belirtmek istiyorum.29 Mayıs 1919 tarihli telgrafta şunlar yazılıdır (Gürün,1983:243).

"İngiliz otoriteleri bugün Türk makamlarından 67 mevkuf-u hariciyenin 233 sayılı telgrafı uyarınca teslim alınmışlardır. Mondros'ta muhafaza edilecek 12'si dışındakiler Malta'ya sevk edilmiştir."

1920 sonlarında ise Malta'da bulunan tutuklu sayısı 118 olacaktır. Bunlardan 55'i tehcir suçlusu olarak bulunuyordu. Daha sonra bu tutuklanan şahısların yargılanması işi de Sevres Antlaşması'na konulan 230. madde ile Kraliyet Savcılığı'nın isteği doğrultusunda milletlerarası veya İngiliz mahkemesi aracılığı ile yapılacaktı. Fakat bu şahısların mahkûm ettirilebilmesi için delillere ihtiyaç vardı. Kraliyet savcılığının istediği delilleri elde edememiştir. Çünkü İstanbul'dan gönderilen delillerin tamamı kulaktan duyma hikâyelerdi. "İstanbul yüksek komiserliğinin Ermeni ve Rum masası en ufak ihbarı kâfi görüp tutuklamayı yaptırmıştı" (Gürün,1983:245).

Daha sonra Kraliyet Savcılığı 29 Temmuz 1921 tarihli raporunda tutuklanmış olan kişilerin suçları ile alakalı ellerinde mahkemeye sunulabilecek delillerin olmadığını, hapsedilmiş kişilerin itham edildikleri suçlarla alakalı şahitlerden hiçbir yazılı belge alınmamış olduğunu söylüyordu. Bunun üzerine İngiltere diğer devletlerden belge toplama işine girişecektir. Bu konuda Washington Büyükelçiliği'ne talimat vermiştir. Washington Sefiri A. Goddes 1 Haziran 1921'de şu telgrafı yollamıştır (Gürün,1983:245).

“State Department nezdinde müteaddit teşebbüsler yaptım, bugün bana, Ermeni tehciri ve katliamlar hakkında bir hayli doküman mevcutsa da bunların vuku bulmuş olaylara taallük edip, olaylardan mesul olanlar hakkında bilgi taşımadığını bildirdiler” diyordu.

İngiliz Hariciyesi daha sonra Malta’da tutuklu Türkler aleyhinde Washington’da delil olup-olmadığının araştırılmasını istemiştir. İngiliz Sefiri’nin 13 Temmuz’daki cevabı aynen şöyledir (Gürün,1983:245).

“Muhakeme için Malta’da tutulan Türkler aleyhinde delil olarak kullanılacak hiçbir şey bulunmadığını Lord’larına bildirmekten üzüntü duyuyorum.”

Görüldüğü üzere İngilizler hiçbir delil olmadığını anlayınca, Türkiye’de tutuklu bulunan İngilizlerle, Malta’dan tutuklu bulunan Türkler’i mübadele etmişler ve dosyayı kapatmışlardır.

Fakat ne İngilizler’in elindeki onca bilgi ve belgenin ne de Amerika’nın elinde bulunan onca bilgi ve belgenin hiçbir doğruluk payının olmadığı bir ortamda her söylenene kulak asan iki büyük devletin nasıl olup da böyle bir hataya düştüğünü anlamak çok zordur. Tezimin konusunun 1915 ve 1923 yılları arasındaki Ermeni Türk ilişkileri olduğunu da hatırlarsak demek ki şunu söylemek hiçte abartı olmayacaktır. Gazetede çıkan katliamdan tutunda, bir milletin soykırım iddialarının haberlerinin hepsi yalan ve uydurmadır. Eğer bir tanesi doğru olsaydı İngilizler ve Amerikalılar bunu Türkler aleyhinde hiç vakit kaybetmeden kullanacaklardı.

Hatta bugün dahi geçmişin muhasebesini yapamayan bu devletler, geçmişte yaptıkları hatayı bugün de tekrar ederek Ermeniler’in reklamlarına aldanmakta ve hâlâ onların iddia ettikleri soykırım iddialarını doğrulamaya, kabul etmeye, Ermenile’re destek olmaya çalışmaktadırlar. Aslında bu devletlerden

beklenen şudur; geçmişte yapmış oldukları böylesine üzücü hadiselerden ders çıkartıp aynı hatayı tekrar etmemek.

Mondros Mütarekesi'nden sonra başlanılan yargılamaların nasıl bir işleyiş içerisinde yapıldığını inceledikten sonra New York Times'ta adı zikredilen ve 1919 tehcir yargılamalarının ilki ve en önemlisi olan Yozgat Tehcir'in Davası'nda tutuklanan Yozgat Mutasarrıf Vekili ve Boğazlıyan Kaymakamı olan Kemal Bey ile Yozgat Jandarma Tabur Komutanı Tevfik Bey'in yargılanmalarıdır.

b) Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'in Asılma Kararı

1 Mart 1884 tarihinde Beyrut'ta doğan Mehmed Kemal Bey, çok iyi eğitim almış 24 Temmuz 1938'de Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'den pekiyi derece ile mezun olmuştur. 1915 yılına kadar ülkenin değişik yerlerinde görevler almış olan Kemal Bey, 15 Mayıs 1915 tarihinde, Yozgat Sancağı Boğazlıyan kazası kaymakamlığına tayin edilmiştir. Boğazlıyan Kaymakamlığı'nı yaparken 19 Ağustos – 8 Ekim 1915 tarihleri arasında mutasarrıf vekilliğinde bulunmuştur. 23 Nisan 1916'da terfi ederek Basra-i Eskişam kazası kaymakamlığına tayin edilmiş, daha sonra da 11 Eylül 1916'da İzmit sancağı muhacirin müdüriyetine getirilmiştir. Fakat daha sonra Boğazlıyan kaymakamlığı sırasında terk edilmiş mallarla ilgili işlemlerde meydana gelen suistimallere katıldığı gerekçesi ile yargılanmasına karar verilen Kemal Bey 13 Haziran 1917'de görevinden alınmıştır. Boğazlıyan'da yapılan mahkemesi sonucu 7 Ekim 1917'de üç hapse ve dört ay rütbe ve memuriyetten uzaklaştırma cezası verilmiş fakat daha sonra Kemal Bey'in memurların derk edilmiş mallardan eşya almasını yasaklayan bir hüküm olmadığını belirterek itiraz etmesi üzerine 25 Temmuz 1918'de Konya İstinaf Mahkemesi tarafından beraatına karar verilmiştir. Daha sonra Konya Zer'iyyât Müfettişliği'ne getirilmiştir. Bu görevde iken Boğazlıyan kaymakamlığı yaparken meydana gelen ermeni tehciri sırasında gerçekleşen olaylardan

sorumlu olduğu gerekçesi ile Aralık 1918'de tutuklanarak İstanbul'a getirilmiştir (Bilgi,1999: 87).

Yozgat ve Boğazlıyan tehcirinin suçlusu olarak tutuklanan Kemal Bey 5 Şubat 1919 tarihine kadar Sansaryan Hanı'nda daha sonra da Bekirağa Bölüğü'nde tutuklu olarak kalmıştır. Suç ortakları olarak ise Yozgat jandarma komutanı olan Tevfik ve Yozgat evkaf memuru Feyyaz Ali Beyler tutuklanmışlardır. Divan-ı Harb-i Örfi Heyet-i Tahkikiyesi ve Divan-ı Harb-i Örfi Müddet-i Umûmiliği, sorgulama esnasında bazı şahitleri dinlemiş, bazılarının ise Yozgat'ta ifadelerinin alınarak kendilerine gönderilmesini istemiştir. Suça dahil oldukları iddiası ile de Yozgat'ta tutuklu bulunanların da İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir (Bilgi, 2006: 36).

Kemal Bey ve arkadaşlarının mahkemesi, iki safhada ve son sekiz duruşma ile gerçekleşmiştir. Divan-ı Harb-i Örfi'de yargılama esnasında değişiklik olduğu için mahkemeyi iki safhada ele almak daha uygundur. 1. safhada 12 duruşma gerçekleşmiştir. 6 Mart 1919 tarihinde sona eren 1. safhada Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığı'nda Mahmud Hayret Paşa bulunmuş, 5 Şubat 1919'da yargılamaya başlanmıştır. Bu ilk Divan-ı Harbi Örfi ve yedek üye ile birlikte 8 üyeden oluşuyordu ve bunların 4'ü azınlıklardan kurulmuştur.

Yargılamada başkanlık yapan Mahmud Hayret Paşa'nın maalesef peşin hükümlü olduğunu 10 Ocak 1919 tarihinde Sabah Gazetesi'ne verdiği beyanattan anlamak hiç de zor değildir (Bilgi, 1999: 98).

"Reşit gibi, Sabit gibi, Boğazlıyan kaymakamı Kemal gibi memleketi kanlar içinde bırakan eşhas-ı caniyeyi kaymaklığa, mutasarrıflığa ve valiliğe kadar terfi etmiş ve hemcinsini koyun keser gibi boğazlamış olanlar elyevm serbest serbest geziyorlar. Nazar-ı kanunda bunlar mücdir, cânidir. Bunlar da tecziye edilmelidir."

Yozgat tehcir davasının daha başında böyle söyleyen bir mahkeme başkanının tarafsızlığının düşünülebilmesi mümkün değildir.

Yozgat ve Boğazlıyan'da tehcir esnasında öldürüldüğü ve mallarının gasb edildiği iddia edilen Ermeniler mahkemede vekâleten temsil edilmişlerdir. Bu şahıslar müdde-i şahsi vekilleri adıyla yani müdahil avukatlar olara mahkemede bulunmuşlardır. Müdde-i şahsi vekillerinden en çok dikkat çeken isim Ankara dava vekillerinden Leon Remzi, Yozgat'ta katledildiğini iddia etitği akrabalarından 115 kişinin vekili sıfatıyla mahkemede bulunmuştur. Savunma avukatları, Leon Remzi'nin katledildiğini iddia ettiği akrabalarının varisi olduğunu gösteren herhangi bir mahkemeden bir belgenin bulunmadığını bu sebeple mahkemeye müdahil avukat olarak katılamayacağını ileri sürmüşler. Fakat savcı Sami Bey bu itirazı red etmiş ve Leon Remzi'nin mahkemede bulunabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca diğer müdde-i şahsi vekilleri olarak Hımayak Hüsrevyan ve Surenyan'da mahkmemeye herhangi bir veraset ve vekalet belgesi sunmadan müdahil avukat olmuşlardır. Ayrıca diğer bir müdde-i şahsi vekilinde Agob Bahri olmuştur (Bilgi,1999: 102).Müdde-i şahsi vekili sıfatıyla mahkemede bulunanların yanı sıra ayrıca şahit ve müdde-i şahsi sıfatıyla 18 Ermeni'de sanıklar hakkında ithamlarda bulunmuştur. Bu mahkemeye Ermeniler lehine 28 şahit katıldığını, müdafaa şahidi olarak ise ancak üç kişinin katıldığını görmekteyiz. Müdafaa şahitlerinin az olmasının sebebi Divan-ı Harbi Örfi Mahkemesi'nin, diğer bütün şahitlerin bulundukları yerden alınıp getirilmesi ve yol masraflarının karşılanmasına karşın müdafaa şehitleri için aynı kararı vermemesi ile ilgilidir. Müdafaa şahidi olarak Kemal Bey ve arkadaşlarının isimlerini verdikleri şahıslardan İstanbul'da olanların dinlenilebileceği kararı alan mahkeme, diğer şahitlerin yol masraflarını eğer Kemal ve arkadaşları karşılarsa, bu şahitlerin dinlenmek için çağrılabileceklerini belirtmiştir. Savunma avukatları müvekkillerinin bu masrafları karşılayabilecek maddi imkanlarının olmadığının bilindiğini bu sebepten dolayı adaletin yerine getirilememesinin uygun olmaudığını söylemişlerse de bu itirazları mahkemece red olunmuştur. Savunma

avukatları bu red üzerine şahit olarak dinlenilmesini istedikleri kişilerin bulundukları yerlerde ifadelerinin alınıp Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemesi'ne gönderilmesini talep etmişler fakat bu da kabul edilmemiştir (Bilgi,1999: 104).

Görüleceği üzere Kemal Bey ve arkadaşları son derece adaletsiz şartlar altında mahkeme edileceklerdir.

İlk duruşmada savcı Sami Bey iddianamesini okumuştur. İddianamede önce davanın siyasi yönden önemi vurgulanmıştır. Ardından şunları eklemiştir (Bilgi,1999: 109). "Bu eşhasın menfaat-ı memleketi kendi menafi-i şahsiyeleri uğrunda feda eylediklerini bütün vuzuhiyle isbat eylemek ve beyan-ı devleti tarsin edecek icraat-ı adilâne göstermek."

Gerçekleşmiş olan gayr-i müslim isyanlarının asıl sebebi telkinat-ı hariciye olarak belirtilmiştir. Ermeni teşkilatlarının, Osmanlı topraklarının bir bölümünde bağımsızlık elde etmek için uğraştıklarını, Osmanlı'nın savaş içerisinde bulunduğu bir sırada Osmanlı vilayetlerinin en tehlikeli mıntıkalarında isyan ettikleri ve ordunun harekatını engelledikleri söylendi. Bu dönemde görevde bulunan hükümetin aldığı tehcir kararının insaflı bir şekilde tatbik edilmediği, hükümetin gücüne dayanarak görevlerini kötüye kullananlar yüzünden, kötü sonuçlar meydana geldiği belirtildi.

Sonuç olarak iddianamede, Yozgat tehcir ve taktilinden suçlu olan kişilerin yargılanmaları için harekete geçildiğini, Kemal Bey ve diğer iki arkadaşının Boğazlıyan ve Yozgat tehciri sırasında Ermeniler'i öldürmek, mallarını gasb etmek, ırz ve namuslarına tasallut etmekle itham edilerek yargılanmalarının gerekli olduğu belirtilmiştir (Bilgi, 1999: 110). Kemal Bey ve arkadaşları suçlamaları oldukça kesin bir dille ret etmişlerdir. Zaten yapılan duruşmalarda Ermeniler lehine şahitlik yapmaya çalışanların çoğu bunu ellerine yüzlerine bulaştıracak ve duruşmalar Kemal Bey ve arkadaşlarının haklılığını

ortaya çıkartmaya başlayacaktır. Fakat bu esnada yargılanan kesintiye uğrayacaktır. Mahkemenin ilk safhasında 12 duruşma yapılacaktır.

Tevfik Paşa Hükümeti'nin Ermeni tehciri meselesini çözümlemekte yetersiz kaldığı iddia edilmekte idi. Bunun üzerine baskılara dayanamayan Tevfik Paşa istifa etti ve yerine 4 Mart 1919'da Damat Ferid Paşa hükümeti kuruldu. Damad Ferid Paşa davalara hız kazandırabilmek için Divan-ı Harb-i Örfi'de değişiklik yapan kararnameyi Padişah'a sunmuş ve yeni kararnâme kabul olmuştur.

Kararname ile yeni kurulan Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığı'na Ali Fevzi Paşa getirilir. Fakat istifası üzerine İmâlat-ı Harbiye Müdir-i Sabık-ı Erkân-ı Harbiye feriklerinden Mustafa Nazım Paşa tayin edilmiştir. 24 Mart 1919'da 13. duruşma ile mahkemenin 2. safhası başlamıştır. Çok kısa sürecek olan safha 7 Nisan 1919'da 18. ve son duruşmanın yapılması ile son bulacaktır.

M. Nazım Paşa başkanlığındaki mahkeme Kemal Bey'i idama mahkum etmesi ve diğer yargılamaların da tepki görmesi üzerine bu mahkemenin üyeleri değiştirilmiştir. 25 Eylül 1919'da Bursa vali vekilliğine getirilmiştir. Fakat aynı zamanda Kürt Teali Cemiyeti'ne üye olan Mustafa Paşa, bazı bölücü faaliyetlerde bulunduğu ve Türklük aleyhindeki tavırlarından dolayı görevinden alınmıştır. 5 Nisan 1920'de dördüncü hükümetini kuran Damat Ferit Paşa 10 Nisan 1920'de Kürt Mustafa Paşa'yı Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığı'na getirdi. Burada da Türklük aleyhtarı kararlar alan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının gıyaben idamına karar verecektir. Ayrıca, bu mahkeme Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey'in Ermeni tehciri ile yargılanması neticesinde Nusret Bey içinde idam kararı vermiş ve 5 Ağustos 1921'de uygulanmasını sağlamıştır. Daha sonra Nemrud Mustafa Paşa'nın İngilizler'den Kürtler'i ayaklandırmak için para aldığı ve İngilizler tarafından Kürdistan'a vali tayin edildiği ile ilgili belgeler de mevcuttur.

Vatana İhaneti açıkça görülen bu kişi 1 Haziran 1924'te vatandaşlıktan çıkartılmıştır (Bilgi, 1999: 136).

Yapılan mahkemeyi hızlandırma adına alelacele ve düşmanca verilen Kemal Bey'in idam kararı, Nemrut Mustafa Paşa gibi vatan haini birisinin başkanlığını yaptığı bir mahkemede verilmiştir. Bu da olayın ayrıca üzüntü verici bir tarafıdır.Divan-ı Harb-I Örfi 8 Nisan 1919'da Kemal Bey'in idamına Tevfik Bey'inde 15 yıl kürek cezasına çarptırılmasına karar vermiştir.

Anlaşılacağı üzere İtilaf Devletleri'nin ve Ermeniler'in istek ve arzusunu gerçekleştirmek ümidiyle mağlubiyetimizin ezikliğini de hissederek çok yanlış bir mahkeme yapılmış ve aldığı kararda son derece adaletsiz olmuştur. Bu mahkemenin nasıl sonuçlanacağı aslında tâ başında bellidir. Ama birilerini memnun etmek için Osmanlı adâleti de burada kurban edilmiştir.

Fakat ne acıdır ki, yapılan bunca haksızlık ve idam kararı kimseyi memnun etmeyecektir. New York Times'ta yargılamalarla ilgili çıkan haberlerde bunu görmek mümkündür. Kemal Bey'in suçunun cezasını çektiğini ama aslında bütün Osmanlı vali, kaymakam, asker hiç fark etmez, hepsinin tehcir suçlusu olduğunu yazmışlardır. Belki de zaten ellerinde gelse Osmanlı halkının hepsini idama mahkûm ederlerdi. Osmanlı halkından o dönemde milyonlarca insanın katledilmesine karşı, vatan haini Ermeniler'in bu kadar korunması bence bunu göstermektedir. Beklide dünya üzerinde eksilen Müslüman sayısı onlar için gurur verici bir şeydi.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 24 Mayıs 1915: Müttefikler Katil Türkler'i Cezalandıracak

Osmanlı Hükümeti'ndeki Yetkililer Ermeni Katliamları Nedeniyle Hesap Vermeliler Diyerek Uyardılar

LONDRA, Mayıs 23. –Büyük Britanya, Fransa, ve Rusya bu akşam yayınlanan ortak resmi bildirilerinde:

"Geçen ay Ermenistan'daki Kürtler ve Türk halkı Osmanlı yetkililerinin müsamahası ve yardımı ile Ermeni katliamında rol oynamışlardır. Bu tür katliamlar nisan ayının ortalarında Erzurum, Dersim, Muş, Zeytun, ve Kilikya'da meydana gelmiştir.

Van'ın yakınlarında yaklaşık yüz köyün sakinlerinin hepsi öldürülmüştür. Van'da da Ermeni mahallesi Kürtler tarafından kuşatılmıştır. Bu arada İstanbul'da Osmanlı Hükümeti zararsız Ermeni halkına karşı öfkelenmektedir.

Türkiye tarafından işlenen bu yeni katliamlar karşısında Müttefik Devletler bugün açıkça Osmanlı İmparatorluğu'na, bütün hükümet üyelerini ve olaylara karışan onların emrindekileri bizzat bu tür katliamlardan sorumlu tutacaklarını bildirdiler.

Toplu Katliamlar

Savaş Başladığından Beri Kürtler ve Türkler Binlercesini Öldürdüler

Avrupa Savaşının Doğuda alevlendirdiği kıvılcımlardan birisi Anadolu ve İran'daki Ermeni Hıristiyanlar ve Müslüman Türk ve Kürtler arasındaki eski nefret duygularıydı..

Şubat ayının ortasında Ermeniler'in katledildikleri haberleri Amerika'ya gelmeye başladı ve 1895-96 tarihlerindeki Ermeni Hıristiyan olmanın sürekli tehlikede olmak anlamına geldiği zamanlar hatırlandı.

New York Times, 06 Aralık 1918: Milyonlarca İnsan Türkler Tarafından Katledildi

Müslümanlar Savaş Katliamının Ortasında Para Kazandılar

SELÂNİK, 04-12-1918- Eskiden Türk donanmasında üst düzey bir subay olan Ermeni lider M. Khanzadian, buraya ulaştıktan sonra İstanbul'da 1916' da gördüğü istatistiklere göre 1.396.350 Ermeni'nin sürgüne gönderildiği ve onlardan 1.056.550' sinin katledildiğini söyledi.

Yunan Hükümeti'ne Ermeniler'in davasına duyduğu sempatiden dolayı teşekkür etti ve Türk baskısına karşı Yunanlıların ve Ermeniler'in kuvvetlerini birleştirmesi gerektiğini söyledi.

New York Times, 27 Ekim 1918: Türk Meclisi Dağıldı

Askerî Mahkeme Katliamlardan Sorumlu Subayları Yargılayacak

WASHİNGTON, 26.12.1918- İstanbul'dan Petit Parisien' e gönderilen bir habere göre Türk Parlamentosu'nun dağılması dün ilan edildi.Haber resmi kanallarla bugün Washington' a ulaştı. Kabinenin düşmesi bekleniyordu, fakat Vekiller Meclisi'nin çözüldüğü duyuruldu. Bakan, muhalefet vekillerinin hükümete yönelttiği eleştirilere cevaben uzun bir bildiri okudu. Bildiride savaşın ana hatlarını vurguladı ve üst düzey bazı subayların hırslarını teskin etmekten başka hiçbir amaçla savaşa girilmediğini söyledi.

Hükümet ayrıca, çoğu Enver ve Cemal Paşa ile kaçmış olmasına rağmen, Ermeni katliamının müsebbiplerinin yargılanacağı bir askeri mahkemenin kurulduğunu bildirdi.

Habere göre katliamlardan 1. derecede sorumlu olanlardan Alman kuvvetlerinin Türkiye' deki eski komutanı Liman Von Sanders'in İstanbul'dan çıkmasına izin verilmiş.

New York Times, 30 Aralık 1918: Ermeniler Protesto Yayınladı

Katliamların Müsebbiplerinin Türkler Tarafından Yargılanmasını İstemiyorlar

WASHINGTON, 29.12.1918- Amerika'daki Ermeniler Osmanlı Hükümeti'nin Ermeni soykırımından sorumlu subayları askeri mahkemede yargılanacağına dair yaptığı açıklamalara çok kızdılar. Amerika Milli Ermeni Konseyi Başkanı Stiran Sevasly Dışişleri Bakanlığı'na böyle bir yargıdan dolayı protestoda bulundu. Mr. Sevasly bugün şu açıklamalarda bulundu:

"Ermeniler, ya bir şekilde bizzat katliamlara katılmış ya da onlara sempati duyan hakimlerin yürüteceği mahkemelere güvenmez. Böyle bir mahkemeye Amerika ve müttefik kuvvetleri hakimlere başkanlık etmelidir. Aksi takdirde adaleti tahkir, tezyif ve tenkis etmekten öte bir şey yapılmış olmayacaktır.

1915 ve 1916 katliâmlarının sorumlularından tek bir tanesi şimdiye kadar cezalandırılmış değildir. Aksine, bunların muharrikleri onure edilip, onlara nişanlar verilmiştir. Öyle görünüyor ki bu suçluların cezalandırılacağı duyurusu müttefikleri ve Amerikan kamuoyunu yanıltmak için tezgahlanmış bir aldatmacadır. Bunlardan maksat ise barış konferansında daha rahat ve avntajlı konuma geçmektedir.

New York Times, 12 Şubat 1919: Türk Mahkemeleri Başlıyor

Diyarbakır valisi Ermeni katliamı için birinci dereceden suçlandı.

PARİS Şubat 11- Türk Hükümeti tarafından Ermeni katliamından sorumlu tutulan kişilerin mahkemeleri İstanbul'da başladı. Diyarbakır valisi Kemal Bey, bu konuda ilk mahkemeye verilenlerden. Savcı duruşmanın açılışında yaptığı konuşmada bütün dünyaya korku salan katliamın yazarlarının kesinlikle cezalandırılması gerektiğini söyledi.

New York Times, 19 Şubat 1919: Türkiye'de Günah Keçisi Aranıyor

Enteresan bir gerçektir ki üst düzey subaylar savaş sırasında zulüm işlemek ya da işlenmesine müsaade etmek suçlarından hakim karşısına çıkarıldılar. Kendi yönetim bölgesinde toplu katliamlardan sorumlu olmakla suçlanan Kemal Bey'in duruşması başlamıştır. Savcı açılış konuşmasındaki kısa raporda bu ve buna benzer katliamların "tüm dünyayı korkuyla doldurması" sebebiyle Kemal Bey'in cezayı hak ettiğini iddia etti.

Tarif doğru fakat başka valiler de aynı şeyi o kadar fazla yapmış ve askeri ve adli çevrelere iltifat etmekten başka hiçbir yorum yapmadan aynı duyguyu o kadar sık meydana getirmişlerdir ki Kemal Bey'in kendini valilerin öteden beri sürdürmekte olduğu adeta uymaktan başka bir şey yaptırılmadığından su-i istimal edilmiş olarak görme hakkı da vardır.

Türkiye'nin yeni bir ahlâki yapısının olmasının veya belki de yeni bir dış politikasının olmasının kurbanıdır. Eğer istenirse, ölü bir insanı suçlamak gibi, onu suçlayıp hüküm giydirmek pek zor olmayacaktır. Buna ülkemizde daha yakın bir örnek olarak zavallı Kaptan Kipp'i verebiliriz.

New York Times, 13 Mart 1919: Ermeniler'in Sorgulanması İsteniyor

Tevfik Paşa Zulümler'in Türklerle Sınırlı Olmadığını İddia Etti

New York Times'a Özel Haber

ROMA 10.03.1919- Türkiye Başveziri Tevfik Paşa son zamanlara kadar Giornaled İtalia'nın röportajında şunları söyledi:

"Ermeni soykırımına müteallik gerçekleri tahkik edebilmek için uluslararası bir komisyonun tüzüğünü istedim. Bu şekilde Avrupa gerçekleri öğrenmeye başlayacaktır. Biz sadece Ermenistan'da vuku bulan acı olayları inkar etmemekle kalmıyor aynı zamanda onlar için derinden üzülüyoruz. Şimdi onların müsebbiplerini yargılıyoruz. Ben, aynı zamanda, gerçeklerin asıllarıyla bilinmesini temenni ediyorum.Tevfik Paşa, 1876'dan beri Rusya Ermenİler ve onların Müslüman vatandaşlarıyla aralarına fitne sokmak için elinden geleni ardına koymamıştır. Bu Petrograd'da devrimcilerin neşrettiği gizli Rus arşivlerinden de anlaşıldığı gibi tarihi bir gerçektir. Savaş başlar başlamaz Rus ajanlarının tahrik ettiği Ermeni komitelerinin genel bir isyan başlattığını iddia etti, ve şunları söyledi:

" Ön tarafta Çar'ın askerleriyle savaşan Osmanlı ordusu arkadan da Ermeni çetelerinin saldırısına uğradı. Bunun sonucunda Ermeniler'in sınırdışı edilmeleri istendi. Maatteessüf bu emir kötü şartlar altında yerine getirildi. Türk kamuoyunun da talep ettiği gibi bükülmez kanun karşısında Müslüman suçlular tutuklanıp cezalandırılacaklardır. Yalnız şunu da belirtmek isterim ki bir milyon Müslüman ruh içinde her türlü suç ve yıkıma sebep olan Ermeni çete liderleri de yargılanıp cezalandırılacaklardır. Adalet Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında ayrım yapmayacaktır. Hepsi kanun karşısında eşit olacaktır"

New York Times, 14 Nisan 1919: Ermenistan'daki Katliamların Müsebbiplerinden Kemal Bey Asıldı

İSTANBUL, 12.04.1919- Diyarbakır valisi Kemal Bey İstanbul'da Beyazıd Meydanı'nda İstanbul Askeri Hakimi ve birçok üst düzey subay önünde alenen asıldı. Kemal bey Yozgat bölgesinde Ermeniler'in sürülmesi ve katledilmesinden sorumlu olanlardan birisi olarak idama mahkum edilmişti.

Yozgat Eski Jandarma Genel Komutanı kalede 15 yıl hapse mahkûm edilmişti. Bu cezalar saray tarafından onaylanmıştı.

Ermeni soykırımından sorumlu Türkler'in yargılanması İstanbul'da şubat ayında başlamıştı. Savcı tüm dünyayı korkuyla dolduran katliamların müsebbiplerinin cezalandırılmasının gerektiğini beyan etmişti.

Kemal Bey Eski Türk Gıda Bakanıydı

D) HAREMLERDEKİ ERMENİ VE RUM KADINLAR VE ÇOCUKLAR

Tehcir konusunun zorunluluktan ortaya çıktığı ve yapılan tehcir uygulamasında son derece titizlikle davranıldığı, göç ettirilen Ermeniler'e geçimlerini sağlayabilmeleri için türlü imkanların verildiği belgelerle sabit olmasına rağmen Avrupa hâla Ermeni soykırımı konusunda inat etmekte idi.1922 yılında Milletler Cemiyeti'nde Türkiye ile alakalı büyük iftiralar söz konusu idi. "Türkiye de hâla yüz binlerce Ermeni ve Rum kadın ve çocuğu haremlerde gizlidir" diyorlardı. Dahiliye nezareti yayınladığı bir kitapla bu iddialara cevap vermiştir.

“Mütârekeden sonra Hükümet-i Osmaniye’ce 1.150.000 liradan fazla masraf ihtiyar ve yüzlerce memur istihdam olunarak Rum ve Ermeni’ler sevk edilmiş oldukları yerlerden kendi memleketlerine iade edildi. Gerek bunların yerlerine sevk muamelâtı,gerek emvâl-i menkule ve gayr-i menkullerinin kendilerine teslimi keyfiyeti İngiltere Fevkalade Komiserliği’ne tayin olunan İngiliz zâbitleriyle Osmanlı memurları ve alakadar milletlerden birer zâtdan mürekkeben teşkil olunan muhtelif heyetler marifetiyle ifa olundu. Memleketin her tarafına âzimet eden ve adedi 62’yi geçen bu İngiliz ve Osmanlı memurlarından mürekkeb heyetle , mesâil-i muhtelifun fihâyı da kemal-i dikkat ve itina ile hallettiler. Hatta kendi rızası ile Müslümanlarla izdivaç etmiş Hıristiyan kadınları birer birer davet olunarak tekrar rızası sorulmuş ve beyan-ı memnuniyet edenler kendi arzusuna terk edilmiştir. İstanbul’da haremlerde veya yetimhaneler de yüz binlerce Ermeni veya Rum kadın veya çocuğu değil iki çocuk bile kalmamıştır. Ermeni çocukları kalmadıktan başka anası, babası mâ’lüm veya kısmen hayatta bulunan bazı Müslüman çocukları Ermeni’dir diye el’ân Ermeni eytâmhanelerinde bulunmaktadır.

Şu hâlde nasıl olur da iddia olunduğu vechile binlerce Ermeni çocuğu bu vaziyet karşısında Türkler’in nezdinde kalır? Cemiyet-i Akvâm henüz bir kuvve-i icrâiye mahiyetinde olmadığı ve halâyık-ı ahvâli iyice tetkik edecek teşkilat ve vesâite de malik bulunmadığı hâlde İstanbul da bütün azamet-i mevcudiyeti ile faaliyete devam eden Düvel-i Muazzama ricâl ve kuvvet-i zabıtasının ve Heyet-i Muhtelifesinin bulamadığı veya alamadığı coçukların ve kadınların mevcudiyetini nasıl tasavvur edebiliyor?...

Hakâyık-ı ahvâle biraz vâkıf olanlarca mesele gayet basittir. Zirâ 30 seneden fazla bir müddetten beri Türkiye’de bulunan hâlen İstanbul’da bir Cemiyet-i Hayriye’nin Meclis-i İdare azası olan bir Amerikalı tarihçi bir hafta evvel İstanbul’da para ile kız ve kadın satılan esir pazarı taharrisine kalkarsa, Türkiye’yi bilmeyen ve Türkiye’ye daima Ermeni ve Rum zâviye-i rü’yetinden

bakan ve Ermeni vatandaşlarımızın âtem-şumül şiddet mübalağasına kapılan Romanyalı Mademoielle Vakaresko'nun 1001 gece hikayelerini hatırlatan takrir ve nutku pekte garip görülmemelidir.

Şu kadar ki, üç Devlet-i Muazzama-ı mu'telife'nin nefs-i Dersaâdet'teki resmi ve gayr-i resmi teşkilatından ve memurların nazar-ı tetkik ve teftişinden güya kaçan bir mes'ele-i mühimmenin yalnız İsviçre'de mukim Mademoiselle Vakaresko tarafından görülebilmiş olması acaba neye atfedilebilir." (Süslü, 1990:151).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 13 Şubat 1916: Ermeni Kızları Kefalet Karşılığı Kurtarılıyor

Amerikan Komitesi Türkler' e Ödenmek Üzere Para Yardımı Bekliyor

Üyelerinin arasında Başpiskopos Gibbons, Oscar S. Straus, Piskopos Greer, Charles R. Crane gibi önde gelen birçok Amerikalı'nın bulunduğu Ermenistan ve Suriye'ye yardımdan sorumlu Amerikan komitesi dün Türkler'in elinde bulunan Ermeni kadınları ve kızlarının kurtarılması ve gerektiğinde bunun için fidye ödenmesi işini üstlendiğini açıklamıştır.

Açıklama şu şekildeydi:

"Komitenin elde ettiği güvenilir bilgiye göre bu kadın ve kızlardan Türk ve Kürtlerin elinde yüzlercesi olduğu kuvvetle tahmin edilmektedir. Birçoğu kurtarılmıştır fakat, kurtarılması gereken daha çok sayıda esir vardır. Bu genç hanımlardan her 12 kişiden 1 tanesi kendisini esir almış olanlar tarafından ailesine iade edilmektedir.

Esi'in bu şekilde kurtarılması büyük ölçüde şahsi nüfuza dayanıyor. Türk subaylar hayli para karşılığında bu kadınların yerlerine dair bilgi veriyorlar. Esirlerin belirlenen bir yere getirilmeleri içinde bir miktar para veriliyor. Daha sonra serbest bırakılıp bırakılmayacakları ne kadar para verildiğine bağlı.

Kefalet olarak ortalama ne kadar para verileceği hakkında tahmin pek mümkün değil İran'lı olarak doğan bir Ortodoks Rus papazının verdiği örneğe göre Kürtler onun serbest bırakılması için $15000 talep etmişler ama $5000 teklif edince kabul etmişler Amerikan komitesi işte bu iş için acil yardım istiyor. Yardımlar Charles R. Crane, Treasurer, 75. Cadde, New York adresine gönderilebilir.

New York Times, 01 Haziran 1919: Ermeni Kızları Katliamları Anlatıyor

Türk ve Çerkez vahşetinden Kaçan Kurbanlar Yaşadıklarını anlatıyorlar

Çıplak ve Aç Tutulmuşlar

5000 kişilik Gruplar Suriye Çölü'ne Götürülürken Yüzlercesi Sopalarla Öldürülmüş

Türk, Çerkez ve Arap kamplarında bir nevi kölelik ve esaret hayatı yaşamış olan ya da Anadolu'da Türk haremlerinde esir tutulmuş olan Hıristiyan Ermeni kadınlarının ve kızlarının anlattıkları Ermenistan ve Suriye'ye yardımdan sorumlu Amerikan komitesi tarafından alındı. Komite'nin yaptığı bir açıklamaya göre hikâyeleri anlatılan bu kadınlar ya efendileri tarafından serbest bırakılmış ya da Müttefik kuvvetleri tarafından kurtarılmışlardır.

Açıklamada şu ifadeler yer almıştır:

"Mütâreke imzalandıktan sonra Türkler'in birçoğu öyle yaparak cezadan kurtulacaklarına inandıklarından çoğunun çocuğu olan kadınları sokaklara

salıverdiler. Komite'ye gelen haberlere göre çok sayıda kadın, açlıktan ve açıkta kalmaktan çıldırmış bir halde sokaklarda dolaşmakta. Yardım komitesinin çalışanları mümkün olduğunca hızlı bir şekilde toplanıp bakımları için yapılmış evlere yerleştirilmekteler. Son gelen haberlere göre Anadolu'da bu evlerden 15 tane kurulmuş."

Türk mezâliminin kurbanları olan bu Ermeniler'in hikâyeleri Komitenin Türkiye'ye gönderdiği heyetin bir üyesi olan Dr. W. A. Kennedy'nin anlattığı biçimde kaydedilmişler. Dr. Kennedy yemin kağıtlarını kadınlara bizzat kendisinin dağıttığını ve gözünün önünde imzaladıklarını söyledi.

Komitenin yaptığı açıklamaya göre bu hikâyeler hep birlikte düşünülünce savaşın trajik bir sahnesini ortaya koyuyor. Ayrı ayrı olaylar değiller ama bazı durumlarda 5000 kadar mülteci yurtlarından sürülüp, verimli Ermenistan topraklarından Suriye çölleri sınırına yüzlerce mil uzaklara gönderiliyorlardı. Daha sonra yolda yüzlercesi gruptan ayrılıp katlediliyorlardı.

Yüzlerce kız ailelerinden ayrılıp Türk , Kürt ve Çerkezler tarafından kimsenin bilmediği yerlere götürülüyorlardı. Onlarcası çıplak bir biçimde aylarca esaret tutuluyorlardı. Güneş altında yanıp dayak yiyorladı.

Komitenin açıklamasına göre ölümden kurtulan Ermeni kızları babaları ve akrabaları onları kurtarmak için fidye ödedikten sonra dahi hayvanlar gibi takas ediliyorlardı. Bazıları babalarının ve arkadaşlarının öldürüldüğünü görüyordu. Suriye çölünde Arap çadırlarında birçoğu bağlanıp zorla alınlarına, dudaklarına ve çenelerine onların Müslüman kadın olduklarını gösteren işaretler konuyordu.

Genel olarak hikayeler esirlerin büyük gruplar halinde Ermenistan'dan güneye Suriye çöllerine doğru sürüldüklerine işaret ediyor. En az üç Hristiyan Ermeni kızının anlattığı bir vakada 2000 aile ya da 5000 kişinin sürülmesinden bahsediliyor. Hikâyelerden birisini babası, annesi, döt kız kardeşi ve bir erkek

kardeşiyle birlikte Adana yöresinde Hadjin'den çıkarılan 18 yaşındaki Takouhi Guezekuchukian adlı bir kız anlatmıştı. Güneye Halep'e doğru sürülmüşler,daha sonra grup 2000 aileyi buluncaya kadar Suriye çöllerine doğru hareket ettirilmişler. Sivaria'ya vardıklarında 5000 TL ödeyenin geri dönmesine müsaade edileceği söylenmiş onlara.

"Mülteciler bu miktarı ödeyemeyeceklerini söylediler. Sonra Çeçenler'den Çerkezler fakir ailelerden 11000 tanesini ayırıp götürdüler. O akşam o insanlardan bazıları geri dönüp kaçtıklarını söylediler. Gruptan ayrıldıktan 4 saat sonra Çeçenler'in bunları çivili sopalarla öldürmeye başladıklarını söylediler.Kalan aileler $1500 toplayıp özgürlüklerini satın almaları için 52 kişilik temsilciler heyeti gönderdiler. Teklif edilen miktar kabul edilmemiş. Temsilciler hırpalanıp geri gönderilmiş.

550 TL ile 2000 Türk paundu altın olarak Çerkez beylerine verilmiş. Onlarda parayı alıp hiç para ödenmediğini ifade eden bir yazıyı imzalamalarını istemişler, temsilciler bunu yapmayı reddedince bağlanıp götürüldüler."

Birkaç gün sonra, kızın anlattığına göre kalan aileler Siverek'ten çıkarılmışlardı. Sekiz gün daha geçince Deyri Zor'un doğusunda Habur ırmağı kıyısındaki Şedadiç'e ulaştılar. Kız şöyle devam etti:

"Yolda 150 erkek seçilip gruptan ayrılmıştı. Çerkezler, geri dönünce kızın bazıları ayrılan erkeklere ait olduğunu fark ettiği elbiseleri paylaştılar. Bir sonraki gün 800 erkek daha götürülüp öldürülmüştü."

Mülteciler ertesi gün sabah yollarına devam ederken kız ayrılan erkeklerin bazılarının cesetlerini gördü. Öldürülünceye kadar dövülmüşlerdi. Hikâye şu şekilde devam ediyor:

"Bundan birkaç gün sonra güvenlikleri için kadın ve çocuklardan oluşan her bir ailenin bir Arab'ın evine gitmesi gerektiği söylendi. Araplar onları soyup

elbiselerini çıkardılar ve Çerkezler'e geri gönderdiler. Onlar da sayıları 150'yi bulan kadın ve çocukları bıçaklarla öldürmeye başladılar. 22 erkek ve 11 kız kurtulmuştu. Onlarda Çerkezler'in çadırlarına götürüldüler. Beni de kız kardeşimle birlikte Gerbellah köyüne götürdüler. Orada da onlara altın vermediğim için dayak yedim."

Bir süre bir Çerkez'in evinde kaldıktan sonra başka bir Çeçen'in evine, oradan da Şegruş'ta başka bir Çerkez'in evine gönderilmiş. Şimdi Halep'te bir yetim evinde kalıyor. Kız kardeşi ise Nusaybin'de bir Ermeni evinde kalıyor.

Amerikan Kız Koleji'nden Sürgün Kubanı Öğrenci

Ermeniler'in Şedadiye'ye sürülmesiyle ilgili birkaç olayı da Anadolu'nun batısında İstanbul'a yakın olan Adapazarı'nda Amerikan Kız Koleji'nde okuyan 17 yaşındaki Araxa Barutjian adında bir kız İngilizce olarak anlattı.

Şedadiye'de 300 erkek ,kadın ve çocuğu çıplak olarak görmüş. Haziran ayı olduğundan sırtları güneşten yanıp şişmiş. Vücutlarının her yerinde dayak izleri… Güneş altında suyun içinde yatıyorlar. Güneşin verdiği acı dayanılacak gibi değilmiş.

Şedadiye'ye varmadan önce iki erkek kardeşi Bab'da ölmüş. Babası da başka bir yerde ölmüş, Araplar mültecilerin arasından sadece evlenmemiş kızları aldıklarından annesi onlara onun evli olduğunu söylemiş. Şedadye'de annesi bir Arap'a kendisi de başka bir Arap'a satılmış. Kız da orada bir sene kalmış.

O oradan kaçmış ve bir Arap kız onu çadırına götürmüş. Orada 18 ay kalmış. Oradan da kaçıp sonunda Nusaybin'e varmış.

Bardizag'da Dr. Kennedy'in de tanıdığı bir lise öğretmeninin 17 yaşındaki Arpeneh Er Harutunian adlı zeki kızın anlattığına göre Ada Pazarın'dan başlayıp

Anadolu içlerinden Deyr-i Zor'a ulaşan bu yolculuk 1.5 sene sürmüş. Dr. Kennedy onun yolculuk hakkındaki öyküsünü şu şekilde yazmış:

"Dedesi gözlerinin önünde öldürülmüş ve 200 ya da 300 kadar erkeğin vurulduğunu ve kılıçtan geçirildiğine şahit olmuş. Bu adamlar 10'arlı gruplar halinde kol kola bağlanmışlar. Aynı yerde demir çivili sopalarla ya da bıçaklarla kadın ve çocukların da öldürüldüğünü görmüş. Cesetler daha sonra üzerlerine parafin dökülüp yakılmış. Bu katliam Şedadiye yakınlarında bir tepenin eteklerinde Çeçen Çerkezler tarafından uygulanmış.

Kadın kılığına girmiş 100 kadar Ermeni'nin erkek olduğu anlaşılınca Çeçenler tarafından öldürülmüşler. Bunlardan birisi diri diri derisi yüzülüp Habur ırmağına atılmış.

Bundan sonra Çeçenler onlara yemek vermemişler ve iki hafta sonra Siverek'e gönderilmişler.Meryem Gümüşcihan Çeçenler'i onları çölün içine göndermemeleri için ikna etmiş. Arpeneh bir Arap'ın çadırına götürülüp orada 8 ay tutulmuş. Sonra erkek kardeşi yardımıyla kaçmış Arpeneh. Araplar develerinin daha iyi otlayabilmesi için devamlı yer değiştirdiklerinden Arpeneh de sabit durmamış. Yüzüne dövme ile işaret konurken Arpeneh Türk askerler tarafından sıkıca yere bağlanmış. Daha sonra Deyr-i Zor'da kaybolan baba hariç aile bir araya gelmiş."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASI VE ABD'NİN ERMENİSTAN'I MANDA ETME DÜŞÜNCESİ

A) MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SONRAKİ DURUM

Şimdi de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan duruma bir bakalım Rusya'nın ihtilal sebebiyle savaştan ayrılması ve galip durumda olan İtilaf Devletleri'nin çizdiği tablo nasıldır?

Rusya'da Bolşevik İhtilal başlayıp Çarlık iktidarı yıkıldıktan ve Rusya I. Dünya Savaşı'ndan ayrıldıktan sonra, İtilaf Devletleri doğu politikalarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. I. Loyd George'un 5 Ocak 1918'de Ermeniler'in bir millet olarak tanınmasını istemesinden sonra Ermeni sorunu yeni bir boyut kazanmıştır. Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un, "milliyet" ilkesinden olduğu kadar, "ulusların kendi kaderini tayin etmeleri düşüncesinden de yola çıkan Ermeniler 28 Mayıs 1918'de Erivan merkez olmak üzere bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi.

"Gizli antlaşmaları uygulama alanına koymak isteyen İtilaf Devletleri,yer yer Osmanlı topraklarını işgal ederken savaş süresince kendilerine yardımcı olan Ermeniler'in bu yardımlarını devam ettirmelerini sağlamak için onların isteklerini olumlu karşılamışlar,eylemlerine göz yummuşlar daha ötesi ortak olmuşlardır" (Güneş, 1986: 32).

İtilaf Devletleri'nden gördükleri yardıma dayanan Ermeniler Bağımsız Ermenistan düşüncelerini Paris Barış Konferansı'na yansıtmışlardır. (Akgün, 1985a: 333).

“Paris’teki Ermeni Delegasyonu Başkanı Boghos Nubar ve A. Aharion tarafından yansıtılan isteklerinde Karadeniz’den Akdeniz’e kadar uzanan bir Ermenistan ile birlikte;

a) Ermeni Hükümeti’nin Amerika ve Cemiyet-i Akvamın kefaleti altına alınması,

b) Bir dönem için büyük devletlerden birine mandaterlik verilerek bu devletin 20 yıllık bir süre için Ermeni Konferansı görüşüyle seçilmesi,

c) Osmanlı İmparatorluğu’nun Düyun-u Umumiyesi’ne, yani borçlarına katılmaya hazır olduklarının bilinmesini istiyorlardı. Ayrıca Ermenistan mandateri ülkenin Türk memur ve Askerlerini boşaltmak, halkı silahtan arındırmak; katliamlara katılan tecavüz veya yağmada bulunanları cezalandırmak; bozguncu seyyar unsur ve aşiretleri kovmak, Müslüman göçmenleri bölgelerinden çıkartmak, zorla Müslümanlaştırılmış veya Türkler’in aralarına sokulmuş çocuk , genç kız v.s. eski dinlerine dönmelerine sağlamak ; Türkler’in zorla el koydukları malları eski sahiplerine geri verdirmek gibi durumların çözümlenmesini istiyorlardı.”

“Bununla beraber 10 Ağustos 1920’de yapılan Sevres Antlaşması’nı Ermeniler’de muharip olarak imzaladılar. Antlaşmanın 88. madde Bağımsız bir Ermeni Devleti kurulmasını; 89. madde bu Ermenistan’ın sınırlarının ABD Başkanı’nca saptanmasını ön görüyordu. 230. madde göre Osmanlı Devleti savaş sırasındaki Ermeni olaylarından sorumlu suçluları teslim edecekti.” (Çaycı, 1982: 105).

ABD Başkanı Wilson bağımsız bir Ermenistan için hazırlıklara başlamıştır. “Erivan Ermeni Cumhuriyeti liderinin görüşlerini alan Wilson Barış Konferansında Karadeniz’den Akdeniz’e kadar uzanacak büyük bir

Ermenistan'ın oluşturulmasını amaçlar bir proje sunmuştur." (Güneş, 1986: 34) L. Loyd. George Çukurova'nında bu projeye dahil edilmesini istemiştir. "Wilson'un önerisi diğer devlet temsilcilerince de benimsendi. Fakat böylesine büyük, ulaşım olanakları zor ve çelişkilerle dolu topraklar üzerinde kurulacak devletin mandaterliğini kim üstlenecekti. Ermenilere karşı sıcak sevgiyle Bakan Başkan Wilson mandater olmaya niyetli gözüküyordu. Amerikan Anayasası ise Başkan'a düşündüğünü uygulama imkanı vermiyordu" (Güneş, 1986: 35).

"Bu sırada Amerikan senatosunda, Başkan Wilson'un Avrupa politikasına fazla "bulaştığı" yolundaki eleştirilerin artması ve "inziva" (ısolation) politikasına dönülmesi eğilimlerinin kuvvetlenmesi dolayısıyla, Başkan Wilson, General Harbord başkanlığında kalabalık bir heyeti , Anadolu dahil, bölgeye göndererek, "Ermenistan mandasını ve muhtemel sorunlarını yerinde inceletmiştir" (Armaoğlu, 1997: 134).

Bu arada bahsettiğimiz manda yönetim biçimi batılılar tarafından sömürgeci politikalarının devamı olsa da Wilson ilkelerine uyabilmek için formüle edilmiş bir sistemdi (Güneş, 1986: 33).

General Harbord, Başkan Wilson'un isteği üzerine incelemeler ve raporunu Amerikan dış işleri bakanlığına ve Paris barış konferansına vermiştir.

"Harbord'un raporundan yaklaşık 1 ay sonra Amerikan Senatosu'nun, bir yandan 28 Haziran 1919 tarihli Versay Antlaşması'nı ve bir yandan da ona bağlı olan Milletler Cemiyeti Paktı'nı onaylamayı 19 Kasım 1919'da reddetmesi ile Amerikanın "Ermeni mandası" hikayesi de sona eriyordu. Çünkü Amerika Milletler Cemiyeti'ne üye olamıyordu. Halbuki "manda" rejimleri Milletler Cemiyeti'ne bağlı bir sistemdi" (Armaoğlu, 1997: 136).

Amerika Paris Barış görüşmelerinden çekilmesine rağmen İtilaf Devletleri Amerika'nın peşini bırakmayacaktı. Özelliklede İngiltere bu konuda aceleci

davranmaktaydı. “Lloyd George da manda konusunda acele etmekteydi. Çünkü Türkiye’de savaşın bitmiş olmasına rağmen büyük sayıda asker bulunduruyordu. Bu da İngiltere’ye ağır yük getirmekteydi. Dolayısıyla bu duruma bir an önce son vermek istiyordu. Aslında gerek İngiltere gerekse Fransa, Türk bölgelerinden çok Arap bölgeleri üzerinde emeller besliyordu” (Aytepe, 1995: 67).

Daha sonraki görüşmelere gözlemci olarak katılan Amerika 17 Mayıs 1920’de Ermenistan üzerindeki Amerikan mandası ile ilgili sorulan sorulara cevap vermiştir. Müttefiklerin ısrarına rağmen cevap bekledikleri gibi değildir. Müttefiklerin 27 Nisan mesajına Amerika 17 Mayıs 1920’de cevap verdi. Ve bu cevapta “Ermenistan mandası” hakkında tek kelime mevcut değildi. Sadece Amerika Cumhurbaşkanı’nın Ermenistan sınırları konusunda “hakem” olmayı (“to act as arbiter”) kabul ettiği bildiriliyordu.

Söz konusu telgrafta Ermenistan mandası hakkında her hangi bir ifadenin bulunmamasının sebebi bir yandan Amerikan senatosunun bu konudaki olumsuz havası diğer yandan da, Yüksek Konsey’in 27 Nisan 1920 günlü mesajı üzerine, Amerikan Dışişleri Bakanlığı’nın, Harbiye Bakanlığı’na, Ermenistan Mandası hakkındaki görüşünü sormasıydı. Harbiye Bakanı, Baker’in Dışişleri Bakanı Colby’e gönderdiği 2 Haziran 1920 tarihli memoranduma göre, General Harbord, her ne kadar raporunda, Ermenistan mandası için 59.000 kişilik, yani % 50 oranında sayı azaltılabilirdi. Ve Ermenistan’ın dış saldırılara karşı korunması evvelâ Milletler Cemiyeti’nin göreviydi. Ve ikinci olarak da, Bolşevikler’in şu anda Kafkaslar’ da yarattığı tehlike dolayısıyla bu kadar bir Amerikan kuvvetinin orada bulundurulması pratik bir formül değildi. Bolşevikler Bakü’yü işgal etmişlerdi, ve gazete haberlerine göre de, Ermenistan topraklarına girmeye başlamışlardı” (Aytepe, 1995: 68).

10 Ağustos 1920’de İstanbul Hükümeti anlaşmayı imzalar ve Wilson’da Ermenistan sınırlarını çizmek için kolları sıvar. Fakat bütün uyarılara kulaklarını

tıkamış olduğundan gerçekleri görmezlikten gelir. Bu esnada Amerika'nın İstanbul'daki Yüksek Komiseri Amiral Bristol Washington'a bir telgraf gönderir.Amiral Bristol'ün Washington'a 18 Eylül 1920'de gönderdiği telgraf, özellikle Ermenistan konusunda şu noktaları vurgulamaktaydı (Armaoğlu, 1997: 142):

" Şu hususu kesin olarak belirtmek gerekir ki, Ermenistan'a (Anadolu'dan) toprak verilmesine karşı Doğu Anadolu vilayetlerinde oluşan tepkiler, şimdiye kadar olduğundan çok daha acı ve kuvvetlidir. Ermenistan'a bırakılan toprakları, Türkler'in , kuvvet zoru olmaksızın bırakacaklarına hiç kimse inanmamaktadır.Türklerin çok büyük bir çoğunluğunu temsil eden Milliyetçiler, İstanbul Hükümeti tarafından imza edilen antlaşmayı tanımamaktadırlar ve çok muhtemeldir ki, Müttefikler, Yunanistan vasıtasıyla, bu antlaşmayı Türklere kabul ettirmeye zorlayacaklardır. Türkiye barışı, Ermenistan'a, Türkiye'nin, Başkan'ın hakemliği ile tespit edilecek doğu vilayetlerini vermektedir. Bu bölgelerde bugün fiilen Ermeniler yoktur ve Erivan'daki Ermenileri bu bölgelere yerleştirmek yeterli koruma sağlanmadığı takdirde, karışıklıkların ortaya çıkması sonucunu verecektir."

Bu esnada 5 Ekim 1920'de Rusya Ermenistan'ı Türkiye'ye savaş ilan eder ve durum Ermeniler aleyhine kötü sonuçlar doğurur. Amiral Bristol 30 Kasım 1920'de Washington'a bir telgraf daha gönderir (Armaoğlu, 1997: 143).

"Ermenistan konusunun artık bittiği bildirilmektedir. Kars ve Gümrü'deki Ermeni kuvvetleri, çok üstün olmalarına rağmen, hezimete uğratılmış ve bir çok noktalarda Ermeni kuvvetleri kaçmıştır ("ran away"). Türkler Iğdır'ı ele geçirmiş olup, Aralık'tan birkaç mil mesafede bulunmaktadır. Bir barış antlaşması müzakere edilmektedir. Türk hatları dahilindeki Amerikalıların güvenlikte olduğu bildirilmektedir. Bolşevikler ve Milliyetçi Türkler anlaşma içinde bulunuyor.

Gümrü ve Kars'ın Ermeniler tarafından tekrar ele geçirildiğine dair haberler doğru değildir ve Ermeniler'in bu iki şehri geri almaları ihtimali de mevcut değildir."

Bu telgrafın arkasından 4 Aralık'ta gönderilen telgrafta olayın ciddiyetini iyice ortaya koymuş ve Başkan Wilson'un çizmiş olduğu sınırları geçersiz kılmıştır. 1920 sabahı Washington'a gönderdiği telgrafında şöyle demekteydi." Erivan'da resmen açıklandığına göre, Ermenistan bir Sovyet Cumhuriyeti olarak ilan dilmiştir… Sovyetler bu yeni Sovyet Cumhuriyeti'ni resmen tanımışlardır. Bir hafta önce kurulan Ermeni Hükümeti'nin devrilmesinin arkasında Bakü' den gelen Rus kuvvetleri, Ermenistan'ın sınır bölgelerini işgale başlamıştır.Rusya bu harekatı , Bakü'deki Ermeni Bolşevik Komitesi'nin isteği üzerine yapmıştır.Türkiye ile Ermenistan arasındaki barış müzakereleri sırasında Gümrü' deki mahalli hükümet de Bolşevikler'e kalmıştır" (Armaoğlu, 1997: 144).

Görüldüğü gibi Türkiye içerisinde topyekün bir direnişe geçildiği halde Amerikan Başkan'ı bunları ciddiye almamış fakat sonuçta kendisinin çok istemesine rağmen bağımsız bir Ermenistan oluşturulamamıştır.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 8 Aralık 1918: 10.000 Ermeni Türk Katliamında Hayatını Kaybetti

Osmanlılar'ın Kafkasya Bölgesi'nden Çekilişine Katliam ve Yağma Damgasını Vurdu

AMSTERDAM, Aralık, 7- Berlin'deki çıkan Vorwart'a ulaşan haberlere göre, Türk askerleri Kafkasya bölgesindeki Bakü, Oltu ve Ardahan'ı boşaltırken 10.000 Ermeni'yi katletti.

Bakü'deki savaşta 30.000 den fazla kişi hayatını kaybetti. Bazı kasabalarda bütün Ermeniler imha edildi. Türkler Tatarlar'ın Ermeniler'i yağmalamasına müsade etti.

Türkler yeni Katliamlar Planlıyorlar

New York Times Özel

WASHINGTON, Aralık 7 – Diplomatik kanallardan bugün alınan haberlere göre Türk yetkilileri Türkler'in yenilmiş olmalarına rağmen İmparatorluk içindeki Hıristiyan halka karşı acımasız bir tavır sergiliyorlar ve Osmanlı halkını gayr-ı müslimlere karşı bağnazca zorbalığa kışkırtıyorlar.

İttihad ve Terakki'nin, Enver Paşa'nın ve diğer liderlerin İstanbul'dan kaçmasıyla isim olarak tamamen bittiği fakat Komitanin tekrar örgütlenmeye çalıştığı ve yeni adının Rönesans olacağı ilan edildi. İttihad ve Terakki'nin kaçak liderlerinin arkadaşları yeni hükümet ve müttefiklere karşı nüfuzlarını kullanıyorlar.

Türkler arasında Hıristiyanlar'ı, özellikle Rumlar'ı, katletmek üzere örgütlenme emarelerine dikkat çekilmektedir. Türk basınının müttefiklere karşı düşmanca bir ton kullandığı ve polisin Hıristiyanlar'a karşı özellikle bir nefret sergilediği heber verilmektedir. İstanbul'da yayınlanan Stamboul adındaki Fransızca gazete Türkler'i gayr-ı medeni aşırılıklara kaçmak konusunda uyarmakta ve kendilerine kaçınılmaz olanı kabul etmeyi öğütlemetedir.

Türk Meclisi üyeleri tarafından Ermeni ve Rum katliamları konusunda özür için zayıf çabalar gösterilmektedir. Fakat üyeler, saygı ve itaati sağlamak konusunda fazla zayıf bulunan yeni hükümete karşı düşmanca bir tavır içinde görünmektedirler. Başbakan Tevfik Paşa 80 yaşın üzerinde ve zayıftır. Müttefiklere mecliste saldılırılarda bulunulmakta ve bu saldırılara cevap vermeye çalışan Hariciye Bakanı Reşit Paşa ve İçişleri Bakanı susturulmakta ve tehdit edilmektedir.

Türk Bakanlardan birinin hükümetin otoriteyi sağlamaktan aciz olduğunu söylemiş olduğu aktarılmaktadır. İmparatorluk boyunca Türk yönetimi enkaz haline gelmiş ve yeni hükümet bunu onarmaktan aciz görünmektedir.

New York Times, 19 Nisan 1919: Ermeniler Hâlâ Öldürülüyorlar

"Mütareke Türk Metodlarını Değiştirmedi" diyor, Finley;

"Amerikan Kızıl Haç'ın Halep, Antep, Maraş'tan ve Kudüs'ün kuzeyindeki diğer ülkelere insanî yardımı geri çekildiği bugün Filistin'de Kızıl Haç temsilcisi John H. Finley tarafından bildirildi. John H. Finley Yakın Doğu'ya yaptığı bir seyahatten yeni döndü. $ 365.706 dolar değerinde 500 elbise ve genel erzak yardımı Kızıl Haç tarafından Suriye'de bekleyen çok miktarda gereç, Ermenistan ve Suriye'ye yardımdan sorumlu Amerikan komitesine devredilecek. Yakın Doğu'daki durum hakkında Bay Finley şunları söyledi: "Antep'in bir

kasabasından 30000 Ermeni çölde ölmeye gönderilmişler. Şimdi aldığımız bilgilere göre onlardan takriben 3000 ya da 4000 tanesi hayatta. Eğer bu oran her zaman geçerli oldu ise, o çölde 650.000 erkek, kadın ve çocuk öldü.

Anadolu'da İngiliz ve Fransız birliklerinin ulaşmamış olduğu yerlerde Ermeniler hâlâ Türkler'den zulüm görmekteler. Barış yapılmış olması değişiklik arz etmiyor. Şu veya bu şekilde, Ermeniler fertler ya da gruplar tarafından öldürülmekteler. Ben kendim bir keresinde 100 Ermeni'nin başka bir sefer de 40 tanesinin kurşuna dizildiğini biliyorum. Ve bunların hepsi mütarekeden sonra oldu."

B) A.B.D. NİN ERMENİSTAN'I MANDA ETME DÜŞÜNCESİ

1) General Harbord Raporu

I. Dünya Savaşı'ndan sonra toplanan Paris Barış Konferansı'nda kurulacak olan Ermenistan'ın Amerika'nın mandasına verilmesi fikri üzerine, Ermeniler'i her fırsatta savunan başkan Wilson'da bu konuda ikna olmuş görünüyordu. Fakat yapılan planları suya düşürecek gelişmeler yaşanacaktır.

Amerika Başkanı Wilson Self-Determaniation (toplumların kendi kendilerini yönetmek hakkı) ilkesine rağmen Türk topraklarında bağımsız bir Ermenistan ile Türkiye'nin Amerikan mandası altına alınması fikrine oldukça fazla taraftardı. Fakat bu mesele için Amerikan Senatosu'nun görüşünü alma gereğini duymuştur. Zaten Paris'e gidişine de hoş bakılmamıştı. Bu mevzuda görevlendirmek istediği Herbert Hoover'de, Wilson'a Ermeniler'le ve manda yönetimi ile alakalı zorlukları anlatması da Orta Doğu Yardım İşleri yönetici olan Hoover'in Wilson'la aynı düşünceyi paylaşmadığını gösteriyordu. Daha sonra Hoover bölgedeki durumu incelemek üzere bir heyet gönderebileceğini heyete

de Genelkurmay Başkanlığı yapmış General Harbord'un başkanlık yapmasını önermiştir (Akgün, 1985a).

Böylece Wilson durumun yerinde incelenmesi için bu görüşe onay vermiş ve heyet Türkiye'ye gönderilmiştir.

"Kararlaştırılana göre, Harbord'dan kendi seçeceği bir ekiple ayrıntılı bir inceleme gezisi yapması istendi. İstanbul, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da, Batum ve Ermenistan'ın çeşitli bölgelerinde Batum, Kars ,Ardahan ve Oltu'yu içeren "Transkafkasya" olarak adlandırdıkları bölgede incelemelerle Amerika'nın manda konusunda sağlıklı karar verebilmesi için karşılaşabileceği askeri, siyasi, coğrafi, idari ve ekonomik durumu, yüklenmesi gerekecek sorumlulukları saptayıp bir rapor oluşturması, Harbord'dan bekleniyordu" (Akgün, 1985b: 97).

General Harbord yola çıkmadan evvel bazı araştırmalar yapmış ve bu konuyla alakalı kişilerle görüşmüştür. İncelediği meseleler Ermeni'lerin tarihi, 1. Dünya savaşı'ndan sonraki durumları ve manda ile ilgiliydi. Fakat Ermeni meselesi ile ilgili uzman olarak tanıtılan kişilerin bahsedilen bölgede hiç bulunmamış olması dikkatini çekmiştir.

"İncelediği yayınların yanı sıra,karşısına "uzman" olarak çıkarılan kimseler ve Paris'te Ermeni Delegasyonu Başkanı Boghas Nubar ile de görüştü. Ancak Boghas Nubar dahil Ermeni konusunda yetkili olarak kendisine tanıtılan pek çok kimsenin söz konusu bölgede hiç bulunmamış olmalarını öğrenmek Harbord'u oldukça şaşırtmıştı. Hele öne sürülen Ermeni katliamları ile ilgili olarak görüştüğü kimseler arasında "Katliamlar çok feciydi, ben bile iki kere katledildim" diyecek kadar abartmalı konuşmaların bulunması Harbord'un edindiği verilere güvenini iyice sarsmaya yetmişti" (Akgün, 1985a: 337).

Gezisine başlamadan önce Türkiye'nin durumunu da araştıran Harbord milliyetçi hareketin etkinliğini öğrenmiş ve onlardan gezisi sırasında kolaylık

gösterileceği teminatını almıştı. Daha sonra 46 kişilik heyetiyle Ağustos 1919'da yola çıkmıştır.

Birçok görüşme yapan Harbord Sivas'ta Mustafa Kemal ile de görüştü.

"Eğer memleketimiz yabancıların entrika ve müdahalelerin kabusundan kurtarılırsa ve memleketin meseleleri milli irade ve arzulara hürmet eden muktedir bir hükümet tarafından idare edilirse memleketin bütün dünya için memnuniyet kaynağı olacak bir duruma geleceğine dair en kati teminatları verebiliriz" (Akgün, 1985a: 337) diyen Mustafa Kemal, Harbord'a Kurtuluş savaşının amacını anlattı.

Daha sonra Harbord Erzurum'a geçer ,burada gördükleri ve duydukları onu çok etkilemiştir. Heyeti Erzurum'da Kazım Karabekir Paşa karşılamıştı. Kazım Karabekir Paşa'nın heyetle ilgili aktardıkları oldukça dikkat çekici ve önemlidir. "Çadırlara dönülecek yerde gördükleri manzara kendileri için pek acıklı idi….Erzurum gençleri ortalarındaki büyük levhaya Wilson'un 14. maddesini yazmışlardı. Levha heyete hediye edildi".

Daha sonra Harbord'un şu sözleri söylediği yazar. "Önemli bir varlık görüyoruz. İtiraf edeyim ki Türkiye'de gördüğümüz bu ilk manzaradır. İçinde bulunduğunuz felaketi göz önüne getirerek Türkler'i uykuda sanıyorduk. Bölgenizde gördüğümüz bizi şaşırttı dedi."

Ve kendisinin General'e cevabı şudur: "Sayın General bu bölgenin bir Ermenistan meselesi davası vardır. Halkımız yalnız Amerikalılar'ın verdiği sözde durduğunu bildiği için Başkanınız Wilson'un sözü üzerine hakkını silahla müdafaadan vazgeçmişti. Fakat onunda suya düştüğü görülmektedir. Türk milleti yediden yetmişe harekete geçmiştir. Bu millete tahakküm olunabilir mi? Size bunu gösteriyorlar. İhtimal diğer bölgeler buna lüzum görmemişlerdir" (Hocaoğlu, 1976: 855-856).

Daha sonra Harbord'un üstü kapalı olarak mandadan bahsetmesi dikkat çekicidir.

"Amerika sermayesiyle Türkiye'ye yardım etmek ister, bunu iyi karşılayacağınızı şimdiye kadar görüştüğümüz devlet adamlarınızdan ve halkınızdan anladık. Fakat bu sermayeyi korumak için de bir miktar asker getirmek ister, dedi.

Sermayenizi getirmekle hem siz hem de Türk milleti faydalanır. Fakat asker ne olacak? Bunun sizce anlamı nedir? Dedim.

-Sermayenin korunması için uygun bir miktar askeri birlik, dedi.

Sermayenizi Türkler'in yağma etmesinden mi korkuyorsunuz? Yoksa bir başka devletin taarruzundan mı? Eğer Türkler'den korkuyorsanız, bu büyük bir haksızlık ve bizi tanımamaktır. Türk her zaman sözünde durmuştur. Ne yazık ki bize verilen sözde duranlar pek azdır. Bundan biz şimdiye kadar çok şey yitirdik. Bundan başka Türkler'i yağmacı tasavvur ediyorsanız getireceğiniz kuvvetlerin daha önce silahlarının ellerinden alınacağını düşünün. Türk'ün tarihine bir bakınız, Türk'e tahakküm olunmuşmudur? Asırlarca bağımsız yaşamış bir millete askerle hakim olmanın imkanı var mıdır? Mesela şu bulunduğunuz Erzurum'a hakim olabilmeniz için en az üçyüz bin süngüye ihtiyaç vardır. Sizin sermayenizin kazancı ile asker mi besleyeceksiniz? Bu Türkiye'yi işgal demektir ki buna milyonluk asker lazımdır. Bu yüzden çok büyük kanlar akar. Siz Türk'ün sözüne inanın ve güvenin. Türkler'in gözünde Amerikalılar insanlıkta en ileri bir millet olduğunu ispat ederek hürriyet ve bağımsızlığımızı elimizden alacak sermaye bizim için ateştir, dedim." (Hocaoğlu, 1976:856).

Daha sonra General Harbord'un Belediye reisine şu soruyu sorduğunu aktarır. "-Erzurum'da Ermeniler Türklerden daha çokmuş. Şimdi

kalmamış… Belediye reisi Zâkir efendi diplomalı değildi fakat arif bir kişi idi. General'e ,

-İşte mezarlıklar burada…Erzurum'un ölüsüde dirisi de burada…Ermeni mezarları neden az? Yoksa Ermeniler ölülerini yamyamlar gibi yediler mi dedi" (Hocaoğlu, 1976: 857)

Daha sonra bütün gezi boyunca elde ettiği izlenimleri bir rapor halinde ortaya koymuştur.

"General Harbord raporunda, bir hayli tarafsız davranarak,sade Türkler'in Ermeniler'e saldırmadığını, bir çok yerlerde Ermeniler'in de Türkler'e saldırmakta olduklarını örnekleriyle belirtmiş ve, yukarda da değindiğimiz gibi, Ermenilere yardım kuruluşları ile Ermeni davasını destekleyen Amerikan politikacıları, Rusya Ermenistan'ına sığınan Ermeni mültecilerin sayısını 700-800 bin olarak iddia ettikleri halde, General Harbord bu miktarın 300 bin civarında olduğunu söylemiştir. Manda konusunda ise, "Ermeni sorunu Ermenistan da çözülemez" diyen Harbord, Fransa ve İngiltere tarafından işgal edilmiş olmaları sebebiyle, Suriye ve Mezopotamya hariç, İstanbul ve Rumeli (Trakya) dahil, bütün Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerinde bir manda rejiminin kurulması gerektiğini ileri sürmüştür.Fakat bu ifade, Harbord'un Amerikan mandası konusundaki iyimserliğinin bir işareti değildi. Generalin belirttiğine göre,manda yönetimini üzerine almakla Amerika, en az bir kuşak boyu bu işe başlamış olacaktı ve askeri bakımdan da, değişen şartlara göre 25,000 ile 200,000 arasındaki bir askeri kuvvetle bu rejimi desteklemek zorunda kalacak, ve nihayet manda yönetiminin ilk beş yılında Amerika'nın 756 milyon dolarlık bir mali yükü de sırtlanması gerekecekti" (Armaoğlu, 1997:135).

Bu raporun sunulmasından sonra yapılan görüşmeler sonucu Amerika'nın mandaterliği konusunu 24 mayısta oylamış ve çoğunluğun ret cevabı üzerine bu

konu kapanmıştır. Ayrıca Harbord Amerika'nın manda anlayışı ile Türkler'inkinin birbirinden oldukça farklı olduğunu anlamıştı.

"… onların manda sözü ile anladıkları, bizim görüşümüzden farklıdır. Onlara göre manda, ağabeyin kardeşine önerileri gibi bir şey olup içişlerine veya uluslararası ilişkilere karışmadan, herhangi bir otorite ortaya koymadan uygulanan bir ilişki", demekteydi" (Aytepe, 1995: 76).

2) Amiral Bristol'ün A.B.D. nin Ermenistan'ı Manda Etmesine Bakışı

I. Dünya Savaşın'da yenilen Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi'ni imzalamış ve Müttefik Devletler Osmanlı Hükümeti nezdine yüksek komiser tayin edince A.B.D'de bir yüksek komiser atar. Bu kişi Amerika Mark L. Bristol'dür. 12 Ağustos 1919' da yüksek komiserliğe atanmıştır.

Amiral Bristol Amerika'nın Ermeniler üzerinde bir manda fikrini benimsemeyenlerdendi. Ayrıca Bristol, İngilizleri'n yardımı ile Kafkasya' da kurulmuş olan Ermeni Cumhuriyeti'nin eski Başbakanı Khatissian ve İstanbul'daki temsilcisi Tahdajian'a Türkler ile anlaşmak için gayr-ı resmi müzakerelere girişmelerini söylemişti. Fakat bu durum A.B.D'de bulunan Ermeni derneklerinin hoşuna gitmeyecek ve onun azledilmesi için harekete geçeceklerdir. Fakat bu sırada Başkan Wilson, Başkanlık seçimlerini kaybedecek ve yerine Başkan seçilen Harding Amiral Bristol'ün izlediği siyaseti onaylayacaktır. (Kuran, 2001: 191).

"Amiral Bristol Ermeniler hakkında menfi kanaat edinmişti. 23 Aralık 1920'de harp günlüğüne şöyle yazmıştır ki, Birleşik Devletler'de halkımızın Ermeni halkının karakteri ve Ermeni memleketi diye bir şeyin bulunmadığına dair gerçek doğru bir fikri yoktur" (Kuran, 2001: 192).

Amiral Bristol' ü bu yargıya iten son olay şöyledir.

"Ona bu menfi hükmü verdiren son olay Kars'dan henüz dönmüş olan Amerikan Yardım Teşkilatı'ndan Misyoner Mr. Fox'un 15 Aralık 1920 günü kendisine anlattıklarıdır. Türk kuvvetleri Kars'a girdiği zaman Mr. Fox'da orada bulunuyormuş,daha sonra Gümrü'ye gitmiş. Ermeniler'in Oltu'ya saldırması üzerine Türk'ler ilerlemişler. Oltu ve Sarıkamış'ı almışlar. Türkler'in barış yapılması teklifini Ermeniler ret edince Kazım Karabekir Paşa kumandasındaki askeri birlikler Kars'a yönelmişler ve şehri işgal etmişler. Ermeniler kadınlarını ve çocuklarını koruyamayıp kaçmışlar, Amerikan Misyonerler'in yetimhaneleri ve hastanelerinde saklanmışlar. Mr. Fox Türkler'in işgal ettikleri yerlerde katliam yapmadıklarını, sadece daha önce suç işlemiş olan bazı Ermeniler'i öldürdüklerini söylemiş. Amerikalı misyoner korkaklıklarından dolayı Ermeniler'den iğrendiğini, onların yalancı ve hırsız olduklarını ifade etmiş. Ermeniler kendilerine destek olan Amerikan Yardım Teşkilatı'nın Gümrü'de bulunan mallarını yağmalamaya kalkmışlar. Kazım Paşa'nın müdahalesi sonunda yağma önlenmiş, Amerikan yardım teşkilatı Ermeniler'in öldürdüğü Türkler'in yetimlerine de yardım etmeye karar vererek bir tren dolusu elbise ve malzemeyi Erzurum'a göndermiş." (Kuran, 2001: 192).

Görüldüğü gibi gerçekler söylendiği takdirde Ermeniler'i haksızlıkları ve yaptıkları ortaya çıkıyordu. Binlerle, yüz binlerle ifade edilen katliam haberlerinin ABD'ye nasıl ulaştığına bir örnek vermek gerekirse Amiral Bristol'ün hatıralarına dönmek yerinde olacaktır.

"Amerikalı 7 misyoner ile birlikte Kars'tan İstanbul'a gelen Mr. C. T . White'ın 3 Mayıs 1921'de Amiral Bristol'a anlattıkları Mr. Fox'un şahitliğini teyit ediyordu. Bu misyonerde Türkler'in Kars'ı ele geçirdikleri zaman katliam yapmadıklarını bildirdi. Türk subaylarını öldürmüş olan iki köy halkının katledildiğini ve bu köylerin tahrip edildiğini söyledi. Kars'ın işgalinden sonra

ancak 30 kadar Ermeni'nin öldürüldüğünü açıkladı. Amerikan Yardım Teşkilatından Mr. Macallum'un 80 bin Ermeni'nin Türkler tarafından katledildiğine dair ABD'ye telgraf çektiği hakkında ne düşündüğünü Bristol'un sorması üzerine Mr. White cevap vermedi ve sıkıntısını belli etti." (Kuran, 2001:193).

İşte burada da açıkça ortadadır ki 30 kişinim ölümünün nasıl bir başka misyoner tarafından 80 bin oluşunun somut bir örneğidir. Aynen böyle de tehcir esnasında değişik sebeplerden dolayı ölen 300,000 kişinin ölümü 2-3 milyon oluvermiştir.

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 03 Şubat 1919: Bağımsız Ermenistan Destekleniyor

Canterbury Baş Piskoposu İngiltere'deki Kamuoyundan Bahsediyor

Ermenistan'ın bağımsızlığı adına çalışan Amerikan komitesi dün Canterbury Başpiskoposunun İngiltere'de Ermenistan'ın bağımsızlaşması teklifi yapılması yönünden kuvvetli hislerin olduğunu belirttiği bir mektubu neşretti. Bu mektup, New York Protestan Piskopos Bölgesi'nden Bishop Greer'e gönderilmiş. Mektupta şunlar geçiyor:

"Bugün senin Amerikan Kilisesi'nden 82 Papaz kardeşin adına Ermenistan'ın Türk hakimiyeti altına girmesini protesto amacıyla gönderdiğin telgraf elime geçti. Çok az meselede mezhepler arasında fark olmaksızın Hıristiyan dünyasının aynı fikirde ve istekli desteğini elde edebiliriz. Buradaki hükümet kamuoyunun fikrini iyi biliyor. Bu mesele sadece din adamları tarafından değil aynı zamanda Lord Bryce gibi birçok insan tarafından dile getirildi.

Sizin mektubunuzun bir kopyasını Dışişleri Bakanlığı'na benim kendi yazacağım bir mektupla birlikte göndereceğim. Eminim ki ABD Başkanı Amerika Hıristiyanları'nın bu konudaki görüşlerinden haberdardır. Hiç şüphesiz bizzat kendisi bu konuyu Müttefik Kuvvetler'in nazar-ı dikkatlerine arz edecektir. Dürüst ve kapasiteli hiçbir insan bu işin nasıl yapılacağını bilmenin zorluklarla muhat olduğunu gözünden kaçırmayacaktır. Lâkin bu engeller aşılmalıdır. Şahsen ben bu son için çalışan insanlara yardımlarımı esirgemeyeceğimdir."

New York Kiliseler Federasyon'u dün Başkan Wilson'a "tarihi sınırları dahilinde Ermenistan'ın bağımsız milli varlığını kurup sürdürebilmesi için bu ülkenin haklarının korunması" talebinde bulundu veya "Büyük Britanya'nın yada Amerika'nın Ermenistan'a resmi süreçte yardım elini uzatması" tavsiyesinde bulundu.

New York Times, 15 Şubat 1919: "Çökmüş Ermenistan" Filmi Yapıldı

Bayan Harriman Türk ve Alman Yıkımını Konu Alan Film Gösterimi Sırasında Konuştu

Sosyetenin önde gelen birçok ismi, Ortadoğu'ya yardımdan sorumlu Amerikan Komitesi ve Milli Film Komitesi'nin gösterime sunduğu "Yıkılmış Ermenistan" isimli resmi filmi Commodore Oteli'nin balo salonunda izlediler. Düzenli gösterim Plaza Oteli'nde yarın akşam başlayıp on gün sürecek.

Filmin dört makaralık ilk yarısı Ermenistan'ın Türk ve Alman yıkımından önceki halini konu alıyor. Daha sonra papazların ve binlerce insanın yurtlarından çöllere sürülmesine doğru ilerliyor. Son sahnelerden bir tanesinde Türk haremine girmeyi reddeden genç Ermeni bir kadını ve köle pazarlarını gösteriyor.

Ermenistan'da yaşadıkları filmin konusu olan Aurora Mardiganian filmin yapımı sırasında bir kaza sonucu sakatlandığından dolayı balo odasına bir sandalye üzerinde taşındı.

Milli Film Komitesi Başkanı Başkan Oliver Harriman bir konuşma yaptı.

Konuşmasında Mardiganian hanımın bu ülkeye Türkler' in Ermenistan' da uyguladığı zulümleri kurbanlarından birisi olduğu için geldiğini söyledi.

Bayan Harriman "filmin tek amacının Amerika'nın Ermenistan' daki duruma aşina olmasını sağlamak ve orada olan olayların insanımızın aklında yaratacağı yanlış anlamaları gidermektir. Önce sosyal ve entelektüel liderlerin, daha sonra halkın hikayeyi öğrenmesi gerekli görüldü. Maksadımı bu bilgilendirme kampanyası bitmeden mümkün olduğunca fazla yetişkin Ermenistan'ın hikayesini bilmesidir. Bunu için de binlere ulaşan yazılı basının yerine milyonlara ulaşan ekranı seçtik.

New York Times, 17 Şubat 1919: "Çökmüş Ermenistan" Filmi Gösterimde

Resmi Filmin Halka İlk Gösterimi

Ermeni ve Suriye'ye Yardım Komitesi'nin resmi filmi " Yıkılmış Ermenistan"ın halka ilk defa bu akşam saat 3'de Hotel Plaza'da gösterilecek. Tuğgeneral William H. Cressy film arasında konuşma yapacak ve izleyicilere filmin kendisinin hayat hikâyesi üzerine kurulduğu Aurora Mardiganian'ı tanıtacak.

General Cressy Türkler'in Ermeniler'e yaptığı zulümlerin bazı korkunç sonuçlarına şahit olmuş. Dün Plaza'daki filmden sorumlu kadınlardan oluşan bir kurulun toplantısında geçen cuma günü önizlemine sunulan filmin hiçbir

sahnesinin çıkarılmaması kararı alındı. Bayan Oliver Harriman ve Bayan George W. Vanderbilt tarafından bu yönde açıklama yapıldı.

Önizlenim için davet edilen 900 önde gelen isim bu konuyu tartıştı. Varılan ortak karara göre filmin bazı sahneleri her ne kadar daha önce herhangi bir filmde gösterildiğinden daha korkunç ise de insanların Ermenistan'daki durumdan tam haberdar olabilmesi için bu şekilde olması gerekiyordu. Biletlerin tanesi 10 dolar.

New York Times, 13 Mart 1919: Araplar'ın Emelleri Anadoluyu Tehdit Ediyor

Ermenistan ve Mezopotamya'daki Hıristiyanlar'ın Son Zamanlardaki Ayaklanma ve Katliamları.

Fransızlar Hicaz'a Güvenmiyor

Pan Arap Hareketi Tehlikesi Amerikan Hamiliğine Çağrı için Gerekçe CHARLES A. SELDEN

1919 New York Times Özel Haber

Paris, Mart 11- Son on gün içerisinde meydana gelen ve detayları açıklanmayan ayaklanmalar Fransızlar tarafından, dünyanın bu bölgesinde güvenin ve düzenli gelişmenin tek teminatı olan Amerika'nın neden Ermenistan'ı gözetme mandası altına alması gerektiği konusunda ilave bir gerekçe olarak kullanılmaktadır. Fırat vadisinin köylerinde yabancı karşıtı hareketler sürecinde Araplar tarafından birçok Avrupalı'nın hayatını kaybettiği bir dizi ayaklanma gerçekleştirilmiştir. Huzursuzluklar İngiliz ve Fransız askerleri tarafından hızla bastırılmış fakat daha Batıda Tlepte asıl kayıpların Ermeniler olduğu ayaklanmalar tekrar patlak vermiştir.

Bir Hıristiyan yetimevi ve birçok başka binalar yıkılmıştır. Askerler Arap ayaklanmacıları tekrar kontrol altına aldılar fakat üçüncü ve en şiddetli patlak henüz kesinleşmemiş haldeki Amerika'nın manda altına alabileceği Ermeni Devleti'nin sınırları içinde kalan Adana'da ortaya çıktı. Burada Arap sokak çığırtkanları caddelerde açıkça katliam çağrıları yaparak dolaştılar. Avrupalı askerler Araplar'ı dağıtmadan ve katliamın elebaşını tutuklamadan önce 50 Ermeni öldürüldü ve birkaç yüz Ermeni yaralandı.

Son on günde vuku bulabilen olaylar şaşırtıcıdır. Bu olayların önemi şurda yatıyor: Gelişmekte olan bir Pan Arap hareketi var ve Araplar Anadolu'daki diğer ırkları kovuşturmakta ve şiddetle yıldırmakta Türkler'in eski rollerine soyunmuş durumdalar. Avrupalılar için katliam hareketlerinin kuzeydeki İstanbuldan ya da güneydeki Hicaz'dan telkin edilmesinin pek farkı yoktur. Önemli nokta Anadoluda'ki asli unsurları oluşturan halkların hiçbirine bütün bölgeye hükmetmesi konusunda güvenilemeyeceğidir.

Paris Konferansı'ndaki en ılımlı görünen temsilci her an gülümseyen gözleri, görkemli türbanı ve papazlara benzeyen cübbesi ve sakalı ile Arabistan Kralı Emir Faysal'dı. Fakat temsil ettiği halk Anadolu'yu kontrol etmek için büyük bir tutkuyla tutuşmuştur.

Paris'ten mesajı alınan Arabista'nın bağımsız bir ülke yapılacağı ve Türkler'in eski güçlerini ve topraklarını kaybedeceği haberi , Araplar için Pan Arap hareketinin başlamasına yeterli olmuştur. Ocak ayında Onlar konseyi kendilerini, Paris Konferansı ile sınırları belirleninceye kadar komşularına karşı saldırgan olmama ve toprak elde etmeme konusunda uyramak zorunda kaldı. Fakat uyarılara kulak asılmadı ve bu ay başlamış olan katlaimlar bu hareketin bir parçasıdır.

4 Mart'ta Emir Faysal'ın Araplar'ın Yahudiler'i Filistin'de sıcak karşılayacakları konusundaki bir mektubunun metnini Felix Frankfurter'e

fakslamıştım. Bugün bu mektuptan bir zamanlar bana Halep'teki ve Adana'daki katliamlardan bahseden Fransız Dışişleri Bürosu'ndan bir görevliye bahsedince kendisi buna güldü.

Kendisi, "Faysal Paris'te Amerikan Siyonistleri'ne ne yazarsa yazsın Araplar'da bu yeni emeller varken kendilerinin Anadolu'ya hakim olarak kalmalarına müsade edilirse ve Amerikan veya Avrupalı bir ordu orada bir manda ile düzeni korumakla görevlendirilmemiş ise ne Filistin'de Yahudiler, ne Ermenistan'da Ermeniler, ne de kendi sınırlı topraklarında Türkler emniyette olacaklardır. Araplar İttihad ve Terakki'nin metodlarını hem erdemleri hem de zulumleri ile benimsemiş durumdalar. Eğer kendileri kontrol edilmezse Türkler kadar kötü olacaklardır.

New York Times, 20 Temmuz 1919: Ermenistan Amerika Mandası Altına Girmeyi İstiyor

Ulusal Ermeni Meclis Başkanı Sevalsi ısrarla memleketinin manda olarak farz edilmesi gerektiğini ileri sürüyor. Bugün Dışişleri Bakanlığı'nda Philips'e Amerika dünyada şu anda öyle bir yerdedir ki böyle bir sorumluluğu göz ardı edemez. Türkiye'yi işgal eden ülkelerin hiçbirinin Ermenistan'ı da öyle bölerek manda altına almaya çalışmıyor.

New York Times, 4 Ocak 1920: Ermenista'nın Tanınması

The New York Times Editörüne:

Yokoluşa karşı tekrar varoluş bugün her Ermeni'nin kalbindeki duadır.

Türkler'in en canice olan işlerinden birisi bütün Ermeni binalarının toptan yıkılmasıdır. Bu toplu yıkım insan hayatlarının soykırımı kadar eksiksiz olmuştur.

Gladstone'u haklı çıkaracak bir şekilde "Türkler nereye gittiyse arkalarında kalın kan çizgileri oluşmuştur, ve hakimiyetleri nereye ulaşmışsa orada medeniyet yokolmuştur . Onlar medenileştirilemezler. Bir Türk her zaman Türktür!"

Bütün bu yıkıma, bu arada Ermenistan'ın 33.000.000'luk refah bir millet olmaktan 3.000.000'a inmesine, acımasızca imha ederken dökülen kan denizlerine rağmen, Ermenistan yine de boyun eğdirilemez olarak kalmıştır. İnsanüstü fedakarlıklar pahasına, özgürlük çiçeği onun kanlarıyla zenginleştirilmiş topraklarda açmaya başlamıştır. Kafkasya'da bağımsız bir cumhuriyet, yaklaşık iki yıldır daimi bir ordu ve bütün araçlara sahip iyi düzenlenmiş bir hükümet ile varlığını sürdürmektedir.

Bu süreç içinde tekrar inşa başlamıştır.

Bu nedenle, Waşhington'daki Hükümet'in, şu an, tam ve nihai bağımsızlığına katkıda da bulunarak, kendisini tekrar inşa edebilmesi için Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıması zamanı değil midir? Eğer bu gerçekleşirse Ermenistan yakılan ve ırzına geçilen köylerinin küllerinden Phoenix gibi yükselecektir ve tekrar asli olarak kendisine biçilmiş olan büyük bir millet olma kaderini gerçekleştirecektir.

MİSSAK TURPANJİAN
West Hokoben, N. J., Ocak 1, 1920

New York Times, 8 Mart 1920: Maraş'ta 18.000 Kişi Öldürüldü

İngiliz Yardım Görevlisi Harabeye Dönmüş Şehirde Hala 8.000 Ermeni'nin Bulunduğunu Belirtti.

LONDRA, Mart 8 - Lord Mayor'ın, 35.000 Ermeni mültecinin yaşadığı Adana'daki Yardım Fonu sorumlusu Dr. Kennedy, Avam Kamarası üyesi Aneurin Williams'a bir mesaj gönderdi ve Maraş bölgesinde 18.000 Ermeni'nin katledildiğini doğruladı.

Şehir yakıldı ve hala yardım gönderilmedi. 1300 kadın ve çocuk Adana yollarında kar fırtınasında telef oldular. Hala Maraş'ta 8.000 Ermeni bulunmakta ve bunların çoğu yaralı.

Mesaj, Adana'nın şu an için tehdit altında olmadığını fakat bölgenin güvenliği konusunda endişe ve itimatsızlık bulunduğunu da beirtti.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURTULUŞ SAVAŞI SÜRECİ VE LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

A) KURTULUŞ SAVAŞI'NDAN LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NA KADAR OLAN SÜREÇ

Doğu vilayetlerinin Ermenistan içinde yer almasını önlemek için Vilayat-ı Şarkiyye-i Müdafayı Hukuk-u Milliye Cemiyeti kurulmuştu. Kazım Karabekir Paşa doğu'da 15. Kolordu komutanlığına atanmıştı. Bütün bu çalışmalar doğu'nun Ermenistan eline bırakılmaması içindi. Fakat durum müdaheyi gerektirince Kazım Karabekir Paşa harekete geçer.

"4 Haziran 1920'de Kazım Karabekir Paşa;

1- Erzurum'da bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcilerinin Kars-Bakü üzerinden Moskova'ya gidebilmelerini sağlamak

2- Ermenistan dahilindeki Müslüman halka yapılan katliamları durdurmak.

3- İlk fırsatta Erzurum üzerine saldıracak olan Ermeniler'e karşı stratejik noktaları ele geçirmek için Ermenistan üzerine askeri harekete geçebilmek için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden izin istemiştir. Hükümet gerekli izni vermiş ve 6 Haziran'da askeri harekatın başlamasını bildirmiştir" (Güneş, 1986:39).

Fakat bazı politik sebeplerden dolayı harekat 28 Eylül 1920'de başlamıştır. Zaten Kazım Karabekir Paşa harekete geçmeden Ermeniler saldırıya geçmişti. 2 Aralık 1920'de yapılan Gümrü Antlaşması ile Doğu'da askeri harekat sona ermiştir.

Serves Antlaşması'nı uygulayabilmek için Doğu'da Ermeniler'i Batı'da Yunanlar'ı harekete geçiren sömürgeci devletler Türkler'in doğu'da ve batı'da elde ettikleri başarılar üzerine Londra'da bir konferans düzenlemişler ve Osmanlı Hükümeti ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini de davet etmişlerdir.

İngiltere Serves Antlaşması'nı yürürlüğe koymaya çalışırken TBMM'nde Bekir Sami Bey bunu reddettiklerini ifade etmiştir. Sonuç'ta İngiltere Serves Antlaşması'nı aynen uygulamayacaklarını kabul etmiştir. Bunu da 19 Aralık 1921 ' de İngiliz Kabilesi'ne sunduğu bir muhtevada belirtmiştir. Daha sonra İtilaf Devletleri temsilcileri 23 Mart 1922'de tekrar toplanmış ama Ermeniler' le ilgili ortak bir karar alınamayınca konuyu Milletler Cemiyeti'nin kararına bırakmışlardır. Bu tartışmalar sürüp Ermeniler'e nasıl toprak sağlanacağı ile alakalı konuşmalar sürerken Türkiye'de durum tamamen Türkler lehine çevrilmiştir.

"Ancak 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz'un başarıyla sonuçlanması politikada dengelerin değişmesine yol açmıştır. Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Lozan'da yapılacak barış görüşmeleri için gerekli açıklamalara başlanmıştır" (Güneş, 1986: 43)

Ermeniler Lozan Barış Konferansı'nda kendilerinin de temsilini istemişlerdir. Fakat şartlar değiştiği için İngiltere Dışişleri Bakanlığı bu isteği reddetmiştir.

"İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Avrupa'da kimsenin savaş istemediğini, müttefik devletler arasında çeşitli konularda görüş birliği olmadığını, bazılarının Türkler'e para ve silah yardımı yaptığını belirttikten sonra, Ermeni sorununun müttefik devletler açısından hayati bir önem taşımadığını dolayısıyla da Ermeniler'e verilen sözün yerine getirilmeyeceğini belirtmiştir. Bunun yanında Curzon'un Harding'e gönderdiği 13 Kasım 1922 tarihli mektupta da eğer ihtiyaç

duyulursa, sadece Türkiye'deki Ermeniler'in temsilcilerini Lozan'da dinleyebilecekleri'ni belirttiğini görüyoruz" (Güneş, 1986: 43).

Lord Curzon Ermeni Sorunu'nu 12 Aralık 1922'de gündeme getirmiş ve konferansta şunları söylemiştir.

"Güçlü bir kişiliğe, dikkat çekici bir tarihe ve milli duygulara sahip olan Ermeniler' e Türkiye'nin kuzeydoğu vilayetlerinde yada Kilikya'nın güneydoğu ile Suriye sınırlarında bir toplama merkezinin verilmesi gerektiğini belirmiştir." (Güneş, 1986: 44).

Türkiye Büyük Millet üyeleri hiçbir şekilde toprak vermeme konusunda direnmişler ve başarılıda olmuşlardır. Fakat Ermeniler boş durmamışlar ve bu konuda Amerika'yı devreye sokmaya çalışmışlardır."Zira, 24 Kasım günü, İsviçre Ermenileri'nden bir heyet Child' ı ziyaret ederek, delegasyonun Ermeni davasını konferansta savunmasını istemiştir.Buna cevaben Child, bu meselenin Milletler Cemiyeti'ni ilgilendirdiğini, dolayısı ile bu meselenin savunmasının da ona ait olduğunu söylemiş ise de , Ermeni heyeti isteklerinde ısrarlı olunca, Child da, Ermeni davasında sadece Amerika'nın faaliyet göstermesi değil, başkalarının da bu işe yardımcı olması gerektiğini ve özellikle bu işin propagandasının iyi yapılmasını tavsiye etmiştir." (Armaoğlu, 1997: 516).

İsmet Paşa ile müttefikler arasında Ermeni durumu görüşülürken Child bu esnada bir konuşma yapar ve bu mesele de açıkça Ermeniler' i desteklediğini ortaya koyar.

I. Komisyon'un 12 Aralık 1922 günkü oturumunda söz olan Child şu konular üzerinde durur:"Amerika'nın Ermeni meselesine duyduğu yakın ilgiyi ayrıntılı bir şekilde anlatan Child, müttefikler'in, bir melce (refuge), sığınacak bir yer sağlama hususunda Ermeniler'e birçok defa teminat verdiklerini belirterek, bu teminatı şu şekilde sıralamıştı: Serves Antlaşması, İngiltere Dışişleri

Bakanı'nın 11 Mart 1920 tarihli konuşması, Fransa Cumhurbaşkanı Poincare'nin Kilikya Ermeni Psikoposu'na 16 Şubat 1919 tarihli mektubu, Müttefik Yüksek Konseyi'nin 8 Mart 1921 tarihli kararları, Milletler Cemiyeti'nin 22 Eylül 1922 tarihli kararları. Bundan sonra Child, müttefiklerden bu "yurt" meselesine bir çözüm bulmadan konferanstan ayrılmamalarını istemiştir" (Armaoğlu, 1997: 517).

Bu konuşmaya verilen cevap Türk delegasyonu üyesi Dr. Rıza Nur Bey'den gelmiştir. "20 Kanunuevvel içtimaında Amerika delegesi Ermeniler için bir Ermeni yurdu istedi, ve bunun insaniyet namına lâzım olduğunu söyledi…Bende, mademki Amerikalılar insaniyet için Ermeniler'in rahatlarını istiyorlar ve kendileri insaniyete hizmet gayretindedir, o halde onlara Amerika'da yer versinler dedim. Niçin, dediler çünkü Türkiye'de henüz rahat yoktur. Amerika tamamı ile teşkilâtı yapılmış rahat saadeti yerinde zengin bir memleketti. Ermeniler orada daha çok rahat olurlar, dedim. Hepsi güldüler.Amerika delegesi de güldü. Zabıtnameye bunu koymamışlar. Montanya, yarın yılbaşıdır, bunu yılbaşı hediyesi olarak ver dedi. "Bizde yılbaşında hediye vermek adeti yoktur. Hem bu Hıristiyan yılbaşsısıdır. Hem de sizde var, siz verin" dedim. Buna da güldüler.Bizde güldük. Celse kapandı, bunu da zabıtnameye koymamışlar" (Armaoğlu, 1997: 517).

Müttefik devletler bile ciddi bir şekilde Ermenilere toprak verilmesi hususunda ısrar edemezken 30 Aralık günü Amerikan delegesi söz almış ve Patrikhane meselesi görüşülürken Ermenistan toprakları ve bağımsızlığı ile alakalı bir bildiri sunmuştur:

"Amerikan dernekleri ve kurumları temsilcileri tarafından Ermeniler için bir ulusal yurt olarak teklif edilmiş olan toprak parçasını ve bölgeyi tanımalarını, mali desteğin ülkeler arasında bölüştürülmesini açıklayarak belirlemelerini, ne ölçüde bir özel korumanın gerekli olacağını ve bu özerk yeni bölgenin saldırılara ve

sızmalara karşı nasıl korunacağını söylemelerini, teklif edilen bölgede ilk göçmenler olarak hemen yerleşmeye hazır Ermeniler'in sayısını bildirmelerini rica ettik; somut bir program düzenlenebilmesi için gerekli başka bütün verileri istedik. Temsilci heyetimize verilmiş bilgileri ve belgeleri alt komisyonun başkanına sunarken…." (Armaoğlu, 1997:519)

Konferansın gidişatı kesinlikle bu şekilde değildi. Böyle bir konuşmanın tek sebebi Amerikan Ermenileri'ne iyi görünmek çabasıydı. Bu konuşma ardından bir basın açıklaması yapılması da bu söylenenlerin Amerika'daki Ermeniler'e şirin görünmek için yapıldığının kanıtıdır. Ayrıca 1 Ocak 1923'de Amerikan Delegasyonu'nun Washington'a gönderdiği telgrafta bu hareketli konuşmanın havada kalacağının başka bir göstergesiydi. Bu telgrafta Ermeniler'e milli bir yurt verilmesi konusunda samimi bir desteğin söz konusu olamayacağını ve bu durumunda Türkler tarafından anlaşıldığının sanıldığı bildirilmekteydi.

6 Ocak 1923 günü yapılan oturumda Anadolu'da Ermeniler'e bir yurt kurulmasının önerilmesi üzerine Dr. Rıza Nur Bey şunları söylemiştir.

"6 Kanunusani 1923 celseleri sonlarında Montanya Ermeni yurdu meselesine geçti… Dedim ki: " İtilaf Devletleri Ermenileri kendilerine siyasi âlet yapmışlar ateşe sarmışlardır. Kendi devletleri aleyhine isyan ettirmişlerdir.Bunun neticesi, onların te'dibi olmuştur. Te'dip ile, sari hastalık, açlık ve hicret ile kırılmışlardır. Bunun bütün mesuliyeti bize ait değil, İtilaf Devletleri'ne aittir. Ermeniler'e mükâfat lazımsa siz verin el malı ile dost kazanılmaz. Ermeniler mazlum imiş, onlara yurt istikbal vermeliymiş! Biz bunlara kaniyiz. Ancak dünyada mazlum millet bir tane değildir. Mısır hürriyeti için birkaç defadır ve daha dün kan içinde çalkalandı. Hindistan, Tunus, Cezayir, Fas hürriyetini yurdunu istiyor. Hatta İrlandalılar yurtlarını, istikballeri için kaç asırdır, ne kadar kan döktüler. Siz bunlara istikballerini, yurtlarını verin bizde Ermeniler'e derhal

verelim. Bütün bu okuduklarınız keenlemyekûndur. Bu şart dahilinde burada duramayız. Celseyi terk ediyorum" dedim. Ayağa kalktım... Zabıtnameye sözlerimin bu son kısmını da geçmemişler zaten zabıtnamelerle istedikleri gibi oynuyor, tağyiş yapıyorlardı....Montanya pür telaş, "celseyi terk edemezsin!" diye bar bar bağırmaya başladı. Yırtınıyor... Yürüdük. Montanya hala bağırıyor." Celseyi terk edemezsiniz diyor, tepiniyor... Bizde çıktık gittik" (Armaoğlu, 1997: 521).

Bu durum karşısında Amerika iyice ümitlerini yitirmiştir. Amerikan Delegasyonu'nun 7 ocak tarihli gönderdiği telgraftan bir hafta sonra Başkan Warren C. Harding Dışişleri Bakanı Hughes' a yazdığı mektupta bunu dile getirir.

"Türkler'in Ermeniler'e milli yurt verilmesini kabul etmemelerinden duyduğu üzüntüyü belirtmiş, Hıristiyan Ermeniler'in bu duruma düşmelerinin dindar Amerikalılar arasında büyük hayal kırıklığına sebep olacağını, fakat Ermeniler lehine yapılabilecek fazla bir şey bulunmadığını , Ermeniler'in en hareketli destekçilerinin bile Ermeniler'e ayrı bir toprak sağlamak için savaşı göze alamayacaklarını bildirmiştir" (Armaoğlu, 1997: 522).

1923 Şubat başlarında Lozan Barış Konferansı kesilmiş ve Nisan 1923' de yeniden görüşmelere başlanmıştır. Konferansa bu ikinci döneminde Amerikan gözlemcisi olarak yalnız Grew katılmıştır. Ve Lozan Barış Antlaşması imzalandıktan 2 hafta sonra da Türkiye ve Amerika arasında antlaşmalar imzalanmıştır. Türkiye ile Amerika arasında yapılan bu ikili antlaşmalar daha sonra yapılan baskılar sonucu Amerika Senatosu tarafından 1927'de reddedilmiştir. Doseph C. Grew bu antlaşmada olsun bir "Ermeni yurdu" sağlayamadığı için çok eleştirilmişti. Fakat Washington'a kendisini görmeye gelen Ermeni asıllı heyete verdiği cevap Ermeni yurdunun imkansızlığını açıkça dile getiriyordu.

“Beyler, size Ermenistan’da (Doğu Anadolu demek istiyor) bir yurt sağlamaktan, şüphesiz, çok memnun oldurdum; eğer bir küçük ayrıntıyı göz önüne almazsanız.” “Bu ayrıntı nedir? Diye sorduklarında Grew, “Söz konusu toprakları kuvvet zoru ile almak için 300.000 kişilik bir Amerikan ordusu göndermeyi unuttunuz” (Armaoğlu, 1997: 522).

B) LOZAN BARIŞ KONFERANSI'NI PROTESTO EDEN VE ESKİ BİR BÜYÜKELÇİ OLAN MORGENTHAU

Lozan'da Türkiye ile Amerika arasında imzalanan antlaşmalar Amerika'da hoş karşılanmamıştı. Bunun en büyük sebebi Ermeni yanlısı propagandalardır. Ermeniler'e olan sempatisi ile bilinen Morgenthau bunlardan birisi idi. Türkiye'de bulunduğu yıllarda Türkler'in aleyhinde görüşler sergilemişti. Aynı tutumu yani Türk aleyhtarı tavrını Lozan Antlaşması'nın yapılması sırasında da tekrarlıyordu. 19 Ocak 1923'te The New York Times Gazetesi'ndeki haberde bu düşmanlığını daha açık ifade etmiştir.

"400 yıldır Türkler'i Avrupa'dan kovmak için çaba harcayan Avrupalılar için Lozan, çok acı bir ders olmuştur. Türkler'in Avrupa'dan kovulmaları şöyle dursun, Avrupalılar'ın Türkiye'den kovulacakları anlaşılmaktadır.

Türkiye'de bugüne dek meydana gelen katliamlar bilinçli olarak yapılmıştır. Türkler'in amacı, toprakları üzerinde yaşayan azınlıkları ortadan kaldırmaktır…

İngiltere geçen sonbaharda Türkler'in Avrupa'ya geçmelerine engel olarak bütün dünyaya büyük bir iyilikte bulunmuştur. Türkler'i yola getirmenin tek yolu onlara karşı silaha başvurmaktır. Çünkü bu millet yalnız zorbalıktan ders almaktadır."

Morgenthau savaş yıllarında İstanbul'dan Amerika'ya Ermeni olayları ile ilgili bilgiler aktarmış ve tahmin edilebileceği gibi doğruluğunun ispatlanamayacağı bir çok yanlış bilgininin de kaynağı olmuştur. Lozan Antlaşması'ndan sonra da "eli kanlı despotizmle yapılan andlaşma " başlıklı yazılarını Amerikan kongresine yollayarak bu andlaşmanın reddedilmesi için çalışıyordu (Şimşir, 1985: 308).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 22 Ekim 1922: Kemal'in Elçisi Katliamları Reddediyor

Paris'te Ferid Bey, Lloyd George'un İddialarına Kesin Şekilde Karşı Çıktı.

Türkler "Korkmuyor."

Ferid Bey, Barış Bizim Tarafımızdan Sağlandı, İngiltere Tarafından Değil

EDWIN L. JAMES

PARIS, Ekim 16 -Kemal Paşa'nın Paris'teki Bakanı Ferid Bey Başbakan Lloyd George'un Ermeniler'in ve Rumlar'ın Türkler tarafından katledildikleri ile ilgili suçlamalarına cevap verdi.

Kendisi, Ermeniler konusunda, Türkler'in, Lloyd George'ın ileri sürdüğü gibi 1.500.000 Ermen'iyi öldürmüş olmasının mümkün olmadığını çünkü bu kadar Ermeni'nin Türkiye'de yaşamadığını belirtti. Ayrıca Lloyd George'un Türkler'in öldürdüğünü söylediği 500.000 Rum konusunda da, Başbakanın Rumlar'ın öldürdükleri Tükler'den bahsetmeden bundan bahsetmesinin tarafgirlik olduğunu belirtti.

Ferid Bey konuşmasının bazı yerlerinde :

"Lloyd George'un konuşması hatalar ve suçlamalar içermektedir ve gerçekleri ortaya çıkarmak ve barışa katkıda bulunmak için bunların cevaplanması gerekmektedir. Lloyd Georgue'un Türkiye'ye genelde yönelttiği hakaretlere o seviyeye düşmemek için cevap vermeyeceğiz".

Suçlamaların Savunulması İmkansız Dedi

“Lloyd George birbuçuk milyon Ermeni’nin ve 500.000 Rum’un boğazlarını karşı tarafın hiçbir kışkırtması olmaksızın acımasızca kestiğimizi ifade ediyor. Bunlar savunulması imkansız suçlamalardır.

“Ermeniler konusunda İngiliz Başbakan’ın suçlamalarını çürütmek için Türk istatistiklerine, Fransız Sarı Kitabı’na ve Avrupa rakamlarına göre 1914’te Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermeni nüfusun ulaştığı sayıya bakmak yeterlidir. Eğer 1.500.000 Ermeni’yi ki bu Türkiye’de bulunan Ermeni sayısından fazla- öldürmüş olsaydık Ermeni ırkı bugün yeryüzünden silinmiş olurdu.

“Öyleyse Kafkasya’ya kaçtığı söylenen ve kendileri için milli bir vatan isteyen 100.000 Ermeni nerden gelmiştir? Fransız Yüksek Komiseri’nin istatistikleri ile açıklanan, daha geçenlerde bir ili, Adana’yı, terkeden 52.000 Ermeni nerden gelmiştir? Ve Şu anda Türkiye’de, İstanbul’da ve başka yerlerde bulunan Ermeniler nerden gelmiştir?

“Savaş süresince elbette her iki tarafın da kayıp vermesine ve iç savaşa yol açan üzücü olaylar meydana gelmiştir. Bunlar ordumuzun bir taraftan Rus işgali diğer taraftan Ermeni halkın vatana ihaneti ile mücadele etmek zorunda kaldığı günlerde ortaya çıkmış üzücü olaylardır. Türk ordusu iki ateş arasında kalmıştır ve bu birçok şeyi açıklamaktadır. Aynı şartlar altında hangi hükümet kendisini bu şekilde savunmazdı?

Lloyd George’un Türkler’e öldürttüğü yarım milyon Rum hakkında da soruyoruz: Bir devlet adamı gerçekleri nasıl bu kadar çarpıtabilir? Rumlar’ın ateşe verdiği Anadolu ovalarında hala dumanlar ve onların katliamlarının kokusu tütmektedir.

Lloyd George, Fransız askeri yetkililerinin, uluslararası komisyonların ve Anadolu'da Sakarya'dan İzmir'e kadar tahrip edilmiş yerlerin tanıklık ettikleri Rumlar'ın bizzat işledikleri katliamları geçiştirmek için mi yarım milyon Rum'un katledildiğini tasavvur etmektedir. Bu dumanla kaplı bölgede işgalcinin tahrip ettiği binlerce kasabanın külleri bulunmaktadır.

"Katledilen Türkler'in sayısı hakkında Türk Hükümeti kısa bir süre içinde bir açıklama yapacaktır.

" Sahte katliamlara atıflarda bulunmak ve azınlıklara hamilik için sözde müdaheleler, siyasi kazanç elde etmek için uydurulmuş gerekçelerdir. Çarlar'ın ve İngiliz Hükümeti'nin tarihlerinde bunun birçok örneklerini bulabilirsiniz. Bu diplomatik manevralar ve ikiyüzlülükler her zaman korunulacak halklara zarar veren sonuçlar doğurmuşlardır.

Türkler İngiltere'den Korkmuyor

"Lloyd George, güçlü duruşu ile Türkler'i korkutan ve onları ateşkese zorlayan İngiltere idi demektedir. Bu iddianın gerçeklerle ilgisi yoktur.

"Barış ne Lloyd George'un politikaları ne de Çanakkale'ye gönderilen takviye kuvvetler nedeniyle sağlanmıştır. Barış herşeyden önce Cumhurbaşkanı ve Millet Meclisinin adil ve ölçülü bir duyarlılıkla hareket etmesinin bir sonucudur. Barış Fransa'nın uyuşmazlıkları önlemek için yapıcı bir tutum takındığı için gerçekleşmiştir.

"Lord Curzon Eylül ayında Paris'e geldiğinde, daha Çanakkale'ye takviye güçler gelmediği ve General Harington onları durdurmayacağını söylediği için Türk ordusu İstanbul'a ve Boğazlar'a muzaffer bir şekilde ilerleyebilecek durumda iken, M. Polncaré'den Kemal'e Türk ordularını durdurması için nüfuzunu kullanmasını istemiştir.

“Fransa’nın müdahelesi başarılı olmuştur çünkü M. Polncaré Trakya’nın tekrar Türkler’e verilmesi konusunda Lord Curzon’dan söz almıştır. Fransa tarafından istenen ve alınan bu söz bir patlamayı önlemiştir.

New York Times, 28 Aralık 1922: Ermeniler Lozan’da

Türkler’in, Lozan’da bir Ermeni delegesi ortaya çıkınca hissettikleri öfke duygusunu anlamak mümkündür. Yedi yıl bir halkı ortadan kaldırmak için elden geleni yaptıktan sonra bunların bazılarının hayatta kalmış ve konuşubiliyor olması heves kırıcı olabilir. Lozan’daki Ermeni sözcüsü Gabriel Nouradunghian Paşa’nın bizzat kendisi daha güzel günlerin acı bir hatırasıydı çünkü kısa bir müddet için bütün ırkların ve dinlerin beraberce Osmanlı İmparatorluğu’nda çalıştığı ve belki de Türk probleminin nihayet çözülmüş gibi göründüğü 1908’de İttihad ve Terakki devriminden sonra kurulan kabinede kendisi Dışişleri Bakanı idi.

Öyle görünüyor ki sorun bir kez daha çözülmüş olabilir. Bu kez, bütün Türk olmayan ırkların sürülmesi ve katliamı ile. Ondört yıl sonra Türk devlet adamlığının özeti şudur kendilerine ne yapacağını bilmediğin zaman onları ortadan kaldır veya sür. Türkler tabii olarak Ermeniler’in milli bir vatan isteklerini dinlemeyi reddettiler. Türkler’in, görüşen taraflardan birinden hoşnut olmayan bir tarafın görüşmelere katılması prensibi Hindistan, Mısır, ve İrlanda’nın da görüşmelere katılması sonucunu doğuracağı gözleminin belli bir geçerliliği var fakat insan Türkler Hindistan’ı şu anda neden dile getiriyor diye merak ediyor. Geçen savaşta Hindistan’daki çalkalanmalar Türkler için çok değerliydi, fakat Türkiye ve İslam konusunda sergilenen ihtimamın, Hindistan’daki çalkalanmaları Hindistan’ın çıkarları için örtbas etmek için uygun mazeretten öte bir anlamı olduğundan şüphe etmek için nedenler vardır. Hindistan Türkiye’ye yardım etti, şimdi Türkiye Hindistan için neler yapacak? Birşey yapılacaksa, bu Hindistan’ın

bağımsızlığından üstünkörü bahsetmekten daha büyük bir şey olmalı. İrlanda konusuna gelince, Türkler gazeteleri okumuyorlar mı? İrlandalılar'ı öldürenler artık İngilizler değiller.

Yine de Türk protestosu beklenen bir şeydi. Nouradunghian konuşmasını, Türkler kasıtlı olarak olmadığı için diğer güçlerin temsilcilerine yapmak zorunda kaldı. Ve diğer ülkelerin Ermenistan için etkili bir şey yapacaklarını düşünmek için çok az neden var. Hiçbir zaman söz vermek dışında fazla birşey yapmadılar ve şimdi öyle bir noktaya geldiler ki savaş sonrası diplomasi süresince Anadolu yollarında sıralanmış cesetler gibi sıralanıp yerine getirilmemiş sözlerinden utanmıyorlar bile. Bu konuda Downing Street, Quai d'Orsay ve Pennsylvanya Avenue'nün birbirinden farkı yoktur. Konferansta Türkler'in diğer kurbanları da dinlendi. Doğu Trakya'dan atılan 160 Bulgar oraya tekrar aynı esaslarla Türk ırkının Türk vatandaşları olarak geri dönmek istiyorlar. Bulgaristan'da çok Türkler mevcut ve Bulgaristan Hükümeti altında Bulgarlarla oldukça iyi geçinmekteler. Trakya'nın Bulgarları da görünen o ki Türk hükümeti altında geçinmeyi bir kez daha denemeyi arzu ediyorlar fakat Türkler kendilerini istemiyorlar. Türk düşüncesinin Türkiye'de kalabilecek herhangi bir medeni halkın Türkler'le sadece bir tezat teşkil edeceği yönünde olduğu görünmekte. Sonra Asuri Keldaniler'in temsilcisi dinlendi ve kendisi ülkesinin Adem ve Havva'nın doğum yeri olduğunu belirtti. Bu kutsal fermanın açıkça çarpıtılması konferansı kendileri için bir şey yapmaya ikna etmedi. Azınlıklar konusunda Türkler Doğu Avrupa ülkelerinin imzaladığı antlaşmalardaki azınlık maddelerini kabul ederek planlarının gizleyebilirler; fakat şu ana kadar herkes Türkler'in sözlerinin ne anlama geldiğini gördü. Türkler gerçekte susturmayı tasarlıyorlar ve ona barış diyorlar.

C) İTTİHAT VE TERAKKİ'NİN ERMENİ POLİTİKASI VE TALAT PAŞA DAVASI

Genç Türkler'in ülke içinde huzuru sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlere Ermeniler'de ilgi duyuyorlardı. Nitekim 4 Şubat 1902'de Paris'te toplanan I. Genç Türkler Kongresi'ne İttihat ve Terakki'nin iki güçlü lideri Prens Sebahaddin ve Ahmet Rıza Bey ile taraftarları yanı sıra Ermeni Delegeleri de katıldı. Kongrede alınan kararlardan biri inkılâbın başarıya ulaşması için yabancı devletlerin müdahalesinin gerekli olduğu şeklindeydi. Bu kararı Ermeniler şiddetle istemekteydiler.Prens Sebahaddin de onlara katıldı. Ancak Ahmet Rıza Bey ve Genç Türkler'in çoğu ülkeyi parçalanmaya götürebilecek böyle bir karara karşı çıktılar (Halaçoğlu, 2001:22).

"Prens Sebahaddin Bey'in siyasi programı, Ermeniler'e çok çekici geldi. Zira adem-i merkeziyetçi bir idare tarzı benimseyen bu programa göre devletin değişik bölgeleri, kendine has mahalli idarelere bölünecek, bölünme idari, mali ve adli yönlerden olacaktır. Bu sebeple bu program, Ermeniler'e önce muhtariyet sonrada bağımsızlık yolunu açabilirdi." (Halaçoğlu, 2001:22).

Daha sonra Taşnak Cemiyeti'nin teklifi üzerine 27 Aralık 1907 Paris'te 2. Genç Türk Kongresi toplanmıştır.

"Bu kongrede Ermeniler, uzlaşmacı bir yol takip ederek Osmanlı Devleti'nin mülki ve siyasi bağımsızlığını kabullendiklerini, asker vermemekten ve tedhişçilikten vazgeçtiklerini açıkladılar. Müdahalecilik fikrine son verilen kongrenin bitiminde delegeler, meşrutiyet ve meşveret usullerinin kurulmasının ihtilâl ile gerçekleşebileceği hususunda anlaştılar." (Halaçoğlu, 2001:23).

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı sevinçle karşılanmış,fakat bu durum fazla uzun sürmemiştir. Çünkü Ermeniler milletler arası dengenin Osmanlı aleyhine bir durum almasından yararlanmak istemiş ve pek çok

cemiyetler kurmuşlardır. “İttihatçılar’ın bu tür cemiyetlerle meşrutiyetin korunması uğruna münasebete girmesi, Taşnaksutyun gibi illegal cemiyetlerin legal hale gelmesine yardım etti. İttihatçıların “İttihadı-ı anâsır” uğruna verdikleri bu tavizler Ermeniler’in işine yaradı. II.Abdülhamit’in koyduğu silah ithali yasağını Meşruti İdare kaldırdığı için, Ermeniler hızla silahlandılar.” (Halaçoğlu, 2001:23).

Islahat meselesini mevzu edip sık sık problem çıkaran Ermeniler’e Rusya’da arka çıkıyordu. Büyük Devletler’in baskıları ve İttihat ve Terakki’nin içinde bulunduğu sıkıntılar sonucunda 8 şubat 1914’de Rusya ile bir antlaşma imzalanmıştır. Fakat bu antlaşma Osmanlı Devleti için son derece ağır yükümlülükler yüklemişti.

“Nitekim İttihat ve Terakki yönetimi I. Dünya Harbine, devleti Rusya’nın ipoteği altına sokan bu antlaşmanın getirdiği karışıklıklar içine girdi. Antlaşmanın en tehlikeli tarafı askeri taahhütlerdi. Osmanlı Devleti kendi tebaasına nasıl ve nerelerde askerlik yaptıracağını, Rusya ile yaptığı bu antlaşma ile sınırlandırıyordu. Hamidiye Alayları’na Ermeniler’i de alacağını Rusya’ya karşı taahhüt ediyordu. En önemlisi ise, Rus sınırına yakın yerlerde bulunacak Osmanlı birliklerinde yalnız Erzincan Askeri Müfettişliği Bölgesi içinden alınmış erler bulunacaktı. Rusya antlaşmaya dayanarak buraları denetleyebilecekti. Bu askerlerin dörtte veya beşte biri Ermeni, kalanıda Türk olacağından Rusya’nın her an bunlardan yararlanması mümkündü. Ayrıca ,genel müfettişlerin kabul edilmesiyle Osmanlı Hükümeti, Anadolu’nun yarısında yetkilerinin pek çoğunu kaybediyordu. Nitekim bir müddet sonra bu kararın olumsuz sonuçları, Rusya’nın Van’ı işgali sırasında ortaya çıkmıştır.” (Halaçoğlu, 2001:23).

Talat Paşa’nın tehcirle alakalı düşüncelerini burada dile getirmek yerinde olacaktır.

“1 Kasım 1918 tarihinde yapılmış olan son İttihat ve Terakki Kongresi’nde Talat Paşa tehcir konusunda Osmanlı Hükümeti’ne karşı yapılan ithamları ve gerçekleri şöyle ifade etmiştir.

“Ermeniler’in tehcir meselesi, dahilde ve bilhassa hariç harp kabinelerine en çok söz getirmiş olan meselelerden biridir.

En evvel söylemek lazım gelir ki, bu tehcir ve taktil rivayetleri son derece mübalağa edilmiştir. Türkler’i hiç tanımayan, daha doğrusu pek fena tanıyan Avrupa ve Amerika efkâr-ı umumiyesinde mezalim sözlerinin ne kadar ağır tesirler bırakacağını takdir eden Ermeni ve Rum neşriyatı biri on yaparak dünyayı gürültüye boğmuştur.

Bununla vukuâtı inkar etmek istemiyorum. Yalnız hakikati söylemek, fazla mübalağaları ortadan kaldırmak arzusundayım.

Şu mübalağalardan sarf-ı nazar olunursa, herhalde böyle bir hayli tehcir vukuatı olmuştur. Fakat Bab-ı Ali bunların hiçbirinde evvelden verilmiş bir karar üzerine hareket etmiş değildir. Vukûa gelen hadisatın mes’üliyeti her şeyden evvel onlara sebep olan gayr-i kabil-i tahammül hareketleri ika eden unsurlarla aiddir. Şüphesiz bunda bütün Ermeniler mes’ ul değildir. Fakat devletin hayat ve633 matı kararını verecek büyük bir harp esnasında orduların serbesti-i hareketini ihlal eden, arkada isyanlar çıkararak memleketin selâmetini, ordunun emniyetini tehlikeye düşüren hareketlere müsamaha edilmemesi tabii zaruri idi.

Erzurum hâvalisinde ordularımızın harekatını işgal edenler Ermeni köylerinde muavenat ve himaye buluyorlardı. Başları sıkıştığı zaman gönderdikleri bir haber üzerine köylüler kiliselerde mahfuz silahları yakalayarak imdatlarına koşuyorlardı. Ordunun arkasında böyle mütemadiyen hatt-ı ricatimizi kesecek ve cephe gerisi hidematını ihlal edecek tehlikelerin bekasına göz

yummazdık. Ordulardan malûmat, vilayetlerden mütemadiyen vuku bulan iş'arat mecburiyetini tevlit eyledi.

İşte tehcir meseleleri her şeyden evvel böyle bir zarureti harbiye neticesinde ittihaz edilmiş tedabirden tevvellüd etmiştir. Demek istiyorum ki, her yerde tehcir muntazam bir şekilde ve yalnız zaruretin icbar ettiği derecede yapılmıştır. Birçok yerlerde çoktan beri teraküm etmiş olan adavetler (düşmanlıklar) bu vesile ile infilak ederek katiyen arzu etmediğimiz su-i istimallere sebep olmuştur. Bir çok memurlar haddinden ziyade zulüm ve şiddet gösterdiler. Birçok yerlerde bi-gayr-i hak bir takım masumlar da kurban oldular. Bunu itiraf ederim " (Süslü, 1990: 137).

Fakat bu sözler Ermeniler'e inandırıcı gelmeyecek ve Talat Paşa Tayleryan isimli Ermeni genç tarafından öldürülerek, yapılan mahekemede katil genç suçsuz bulunacaktır.

"Umumi Harp'te Türk ordularının Başkumandanlık Kurmay Başkanlığı'nı yapmış, daha sonra Prusya Beşinci Piyade Tümeni Kumandanlığı'nda bulunmuş olan General Bronsart Schellendarf < Talat Paşa için bir Tanık > isimli yazısında, Türk- Ermeni olaylarını şöyle anlatmaktadır.:

"Tayleryan davasında dinlenen tanıklar, ya olay hakkında ifade veremeyecek olan veyahut incelenecek olayları yalnız "duymuş olan" kimselerdir. Gerçeği görenler, mahkemeye davet olunmuşlardır. Ermeni zulümleri sırasında bu olayların meydana geldiği yerde görevli Alman subayları neden dinlenilmemişlerdir. Kendi kusurum olmaksızın ihmal edilmiş olan tanıklık borcumu, bir hakkın meydana çıkmasına yardım için burada ödüyorum." Dedikten sonra :

"Ermeniler I. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin doğu hudutlarında tehlikeli bir isyan hareketine geçince eski nefret, yeni bir yayılma ortamı

bulmuştur. Bunun için özel bir sebep yoktu. Çünkü (Büyük Devletler) tarafından Türkiye'ye yükletilmiş bulunan ıslahat, etkilerini yeni yeni göstermeye başlamıştı. Ermeniler Parlemento'da yer ve oya sahiptiler. Hatta zaman zaman Dışişleri Bakanı'da oldular. Devletlerin diğer tebası gibi aynı sosyal ve politik haklara sahip bulunuyorlardı. Memleketlerinde sükun, Fransız Generali Baumann tarafından yetiştirilen jandarma vasıtasıyla temin olunuyordu. Ermeniler'in bulundukları her yerde ele geçen, sayısız basılı bildirilerin, tahrik edici broşürlerin, silah, cephâne, patlayıcı maddeler ve diğerlerinin ispat ettiği gibi isyan, uzun zamandan beri hazırlanmış Rusya tarafından kurulmuş, kuvvetlendirmiş ve finanse olunmuştu.Yüksek devlet memurlarına ve subaylarına tavsiye edilmiş olan bir Ermeni suikastı İstanbul'da, zamanında haber alınmıştı. Eli silah tutan Müslümanlar'ın hepsi, Türk ordusunda bulunduğu için Ermeniler tarafından, savunmasız kalan halk arasında korkunç bir katliam yapmak kolaydı. Çünkü, Ermeniler cephede Ruslar tarafından bağlanmış olan doğu ordusunun yanlarına ve gerilerine sarkmakla yetinemeyerek bu bölgedeki Müslüman halkı silip süpürüyorlardı. Tanık olduğum Ermeniler'in zulümleri, Türkler'in yaptığı iddia edilen zulümlerden çok daha kötü idi. Gerisi ile bağlantısını sağlamak amacıyla, önce doğu ordusu işe müdahale etti. Fakat doğu ordusu bütün kuvvetlerini cephede Rus kuvvetlerine karşı kullandığından ve isyanda daima genişlediğinden ve hatta Türkiye'nin en uzak yerlerinde de baş gösterdiğinden, ayaklanmanın bastırılması için jandarmaya baş vuruldu. İş çok aceleydi. Çünkü, ordu çok hassas olan geri ile bağlarında tehdide uğramıştı. Binlerce Müslüman halk, Ermeniler'in zulümlerinden korkarak kaçıyordu. Bu ciddi durum karşısında Bakanlar Kurulu, devlet için Ermeniler'in tehlikeli olduğunu ilan etmeyi ve onları önce hudut bölgelerinden uzaklaştırmayı kararlaştırdı…. Bundan başka, müttefikler basının, Ermeniler'in sürülmesini, Türkler'in Hıristiyanlar'a düşmanlığı şeklinde propaganda edeceklerini önceden tahmin ettiği için, her türlü sertlikten kaçındı

ve bunda haklıydı. Propaganda başladı. Gerçekte yabancı ülkelerin her tarafında bu budalalığa inanıldı…"

Yukarıda bu yazı Deutsche Allgemeine Zeitung Gazetesi'nde 24 Temmuz 1921 tarihinde yayınlamıştır. Daha sonra yine aynı gazete " Talat Paşa'nın muhakemesine dair başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. İmzasız olan bu yazınında yüksek rütbeli bir Alman subayına ait olduğu tahmin edilmektedir.

"Talat Paşa'nın öldürülmesi davası hakkındaki raporun okutulması ile eski bir tuhaflık tekrar gösteriyor ki , buda doğuda bulunmamış olan Avrupalılar'ın, oradaki durumu anlamamalarıdır. Bu davada, doğu'yu tanıyanlardan yalnız Talat Paşa'nın düşmanları söz söylemiş gibi görünüyor. Böylece, Ermeniler zulme ve haksızlığa uğramış olarak gösteriliyordu. Bunun düzeltilmesi gerekir. Ben Kafkas cephesinde 3.5 yıl Türkler'le birlikte savaştım. Durumu açıklamayı deneyeceğim. Her şeyden önce daima yalnız Türkler'den ve Ermeniler'den söz açmak şaşırtıcı bir etki yapar. Kafkasya savaş cephesinde çeşitli milletler vardır. Sayıca üstün olanları Türkler ve Ermeniler olup küçük bir kısmını da Rumlar ve Kafkas ırkları meydana getirirler. Ermeniler, İstanbul ve İzmir'e kadar dağınık halde bütün Anadolu'ya ve nihayet büyük miktarda İran-Rus hududundaki illerde oturuyorlardı. Ermeniler, önceleri Türkiye'nin barışsever ve sevilen tebaaları idiler. İki millet arasındaki düşmanlığı, dini sebeplere yormak, çok yayılmış bir düşünce olmakla beraber, tamamen yanlıştır. Dokunulmadığı takdirde Türkler, başka dinde bulunanlara dünyanın en hoş görülü insanlarıdır. İki ırk arasındaki düşmanlık, siyasi sebeplere dayanır. Ermeniler, Türk devletinin iç durumuna devamlı olarak karışmak gayesiyle, İngilizler'le Ruslar tarafından tahrik edilmişlerdir. Savaş çıktığı sıralarda, Türkler'le Ermeniler arasındaki gerginlik çok büyüktü. Seferberlik esnasında Ermeniler'de Rus tüfekleri bulundu. Türkiye, Ermeniler ile Rus ordusu komutanlığı arasında düzenlenmiş bir antlaşma metni Türk ordu komutanlığının eline geçti. Bu mukavelede Ermeniler, telgraf tellerini tahrip etmeye ve Ruslar cepheye yaklaşınca Türk kıtalarının arkalarını kesmeye

söz veriyorlar. Savaş başladığı sıralarda,önceleri her şey sükunet içinde idi. Çünkü Ruslar için savaş, pekte umutlu ve başarılı şekilde cereyan eder gibi görünmüyordu. Erzurum'a saldıran Ruslar mağlup edildiler. Türkler, Rusya'ya geçtiler. 01.04.1915 başlarında Türk hücumu, büyük kayıplara, zararlara uğradı. 1915 ilkbaharında Türkler'in durumu, son derece tehlikeli bir hal aldı. Ruslar üstün kuvvetlerle yeniden hücuma geçtiler ve Türkler de büyük gayretler sarfıyla bu saldırıyı durdurmayı başardılar. Türkiye'nin Kafkas Ordusu, yedek kıtaları almayı hesaba katamazdı. Çünkü bu sıralarda. Çanakkale'de kesin sonuçlu bir savaş başlamıştı. Bu şartlar altında 1915 Nisanın'da Ermeni isyanı patladı ki, bunun son hareketleri, Ağustos'a kadar sürdü. İsyan söz konusu antlaşmada kararlaştırıldığı gibi, uygulandı. Ermeniler'e daima telgraf hatlarını bozarken rastlanıldı. Kendilerine niçin böyle bir şey yapıldığı sorulduğunda,bu işe Ruslar tarafından memur edilmiş olduklarını söylüyorlardı. Cephede Ruslar saldırıya geçince, cephe gerisi köylerdeki Ermeniler de isyan ediyorlardı. Hatta daha içerlerde, Şebinkarahisar'da büyük bir isyan baş gösterdi.Ordu gerisinde pek az Türk kuvvetleri bulunuyordu. İstanbul'da da Ermeni ihtilal hareketi ortaya çıkarıldı. Türkler isyan için Ermeniler'e, doğrudan doğruya herhangi bir sebep ve fırsat vermediler. Bu itibarla, doğmuş olan isyanların sorumluluğunu, suçunu tamamen Ermeniler'e yüklemek yerinde olur. Türk ordusunun vaziyeti pek endişe verici idi. Ordu, savunma halinde bulunuyordu. Ermeniler'in hareketleri de, cesurca, bağımsızlık savaşlarına yakışır bir halde olmaktan çok, haince ve kin dolu idi. Ordu gerisindeki tehlikeyi devamlı olarak ortadan kaldırmak için, Türk Hükümeti kesin bir tedbire müracaatta bulundu, Hükümet bütün Ermeniler'i başka yere sürdü. Bu zorlu tedbir, Ermenilere sert geldi. Fakat bu durum Asyalılar için, Avrupalılar'a olduğu kadar sertlik ifade etmez.

Buralardaki durumu aşağıya aktaranlar daha iyi anlatır. Ermeniler'den çok söz ediliyor. Fakat, buna karşılık 1916 Şubatı'nda Erzurum'un düşüşünden sonra, şiddetli kışta ölen büyük miktardaki Türkler'den hiç söz edilmiyor. Yine aynı suretle Ermeniler'in başlangıcından itibaren Türkler'e karşı yaptıkları

zulümler ve haksızlıklardan pek az söz ediliyor. Mesela, çok defa bir köyün Türk halkının gözleri oyulduğu bildirilmiştir.Rusların hareketleri içinde bir örnek:

15/04/1915 kışında, Türk esirlerini taşınması için,esirlerle dolu vagonlar kullanıldı, ve vagonlar birkaç hafta şuraya buraya gönderildi, sonunda açılınca cesetlerle dolu olduğu görüldü. Böyle düşmanlara karşı, Türkler'den de (kuzu gibi) olması tabiki istenemezdi.

Yukarda anlatılanlara göre, Türklerin hareketleri takdir edilmelidir. Uzun yıllardır süren nefret duyguları, doğuda adet olduğu gibi tamamen boşalmıştır. Burada Avrupa ölçüsünü kullanmak hatadır. Şayet, zâlim ve görünüşte sofu Ermeniler, sonradan Türkler aleyhine feryat ediyorlarsa, onlara: "Kendilerinin önceleri yaptıkları gibi" karşılığı verilebilir. Katili suçsuz bulan hakim, doğuda anlaşılamayacaktır. Tayleryan'ın deliliğine kimse inanmayacak ve cinayet, cinayet olarak kalacaktır. Türkler, davada bütün bildikleri (duyduklarına) Almanlar'ın ortaya koyduğu belgelerle Ermeniler'in beraat ettiklerinden, fakat Türkler'in beraatlarına yarayacak olan zengin malzemeyi değerlendirmek için kimseye söz verilmemiş olmasından şaşkınlık duyacaklardır" (Anadol, 2001: 381).

Ermeniler'in haksız davalarını haklı göstermek için asılsız iddialar ortaya atmış olduklarını ve hatta bu iddiaları ile ilgili belgeleri de kendilerinin uydurdukları ispat edilmiş konular arasındadır.

"İngilizler'in desteklediği bazı Ermeniler, sözde Talat Paşa'ya atfettikleri ve General Allenby kuvvetlerinin Halep'te Naim Bey isimli bir Osmanlı memurundan aldığını iddia ettikleri bazı telgrafları 1920'de Paris'te Aram Andonian'a yayınlattırmışlar ve Talat Paşa'yı katleden Tehlirian'ın mahkemesine de delil olarak sunmuşlardır. İngiltere'de Daily Telegraph Gazetesi'nde de 29 Mayıs 1922'de yayınlanan bu telgrafların, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı tahkikat sonunda General Allenby kuvvetleri tarafından bulunmayıp Paris'teki bir

grup Ermeni tarafından uydurulduğu ortaya çıkmıştır. Osmanlı yazı ve ifade tekniği, kağıt türü ve diğer belgelerle ve olaylarla mutabakatı açısından incelendiğinde de söz konusu telgrafların sahteliği hemen göze çarpmaktadır." (Süslü, 1990: 139).

New York Times Gazetesi Haberleri

New York Times, 17 Mart 1921: Suikastçı, Talat'ın Ölümü İle İftihar Ediyor

Genç Ermeni 'Katil Olan Ben Değil, Odur' Dedi

The New York Times'a Özel Haber

BERLİN. Mart 16. --Talat Paşann suikasti, önceki sahneleri Anadolu'nun kanla lekelenmiş çöllerinde oynanmış bir trajedinin son sahnesiydi. Genç Ermeni Salomon Teilierian, öldürücü kurşunu sıktıktan hemen sonra polise "Katil olan ben değil, odur." dedi.

Daha sonraki sorguda Teilierian, yaşlı ebeveynlerinin daha sonra sadrazam olan Talat'ın bir komiseri tarafından İran sınırına yakın köylerinden nasıl sürüklenip telef oldukları çöllere sürüldüğünü anlattı.

"O günden beri sadece yalnız anne ve babamın ölümlerinin değil, Talat Paşa'nın toplu katili olduğu Ermeni halkına uygulanan zulmün ve toplu katliamın öcünü almak için yaşadım." dedi.

Uzun bir süre önce edilmiş olan bu intikam yeminini yerine getirmek Teilierian'ın üç yıl boyunca beklediği bir görevdi. Tekrar tekrar umutsuzluğa düştü fakat bitmez tükenmez nefretinin güdüsü ve şark kurnazlığı ile sebat etti. Fakat hala sonunda kurbanının izini nasıl bulduğu bir sır olarak durmaktadır.

Yaklaşık üç yıl önce Talat İstanbul'dan kayboldu ve sadece çok yakın arkadaşları onun Berlin'de tam bir inziva hayatı yaşayan Ali Sali Bey ile aynı kişi olduğunu biliyordu. Teilierian aylarca Türkiye'de avını arayarak dolandığını itiraf ediyor ve onu doğru ize ulaştıran ve buraya getiren şeyin bir kaza olduğunu söylüyor. Hikayesine göre, hiçbir gelir kaynağı olmadan, bütün zorluklara aldırmadan, dolambaçlı yolunu düşmanını burda bulacağından emin bir şekilde Almanya'ya düşürdü. Sorgulamasının sonunda Alman polisine suçunu neşeli bir olay olarak gördüğünü söyledi ve devamla: "Onun ölümünü duyunca vatandaşlarımın hemşerilerimin bu eylemimden gurur duyacaklarını bilmem beni neşe ile dolduruyor." dedi.

Yetkililer, Teilierian'ın kurbanının yerini ve kimliğini tamamen kendi çabaları ile keşfettiği sözlerine şüphe ile yaklaşıyorlar. Kendisinin Ermeni Devrimci Komitesi'nin bir ajanı olduğu görüşüne meyilliler ve pasaportunun Paris'te çıkarılıp Cenova vizesi taşıyor olması bu teorilerini destekliyor.

New York Times, 4 Haziran 1921: Ermeni Talat'ı Öldürmekten Serbest Bırakıldı

Savunma Sadrazam'ın Katliamlarda İşlediği Acımasızlıkların Listesini Sundu

BERLİN, Haziran 3 (Associated Press) – Geçen Mart ayında Türkiye'nin eski Sadrazamı ve Maliye Bakanı Talat Paşa'yı vurarak öldüren Ermeni öğrenci Soloman Teilirian bugün burda Assize Mahkemesi'nde serbest bırakıldı.

Teilirian savunmasında, "1915'te Ermenistan'daki katliamlarda öldürülen annesinin kendisine göründüğünü ve kendisini 100.000 Ermeni'nin katliamının öcü için Talat'ı öldürmeye teşvik etiğini söyledi. Talat Berli'nin banliyosu Charlottenberg'de öldürüldü. Ermeni kendisine sokakta yaklaştı ve kendisini öldürürken karısını da yaraladı.

Ermeni lider, Profesör Lepsius Talat Paşa'nın Ermeniler'in Mezotamya çöllerine tehciri emrini verirken "Onların gideceği yer hiçliktir." dediğini mahkemeye söyledi. Profesör Lepsius savunma için verdiği ifadesinde onbinlerce sürgünün nasıl ya katliama uğrayarak veya açlığa ve yorgunluğa dayanamayarak hayatlarını kaybettiğinin korkunç hikayelerini anlattı. Profesör Lepsius Türk jandarmalarının sık sık 10 veya 12 Ermeni'yi birbirine bağlayıp suya attığını belirtti.

Diğer bir şahit, Talat'tan yüksek bir yetkiliye gönderilen bir telgrafı gördüğünü ve telgrafta, "Bana kaç kişinin ölü, kaç kişinin hayatta kaldığını bildir." yazdığı ifadesini verdi. Talat tarafından imzalanmış beş telgraf delil olarak sunuldu ve telgrafların bir tanesinde "gelecekte muhalif unsurlardan gelebilecek tehlikeleri bertaraf etmek için çocukları yetimhanelerden çıkarın." emri vardı.

SONUÇ

Ermeni meselesi; Avrupa Devletleri'nin, Osmanlı topraklarını parçalayarak bölüşmek istemesi anlamına gelen "Şark Meselesi" adlı politikalarının bir parçası olmuştur. 1789 yılında patlak veren Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımı ile Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bulunan Hıristiyan unsurlar, Avrupa Devletleri tarafından kendi politikaları lehine sürekli kışkırtılmışlar ve bunun sonucu olarak Yunanlar, Sırplar, Rumenler, Bulgarlar ayaklanmış önce muhtariyet sonra da bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Balkan Hıristiyanlar'ı üzerindeki politikaların başarısı üzerine, Anadolu topraklarına da göz dikmiş olan Avrupa Devletleri, bu defa Ermeni Hıristiyanları'nı kullanarak amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat ve Islahat Fermanları ile yapmış olduğu yenilikler sonucu ülke içerisinde oldukça geniş hak ve özgürlüklere sahip olan Ermeniler, 1839'dan itibaren Ermenice gazeteler çıkartmışlar ve Avrupa'nın Osmanlı içerisine yaymaya çalıştığı milliyetçilik fikirlerinin, Osmanlı Ermeniler'i içerisinde de gelişmesini sağlamışlardır. Bu hareketler sonucu 1877 Osmanlı – Rus Savaşı sırasında Patrik Nerses'in Rus Başkumandanı'na giderek Osmanlı ile yapılacak anlaşmada kendileri için bağımsız bir Ermeni Devleti istemesi, Ermeniler'in ihanetlerinin ve sadakatsizliklerinin bir örneği olmuştur. Daha sonra 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması ile Osmanlı, Ermeniler'in bulunduğu 6 vilayette Büyük Devletlerin denetiminde ıslahat yapacağına söz vermiştir. Böylece Ermeni meselesi, Doğu Sorunu'nun bir parçası haline gelmiştir. Ayrıca Büyük Devletler'e Anadolu topraklarında Osmanlı iç işlerine karışma hakkı sağlanmıştır.

Bu durumun farkına varan Ermeniler zaman kaybetmeden bağımsız Ermenistan hayalini gerçekleştirmeye koyulmuşlar ve bunun içinde cemiyet çalışmalarına başlamışlardır. Bu cemiyetlerin yer altı çalışmaları sonucu

Osmanlı içerisinde isyanlar birbirini kovalamıştır. Bu şekilde Avrupalılar'ın dikkatini üzerlerine çekerek, özellikle Rusya başta olmak üzere Hıristiyan devletlerinin Osmanlı'ya saldırmalarını ve sonra da istedikleri yerlerde kendilerine bağımsızlık verilmesini sağlamaya çalışmışlardır.

Daha çıkarttıkları ilk isyanlarda kendilerinin katliama uğradıkları yalanlarını basın yolu ile Avrupa'da ve Amerika'da yaymışlar, daha sonraki olaylarda da aynı yolu takip etmişlerdir. I. Dünya savaşı'na kadar Ermeniler'in iflah olmadıklarını, gerçekleştirmiş oldukları isyanların bir türlü dinmemesinden anlamaktayız.

I. Dünya Savaşı'na gelindiğinde ise Ermeniler Ruslar tarafını tutmuşlar ve onların kendi davalarına yardım etmeleri için her türlü yolu denemişlerdir. Aslında Rusya ile aynı hayali paylaşıyor sayılabilirdi. Çünkü iki tarafta Doğu Anadolu'yu Osmanlı'dan koparmak istemişti. Fakat arada büyük bir fark vardı, o da Rusya'nın öteden beri buraları ele geçirerek sıcak denizlere inme hayali ile hareket etmesine karşılık, bunu tam anlamıyla idrak edemeyen Ermeniler'in ise buraları işgal eden Rusya'nın onlara burada bağımsız bir devlet kuracağını zannetmeleri idi.Yani Rusya'ya yardım ederek Osmanlı'yı arkadan vuran Ermeniler boş bir hayalin peşinden koşmuşlardır.

Ermeniler, I. Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi savaş içerisinde de düşman kuvvetlerine yaptıkları yardımlar ve Müslüman Türkler'e karşı giriştikleri katliamlar sebebi ile durdurulmaya çalışılmalarını ise, kendilerine yapılan bir soykırım hareketi olarak nitelendirmişlerdir. Hatta Amerika ve Avrupa basınına bu durumu yansıtmayı da ihmal etmemişlerdir. Maalesef her olay bire bin katılarak aktarıldığı için Amerika başta olmak üzere dünyanın her yerinde zavallı Ermeniler'e yardım etme düşüncesi hasıl olmuştur.

Ermeniler tarafından kaleme alınan yalan haberleri, bir taraftan Ermeni basını tüm dünyaya duyururken diğer taraftan da İngilizler, savaşta propaganda

amaçlı oluşturdukları Wellington Hause adlı haber teşkilatı ile, Ermeniler'in haksız davalarına büyük devletler tarafından destek verilmesini sağlamışlardır.

İngiltere Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçtikten sonra kendi çıkarlarına uygun toprakları elde edebilmek için İtilaf Devletleri ile anlaşmış ve Osmanlı'yı paylaşmak içinde I. Dünya Savaşı'nda yer almıştır. Fakat Almanya'nın ve Osmanlı'nın savaşta direnmeleri, İtilaf Devletleri'nin düşündüklerinin aksine savaşın süresini uzatmıştır. İngiltere büyük bir devletin yardımını sağlayarak bu işe son vermek istemiş ve bunun içinde Amerika'da akıl almaz propaganda çalışmalarına başlamıştır. Çünki ekonomik ve askeri anlamda Amerika büyük bir devletti ve istediği yardımı Amerika yapabilirdi.

İngilizler'in bu propagandaya ihtiyaç hissetmeleri şundandı: Amerika, Avrupa siyasetinden kendini uzak tutmaya çalıştığı Montroe Doktirini'ni benimsemiş bir siyaset izlemekteydi. Yani milletlerin toprak bütünlüğüne sahip çıkılmalıydı, başkalarının topraklarını işgal onaylanmıyordu. İngiltere için bu durumu değiştirmek kolay değildi. Amerika'yı kendi yanına çekmek isteyen İngiltere, Osmanlı ve Almanya'dan büyük soykırımlar ve katliamlar yapan canavarlar oluşturdu.

Özelliklede Ermeniler'e yapıldığını iddia ettikleri zulümler, Müslümanlar 'ın Hıristiyanlar'a karşı yaptıkları katliamlar olarak yansıtılmıştır. Bütün savaş boyunca neredeyse en ünlü araştırmacıların ve yazarların Ermeni yanlısı yazılar yazmaları ve kitaplar hazırlamaları sağlanmış, gazetelerde ise; neredeyse her gün Türkler'in Ermeniler'e karşı yaptıkları vahşet olaylarını anlatan hikayelere yer verilmiştir. Diğer taraftan daha önceki yıllarda Amerika'dan gelerek Osmanlı topraklarına yerleşen Hıristiyan misyonerinin de Ermeniler tarafında yer alması sağlanarak, Ermeniler'e maddi olanaklar sunulmuş ve aynı zamanda misyonerler Ermeniler'le alakalı yalanlara da ortak olmuşlardır. Misyonerler ülkelerine gönderdikleri bilgilerle Türkler'i karalama işinin öncüsü olmuşlardır.

Ayrıca Amerika'nın sadece Anadolu'da bulunan misyonerleri değil Amerika'yı temsil eden İstanbul Büyükelçisi Morgenthau 'da Ermeni yanlısı olup Amerika Hükümeti'ni yanlış bilgilendirmiş ve siyasi konumunun hakkını verememiştir.

Amerika'daki bu yanlış işleyen haber verme ve alma çarkı devletin başındaki Başkan Wilson'unda Ermeni sever tavırları ile iyice çığırından çıkmış ve Amerika'da, Türkler aleyhinde yazılan haberlerin para ettiği bir ortam oluşturulduğu görülmüştür.

Gerçektende tezimizde varolan gazete yazılarının çoğunun kaynakları Ermeniler'e ve misyonerlere dayanmaktaydı. Haberler hep ikinci, üçüncü ağızdan aktarılıyordu ve bu kaynakların kimliği bilinmiyordu. Çamur at izi kalsın prensibi ile hareket edildiği açık bir şekilde görülüyordu.

Özellikle Ermeniler'in Türkler'e karşı yaptıkları katliamlardan, ve ardından bu vahşete destek veren Rusya'nın Osmanlı topraklarını işgale başlamasından sonra, Osmanlı Devleti'nin Ermeniler'in düşmanca hareketlerini önleyecek kesin çözüme gittiğini görüyoruz. Tehcir kararı ile zararlı olduğu görülen Ermeniler ülkenin değişik bölgelerine geçici olmak kaydı ile yerleştirilmiştir. Çünkü Osmanlı, dört bir taraftan saldıran düşmana karşı varlık-yokluk savaşı verirken, Ermeniler de Rus ordusuna katılarak, hatta bu da yetmezmiş gibi birde Osmanlı ordusunu arkadan vurarak durmadan problem çıkarıyordu.

Osmanlı Devleti'nin Ermeniler'in hainliklerine bir çözüm olarak aldığı tehcir kararının, New York Times Gazetesi'ne bir soykırım kararı olarak yansıdığını, ve dahası Osmanlı'yı böyle bir karara iten sebeplerden hiç bahsedilmediğini ise haberler okundukça anlaşılmıştır.

Eğer Osmanlı'nın soykırım düşüncesi olsa idi; büyük masraflar yaparak, bir sürü memurunu bu işe tahsis ederek, savaş içinde bulunulan zor durumuna

rağmen neden göç işleriyle uğraştığını ise kimsenin anlamaya çalışmadığına tanık olduk.

Gazetenin haberlerinin savaş esnasında Ruslar'a yardım eden Ermeniler'in kahramanlıkları, Rusya'nın Osmanlı topraklarındaki ilerleyişleri, özellikle de Erzurum ve Van'ın işgali sırasında yaşanan olaylarda Ermeniler'in Rusya'nın başarısındaki payı anlata anlata bitirilememiş, fakat Ermeniler'in Doğu Anadolu'nun nüfus bakımından çoğunlukta oldukları şehirlerde bile şehrin üçte birini bile oluşturamadıklarından hiç söz edilmemiştir.

New York Times Gazetesi, 1915-1923 yılları arasında çıkan Ermeni yanlısı taraflı basına o dönemde çıkan gazeteler arasında sadece bir örnektir. Şunu da kesin bir dille söylemeliyiz ki, Ermeniler bu haberler sayesinde Amerika ve Avrupa'dan maddi ve manevi her türlü desteği görmüştür. Yani Ermeniler istedikleri sonucu elde etmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın bitmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu savaştan yenik çıkması, Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti'nin kurulması için fırsat olmuştur. Görüldüğü üzere yapılan bütün çalışmalar semeresini vermeye başlamıştı.

Fakat haberlerden de anlaşılacağı üzere bu seferde problem kurulmaya çalışılan Ermeni Devleti'nin kendi gücü ve nüfusu ile bir devlet oluşturamayacağı gerçeği idi. Çünkü kurulacak bu zayıf devlet her türlü saldırıya açık olacaktı. Yani ayakta kalabilecek bir devlet Ermeniler'den oluşturulamıyordu. Bunun üzerine özellikle İngiltere tarafından zaten Ermeniler'i himaye konusuna dünden razı olan Başkan Wilson'a Ermeniler üzerinde manda yönetimi kurması teklif edildi.

Fakat Amerikan Senatosu'nun buna razı olmadığını görüyoruz. Bunun üzerine Başkan Wilson Doğu Anadolu'da araştırma yapıp burada bir manda

yönetiminin Amerka için getirileri ve götürülerini içeren bilgiler sunması için General Harbord yönetiminde bir ekibi Türkiye'ye göndermiştir.

Maalesef sonuç Wilson'un Ermeni yanlısı düşüncelerinin tam tersine olmuştur. General Harbord, Doğu Anadolu'da Ermeni nüfusunun bilindiği üzere çok değil az olduğunu, eğer manda kabul edilirse sadece Doğu Anadolu'da değil daha birçok Osmanlı toprağı üzerinde olması gerektiğini, bununsa Amerika'ya çok pahalıya mal olacağını raporunda bildirmiştir.

Ayrıca, aynı dönemde Amerika'nın Yüksek Komiseri ünvanı ile İstanbul'da bulunan Amiral Bristol'ünde manda yönetiminin Osmanlı topraklarında gerçekleştirilemeyeceğini belirterek, Osmanlı topraklarında ortaya çıkan milliyetçilik hareketlerinin çok ciddi olduğuna, halkın vatanlarını müdafaaya kararlı olduklarına, bu sebeple de buralara hükmetmenin çok zor olacağına dikkat çektiğini görüyoruz.

Bu raporlar üzerine Amerikan Senatosu, Wilson'un bütün direnmesine karşın Ermenistan üzerinde manda yönetimini reddetmiş, basında çıkan haberlerdeki gibi mandanın kolay olmadığını senatonun fark etmesi, Ermeniler'in Amerikan mandası hayallerinin sonu olmuştur.

Bu sırada Anadolu'da Serves Antlaşması'nı tanımayan milliyetçi bir güç ortaya çıkmıştır. Türkler büyük bir gayretle Mustafa Kemal'in önderliğinde Milli Mücadeleyi başlattılar. Bu durum Amerika ve Avrupa'ya Türkiye'yi parçalamanın kolay olmayacağını gösterdi. Basın haberlerinden de anlaşılacağı üzere bu milliyetçi güç doğuda Ermeniler üzerine taarruza geçmiş ve başarılı olarak Gümrü Antlaşması'nı imzalatmıştır. Böylece Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti istekleri son bulmuştur.

Durum böyle olunca Wilson'un Ermenistan Devleti için çizdiği sınırlarda gerçekleşmemiş ve Türkiye doğusunu güven altına almıştır.

Sadece doğuda değil ülkenin her yerinde düşman kuvvetlerine karşı savaşan vatanseverler başarılı olmuşlar ve sonuçta Londra Barış Konferansı'na çağırılmışlardır. İtilaf Devletleri burada da Ermeni Devleti kurmak için çok çabalamışlarsa da konferanstan çekilmeye kadar giden Türk Devleti direnişi karşısında başarılı olamamışlar ve Türkiye açısından Ermeni meselesi kapanmıştır.

Fakat Amerika'da Ermeni meselesi kapanmamış Lozan'da ikili görüşmeler sonucu Amerika ve Türkiye arasında yapılan ticaret ve dostluk antlaşmasını Ermeni yanlıları kabul etmemiş ve sonuçta Senato'ya da reddettirmişlerdir. Bunun haberleri de senelerce yazılmış ve çizilmiştir.

Bugün dahi Ermeniler ve Ermeni yanlısı bazı Amerikalı'lar, Ermeniler'in soykırıma uğradıkları yalanını siyasi ve politik çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Yani hala Türkiye'nin doğusunda kurulmak istenen bir Ermeni Devleti davası mevcut olup, bu konu çerçevesinde büyük çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye'de bir Ermenistan düşüncesi ile hareket eden Ermeni yanlısı birçok yazar ve düşünür bu konuda büyük çalışmalar yapmaktadır. Fakat mesele sadece büyük platformlarda değil hayatın güncel akışı içinde de işlenmeye devam etmektedir.

Örneğin ben Amerika'ya gittiğim 2001 senesinde kiliseler de gönüllü İngilizce çalışmaları vardı ve halen var. Bende zaman buldukça buralara haftada 2-3 gün gidip konuşmamı ilerletmeye çalışıyordum. Bu kiliselerden biri Blacksburg Baptist kilisesi idi. Birgün içecek ikramı için bizi orta büyüklükte bir odaya davet ettiler. Girdikten birkaç dakika sonra duvarda kocaman bir Türkiye haritası gördüm ve çok şaşırdım iyice baktığımda ise şaşkınlığım iki katına çıktı. Doğu Anadolu'da sınırları çizilmiş kocaman bir Ermenistan Devleti vardı. Öğrencilerden sadece Türk bendim. Ben haritaya iyice baktıktan sonra çok

üzüldüm ve haritanın yanlış olduğunu anlatmaya çalıştım. Sonrada rahibelerden birisinin İranlı bir arkadaşa ülkesinin komşularını sorarken, Türkiye yerine Kürdistan dedirtmeye çalışmasının garip bir tesadüf olmadığını anladım.

Bu bahsettiğim Baptist kilise Amerika'da çok yaygın olup çok sayıda cemaat üyesi bulunmaktadır. Ve görüldüğü gibi en ufak Ermenistan tahşidatını kaçırmamaktadırlar. Bu durum bize, aynen 1915'lerde olduğu gibi bugünde misyonerlerin aynı görevleri üzerinde sadakatte olduklarını göstermektedir.

Kanaatim odur ki, eğer ileride yine 1915'lerde olduğu gibi Ermeniler'le alakalı bir problem çıktığında ki bunun olması muhtemeldir, çünkü Amerika'da halen Türk aleyhtarı çalışmalar devam ediyor, Amerika gibi güçlü bir ülkenin bugünden gerçeklerden haberdar edilmesi Türkler aleyhinde yapılmak istenecek oyunları önleyecektir. Bunun içinde bizlerin Amerika ve Avrupa kamuoyunu aydınlatacak çalışmalara hız vermemiz ve gönüllü olmamız gerektiği düşüncesindeyim.

KAYNAKÇA

AKGÜN, Seçil; "Kurtuluş Savaşı Başlangıcında Türk Ermeni İlişkilerinde ABD'nin Rolü", **Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara. 1985

AKGÜN, Seçil; "Ana Hatlarıyla General Moseley Raporu: Türkiye'de Amerikan Mandası", **Belleten**, C. XLXIII, Sayı 189-199, Ocak-Nisan 1984, Ankara, 1985.

AKGÜN, Seçil; "Amerikalı Misyonerlerin Ermeni Meselesindeki Rolü", **A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi**, 1, pp. 1-12. 1988.

ANADOL, Cemal; **Ermeni Dosyası**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2001.

ARMAOĞLU, Fahir; "Amerika, Sevres Antlaşması ve Ermenistan Sınırları.", **Belleten**, LXI/10, s.133,1997.

ATASE; **I. Dünya Şavaşı Sırasında Ermeniler'in Türkler'eYaptığı Katliam, Fotoğraflar**, Ankara, 2000.

ATNUR, İbrahim Ethem; "Tehcir Edilen Ermenilerin İskânı, Mal ve Mülklerinin İadesi", **Yeni Türkiye**, Ermeni Sorunu Özel Sayısı, 2001.

AYTEPE, Oğuz; **Türk-Amerikan İlişkileri Çerçevesinde Manda Sorunu ve Harbord Misyonu**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 63/86, 1995.

BİLGİ, Nejdet; **Yozgat Ermeni Tehciri Davası**, Kitabevi Yayınları, İstanbul,2006.

BİLGİ, Nejdet; **Ermeni Tehciri Ve Boğazlıyan Kaymakamı Mehmed Kemal Bey'in Yargılanması**, KÖKSAV, Ankara, 1999.

ÇAYCI, Abdurrahman; “Türk-Ermeni İliskilerinde Gerçekler”, **Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiyenin Sorunları Sempozyumu**, Ankara, 1982.

ERBENGİ, Türkan, Emin Kutluğ; **Ermeniler’in Türkler’e Yaptıkları Katliamlar ve Techir Uygulamaları Belgeseli**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2006.

ERCAN, Yavuz; "Ermeniler ve Ermeni Sorunu”, Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu,**Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

ERCAN, Yavuz; "Osmanlı Devleti’nde Müslüman Olmayan Topluluklar (Millet Sistemi)”, Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu,**Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı, **Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918**, Ankara, 2005-2006.

GÖYÜNÇ, Nejat; **Türkler ve Ermeniler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2005.

GÖYÜNÇ, Nejat; “ Tarihte Türkler ve Ermeniler”, Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, **Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

GÜRÜN, Kamuran; **Ermeni Dosyasi**, Remzi Kitabevi, Ankara, 1983.

HALAÇOĞLU, Yusuf; **Ermeni Tehciri ve Gerçekler (1914-1918)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu. 2001.

HOCAOĞLU, Mehmet; **Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler**, Kardeş ve Er-Tu Matbaası, İstanbul, 1976.

http:en.wikipedia.org/wiki/New_York_Times

KARACA, Taha Niyazi; **Yozgat’ta Türk Ermeni İlişkileri: Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2005.

KARABEKİR, Kazım; **Kürt Meselesi**, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KOCABAŞ, Süleyman, **Ermeni Meselesi Nedir? Ne Değildir?**, Vatan Yayınları, İstanbul, 1994.

KOCABAŞOĞLU, Uygur; "Doğu Sorunu Çerçevesinde Amerikan Misyoner Faaliyetleri", **Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu**, Ankara, 1982.

KOÇAŞ, Sadi; **Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri**, İlaveli Dördüncü Baskı, KASTİ Tarihi Araştırmalar Dizisi, İstanbul, 1990.

KODAMAN, Bayram; "Bir Amerikalı Gazeteci Gözüyle Ermeni Macerası (1897)", **Tarih Boyunca Türkler'in Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara, 1985.

KURAN, Ercüment; "Amiral Bristol Raporu ve ABD'de Türk Aleyhtarı Ermeni Propagandasının Tarihçesi", Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, **Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

MCCARTHY, Justin; "Ermeni Terorizmi; Zehir ve Panzehir Olarak Tarih", **Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara, 1985.

MCCARTHY, Justin; "I. Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası ve Bryce Raporu", Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, **Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

ÖKE, Mim Kemal; **Uluslararası Boyutlarıyla Anadolu Kafkasya Ekseninde Ermeni Sorunu, 1914-1923**, İz Yayınları, İstanbul, 1996.

SARAL, Ahmet Hulki; **Ermeni Meselesi**, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1970.

SASUNİ, Garo; **Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.yy'dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri**, Med Yayınları, İstanbul, 1992.

SELVİ, Haluk; **I. Dünya Savaşı'ndan Lozan'a Ermeni Sorunu**, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Sakarya, 2004.

Siyonizm, Webster's 11th Collegiate Dictionary

SÜSLÜ, Azmi; **Ermeniler ve 1915 Tehcir Olayı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara, 1990.

ŞİMŞİR, N. Bilal; "Ermeni Propagandasının Amerika Boyutu Üzerine", **Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu**, Ankara, 1985.

ŞİMŞİR, N. Bilal; **Kürtçülük 1787-1923**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2007.

TAŞKIRAN, Cemalettin; "Türk Ermeni İlişkileri, Tehcir Olayı ve Sözde Soykırım", Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, **Yeni Türkiye**, İstanbul, 2001.

URAS, Esat; **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, 2. baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 1987.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; **Osmanli Tarihi**, Cilt 8, Ankara. 1983.

İNDEKS

EKLER

23 Şubat 1915

MASSACRE BY TURKS IN CAUCASUS TOWNS

Armenians Led Out Into the Streets and Shot or Drowned —Old Friends Not Spared.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

PETROGRAD, Feb. 22. (Dispatch to The London Times.)—Only now are details becoming available of the horrors perpetrated by the Turks during their occupation of Ardanutsch, Transcaucasia, near the Armenian frontier.

The Tiflis correspondent of the Russkoe Slovo learns that at first the Turks confined themselves to pillage and slew only fifteen civilians, but after Dec. 30, when news of the Russian occupation of Ardahan was received, the local Mussulmen threw off the mask and the same evening organized a systematic massacre.

One hundred and fifty Armenians were led out into the streets and shot or had their throats cut. Old Turkish residents who had been for years on friendly terms with Armenians slew in cold blood old acquaintances, carefully counting the corpses in order to make sure that entire families had been wiped out.

Fifty Armenians were removed from prisons, stripped naked, and compelled to leap into the abyss of Jenemdere, the "Devil's Gap," until one victim carried a Turk with him, when the remainder were shot.

Two hundred and fifty were massacred at Tamvot, and the women were carried into captivity.

The Turks did not permit the burial of the corpses, which were left to be devoured by dogs till the arrival of the Russians.

18 Nisan 1915

KURDS DISGUST THE TURKS

The Latter Protest Against the Atrocities of the Former.

TABRIZ, April 16, (via Petrograd, April 17.)—Engagements between Armenians and Kurds are frequent in the vicinity of Van, in Turkish Armenia, according to reliable information reaching Tabriz, and a general massacre of Christians is expected in the Province of Bashkala. The Armenians of Van are hurriedly trying to raise volunteers in Azerbaijan Province, Persia, to help them against the Turks and the Kurds.

After several stubborn engagements between Russians and Turks, to the north of Dilman, in Persia, the Turks retired to the south of Dilman. From the district of the Choruk River it is reported that after an unsuccessful defense of Khopa, the Turks retreated beyond Archava, where they have occupied fortified heights from which they are making sorties.

There is said to be growing hostility between the Turks and the Kurds, the former deprecating the inhumanity of the latter. In cases where Turks and Kurds are serving together this disaffection has at times approached the mutinous stage. Turkish soldiers and even the younger of the Turkish officers are protesting against the countenancing by higher Turkish officers of the outrages committed by the Kurds. There are several instances of Turkish soldiers having lynched Kurds guilty of unusual atrocities.

29 Nisan 1915

SAYS TURKS AIDED RECENT MASSACRES

Troops Allowed Kurds to Kill Hundreds, American Missionary Reports.

RUSSIA THE SOLE HOPE

Occupation of Persia Alone Can Save Situation, a Missionary Writes.

More than 800 native Christians have been massacred by Kurds, and not less than 2,000 have died of disease at Urumiah, Persia, according to information received by the Presbyterian Board of Foreign Missions yesterday. The Turkish soldiers are accused of aiding or permitting the massacres. Two letters were received from Dr. W. S. Vanneman, head of the Presbyterian Mission Hospital at Tabriz, who is the Chairman of the relief committee appointed by the American Consul. Because of the strict censorship Dr. Vanneman wrote to his wife, who is in Salem, N. J., rather than to the board itself. His letters were sent to the board by Mrs. Vanneman. In a letter of March 11 Dr. Vanneman wrote:

"About ten days ago the Kurds in Salmas, with the permission of the Turkish troops, gathered all the Nestorian and Armenian men remaining there, it is reported about 800. Four hundred were sent to Khosrova and 400 to Haft Dewan under the pretense of giving them bread. They were held a few days and then all of them tortured and massacred. Many of the women and children were taken away and maltreated. This happened a day or two before the advancing Russian Army took Salmas.

"We are very anxious about Urumiah. A letter dated March 1, from Dr. Shedd (the Rev. Dr. W. A. Shedd of Marietta, Ohio) came through by messenger two days ago. He said things were getting worse. Gulpashan, which hitherto had not been disturbed by the Kurds, as it had not fought against them, had been plundered and ruined. I think this was the only village which remained. Fifty-one of the most prominent men of this village were taken out at night to the cemetery and shot. The women and girls who could not escape were violated. This was done by the Turkish soldiers.

"Forty men had been taken from the Roman Catholic Mission in Urumiah City, kept prisoners a few days, then were taken at night two miles from the city and shot.

"Dr. Shedd asked the American Consul at Tabriz to come to Urumiah, but after consulting with three other Consuls here it was decided it would be impossible to get through. Mr. Paddock has telegraphed every possible place for assistance. We can do nothing more.

"We hear, but do not know if it is true, that the mission in Urumiah has been forced to pay $40,000 as a ransom for the refugees, and we fear it is true. Dr. Shedd writes that not less than 800 had been murdered in Urumiah and not less than 2,000 had died of disease. This applies to Christians only. This is a very large per cent., as more than half of the Christians fled to Russia."

Under date of March 21 Dr. Vanneman wrote:

"We are more anxious than ever about Urumiah. On the 17th Turkish troops attacked our mission and the Roman Catholic Mission and took five native Russian priests from our compound and treated them badly. We do not know yet if they were killed. Mr. Allen was also treated badly because he had sent out three messengers. The gates of the Catholic Mission were burned and they were all in great danger! We received word from Ambassador Morgenthau that orders had been sent to Urumiah to protect Christians, but the order was just too late. We are working to get all the remaining Christians away from Urumiah.

"Some of the native Christian preachers have been crucified and some burned, but these were of other denominations.

"If the Russian troops should be withdrawn again, every Christian would have to leave Tabriz. We have received $1,000 for relief and have spent at least $15,000. If the people have to be moved from Urumiah and then fed, you can imagine what an expense it will be.

"I do not believe the real condition of affairs is comprehended in America. It is practically the extermination of the Syrians (Nestorians) and very bad for the Armenians also. The only hope is occupation by Russia."

MORGENTHAU INTERCEDES.

Reports Great Uneasiness Over Treatment of Armenians.

Special to The New York Times.

WASHINGTON, April 28.—Ambassador Morgenthau at Constantinople today notified Secretary of State Bryan that he and other members of the diplomatic corps in the Turkish capital had taken up with the Ottoman Government the complaints of the Katolikos, head of the Armenian Greek church at Etchmiadzin, on behalf of Armenian Christians who have been massacred by Turks and Kurds in the Transcaucasian region. George Bakhmeteff, Russian Ambassador to the United States, called on Secretary Bryan yesterday and delivered a message which the Katolikos had sent to Russia and which the Russian Government asked the United States Government to present to the Turkish Government.

Secretary Bryan said today that it appeared that the message which he had yesterday sent to Ambassador Morgenthau crossed the message which Ambassador Morgenthau had sent, showing he had already taken up this matter with the proper authorities. Ambassador Morgenthau's cablegram reported that there was great uneasiness in the Near East over the treatment of the Armenians. The message did not speak definitely of the reported massacres or give details, but assured Secretary Bryan that the matter was being taken up vigorously with the Ottoman authorities.

6 Mayıs 1915

ROUTED TURKISH ARMY PURSUED BY RUSSIANS

Armenians Hold Van Against Turks and Kurds—Massacre of Villagers Continues.

TIFLIS, Transcaucasia, May 5.— The pursuit of the defeated Turkish army under the command of Khali Bey, in the Khori-Dilman region of the Caucasus, is being continued, according to trustworthy advices reaching Tiflis.

This battle, which has resulted in heavy losses for the Turks, began April 29 at Hantahta, near Urumiah. In the beginning the Russians stood off the Turks, but the latter received reinforcements and on April 30 the Russians abandoned Dilman and intrenched themselves at Magonzhio, the first village on the way to Khori. From this position they pounded the Turks with their heavy artillery until the arrival of Russian reinforcements.

Three hundred refugees from Dilman have arrived at Julfa, just over the border in Russia, and 1,200 more are on their way. The Russian Consul here is taking measures to prevent refugees from Urumiah and Dilman entering the Caucasus.

Nersus, the Bishop of Tabriz, Persia, has arrived here. He describes the situation at Van as desperate. Eight hundred Turks and a large number of Kurds are active there, destroying Armenian villages. Of 300 inhabitants of the village of Rashva, only three escaped. The Armenians, according to the Bishop, are still hoping for American and Italian diplomatic interference.

At Van, where a month ago the Armenians were forced to take the defensive and barricade the town, they now have been standing off the Turks and the Kurds for a week. Four Turkish regiments, with artillery, are advancing against these Armenians from Erzingan. They are threatened also by gendarmes from the Persian border.

It is feared that the history of 1895 and 1896 will be repeated.

(In these years reforms for Armenia were demanded after a series of acts of oppression on the part of Turkey. The presentation of the demands by the States of Europe was followed by terrible massacres of Armenians, which began in September of 1895, and continued into 1896.)

It is declared in Armenia that the Young Turks have adopted the policy pursued by Abdul Hamid in 1905, namely, the annihilation of the Armenians.

The existing state of terror has prevented the planting of crops and a famine is impending. The city of Erzerum, in Turkish Armenia, has today 800 cases of typhus fever.

6 Haziran 1915

MORE ARMENIAN MASSACRES.

Kurdish Atrocities in Bitlis—Armed Armenians Organizing.

TIFLIS, Transcaucasia, (via Petrograd and London), June 5.—After the occupation by the Russians of Van, Turkish Armenia, bands of Kurds continued to commit atrocities in the districts of Bitlis, Mush and Diarbekr. Armenian volunteers in increasing numbers are fighting desperately to protect the Christian population from the Kurds. Inhabitants of Diarbekr, following the example of the Armenians in Van, have organized armed bands.

The population of Urumiah, in Persian Armenia, greeted the Russians with enthusiasm. Food for the refugees in the American missions was brought by the Russians. The consulates at Urumiah and Van have suffered little in the fighting which has been going on during the last few months.

The successes of the Russians in these districts are creating dissatisfaction among the Persians and Arabians. Disorders are developing.

The concentration by the Turks of military efforts on the Dardanelles has caused a shortage of arms and ammunition for their troops in the Caucasus. A portion of the artillery has been removed from the Turkish forts at Erzerum, the principal city of Turkish Armenia.

13 Temmuz 1915

TURKS HARD PRESSED IN TURKISH ARMENIA

Russians Attacking 30,000 East of Bitlis—More Armenian Massacres.

TIFLIS, Transcaucasia, July 5, (via Petrograd and London, July 12.)—Reports from the various fronts in the Russo-Turkish campaign indicate that lively fighting has occurred recently north and south of Van Lake, Turkish Armenia, and south of Olti, in Transcaucasia, fifty-five miles west of Kars. All of these encounters are said to have resulted favorably for the Russians. According to these reports a Turkish force of 30,000 men, which was concentrated to the east of Bitlis, near Van Lake, is being hard pressed by the Russians.

Organized massacre of Armenians in Bitlis is taken as an indication that the Turks intend to retreat from that point. The Turks distributed 40,000 rifles among Kurds in Mush Valley for use against Armenians. Notwithstanding massacres and epidemics, the Armenians are resisting bravely. Their forces have been strengthened by the arrival of 100 Armenian volunteers from America.

31 Temmuz 1915

RUSSIAN HERE FOR COTTON.

Wealthy Manufacturer from Windau Will Tour Southern States.

Samuel Glushanck, a wealthy cotton manufacturer of Windau, Russia, arrived in New York yesterday aboard the steamer Kurks to confer with members of the New York Cotton Exchange as to the means for shipping cotton to Russia direct. He will tour the Southern States before returning to Russia, he said.

On the same vessel came Neville Ussher, the 14-year-old son of an American missionary who has been living at Van, in Southern Turkey. He said that when the Armenians in the district refused to enlist in the Turkish Army they were treated very cruelly by the soldiers acting under the orders of Djevded Bey, the Governor, who is a brother-in-law of Enver Pasha. Neville Ussher said that before the Russians came 15,000 Armenian men, women, and children were killed by the Turks in and around Van. The last thing the soldiers did before leaving was to fire on the foreign quarter of the city from the castle and kill several old men and women. Five thousand Turkish women and children were left behind and the Armenians wanted to wreak vengeance on them, but the Russian General ordered them to be protected. The boy added that there was no time to be scared in Europe now because persons were being killed everywhere every day, and people took no notice of it.

4 Ağustos 1915

REPORT TURKS SHOT WOMEN AND CHILDREN

Nine Thousand Armenians Massacred and Thrown Into Tigris, Socialist Committee Hears.

PARIS, Aug. 3.—B. Varazdate, a member of the Executive Committee of the Armenian Social Democratic Party, writing to L'Humanite, the Socialist daily, says that the committee has received word to the effect that Turks, after massacring all the males of the population in the region of Bitlis, Turkish Armenia, assembled 9,000 women and children and drove them to the banks of the Tigris, where they shot them and threw the bodies into the river.

These advices have not been substantiated from any other source.

The Armenian population of Cilicia, in the Turkish Vilayet of Adana, also has been subjected to persecutions, according to the reports of the committee. More than 40,000 persons already are dead and it is feared that the Armenians at Moucks and Diarbekr, in Kurdestan, also have been massacred.

Twenty members of the Armenian Social Democratic Party, M. Varzadate says, have been publicly hanged in Constantinople after being charged with wishing to found an Independent Armenia.

6 Ağustos 1915

ARMENIAN HORRORS GROW.

Massacres Greater Than Under Abdul Hamid, London Paper Says.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

LONDON, Friday, Aug. 6.The Daily Chronicle says:

"A tragic episode of the war in the East is the wholesale massacre of the Armenians in the eastern vilayets of Asia Minor by the Turks and Kurds. Regarding the terrible scale of these massacres, greater than any which occurred under Abdul Hamid, there is now no room for doubt, and the statements made on the subject last week by Lord Bryce in the House of Lords were officially corroborated by Lord Crewe.

"In certain cases the Armenians have defended themselves successfully. At the town of State, for instance, to which Enver Pasha sent his brother-in-law with a commission of extermination, the victims rose after the massacres had begun, barricaded the Armenian quarter, and held out against the Turkish siege for four weeks until relieved by the advent of the Russian army. But with this and some similar exceptions they have been powerless. Tens and probably hundreds of thousands have been butchered, and great numbers more have been deported by road hundreds of miles to Western Anatolia under conditions amounting to slow extermination.

"The Germans, who are masters of the Central Ottoman Administration, have to their everlasting shame not only permitted, but rather encouraged these horrors. The allied powers have notified the Turkish officials that they will hold them personally responsible, and at this stage they can do no more. There is perhaps room for an effective American protest, though we have not yet heard of one."

The Chronicle concludes by making an appeal to British private charity, citing the following terrible account of ruin and devastation following the Turkish massacres in Northeastern Armenia, telegraphed by Ayvadian, the Archbishop of Van, and Aram, the Governor of Van, to the honorary secretary of the Armenian Red Cross and Refugee Fund:

"Besides Van, the provinces of Chatakh, Moks, Sparkert, Mamertank, and Khizan are saved. The rest are ruined and devastated. Men, women, and children are massacred. Twenty thousand people are homeless. Famine and infectious disease prevail. Many volunteers are sick and wounded. Notwithstanding assistance from the Russian Government and the Armenians in the Caucasus, there is great want of doctors, drugs, ambulances, and food. The situation in Bitlis, Moush, and Diarbekir is terrible. We beg urgently for immediate help."

18 Ağustos 1915

ARMENIANS ARE SENT TO PERISH IN DESERT

Turks Accused of Plan to Exterminate Whole Population—People of Karahissar Massacred.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

LONDON, Wednesday, Aug. 18.—The Daily News has received from Aneurin Williams, M. P., a copy of a letter from Constantinople, dated July 13, describing the terrible plight of the Armenians in Turkey. The letter says:

"We now know with certainty from a reliable source that the Armenians have been deported in a body from all the towns and villages in Cilicia to the desert regions south of Aleppo. The refugees will have to traverse on foot a distance, requiring marches of from one to two or even more months.

"We learn, besides, that the roads and the Euphrates are strewn with corpses of exiles, and those who survive are doomed to certain death, since they will find neither house, work, nor food in the desert. It is a plan to exterminate the whole Armenian people.

"Courts-martial operate everywhere without cessation. Twelve Armenians were hanged at Caesarea on a charge of having obeyed instructions which they had received from a meeting secretly held at Bucharest by the Trochak and Hunchak societies. Many have fallen from blows from clubs. Thirteen Armenians were killed in this way at Diarbekr and six at Caesarea. Thirteen others were killed on their way from Chabine-Karahissar to Sivas. The priests of the village of Kurk with their five companions suffered the same fate on the road to Sou-Chehrksivas, although they had their hands bound.

"Hundreds of women and young girls and even children groan in prisons. Churches and convents have been pillaged, defiled, and destroyed. The villages around Van and Bitlis have been pillaged and the inhabitants put to the sword.

"At the beginning of this month all the inhabitants of Karahissar were pitilessly massacred, with the exception of a few children."

20 Ağustos 1915

BURN 1,000 ARMENIANS.

Turks Lock Them in a Wooden Building and Then Apply the Torch.

LONDON, Friday, Aug. 20.—A Reuter dispatch from Petrograd says:

"Almost unbelievable details of Turkish massacres of Armenians in Bitlis have reached Petrograd.

"In one village 1,000 men, women and children are reported to have been locked in a wooden building and burned to death.

"In another large village only thirty-six persons, it is said, escaped massacre.

"In still another instance, it is asserted, several scores of men and women were tied together by chains and thrown into Lake Van."

14 Eylül 1915

WOULD SEND HERE 550,000 ARMENIANS

Morgenthau Urges Scheme to Save Them From Turks—Offers to Raise $1,000,000.

Special to The New York Times.

CHICAGO, Sept. 13.—The Chicago Daily News prints this dispatch from Sofia, Bulgaria:

"Henry Morgenthau, American Ambassador to Turkey, recently made an offer to the Turkish Government to raise $1,000,000 to transport to America the Armenians who thus far have escaped the general massacres. Enver Pasha, the Minister of War, and Talaat Bey, Minister of the Interior, accepted the offer, and Sept. 3 the Ambassador asked the Government at Washington to appoint a committee of five Americans, whom he recommended, to take charge of the great undertaking. Mr. Morgenthau declined, however, to give me their names when I saw him recently in Constantinople.

"Since May," said the Ambassador, "350,000 Armenians have been slaughtered or have died of starvation. There are 550,000 Armenians who could now be sent to America, and we need help to save them. One million dollars is too little for the purpose of transporting them, as it takes $100 to equip, feed and transport one man. Perhaps $5,000,000 will be necessary. I should like to see each of the Western States raise a fund to equip a ship to bring the number of settlers it wants. The Armenians are a moral, hard working race, and would make good citizens to settle the less thickly populated parts of the Western States."

Turks admit that the Armenian persecution is the first step in a plan to get rid of Christians, and that Greeks will come next. Jews also are marked for slaughter or expulsion. American missionaries must also be driven out, for Turkey henceforth is to be for Turks alone. The Sheik-ul-Islam, on being questioned, said that the deportation of the Armenians was contrary to Moslem law, but that he was powerless in the face of military despotism.

Foreigners in Constantinople hold the Germans, in part at least, responsible for the persecution of the Armenians, for they are doing nothing to prevent the distribution of inflammatory literature among the savage tribes inciting them to attack Christians.

16 Eylül 1915

ANSWER MORGENTHAU BY HANGING ARMENIANS

He Protests Against the War of Extermination Now in Progress.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

LONDON, Thursday, Sept. 16.—A Times correspondent, lately in Salonika, says that all the reports from Turkey are agreed as to the terrible character of the Turkish atrocities against Armenians. It is believed that it is the official intention that this shall be a campaign of extermination, involving the murdering of 800,000 to 1,000,000 persons. Christians can escape murder by embracing Mahomedanism, in which case all the female members of the convert's family of marriageable age—wife, sisters, or children—are distributed around to other Turks, making the reversion to Christianity in future practically impossible.

The American Minister at Constantinople is said to have protested recently against the massacre, in view of the danger to which they exposed the American missionaries. The only response to his protest was the hanging of twenty leading Armenians the next day in the streets of Constantinople.

29 Eylül 1915

ARMENIAN WOMEN PUT UP AT AUCTION

Refugee Tells of the Fate of Those in Turkish Hands.

VON BERNSTORFF ANSWERED

German Ambassador's "Pure Inventions" Letter In Regard to Atrocities Causes Indignation.

The statement made by Count von Bernstorff, the German Ambassador, in a letter to Miran Sevasly of Boston, in which he characterized the reports concerning Turkish atrocities perpetrated against the Armenians as "pure inventions," will be answered in a few days by a number of well-known Americans who are cognizant of the actual situation in Turkey, and who, it is said, will produce absolutely trustworthy evidence and authenticated data to prove, as one of them put it yesterday, that "all Armenia is bloody with atrocities."

The letter of the German Ambassador to Mr. Sevasly was published in THE TIMES of yesterday, and the statements made by Count von Bernstorff created nothing short of indignation in missionary and other circles in which the Armenian situation is at the present time one of vital concern.

"So far as the German Ambassador is concerned, all that I care to say just now," said Professor Samuel T. Dutton, Secretary of the Committee on Armenian Atrocities, yesterday, "is that he has evidently been badly misinformed. I am quite sure that he will be much surprised when he sees the concrete material, all of it thoroughly authenticated, concerning what has happened in Armenia which is in the possession of this committee."

In a preliminary statement issued last Sunday the committee stated that if these atrocities continued the American people could not fail, in view of the great influence which Germany and Austria had in Turkish affairs, to hold the Teutonic allies "morally responsible."

Speaking yesterday, his remarks being based on the authenticated data in his possession, Professor Dutton said he did not believe anything had happened in many centuries "so terrible as is this studied and systematized effort on the part of a political coterie in Turkey—the Young Turks, led by Enver Pasha—to exterminate a whole race of people. The whole plan involves the wiping out of the Armenians."

"Only a day or two ago," added Professor Dutton, "a young girl who left Turkey on Aug. 18 called here to see me. She told of the fate of the 100 girls who were attending a mission school in Turkey. These girls, who were, of course, Armenians, were divided into groups, and those that were the best looking in the opinion of the Turkish officers were taken over by those officers. Those considered not quite so good-looking were given over to the soldiers, while those still less attractive were put up for sale to the highest bidders."

Several Americans who have been in Turkey for many years have arrived here within the last few days. They all testify to the truthfulness of the reports that have come out of Turkey concerning the treatment of the Armenians, but in every instance they beg that their names be not used for fear that what they have said will find its way back to Turkey and friends or relatives they left behind will be punished by the Turks in retaliation.

Copies of two letters, in which the writers tell of the fate that is being meted out to the Armenians, were given to THE TIMES yesterday by a man in close touch with Armenian conditions.

In one of these letters the writer, among other things, says:

"Toward the end of July the military situation on the trans-Caucasian front took an unfortunate turn for the Russo-Armenian forces. Apparently encouraged by the Russian reverses in Poland, the Turks sent large reinforcements, some 40,000 regular troops, to the Armenian front, to commence a strong offensive. Previous to this the outlying district on the western edge of Lake Van was being gradually cleared of Turks and Kurds. In the last week of July Tadvan and the slopes of the Nimrud and Kerjur Mountains had been captured by the Armenian volunteers, after severe struggles.

"In Urtab, Tukh, and about twenty other Armenian villages on the lake the entire population was found to have been massacred by the Turks—not a single living soul was found in these villages, which were now given over to howling dogs, while large numbers of corpses have been washed ashore from the lake and the rivers.

"These corpses, which were ascertained to be all of males, were terribly mutilated, but nothing was discovered as to the whereabouts of women and children. By sunset of July 30 the Armenians captured the heights of Kerkur. When they reached the summit the town of Bitlis presented to their disappointed gaze a sheet of flames, and they knew that the worst had happened. Some female refugees, who managed to escape the Turkish cordon, have since related the story of fiendish massacres in the town and the wholesale deportation of women and children.

To a well-known minister of the Armenian Church there came out of Turkey, by some mysterious underground route, a letter which is described as of "undoubted trustworthiness." Excerpts from this letter follow:

"'Armenia without the Armenians'—such is the plan of the Ottoman Government, which has already begun to install Moslem families in the homes and property of the Armenians. Needless to say, the deported are not allowed by the Government to take any of their belongings with them, and as there is, moreover, no means of transport owing to the exigencies of the military, they are forced to cover on foot the two or three months' journey to that corner of the desert region which is destined to be their sepulchre.

29 Eylül 1915

ARMENIANS' OWN FAULT, BERNSTORFF NOW SAYS

They Brought Reprisals on Themselves by Trying to Stir Up Rebellion Against Turkey.

Special to The New York Times.

WASHINGTON, Sept. 28.—Count von Bernstorff's letter to Miran Sevasly of Boston, in which he said that, "according to recent official and authentic reports received by the German Government and transmitted by this embassy to the Government of the United States, the alleged atrocities committed in the Ottoman Empire appear to be a pure invention," is puzzling the Department of State.

The German Ambassador today sent a communication to the department saying reports of Turkish atrocities against Armenians were "greatly exaggerated," and defending in part the action of the Turks, as having been provoked.

While the Ambassador's letter does not deny that extreme penalties have been imposed on Armenians by the Turks it is stated that attempts to stir up rebellion and revolt and treasonable activity have made the "Armenian policy" a necessary war-time measure.

The State Department today received from the American Consul at Trebizond a report showing that the "Armenian population" of that large Armenian province had been expelled. The property of the expelled Armenians has been taken over by agents of the Turkish Government, who are settling claims against the expelled owners. The Consul reported that many Armenian commission merchants who had resided in the province had accounts with Europeans. Few Americans were affected, he thought, but if any American has a claim against an Armenian in the Province of Trebizond he may get it paid by sending to the Consul an affidavit indorsed by a Turkish Consul.

Since Turkey has let it be known that no foreign interference with her Armenian policy will be permitted the United States will probably avoid the matter as a subject for any formal protest unless Americans become involved.

16 Ekim 1915

SAYS ONLY GERMANY CAN SAVE ARMENIANS

Lord Bryce Declares Pressure of Neutral Opinion May Force Her to Act.

LONDON, Oct. 15.—"There is only one power that can stop the Armenian atrocities, and that is Germany," declared Viscount Bryce at a meeting today at the Mansion House in support of the Lord Mayor's Fund in aid of the Armenian sufferers. He declared that the only remedy was to bring the pressure of world opinion, particularly of neutral opinion, to bear on Germany, and force her to take action.

Lord Bryce, who proposed a resolution condemning the reported atrocities, paid tribute to the intelligence and progressiveness of the Armenians, who, he said, were far superior to the Mohammedans, and he declared the case was *not so much one of religious fanaticism* as it was of deliberate extermination of a people of whom the Turks were envious.

The horrors of the massacre exceeded anything in the history of *persecutions*, declared the speaker. Women and children, he said, had been driven across the Arabian desert with whips by the Turks, who went mad, and at Trebizond carried their victims out to sea in boats *and drowned them.* "Women, *many of* whom were as highly civilized as any of us," he asserted, "had been sold into slavery, where they were Mohammedanized. He declared untrue the excuse *offered by Germans for the* Turks to the effect that the Armenians had rebelled, saying that the Armenians were quiet and inoffensive until forced to defend themselves.

In seconding the resolution Cardinal Bourne said that the evidence was so strong that even Germany was not able to deny the massacres. Neutrals, he said, should follow the example of Pope Benedict, who wrote a personal protest and plea to the Sultan.

Sir Edwin Pears, who had been the leader of the British bar in Constantinople, *apparently surprised his hearers* by saying that persecution was not an article of Mohammedan faith, and that the massacres were deplored by the mass of the Turks.

T. P. O'Connor mentioned the work of Americans in raising a fund, and also praised the effort to the same end being *made by the Lord Mayor.*

WE CAN DO NOTHING FURTHER

View of State Department as to Action Regarding Armenia.

WASHINGTON, Oct. 15.—The United States Government has done all it can officially toward relieving the condition of the Armenians in Turkey, in the *opinion of State Department officials.* They told Representative John J. Eagan of New Jersey today that, beyond making informal representations to the Turkish Government through Ambassa-*dor Morgenthau, pointing out the bad* effect upon public opinion in the United States of the treatment of the Armenians, nothing further could be done.

Representative Eagan had inquired as to the conditions *among the Armenians* and concerning the policy of the United States in the matter.

18 Ekim 1915

THE KIND OF ARMENIANS A TURK KNOWS.

They Betray Their Rulers, Take Refuge in Christian Missions, and Have to be Dealt With as Dangerous Rebels.

By ZIA MUFTY-ZADE BEY.

New York, Oct. 15, 1915.

To the Editor of The New York Times:

The campaign led by a few interested persons trying to stir up American public opinion in regard to the so-called Armenian massacres has lately taken such proportions that I consider myself obliged to put forward a few considerations. I do this much to my regret, as, first of all, I am reluctant to expose to the eyes of foreigners the imperfections of some of our people, and, secondly, I am of the opinion that in public life, as well as in private life, everybody ought to mind only his own business.

Be that as it may, let me put one question to those using freely the term "Armenia," mentioned even in the official communiqués of the Red Cross Society and other institutions. Where is Armenia? If they intend by this term all the provinces and cities sheltering a number of Armenians, Armenia must then include not only all the territory comprised between India and Greece but also New York City, where a large number of Armenians are residing. But the trouble is that in none of these territories has the Armenian population a reasonable majority. Just as in New York there are represented many other nationalities, so in the above territories are also millions of Persians, Russians, Turks, Kurds, Arabs, Syrians, Bulgarians, &c.

If they mean by Armenia the territory contiguous to the Russian border, where the Armenian settlement is thicker, then this term ought also to include all the neighboring Russian provinces of the Caucasus, where said population is thickest. Of course, this is not to be thought of, as in such case a resurrection of Armenia would deprive of a few provinces the Russian "Little Father," whose purity, broad-mindedness, love of freedom and equal rights have allied Russia to the western powers, champions of small nationalities!

The truth of the thing is that there is no constituted Armenia, and the Armenians in Turkey are just Ottoman citizens, as they are Russian citizens in Russia or American citizens in the United States, and therefore are expected to abide by the laws governing these countries.

inside the border of a country at war, and therefore in a place materially impossible to reach.

The only accounts that may give a base for consideration are those given by American missionaries who have lately come back to this country.

In this connection, to cite only the declarations of one of the most recent eyewitnesses, let me quote the words of Dr. Yarow, member of the American Board for Foreign Missions, as given out and published in THE NEW YORK TIMES of Oct. 6. Dr. Yarow says: "For twenty-seven days 1,600 *determined* Armenians held Van against 5,000 Turks and Kurds."

Now, mark my words: Van is an Ottoman city, and therefore, the act of the *determined* Armenians was nothing else than an act of open rebellion and had to be dealt with accordingly by organized and legal force. Queerly enough, Dr. Yarow makes it a crime that the Turks were led by a German officer and used a howitzer to quell the rebellion, as if any legally instituted Government was expected to act in a different way to smash the revolt of a certain number of its "determined" citizens. Queerly enough, Dr. Yarow makes it also a crime that the Turks deliberately fired at the mission buildings which flew five American flags and a Red Cross flag "as protection" (sic), though according to his own confession he admits the illegal use of said flags by confessing the active support he and his colleagues of the mission gave to the rebellious Armenians when he says: "And during the siege WE not only had to fight the Turks but almost every known contagious disease as well," thus manifestly showing that their first and main object was to "fight the Turks," and so manifestly admitting the misuse of the American flag. Is it surprising that under these conditions the Turks deliberately fired at the mission buildings? I would venture to say that if the American missionaries in Van or any other part of Turkey, instead of "fighting the Turks," had rather contented themselves with preaching and professing brotherly love and general Christian principles, for which work they were presumably sent

menians in Turkey are just Ottoman citizens, as they are Russian citizens in Russia or American citizens in the United States, and therefore are expected to abide by the laws governing these countries.

Let us now consider the national characteristics of the Armenians. It is fair to say that no matter where they are settled, be it in Turkey, in Asia, in Europe, or in America, they constitute an unrestful element whose dealings in business have largely contributed to give a reputation of unsoundness to all the Orientals. Thus, far from being the quiet and peaceful race they are depicted to be in order to aggravate the treatment they are receiving at the hands of the Turks, the majority of them are recognized to form an undesirable element by whomever comes in contact with them in any part of the world.

Before passing a definite judgment on the acts of the Ottoman Government in this sad occurrence, judgment which, to use Mr. Lansing's own words, "would greatly endanger the friendly feelings between the people of the two countries," I want the American public to remember the photographs published broadcast in some American and many European papers. One of the last issues of The Outlook is reproducing them anew. These pictures show "Armenian volunteers intrenched and firing on the Ottoman troops." I want the American public to consider what they would think if they saw "Armenian volunteers intrenched and firing on American troops," if part of the American Armenians chose this line of conduct in a time when America was at war with a foreign power.

The accounts, given out in the British Parliament and quoted as originating from Tiflis, a Russian City, as well as the accounts given by the Commission of Inquiries presided over by Lord Bryce, are, to say the least, grossly exaggerated. The unsoundness of accounts given by our enemies who are vitally interested in showing us under a bad light is so evident that there is no need to dwell any longer on it. The accuracy of the inquiries reported by Lord Bryce's Commission may well be put in doubt when one stops to think that said commission inquired on acts supposedly committed at a distance of several thousand miles

aries in Van or any other part of Turkey, instead of "fighting the Turks," had rather contented themselves with preaching and professing brotherly love and general Christian principles, for which work they were presumably sent to Turkey by the American Board, the properties of the missions in the Ottoman Empire would have been immune and secure from any attacks.

If there has been any purposely committed crime on women and children we are the first ones to deplore it deeply and sincerely, but with my knowledge of the country and people I consider myself in a position absolutely to deny the existence of a concerted general movement implying massacres and atrocities. If women and children have been killed in the fray I again deplore it, but I want to point out that similar accidents do happen daily even on the western battlefields, where supposedly civilized nations are at war. It must, therefore, be considered as an unfortunate but inevitable evil of warfare.

As for the expulsion "en masse" and the driving away of the Armenians from those parts of the Ottoman Empire which are or may be threatened by a foreign invasion, I see the justification of this act of the Ottoman Government in the aid the Armenians gave to the Russians. It is well to notice that only in Van and its neighborhood, where the internal revolt of the Armenians took effect, did the Russians succeed in invading Turkish territory. It stands, therefore, to reason that a legally constituted Government, having been deceived by the treason of a certain element of the population, will take necessarily severe measures to prevent the repetition of a similar treason, and the consequences it would have in any other part of the country, by concentrating, in a place easy to control, all and every member of such a turbulent element.

Of course an expulsion on such a large scale is bound to create miseries, sicknesses, and even illegal and immoral actions. This is again evidenced by the results noted on the Belgian refugees in England, Holland, and other countries. It is most deplorable that similar miseries had to fall on the shoulders of a race included in the Ottoman family as well, but the Armenians have only themselves to blame.

ZIA MUFTY-ZADE BEY.

19 Ekim 1915

PLANS ARMENIAN CORPS TO FIGHT FOR THE ALLIES

Russian Officer Proposes to Obtain Recruits in Many Countries, Including America.

LONDON, Oct. 18.—A dispatch to Reuter's Telegram Company from Petrograd says:

"Captain Torcom is planning to raise volunteer corps from the Armenians now residing in the Balkans, Egypt, Italy, France, Great Britain, and the United States to fight in the ranks of the Allies against Turkey.

"In an appeal with this end in view Captain Torcom says that the Armenians have been unable to prevent the massacre of Armenians in Asia Minor by the Turks, but that those living in other countries can help fight Turkey and that the allied powers will not refuse them the honor of joining in the war against their oppressors.

"Captain Torcom's plan provides for the formation of a maximum of thirty battalions and a minimum of ten battalions. Captain Torcom was wounded in the recent fighting in Galicia, but is now able to leave the hospital and is about to start for London to get his plan in operation."

28 Ekim 1915

THE LIGHT THAT MAY GO OUT IN TURKEY.

What the Armenians Have Done to Sustain Christianity and Western Civilization in the Household of the Prophet.

By ARSHAG MAHDESIAN,
Armenian Editor and Publicist.

To the Editor of The New York Times:

Zia Mufty-Zadé, the eminent apologist of the Turkish atrocities, in his rambling extenuation and justification of the criminal conduct of the Ottoman Government, asks: "Where is Armenia?"

He thinks that as Armenia is divided between three powers—Russia, Persia, and Turkey—she no longer exists. But Poland also is divided between three powers. Do we ask: "Where is Poland?"

The provinces of Aleppo, Adana, Trebizonde, Erzeroum, Van, Bitlis, Diarbekir, Mamouret-ul-Aziz, and Sivas, inhabited by the Armenians, constitute Armenia in Turkey. The Turkish Government itself acknowledged *officially* the existence of Armenia during the Russo-Turkish war. *When the Turkish* armies were destroyed the Sultan and his advisers realized that the victor, Russia, might demand the annexation of the provinces of Erzeroum, Diarbekir, and Sivas. Therefore, they urged the Armenians to demand for the provinces inhabited by them political autonomy under Ottoman suzerainty. The arrival of the British squadron before Constantinople, however, encouraged Turkey to change her mind, and in the course of the peace negotiations at San Stefano she refused to accept the text proposed by the Russian plenipotentiaries in behalf of Armenian administrative autonomy. Finally the phrase "administrative autonomy" of Article XVI. of the treaty of San Stefano was replaced by that of "reforms and ameliorations" which Russia would guarantee by occupying Turkish territory. At the Congress of Berlin, through the efforts of Great Britain, the clause concerning Russian occupation was eliminated and thus Article LXI. of the treaty of Berlin was substituted for Article XVI. of the treaty of San Stefano. The diplomatic negotiations embodied in Article XVI. of the treaty of San Stefano and in Article LXI. of the treaty of Berlin are an irrefutable acknowledgment of the [illegible]

companies. The personnel of all these establishments is Armenian exclusively. The number of employes is about 17,000, of whom 14,000 are Armenians, 3,500 Turks, and 200 Greeks and others.

The Turks belong to the Turanian race of Central Asia. With their appearance in Syria, Mesopotamia, Byzantium, Arabia, Egypt, Armenia, and Greece civilization invariably vanished. Victor Hugo has admirably described this blighting influence of the Turk in the following lines: "*Les Turcs ont passé là, tout est ruiné et deuil.*" (The Turks have traversed there, all is ruin and *mourning.*) The Turk has no bond, no consanguinity with the Arab, and hence *no claim upon his civilization. He is* heartily despised by the Arab, who sings:

Three things naught but evil work—
The locust, the vermin, and the Turk.

Surrounded on all sides by the destructive Turkish hordes, the Armenians have been the representatives of Western civilization, first by their Christianity, and then by their culture. While the Turks furnish the criminals in the Ottoman Empire, the Armenians furnish physicians, the artisans, and the savants. It was an Armenian architect, Sinan, who designed and built the famous Mosque of Adrianople and the Mosque of Suleyman in Constantinople; and Armenian architects, the Balians, constructed the palaces of Cheragan, of Beyler-bey, and of Dolma Bahche, "which might be taken," writes Theophile Gautier, "*for a Venetian palace*—only richer, vaster, and more highly ornamented—transported *from* the Grand Canal *to the* banks of the Bosporus."

Even the *introduction* of Turkish printing and the drama was accomplished by the Armenians, and it was two distinguished Armenians, Odian and Servicen, who *collaborated* with Midhat Pasha in framing the Turkish Constitution. The Turks would *not* have [illegible]

change her mind, and in the course of the peace negotiations at San Stefano she refused to accept the text proposed by the Russian plenipotentiaries in behalf of Armenian administrative autonomy. Finally the phrase "administrative autonomy" of Article XVI. of the treaty of San Stefano was replaced by that of "reforms and ameliorations" which Russia would guarantee by occupying Turkish territory. At the Congress of Berlin, through the efforts of Great Britain, the clause concerning Russian occupation was eliminated and thus Article LXI. of the treaty of Berlin was substituted for Article XVI. of the treaty of San Stefano. The diplomatic negotiations embodied in Article XVI. of the treaty of San Stefano and in Article LXI. of the treaty of Berlin are an irrefutable acknowledgment of the existence of Armenia in the Turkish Empire.

Moreover, the existence of a nation is indicated not alone by its political independence, but by its civilizing activities. The whole population of the Turkish Empire is estimated at 32,000,000, of whom only 1,100,000 are Armenians. Yet the Armenians have 785 educational institutions, with more than 82,000 students, whereas the Turks can scarcely boast of 150 schools, with only 17,000 students.

To give an idea of the economic power of the Armenians in the Turkish Empire, Marcel Leart records the fact that of 166 importers in Sivas, which has the smallest Armenian population of the six Armenian provinces, 141 are Armenians, 13 Turks, and 12 Greeks.

Of 150 exporters, 127 are Armenians and 23 Turks.

Of 37 bankers and capitalists, 32 are Armenians and only 5 Turks.

Of 9,800 shopkeepers and artisans, 6,800 are Armenians and only 2,550 Turks, the rest being divided among various other nationalities.

The same is true of native industry. Of 153 factories and flour mills, 130 belong to Armenians, 20 to Turks, and 3, carpet concerns, to foreign or mixed savants. It was an Armenian architect, Sinan, who designed and built the famous Mosque of Adrianople and the Mosque of Suleyman in Constantinople; and Armenian architects, the Balians, constructed the palaces of Cheragan, of Beyler-boy, and of Dolma Bahche, "which might be taken," writes Theophile Gautier, "for a Venetian palace—only richer, vaster, and more highly ornamented — transported from the Grand Canal to the banks of the Bosporus."

Even the introduction of Turkish printing and the drama was accomplished by the Armenians, and it was two distinguished Armenians, Odian and Servicen, who collaborated with Midhat Pasha in framing the Turkish Constitution. The Turks would not have a grammar of their own language if it were not for the Armenian philologists. Sherif Pasha, the distinguished Turkish exile in Paris, must be congratulated for his sincerity when he declares, as reported in the columns of THE TIMES of Oct. 10, that:

"*If there is a race which has been* closely connected with the Turks by its fidelity, by its services to the country, by the statesmen and functionaries of talent it has furnished, by the intelligence which it has manifested in all domains—commerce, industry, science and the arts—it is certainly the Armenian."

Besides, Armenia in Turkey is the sustainer of the Turks. Attest the subjoined paragraphs from a letter which a Turk has sent to his son in this country:

"I am returning the check you sent, for we cannot cash it, there being no rayah here any more. * * * Times are bad, my son, the rayah was everything for us. * * * I tell you when Winter comes we ourselves will have to starve, for, as you know, we all live on the rayahs' crops."

In view of these facts, might not one ask of Zia Mufty, "Where is Turkey?"

ARSHAG MAHDESIAN.

New York, Oct. 10, 1915.

1 Ekim 1915

ASKS BERNSTORFF'S AID TO PREVENT MASSACRES

State Department Makes Informal Request to Ambassador in Behalf of Armenians.

WASHINGTON, Sept. 30.—The State Department has placed an informal request before Count von Bernstorff, the German Ambassador, asking that he use his influence with the German Government to interfere in behalf of the Armenians in Turkey.

The request, it became known today, was made some time ago, and as yet has not been directly answered by the Ambassador except with the text of a German consular dispatch, which stated that conditions among the Armenians had been exaggerated. Officials here stated that no formal representations on the subject had been directed to the Berlin Foreign Office and no such steps were now contemplated by the Government.

State Department advices have shown that, while so far there has been no violation of American rights which would make a basis for formal protest, evidence from unofficial sources indicate that American lives and property have been threatened.

Ambassador Morgenthau at Constantinople today sent a telegram to the American Board of Commissioners for Foreign Missions, urging that contributions toward the fund for Armenian relief work be increased.

16 Ekim 1915

SAYS ONLY GERMANY CAN SAVE ARMENIANS

Lord Bryce Declares Pressure of Neutral Opinion May Force Her to Act.

LONDON, Oct. 15.—"There is only one power that can stop the Armenian atrocities, and that is Germany," declared Viscount Bryce at a meeting today at the Mansion House in support of the Lord Mayor's Fund in aid of the Armenian sufferers. He declared that the only remedy was to bring the pressure of world opinion, particularly of neutral opinion, to bear on Germany, and force her to take action.

Lord Bryce, who proposed a resolution condemning the reported atrocities, paid tribute to the intelligence and progressiveness of the Armenians, who, he said, were far superior to the Mohammedans, and he declared the case was not so much one of religious fanaticism as it was of deliberate extermination of a people of whom the Turks were envious.

The horrors of the massacre exceeded anything in the history of persecutions, declared the speaker. Women and children, he said, had been driven across the Arabian desert with whips by the Turks, who went mad, and at Trebizond carried their victims out to sea in boats and drowned them. "Women, many of whom were as highly civilized as any of us," he asserted, "had been sold into slavery, where they were Mohammedanized. He declared untrue the excuse offered by Germans for the Turks to the effect that the Armenians had rebelled, saying that the Armenians were quiet and inoffensive until forced to defend themselves.

In seconding the resolution Cardinal Bourne said that the evidence was so strong that even Germany was not able to deny the massacres. Neutrals, he said, should follow the example of Pope Benedict, who wrote a personal protest and plea to the Sultan.

Sir Edwin Pears, who had been the leader of the British bar in Constantinople, apparently surprised his hearers by saying that persecution was not an article of Mohammedan faith, and that the massacres were deplored by the mass of the Turks.

T. P. O'Connor mentioned the work of Americans in raising a fund, and also praised the effort to the same end being made by the Lord Mayor.

WE CAN DO NOTHING FURTHER

View of State Department as to Action Regarding Armenia.

WASHINGTON, Oct. 15.—The United States Government has done all it can, officially, toward relieving the condition of the Armenians in Turkey, in the opinion of State Department officials. They told Representative John J. Eagan of New Jersey today that, beyond making informal representations to the Turkish Government through Ambassador Morgenthau, pointing out the bad effect upon public opinion in the United States of the treatment of the Armenians, nothing further could be done.

Representative Eagan had inquired as to the conditions among the Armenians and concerning the policy of the United States in the matter.

DROP JEWISH CONFERENCE.

No Meeting to Consider War Problems to be Held in Washington.

The Jewish conference to be held in Washington on Oct. 24 has been abandoned, it was announced yesterday. This conference was called by the American Jewish Committee to consider the Jewish problem, and especially what American Jews may do when the war ends to get that problem before the world and, if possible, obtain a settlement of it. The Chairman of the American Jewish Committee is Louis Marshall, and it was formed originally for purposes of relief.

Immediately after the Washington conference was called, opposition to it developed, led by Louis D. Brandeis. This was due to the conviction that the men to settle questions that affected 13,000,000 people ought to be chosen by all Jews, not by a selected few.

22 Ekim 1915

ACCUSE ARMENIANS OF WRONGING TURKS

Ottoman Authorities Give Out Formal Charges of Widespread Outrages

ALONG CAUCASIAN FRONTIER

Russian Troops Linked with Greek and Armenian Civilians as the Perpetrators.

Special to The New York Times.

WASHINGTON, Oct. 21.—Following world-wide accusations of barbarous treatment of the Christians of Armenia, the Turkish Government has filed countercharges here, in which it is alleged that barbarous acts have been committed on Moslems along the Caucasian frontier by Russian troops, aided by members of the Greek and Armenian population of that region.

The countercharge was sent by the Turkish Government to its Embassy at Washington. It took the form of a communication which was delivered to Secretary Lansing today by Abdul Hak Hussein Bey, First Secretary and Chargé d'Affaires of the Embassy since Oct. 4, 1914, when he took charge upon the return of Ambassador A. Rustem Bey to Turkey.

After delivering the communication to Secretary Lansing, the Turkish Chargé handed a summary of it to the press.

Secretary Lansing refrained from commenting upon the Turkish Government's communication, beyond saying that he had not had opportunity to examine the document. It is not expected that the State Department will take any action on the communication at this time, but will file it for future reference.

Whilst they had been left half
their Russian, Armenian, and
aggressors carried the cruelty t
point of piercing with their bay
the cheeks of their babies in orc
prevent them from taking the
of their mothers. In this wise,
ers and children perished by a
and terrible death under the ey
their persecutors.

"The wife and the daughter of
him Alias Ibo were carried awa
Greeks and Armenians from the v
of Mokdjalar to the village of Per
the district of Olti, and there they
assaulted. Two Mussulmans, rush
their aid, rescued the young girl.
mother died after having received
ty-one wounds. The young girl lo
life two months later as a conseq
of the shock she had experienced.

"Armenians and Greeks servi
guides to the troops, in the atta
the village of Erghenes, have ass
with unheard of brutality the w
Imam Oglou Osman Agha, unde
eyes of her helpless husband. Th
ter was afterward murdered an
body cut to pieces.

"Zebra, wife of Mouhib Oglou
hammed Ali, equally from the villa
Erghenes, 18 years old, was tor
by the same malefactors during
days, after which she was killed
her body horribly mutilated.

"The Armenians dwelling in th
lage of Dauzote beheaded a c
man, Cherif by name, and four
Mussulmans, who had taken refu
that village.

"A Greek, named Yani, murder
the middle of the street and bef
numerous assemblage, Garib Ag
the village of Karnavas, in the d
of Tavasguerd, who had fled to th
lage of Azort, in the district of To
The Armenians who were witne
this scene joined Yani at once
dragged twenty-five Mussulmans
from the houses where they had
cealed themselves. Driven into
street, these unfortunate people
called together and all of them
after having experienced horrible
tures recalling the Middle Ages.
bodies, cut to pieces, were then
hibited on every street corner.

"The same murderers proceeded t
village of Djihan, and there the
tacked five aged men, 70 years
These were first covered with wo
and afterward, being smeared over
kerosene, were burned alive.

"These few instances could be n
plied, but they are sufficient to sho
barbarous spirit with which the
sians, aided by Armenians and Gr
are carrying on the war in the
casus."

The summary given out by Hussein Bey says:

"The Ottoman Embassy has just received an official report from the General Ottoman headquarters concerning the barbarous acts perpetrated by the Russian troops, assisted by the Greek and Armenian populations, against the Moslems dwelling along the frontier of the Caucasus. These atrocious acts, committed under the eyes of the Russian authorities in the districts of Tavashguerd, Pensguerd, Olti, and Ardanuche have been well ascertained after a careful inquiry by Seifullah Effendi, a member of the Ottoman Parliament from Erzerum. Some of the most typical cases are related below, with omission however of certain details which could not be printed on account of their indescribable horror.

"A band of Russians and Armenians repaired to the house of Murad Bey, a wealthy man of the village of Kirechud, well known for his charitable acts toward all the inhabitants, without distinction of race or creed, with the obvious intention of assaulting his old wife. Murad Bey realized the impossibility of rescuing her from dishonor, killed her with his own gun, and was himself later murdered by the aggressors. The fury of the latter was then directed against the daughter-in-law of Murad Bey, whose son, Sulleyman, following the example of his father, was also murdered.

"The offenders went afterward to the village of Izensur, and in order to prevent the repetition of similar acts, began by shutting up in a barn the male part of the population and after that assaulted the women. The Moslems of the surrounding villages, being forewarned of the danger, rushed to the spot, but too late to rescue the women, among whom two girls 13 years of age died from disgrace and torture.

"Moslem women who took refuge in the village of Parishur were assaulted by Greeks and Armenians, and some of them had to submit to the worst treatment. Most of them, however, preferring death to disgrace, threw themselves from a hill 200 meters high into a rocky precipice, where they all perished.

"A great number of Moslem women of Ardanuche who had fled to Tavasguerd had to endure the same fate.

ONLY 200,000 ARMENIANS NOW LEFT IN TURKEY

More Than 1,000,000 Killed, Enslaved or Exiled, Says a Tiflis Paper.

TIFLIS, Transcaucasia, Oct. 19 (via Petrograd and London, Oct. 21).—The estimate is made by the Armenian newspaper Mshak that of the 1,200,000 Armenian inhabitants of Turkey before the war there remain not more than 200,000. This residue, the Mshak says, may disappear before the end of the war, on account of the Turkish policy of extermination.

The figures of the Mshak are based on the estimate of the Armenian Patriarch at Constantinople that 850,000 Armenians have been killed or enslaved by the Turks, in addition to which 200,000 Armenians are believed to have fled to Russia.

3 Kasım 1915

AMERICANS' DEATHS LAID TO THE TURKS

Five Missionaries Succumb to Shock of Armenian Horrors, Says Report.

The strain and shock of the tragedies that the war has brought to Turkey during the last year is responsible for the deaths of five of the American missionaries on duty in the Turkish Empire since the first of last May, the period covered by the Turkish campaign against the Armenians, according to the annual report of the Rev. Dr. James L. Barton, the foreign secretary of the Board of Commissioners of Foreign Missions, made public here yesterday.

The missionaries whose deaths are attributed to the terrible conditions in Turkey were Mrs. Mary E. Barnum, died at Harpoot, May 9, after fifty-six years of service in Turkey; Mrs. Charlotte E. Ely, died at Bitlis, July 11, after forty-seven years' continuous service; the Rev. George P. Knapp, died at Diarbekr, Aug. 10, after twenty-five years' service at Harpoot and at Bitlis; Mrs. Martha W. Raynolds, wife of the Rev. Dr. George C. Raynolds, died Aug. 27, from injuries received while in flight from Van to Tiflis, Russia, and Mrs. Elizabeth Ussher, died of typhus fever at Van, July 14, after sixteen years of service.

The report goes into the war situation in detail. Among the hundreds of thousands of Armenians and other Christians who perished in Turkey, Dr. Barton states, were "professors and teachers in our schools, pastors and preachers, pupils, and all other classes," every one of whom, he adds, "miserably perished at home, or have died of exposure upon the road toward northern Arabia or elsewhere, where vast multitudes have been exiled."

"Probably in all history," Dr. Barton continues, "two hundred missionaries have never been called on to pass through more terrible experiences than have our missionaries in Turkey during the last nine or ten months, and the end is not yet."

Referring to the treatment of Americans by the Turkish authorities, Dr. Barton says that when Harpoot was made a military centre several of the buildings of *Euphrates College* were voluntarily turned over to the Turkish military authorities. A large dormitory was not and the American Consul sealed the door with the official seal of the United States.

"This seal," adds Dr. Barton, "was ostentatiously broken by the Kaimakam of Harpoot, and so since March the college has discontinued its work altogether. The mission buildings at Afion and Kara Hissar were early taken possession of by the Government, as was the school building at Adabazar.

"In their dealings with Americans the officials have assumed that the decree of abrogation of the capitulations has put all foreigners under local official control. As a result their houses as well as their persons have been searched repeatedly, their communications with the United States Consuls and even with the Ambassador have often been suppressed, their movements seriously obstructed, and in one instance, that of Dr. and Mrs. Smith at Diarbekr, they were arrested and sent out of the country by court-martial. No charges worthy of consideration were preferred. Several missionaries have suffered brief periods of imprisonment."

17 Kasım 1915

DENIES BLAME IN ARMENIA.

Lord Robert Cecil Says British Agents Did Not Stir Up Revolt.

LONDON, Nov. 16.—In the course of a discussion in the House of Commons tonight of the Armenian massacres, Lord Robert Cecil, Under Secretary of State for Foreign Affairs, refuted the suggestion made, he said, in the United States that British agents had intrigued and stirred up the Armenians to revolt, and that Great Britain, therefore, was responsible for the massacres.

"There was no provocation whatever," said Lord Robert. "The massacres were premeditated with the intention on the part of their instigators, the Committee of Union and Progress, not to punish the insurrectionists, but to exterminate the Armenian race."

Lord Robert declined an invitation to give the pledge of the Government to employ all the resources of the army and navy in order to save the Armenians.

3 Ocak 1916

Turkey's Past and Future.

To the Editor of The New York Times:

In the columns of your last Sunday's issue I read a letter by Djevad Eyoub, under the title "New Turkish Power," in which he states that just as Ertogrul, 631 years ago, with his 400 warriors helped the weaker of the two fighting armies and came out victorious, thus causing the rise of the military power of the house of Osman, so a descendant of the same house (Enver Pasha) views this gigantic conflict and decides to throw his lot with what seems the weaker (Teutonic) side, and this is going to mean not only rise in military power to Turkey, but in Kultur also. History repeated itself.

In 1895 a general massacre of the Armenians by the famous descendants of Ertogrul, whom Djevad Eyoub calls the defender of the weak and helpless, sent 250,000 weak and helpless men, women, and children to their graves. Again, in 1908, a carefully planned massacre wiped out in the State of Adana 30,000 weak and helpless Armenians. History repeats itself. And even in 1915, which, according to Djevad Eyoub, dates the rise of Turkey in power and Kultur, 950,000 Armenians met their deaths either by massacre or by starvation in the desert.

Is it possible that a nation can rise in power again when that power was secured with the sword alone?

As for her army, Turkey has to thank the Kaiser for it. German coin, German brains, German guns, and the German submarines are working behind the Turkish forces. Remove all these Germanic factors and the Turkish Army is no more. S. S. KAISH.

Syracuse University, Dec. 30, 1915.

15 Ocak 1916

500 ARMENIANS SLAIN UNDER TURKISH ORDER

Forced by Cold and Hunger to Surrender, Men, Women, and Children Were Put to Death.

LONDON, Jan. 14.—Armenian refugees arriving at Erivan, Russian Transcaucasia, state that 500 Sasun Armenians who were forced by cold and famine to surrender to the Turks under the Government amnesty, were killed by order of the Governor of Mush. The men were massacred and the women and children drowned in the Euphrates River. This news was telegraphed to Viscount Bryce by an Armenian refugee worker.

Commenting on the telegram to Viscount Bryce from the frontier of Russian Transcaucasia and Asiatic Turkey, the Armenian Refugees Committee in London says:

"This seems to indicate the final destruction of the unfortunate Armenian peasantry who fled to the mountains to escape massacre. They were the most manly part of the Armenian nation, leading a quiet life in the remote valleys of the Euphrates."

13 Şubat 1916

RANSOMS ARMENIAN GIRLS.

American Committee Asks Funds to be Paid to Turks.

The American Committee for Armenian and Syrian Relief, among the members of which are Cardinal Gibbons, Oscar S. Straus, Bishop Greer, Charles R. Crane, and many other prominent Americans, announced yesterday that it had undertaken the work of reclaiming Armenian women and girls who were in the hands of the Turks, and also the paying of ransom, when necessary, to recover the captives.

"From information furnished this committee," the statement said, "it is authoritatively estimated that there are hundreds of these young girls and women who today are in the hands of the Turks and Kurds. A great many of them have been reclaimed, but many more remain to be saved. Upon authentic authority it is asserted that there is on an average of one out of every twelve of these young women who is returned to her family by those who were her captors.

"It is principally from personal influence that the way is opened for this work of reclamation. The Turkish officers for so much money will give information as to where these young women may be found. Further payments will cause them to be brought to some appointed place, and then it is a matter of how much money will be paid for their release.

"So far as the payment of ransom money is concerned, no estimate as to the average amount is possible. An instance cited is that of a Russian orthodox priest who was a Persian by birth. The Kurds demanded $15,000 ransom for his release, but when $5,000 was offered they accepted it.

"It is for this work that urgent appeals are being made by the American Committee for Armenian and Syrian Relief. Contributions may be sent to Charles R. Crane, Treasurer, 70 Fifth Avenue, New York."

2 Mart 1916

DETAIL ARMENIANS' PLIGHT.

German Nurses Declare 580 Bodies Were Buried in One Day.

Dr. Samuel T. Dutton, Secretary of the American Committee for Armenian and Syrian Relief, has received from several German nurses, who are in the Armenian section of Turkey, letters confirming reports from other sources of the outrages committed by the Turks on the Armenian population. Dr. Dutton said yesterday that, while he could not make public the names of the nurses, he was in a position personally to vouch for their trustworthiness.

There are several communications. One of these says in part:

"Just now I am coming back from a ride on horseback through ——— plain where thousands of exiles are lying on fields and streets without any shelter, exposed to the power of any kind of brigands. I found men and women badly wounded, their bodies cut open and with broken skulls or in a terrible condition through stabs with the knife. Fortunately I was provided with clothes, so I could change their bloody things, and then bring them to the next inn, where they were nursed.

"Many of them were so exhausted from the enormous loss of blood that they died in the meantime."

Still another report says in part: "The camp in ——— itself is the saddest thing I have ever seen. Right at the entrance a heap of bodies lay unburied. I counted thirty-five, in another place twenty-two, right close by were the tents of those people who were very ill. In one single day the burial commission buried as many as 580 persons."

For the relief of these conditions the American Committee for Armenian and Syrian Relief is appealing for funds. Contributions may be sent to Charles R. Crane, Treasurer, 70 Fifth Avenue.

28 Ekim 1916

BLAMES ARMENIANS FOR ALL THEIR WOES

Halil Bey, Turkish Foreign Minister, Says He Gave Them Fair Warning Against Rebellion.

RECREТS LOSS TO TURKEY

Insists That the Young Turks Have Always Been Friendly to Armenians—Sees Victory for Teutons.

VIENNA, Wednesday, Oct. 25, (Via Berlin to Lonon, Oct. 27.)—The economic, financial and military status of Turkey is highly satisfactory, and her relations with the Central Powers are of the greatest friendship, said Halil Bey, Turkish Minister of Foreign Affairs, in an interview with The Associated Press representative here today.

The Minister said the Armenians had none but themselves to blame for their condition. He said their leaders had been warned at the beginning of the war that the Government would apply the most severe measures if the Armenians acted with the Entente before they knew the Turks were conquered. But despite this, he said, the Armenians rose when the Russians invaded Asia Minor, and the Turks were forced to drastic measures.

The establishment in the Ottoman Empire of a food commission, after the German plan, on which several German experts served, the Foreign Minister explained, had solved the problem of feeding the large centres of population, especially Constantinople, where the work of alleviation had also been furthered by the fact that many troops which formerly had to be fed on the Gallipoli Peninsula and in the vicinity of the city, were now distributed among other war theatres where they were closer to the food supply. It was possible, therefore, that the food problem had been solved, as in addition to this the present year's crop was very good.

Financially, the Minister said, the country was one of the strongest among the European belligerents.

The Armenian question has been disposed of, said Halil Bey.

"The position of our Government in this respect has never been fully understood," he went on. "I wish to say that the Young Turks have always looked upon the Armenians as a valuable asset to the Turkish Empire. The fact is, we needed them. The country's commerce was largely in their hands, and as farmers the Armenians have a great value. We did not look upon them as valuable chattels, however. We were willing to give them an equal share in the Government, which we did, as is shown by the fact that before the outbreak of the war we had a large number of Armenians in the Chamber of Deputies and also several Senators and a Minister. Nearly all the Vice Ministers were Armenians, because we recognized the ability of the Armenians and were ready to give them their political rights in the tenancy of a proportionate number of public offices.

"After the revolution all went well for a time and the Young Turks hoped they had finally found a solution to the problem which had vexed the old régime in Turkey for many years and had retarded the progress of the country. The Balkan war, however, caused the Armenians to again take up their separatistic ideals. Committees formed an organization with the intention of securing for the Armenians an autonomous government.

Armenians Warned.

"I think I would be the last man to deny a people self-government, but the case of the Armenians is one where this must be done. The Armenians, spread throughout Asia Minor and Southern Russia, are merely a majority in the districts usually designated as Armenian. Armenian autonomy, therefore, would lead to the loss of the independence of the other Ottoman races. Under these conditions even the Young Turks were opposed to the Armenian plan, but in justice they wanted to give the Armenians a fuller share in the Government, which was done, and even our worst traducers cannot deny that.

"When the war broke out we knew exactly what the Armenians were doing. More bombs, rifles, ammunition, and money had been brought into the country, and their organization was made even more perfect. I was then President of the Chamber of Deputies and was very fond of the Armenian members, as I had always been a friend of that race. So I called the Armenian representatives together and asked what they intended doing. At the end of the conversation I told them I could sympathize with their ideals and had always done so as long as they were not entirely separatistic.

"'Gentlemen,' I said, 'I fully understand your position and hope that you understand ours. We have engaged in a war in which we may go down. That will be your opportunity to make arrangements with the Entente, but bear in mind that the O[illegible]an Gov[illegible]

will apply the most severe measures if you act against the Turks before you know we are conquered. Make your plans so that you can meet the Entente powers with clean hands, which you can do by supporting us so far and no further than the law demands. I think the Entente statesmen will see the correctness of such conduct and will recognize your claim to autonomy. You can then take up the work where we left off and to which I wish you every success, but bear in mind that we are not gone yet, and that the slightest false move on your part will bring trouble to all Armenians. Sit quiet and let us try this issue. When you are sure we have lost, go over to the Entente and get from them all you can.'"

Halil Bey then said the Ottoman Government was one on this point, realizing that this opportunity for the Armenians might come. Enver Pasha, the leader of the Young Turks, Halil Bey said, called in the Armenian patriarch one day and told him the same thing, but despite this, he said, the Armenians rose when the Russians invaded Asia Minor, and the Turkish Government took the measures which had been outlined to the Armenian leaders beforehand.

The Turkish Foreign Minister said that the Armenian organization made it impossible to confine the steps taken against the Armenians to a single locality in rebellion, because the organization was so perfect that only a sweeping measure at the first hint of an uprising could meet the situation. Halil Bey continued:

"I will say that the loss to the Ottoman Empire through the deportation of the Armenians has been immense. The Armenian is able and industrious, and, therefore, valuable in the economic scheme, but what could be done? We were at war and obliged, therefore, to employ every means to make secure our own position, which was betrayed so basely through our confidence."

8 Aralık 1918

10,000 ARMENIANS FELL IN TURKISH MASSACRE

Ottoman Retreat from the Caucasus Marked by Slaughter and Plundering.

AMSTERDAM, Dec. 7. — Turkish forces massacred 10,000 Armenians while evacuating the towns of Baku, Olti, and Ardahan, in the Caucasus, according to reports received by the Vorwärts of Berlin.

In the fighting in Baku more than 30,000 persons were killed. In some towns the entire Armenian population was exterminated. The Turks permitted Tartar troops to plunder the Armenians.

Turks Organizing New Massacres.

Special to The New York Times.

WASHINGTON, Dec. 7.—Information was received through diplomatic channels today that the Turkish authorities, despite Turkey's defeat, are pursuing a brutal attitude toward the Christian populations of the empire and are inciting the Ottoman people to fanatical outrages against the non-Moslems.

It is declared that the Young Turk Committee, which came virtually to an end in name with the flight from Constantinople of Enver Pasha and other leaders, is being reorganized, and that its new name will be the Renaissance. The friends of the fugitive chiefs of the Young Turks are employing their influence against the new Government and the Allies.

Many signs of organizing among the Turks for new massacres of Christians, and particularly Greeks, are noted. The tone of the Turkish press is reported as hostile to the Allies, and the police show particular hatred to Christians. Stamboul, a French newspaper published in Constantinople, is publishing warnings to the Turks against their indulgence in uncivilized excesses, and advises the Turks to "submit to the inevitable."

Feeble efforts have been made by the members of the Turkish Parliament to excuse the massacres of Armenians and Greeks. The members, however, appear to be hostile to the new Government, which is said to be too weak to enforce respect and obedience. The Grand Vizier, Tewfik Pasha, is over 80 years of age, and weak. The Allies are being attacked in Parliament, and the Foreign Minister, Rechid Pasha, and the Minister of the Interior, who sought to reply to the attacks, were hushed and threatened.

One of the Turkish Ministers is credited with having said that the Government was incapable of establishing its authority. The Turkish administration throughout the empire is wrecked, and the new Government seems unable to repair it.

30 Aralık 1918

ARMENIANS ISSUE PROTEST.

Do Not Want Authors of Massacres Tried by Turks.

WASHINGTON, Dec. 29.—Armenians in America are much exercised over the report that the Ottoman Government proposes to form a court-martial for the trial of those responsible for the Armenian massacres, and through Miran Sevasly, Chairman of the Armenian National Council of America, have protested to the State Department against such a trial.

"The Armenians," said Mr. Sevasly today, "cannot have any trust in justice being meted out by Turkish judges, who were themselves either actual participants in the Armenian massacres or were in sympathy with them. Any such trial should be presided over by allied and American representatives. Otherwise it would be a mockery, a denial, and a travesty of justice.

"Not one of the authors of the massacres of 1915 and 1916 has ever been punished. On the contrary, the promoters of these massacres have been honored and decorated. It appears quite obvious that this publication of a purpose to try the culprits is intended to deceive the Allies and deceive public opinion in America and all for the purpose of gaining easier and more advantageous terms in the peace conference."

17 Şubat 1919

SHOW "RAVISHED ARMENIA."

First Public Exhibition of Official Motion Picture Today.

The first public presentation of "Ravished Armenia," the official motion picture of the Committee for Armenian and Syrian Relief, will take place at 3 o'clock this afternoon at the Hotel Plaza. Brig. Gen. William H. Cressy will talk during the intermission and will introduce to the audience little Aurora Mardiganian, on whose life's story the scenario of the picture is based.

General Cressy witnessed the frightful results of some of the Turkish atrocities committed on the Armenians. At a meeting held yesterday the women forming the committee in charge of arrangements at the Plaza showing decided not to eliminate any of the scenes shown in the pre-view presentation last Friday. Announcement to this effect was made by Mrs. Oliver Harriman and Mrs. George W. Vanderbilt.

At that time 900 prominent men and women who were invited to view the picture discussed it, and it appeared to be the consensus of opinion that, although some of the scenes are more harrowing than ever before shown in a moving picture, they were necessary to awaken people to a full realization of the conditions existing in Armenia. Tickets are $10 each.

14 Nisan 1919

Turks Hang Kemal Bey for Armenian Massacres

CONSTANTINOPLE, April 12.—Kemal Bey, Governor of Diarbekr, has been publicly hanged in Bayazid Square in Stamboul, in the presence of the Military Governor of Constantinople and other high officials. Kemal Bey was sentenced to death as one of those responsible for the Armenian deportations and massacres in the Yozghad district.

The former commander of the gendarmerie in Yozghad was sentenced to fifteen years' imprisonment in the fortress.

These sentences were confirmed by an imperial irade.

The trial of those responsible for the Armenian massacres by the Turks began early in February at Constantinople. The prosecutor declared that it was necessary to punish the authors of the massacres, which had filled the whole world with a feeling of horror.

Kemal Bey was former Turkish Minister of Food.

4 Ocak 1920

ORDER ARMENIANS MADE MOSLEMS

Secret Turkish Government Circular Directs They Be Converted by Force.

TURKS' DUPLICITY SHOWN

Armenian National Delegation Envoy Here Says They Cannot Be Trusted.

WASHINGTON, Jan. 3.—A copy of a secret Turkish circular, dated Nov. 28, addressed to the provincial authorities and bearing the seal of the Minister of the Interior, reached Washington to-day ordering the forcible conversion to Islam of the few non-deported Armenians and those who have escaped massacres and death by privation and sickness.

"The non-deported Armenians and those whose deportation has been stopped and who have returned to their homes are to be made converts to Islam," the circular says, "and such Armenians who have thus been converted may get back the property which has been confiscated from them.

"All houses of which the Armenians have been dispossessed should be conveyed to those Armenian women and girls who during the deportation period have been married to Mohammedans.

girls who during the deportation period have been married to Mohammedans.

"All Armenians who have thus been converted en masse should be allowed to settle in Mohammedan villages and cities where they should not constitute more than 5 per cent. of the local Mohammedan population."

Miran Sevasly, representative in the United States of the Armenian national delegation, to whom the authentic copy of this circular was sent, said in discussing the circular:

"The present Government of Constantinople has not modified in the least its policy toward the surviving Armenians. It is following in the footsteps of Sultan Hamid, who was in the habit of decorating distinguished foreigners and their wives in Constantinople while he was organizing massacres in the interior of Asia Minor and Armenia, and of the Young Turks, who gave the finishing touch to the policy of Armenian extermination.

"It would be a delusion to accept any of the pompous statements which have been issued from Constantinople by the Sultan and his acolytes. Those who are encouraging statements of the kind to be published in the American and European press are not serving the best interests of humanity and civilization. The sooner the allied and associated powers impose their conditions upon the Turks the better it will be for the peace of the world."

Turks Attacking Christians.

SALONIKI, Jan. 3, (Greek News Agency.)—Attacks on Christian populations in Turkey, especially in Thrace, continue while the Turks discuss their possible fate at the Peace Conference in Paris, according to dispatches received here by way of Constantinople.

At Tchatalja the Greeks are reported to have formed a sort of militia for the purpose of repulsing bandits.

The murder of a Christian is said to have occurred at Ermenikeuy. Eight cases of pillage are reported at Palamout, one at Vourouva, and two at Tchiftlickeuy.

Peasants have resisted an attack of a band of Turks at Calito.

9 Mart 1920

KURDS MAKE PEACE WITH ARMENIANS

Turks Are Alarmed by the Agitation of Kurdistan for Autonomy.

BRITAIN SAID TO FAVOR IT

Proposed State Would Form a Barrier Between Turkey and the Persian Route to India.

CONSTANTINOPLE, March 3 (By Associated Press).—The Turkish press is much agitated over the understanding between the Armenians and the Kurds and the efforts of the Kurdish leaders *in Paris to obtain autonomy for Kurdistan.*

Abdul Kador Effendi, representing Kurdistan in the Senate, when approached today by the newspaper man, confirmed the report of an agreement between the Armenians and the Kurds to cease fighting. He also stoutly defended Kurdistan's claims to autonomy.

Consequently, Abdul Kador Effendi has become the storm centre for the rage of the Mussulman press, which is quoting many alleged messages from Kurds saying that they do not desire to break away from the Caliphate. Abdul Kador says the leaders of the Society for the Betterment of Kurdistan, which is generally supported, do not want to abandon religious connection with Constantinople, but that because of the notoriously bad administration they want political autonomy.

The Turkish newspapers insist that it is proposed to sever religious ties, and they attack the Kurdish leaders on religious grounds. The Tasvir-i-Efkiar (Mirror of Opinion) says:

"What good can come to a Kurdistan which is not a part of the Ottoman Empire and the Mussulman world? It is ridiculous that an Ottoman Senator should cherish such ideas."

The nomadic population of less than a million, it is asserted, is incapable of giving an expression of public opinion, and diplomats acquainted with Turkey's affairs generally regard the Kurdish autonomous movement as the desire of a small political clique whose members they declare are endeavoring to create better jobs for themselves.

An autonomous or independent Kurdistan, it is argued, connecting on the north with an independent Armenia and on the south with Mesopotamia under British control, would form an effective [illegible] between Turkey and the [illegible] Persian project for a route to India. [illegible] diplomats here [illegible] that they would not be surprised to hear of an autonomous or even an independent Kurdistan receiving the hearty support of Great Britain.

The Supreme Council's decision with regard to boundaries is being awaited eagerly by the Turks, Armenians and Greeks in Turkey. Since the Greeks form a large percentage of the population of Trebizond and apparently are reconciled with the Armenians, it is now generally believed in Constantinople that Trebizond will be the Black Sea port of Armenia and that the two provinces of Trebizond and Erzerum will comprise the Armenian Republic, with possible additions.

The Armenians are claiming Adana on the Mediterranean and a strip connecting with the Black Sea on historic grounds; but it is considered that there is little likelihood that the Supreme Council will create such a State, as great armies would be required to defend it against hostile Turks.

The representative of the Armenians and the Patriarchs of the Catholic, Orthodox and Protestant Churches have declared a month of mourning because of the Marash massacres. In the churches no bells are to be rung, and theatres and other places of amusement will be closed.

18,000 KILLED AT MARASH.

British Relief Agent Says 8,000 Armenians Are Still in Ruined City.

LONDON, March 8.—Dr. Kennedy, in charge of the Lord Mayor's Relief Fund at Adana, where there are about 35,000 Armenian refugees, has sent a message to Aneurin Williams, member of the House of Commons, confirming the report that 18,000 Armenians were massacred in the Marash district.

The city was burned and has not been relieved. Thirteen hundred women and children perished in snowstorms on their flight to Adana. Eight thousand Armenians are still at Marash, and many of them are wounded.

Adana, the message adds, is not immediately threatened, but there is anxiety, and no confidence in the security of the district.

17 Mart 1921

ASSASSIN BOASTS OF TALAAT'S DEATH

"It Is Not I Who Am the Murderer, It Is He," Says Young Armenian.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

BERLIN, March 16.—The assassination of Talaat Pasha was really the last act of a tragedy whose earlier scenes were enacted in the blood-stained deserts of Asia Minor. "It is not I who am the murderer. It is he," said the young Armenian, Salomon Teilierian, to the police a moment after firing the fatal shot.

In the course of a later examination Teilerian told how one night his aged parents were dragged from their village home near the Persian frontier by one of the Commissioners of Talaat, who was then Grand Vizier, and were driven into the desert, where they perished.

"Ever since," he said, "I have lived only to revenge the deaths not only of my own mother and father, but also the persecution and massacres of the Armenian people, of whom Talaat Pasha was the wholesale murderer."

To fulfill that oath of revenge, sworn long ago, is the task to which Teilerian devoted three years. He was baffled again and again, but he persisted, driven by undying hatred and Oriental cunning. Even so, it is still a mystery how at last he tracked down his victim.

It was nearly three years ago when Talaat disappeared from Constantinople, and only a few intimate friends knew that he was identical with "Ali Sali Bey," living in complete retirement in Berlin. Teilerian admits that he spent months wandering over Turkey searching for his prey, and says it was an accident which put him on the right trail and brought him here. Without means, according to his own story, he worked his devious way to Germany, spurning all hardships, in the certainty that he would find his enemy here. At the end of his examination he said to the police that he regarded the crime with a light heart, adding: "It fills me with happiness to know that when my compatriots hear of his death they will be proud of the deed of their fellow-countryman."

The authorities are sceptical as to Teilerian's boast that his discovery of his victim's whereabouts and identity was entirely his own work. They are inclined to the view he is an agent of the Armenian Revolutionary Committee and find support for this theory in the fact that his passport was issued in Paris and has a Geneva visa.

4 Haziran 1921

ARMENIAN ACQUITTED FOR KILLING TALAAT

Defense Introduces Accounts of Grand Vizier's Brutality in Conducting Massacres.

BERLIN, June 3 (Associated Press).—Salomon Teilirian, the Armenian student who in March last shot and killed Talaat Pasha, former Grand Vizier and Minister of Finance of Turkey, was acquitted in the Assize Court here today.

Teilirian in his defense asserted that his mother, who was murdered in 1915 during the massacres in Armenia, had appeared before him in a vision and exhorted him to kill Talaat in revenge for the massacre of 100,000 Armenians. Talaat was killed in Charlottenburg, a suburb of Berlin. The Armenian accosted him in the street and shot him dead, also wounding Talaat's wife.

"Their destination is the void," Professor Lepsius, an Armenian leader, told the court today were Talaat Pasha's instructions when ordering the deportation of Armenians into the Mesopotamian desert. Professor Lepsius, in his testimony for the defense, unfolded a gruesome tale of how tens of thousands of the deportees either were massacred or succumbed to starvation and exhaustion. The Turkish gendarmes, Professor Lepsius asserted, frequently tied ten or twenty Armenians together and threw them into the water.

Another witness testified that he had seen a telegram from Talaat to a high Turkish official which said: "Wire me how many are dead and how many still are alive." Five messages, signed with Talaat's name, were introduced in evidence, one of which contained orders to "remove the children from orphanages in order to eliminate future danger from antagonistic elements."

17 Ekim 1922

ENVOY OF KEMAL DENIES MASSACRES

Ferid Bey, Minister in Paris, Takes Sharp Issue With Lloyd George's Assertions.

TURKS ARE NOT "SCARED"

Peace Was Maintained by Their Action, He Says, and Not by Britain's.

By EDWIN L. JAMES.

Special Cable to THE NEW YORK TIMES.

PARIS, Oct. 16.—Ferid Bey, Minister of Kemal Pasha in Paris, made reply today to Premier Lloyd George's accusation relative to massacres of Armenians and Greeks by the Turks.

As for the Armenians he said the Turks could not possibly have murdered 1,500,000, as the British Premier asserted, because there were not that many in Turkey, and as for the 500,000 Greeks Mr. Lloyd George said the Turks had killed, it was unfair for the Prime Minister to mention that without speaking of the Turks killed by the Greeks.

Said Ferid Bey in part:

"Lloyd George's speech contains mistakes and accusations to which we are obliged to answer to establish the truth and promote peace. We will not reply to the general insults Lloyd George addresses to Turkey, for that would be beneath us.

Calls Accusations Untenable.

"Lloyd George says that in cold blood we cut the throats of a million and a half of Armenians and half a million Greeks, and that without any provocation on their part. Those are untenable accusations,

"As for the Armenians it is sufficient in order to refute the accusations of the British Premier to point out that the Armenian population in the Ottoman Empire reached in 1914, according to official Turkish statistics as well as the French Yellow Book and European figures, the total of 1,170,000 in all Turkish territory. Had we massacred 1,500,000 of them—more than there were in Turkey—the Armenian race would have totally disappeared today.

"Then whence come the 100,000 Armenians said to have fled to the Caucasus and who demand today a national home? Whence come the 52,000 Armenians who

17 Ekim 1922

British Premier to point out that the *Armenian population* in the Ottoman Empire reached in 1914, according to official Turkish statistics as well as the French Yellow Book and European figures, the total of 1,170,000 in all Turkish territory. Had we massacred 1,500,000 of them—more than there were in Turkey—the Armenian race would have totally disappeared today.

"Then whence come the 100,000 Armenians said to have fled to the Caucasus and who demand today a national home? Whence come the 52,000 Armenians who recently left one province, Adana, as stated by statistics of the High Commissioner of France? And whence come the Armenians now in Turkey in Constantinople and elsewhere?

"Certainly during the war there were regrettable happenings which led to internecine fights and civil war. They were the sad doings of the days when our army had to fight against the Russian invasion on the one hand and on the other hand against the treason of the Armenian population. The Turkish Army was between two fires, and that explains many things. In the same conditions what Government would not have defended itself in the same manner?

"As for the half million Greeks which Lloyd George had killed by the Turks, we ask: How can a statesman so color truth? The plains of Anatolia are still smoking from the fires set by the Greeks, still reeking with their massacres.

"Did Lloyd George imagine this massacre of half a million Greeks so that he could pass over in silence the awful atrocities the Greeks themselves committed in Asia Minor, as witness the testimony of the French military authorities, international commissions and the ruins of Anatolia from Sakaria to Smyrna? In this stretch of smoke lie the ashes of thousands of towns destroyed by the invader.

"As for the number of Turks massacred, the Turkish Government will soon make an announcement.

"Allusions to pretended massacres and so-called interventions for the protection of minorities are expedients invented for political purposes. You will find many examples in the history of the Czars and of the British Government. These diplomatic manoeuvres, these hypocrisies, have always resulted in harm to the populations to be safeguarded.

ÖZET

Yılmaz, Meral. "1915-1923 Yıllarında New York Times Gazetesi'ne Göre Türk Ermeni İlişkileri", Yüksek Lisans, Ankara, 2010

Bu çalışmada Türk Ermeni ilişkileri ile ilgili olarak 1915-1923 tarihleri arasında New York Times Gazetesi'nde çıkmıs olan haberler ele alınmış ve tarih araştırmacı ve yazarlarımızın bahsi geçen yıllarla ilgili yayınlarıyla beraber analiz edilmiştir. Bu çalışma için, University of Phoenix and Virginia Tech Üniversiteleri'nin kütüphanelerinde bulunan mikrofiş ve veri tabanları incelenmis ve neticede 150 den fazla habere ulaşılmıştır. Daha sonra yapılan analiz neticesinde 100 civarındaki haberin konuyla daha ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalısmada haberler, meydana gelen olayların tarihsel oluşumu gözönünde bulundurularak, ilgili Türk kaynakların ardından teze eklenmiş ve bu şekilde okuyucuya karşılaştırma yapma imkanı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

1- Türk - Ermeni
2- New York Times Gazetesi
3- Amerika Birleşik Devletleri
4- I. Dünya Savaşı
5- Mondros Ateşkes Antlaşması

ABSTRACT

Yılmaz, Meral, "The Turkish – Armenian Relationship According to New York Times Newspaper's News Published during 1915-1923". Ankara, 2010

This study investigates the Turkish-Armenian relationship according to New York Times newspaper's news published during 1915-1923. There are two types resources used in this study. One of these is the Turkish publications related to the research subject, and the other one is the New York Times news including more than 100 news. Actually, to find the news regarding this subject, both University of Phoenix and Virginia Tech University libraries were used and using microfiche and online databases, more than 150 news has been reached. After some meticulous analysis this number was decreased to around a hundred in the lights of a direct relationship between news and research subject criteria.

Also, in this study, the New York Times news has been placed after Turkish publications and the order of the news is structured historically.

Key Words

1- Turk - Armenian
2- New York Times Newspaper
3- The United States of America
4- World War Ist
5- Armistice Agreement of Mondros